

**ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ  
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ  
КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

**Організаційно-управлінські, економічні, психолого-  
педагогічні аспекти забезпечення діяльності  
Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)**

**МАТЕРІАЛИ**

**II Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів,  
студентів, ад'юнктів та здобувачів**

**17 березня 2017 року**

**м. Черкаси**

**Редакційна колегія:**

**Тищенко О. М.** – в. о. начальника Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, к. т. н., професор;

**Черевко О. В.** – ректор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, д. е. н., професор;

**Мосов С. П.** – директор науково-технічного розвитку ТОВ Аерокосмічне агентство «Магеллан», д. військ. н., професор;

**Корновенко С. В.** – проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, д. і. н., професор;

**Губенко І. Я.** – директор Черкаської медичної академії, Почесний професор Української медичної стоматологічної академії м. Полтава, к. м. н., доцент;

**Соболь О. М.** – начальник кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д. т. н., с. н. с.;

**Гаєцька-Колотило Я. З.** – доцент кафедри господарсько-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ, к. ю. н., доцент;

**Пендюра М. М.** – доцент кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ, к. ю. н., підполковник поліції;

**Корнієнко М. В.** – професор кафедри адміністративної діяльності ОВС та економічної безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ, к. ю. н., доцент, підполковник поліції;

**Грибенюк Г. С.** – професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, д. психол. н., професор;

**Гора В. А.** – начальник факультету цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, к. пед. н.;

**Кришталь Т. М.** – завідувач кафедри управління у сфері цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, д. е. н., доцент;

**Пасинчук К. М.** – викладач кафедри управління у сфері цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, к. пед. н.

Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ): Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, ад'юнктів та здобувачів. – Черкаси: ЧІПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2017. – 222 с.

Матеріали збірника присвячені актуальним проблемам організаційно-управлінського, економічного та нормативно-правового забезпечення діяльності органів управління та підрозділів Єдиної державної системи цивільного захисту. У публікаціях досліджуються: нормативно-правове регулювання ЄДСЦЗ; організаційно-управлінські аспекти забезпечення діяльності ЄДСЦЗ; організація фінансового та матеріально-технічного забезпечення ЄДСЦЗ; психолого-педагогічні та медичні аспекти забезпечення діяльності ЄДСЦЗ.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету цивільного захисту  
Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України  
(*протокол № 7 від 24 лютого 2017 р.*)

Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому доступі  
комісією з питань роботи із службовою інформацією  
в Черкаському інституті пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України  
(*протокол № 2 від 01 березня 2017 р.*)

**Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)**

**ЗМІСТ**

Залевська А. Ю., Тищенко О. М. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛУ ДСНС УКРАЇНИ..... 10

**Секція 1. Нормативно-правове регулювання ЄДСЦЗ**

Басюк С. М., Білека А. А. ПРО ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ВІДОМЧОГО КОНТРОЛЮ ЗА СТАНОМ ОХОРОНИ ПРАЦІ В ПІДРОЗДІЛАХ ДСНС УКРАЇНИ.....	12
Білозьоров Є. В. НАУКОВИЙ ПІДХІД ЯК КОМПОНЕНТ МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ.....	13
Брус В. О., Пасинчук К. М. ДЕЯКІ КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЖЕЖАМИ.....	14
Вишняк О. В., Білека А. А. ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	15
Власенко В. П. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	16
Волокітенко І. О., Рудой К. М. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	17
Воронін Д. Є., Білека А. А. ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ У ПІДРОЗДІЛАХ ДСНС УКРАЇНИ.....	18
Гаврилюк Ю. С., Корнієнко М. В. ОХОРОНА ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	19
Гора В. А. ЧИННИКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗАКОННОСТІ ДСНС УКРАЇНИ.....	21
Грибенюк І. Г., Крилов Ю. В. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТИТУТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	22
Дручек О. В. КОНЦЕПТ СПРАВЕДЛИВОСТІ: ОСНОВНІ РИСИ РОЗВИТКУ В АНТИЧНІ ЧАСИ.....	23
Дулгеров А. А., Кришталь Т. М. ДО ПРОБЛЕМИ ВИПЛАТИ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ У РАЗІ ЗАГИБЕЛІ СПІВРОБІТНИКА ДСНС ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ.....	25
Дячук А. В., Пасинчук К. М. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЖЕЖАМИ.....	26
Зеленський С. М. КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....	27
Зіньов М. О., Пасинчук К. М. ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У ГАЛУЗІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	28
Іванюк Р. О., Білека А. А. СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ РОБІТ ТА ПОСЛУГ ПРОТИПОЖЕЖНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	29
Іващенко В. О. ОКРЕМІ ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ.....	30
Іщук Б. М., Крижановська О. В. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА НЕДОЛІКИ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	32
Ковпак В., Шевчук В. В. МІСЦЕВИЙ РЕФЕРЕНДУМ В УКРАЇНІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ.....	33
Кондратюк-Антонова Т. В. ПОНЯТТЯ «КАТУВАННЯ» В МІЖНАРОДНІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАВОВІЙ ПРАКТИЦІ.....	34
Корнієнко М. В. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЩОДО ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	35
Коршунова Н. В., Завальний А. М. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ПОНЯТТЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ.....	37
Кривицький Ю. В. ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ.....	38
Крижановська О. В. ПРАВОВИЙ ПОРЯДОК ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	39
Кубаєнко А. В. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПОЛІЦІЇ.....	41
Кудря В. О., Кудря В. В. ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА НЕБЕЗПЕЧНІ ПОДІЇ.....	43
Купчишина А. В., Мозоль В. В. РЕЖИМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	45
Макуха Є. Ю., Білека А. А. ПРО ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ІНФОРМАЦІЙНО-РОЗ'ЯСНЮВАЛЬНОЇ РОБОТИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	46
Мамедов О. Т., Неменуца С. М. ЄДСЦЗ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ.....	47
Медведенко Н. В., Ковальова О. В. МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	48
Остапюк Я. М., Берендєєва А. І. РОЛЬ ЦИВІЛЬНИХ ДОГОВОРІВ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ	

**Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)**

ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	50
<i>Пендюра М. М.</i> ПРО ОРГАНІЗОВАНУ ЗЛОЧИННІСТЬ, КОРУПЦІЮ В УКРАЇНІ І СВІТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІІ.....	51
<i>Плахута Г. Ю., Білека А. А.</i> ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НОРМ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СПІВРОБІТНИКА ДСНС УКРАЇНИ.....	52
<i>Попов В. В., Кубаєнко А. В.</i> АДМІНІСТРАТИВНИЙ НАГЛЯД ЯК ФУНКЦІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.....	53
<i>Рекова Ж. О., Островецька О. О.</i> ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	55
<i>Савченко Є. І., Білека А. А.</i> ПРО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	55
<i>Самойленко Д. С., Білека А. А.</i> ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ.....	56
<i>Сірко В. С.</i> ПРИНЦИПИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	57
<i>Ситник Р. І., Берендеева А. І.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ.....	59
<i>Станько Я. Я., Обрусна С. Ю.</i> ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ.....	60
<i>Старицька О. О.</i> ДО ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	61
<i>Товстоляк І. М., Білека А. А.</i> ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС МІСЦЕВОЇ ПОЖЕЖНОЇ КОМАНДИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	62
<i>Томіна В. Ю.</i> СУЧАСНИЙ СТАН АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	63
<i>Усов Д. В.</i> ПРОБЛЕМА ПРИРОДНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСКУРСАХ.....	65
<i>Цибульська В. П., Пасинчук К. М.</i> ПРАВООХОРОННА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.....	68
<i>Шатохіна А. С., Журбинський Д. А., Куліца О. С., Тарасенко А. В.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬОПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ.....	69
<i>Шевченко І. І.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ДЛЯ ВІДПОВІДНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИХ АСПЕКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВИМОГАМ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	70

**Секція 2. Організаційно-управлінські аспекти забезпечення діяльності ЄДСЦЗ**

<i>Абламетова Я. А., Сукач Ю. Г.</i> ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО РЕФОРМУВАННЯ НАГЛЯДОВОГО ОРГАНУ.....	72
<i>Андрющенко О. П., Кришталь Т. М.</i> ДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ДСНС УКРАЇНИ.....	73
<i>Арєп'єв А. Д., Кришталь Т. М.</i> ДЕЯКІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДРОЗДІЛУ ДСНС УКРАЇНИ.....	74
<i>Бабенко В. В., Єгоров П. М., Журавель О. Г., Подорожний В. І., Яковченко О. І.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ ОПЕРАТИВНОЮ ТА ДОСТОВІРНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ.....	75
<i>Білоус В. С., Білека А. А.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОПОВІЩЕННЯ ТА ІНФОРМУВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	76
<i>Бойко О. В., Шелехов А. О.</i> МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ СУБ'ЄКТІВ У БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ.....	77
<i>Верещак А. О., Чубіна Т. Д.</i> СИСТЕМА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЕСТОНІЇ.....	79
<i>Верещак В. О., Чубіна Т. Д.</i> ЯПОНІЯ, НОВА ЗЕЛАНДІЯ, АВСТРАЛІЯ: ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....	80
<i>Видрич В. С., Кибальна Н. А.</i> СТРУКТУРИЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЧАЛЬНИКІВ КАРАУЛІВ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ.....	82
<i>Гаркуша О. О., Пасинчук К. М.</i> СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ВЗАЄМОДІЯ» ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ).....	82
<i>Гвоздюк В. В., Феценко Л. О.</i> ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ЗАХІД ПОЛІЦІЇ.....	83
<i>Гірняк Т. І., Бабаджанова О. Ф.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ОПОВІЩЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ АБО ФОРМУВАННЯ ПОВЕНІ (ПАВОДКУ) У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	84
<i>Глинская Д. Г., Бордак С. С.</i> ПРОБЛЕМИ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ БЕЗОПАСНОСТИ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	85
<i>Гнатиско О. В., Мартин О. М.</i> ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ.....	86

**Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення**

**діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)**

Голота В. В., Чубіна Т. Д. ЛАТВІЯ, ЛИТВА: ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....	87
Гришко С. Ю., Фесенко О. О. НЕОБХІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ.....	89
Дем'яненко О. М., Горбаченко Ю. М. ПОРЯДОК ПОДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ВИНИКНЕННІ АБО ЗАГРОЗІ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ НА ТДВ «МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ХОЛОДОКОМБІНАТ».....	90
Емилянко А. Г., Писклакова О. А. ОПРЕДЕЛЕНИЕ КРИТЕРИЕВ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЦЕССАМИ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ И ЛОКАЛИЗАЦИИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ.....	91
Єрошевич М. М., Горенко Л. М. ПРИКЛАД СПІВПРАЦІ МІЖ ЧОРНОБИЛЬЦЯМИ УКРАЇНИ ТА ГРУЗІЇ.....	92
Жуган Є. Г. РОЛЬ ООН У ПРОТИДІЇ КАТАСТРОФАМ.....	92
Зеленчук І. І., Ротар В. Б. СИСТЕМИ ОПОВЕЩЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ И СВЯЗЬ В ГСЧС УКРАИНЫ.....	93
Ігровська С. А. РЕСПУБЛІКА БОЛГАРІЯ: ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ, ЗАПОБІГАННЯ, ПЛАНУВАННЯ І РЕАГУВАННЯ НА КРИЗОВІ ТА НС.....	94
Кисленко В. С., Білека А. А. ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	95
Кондратенко А. О., Білека А. А. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	96
Кононенко П. Ю., Дулгерова О. М. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ ДСНС УКРАЇНИ.....	97
Коропатов О. М. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ.....	98
Косянчук А. В., Білека А. А. ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ».....	99
Кремінський В. М., Чупанова Д. О. МЕТОДИ ТА СПОСОБИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАХИСТУ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ДСНС УКРАЇНИ.....	100
Кулик А. А., Пасинчук К. М. ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАГРОЗ ЯК ДЕТЕРМІНУЮЧИХ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ.....	102
Куркурін Б. П., Дячук А. В., Швиденко А. В. СУЧАСНИЙ СТАН У НАПРЯМІ РОЗРОБЛЕННЯ РОЗДІЛУ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В СКЛАДІ ПРОЕКТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ.....	103
Лукашенко Л. В., Чубіна Т. Д. ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ: РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА.....	104
Лунніков О. С., Кришталь Т. М. ДО ПРОБЛЕМИ ОПОВІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ НС.....	105
Максименко А. В., Рудой К. М. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	106
Матвієць Д. Ю., Купчак М. Я. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ.....	108
Медведенко С. В., Коропатов О. М. СУТНІСТЬ ПАРТНЕРСТВА В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	109
Мельник М. В., Міненко О. В. КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ.....	110
Михальчук В. М., Кришталь Т. М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ НС.....	111
Мудра Ю.О., Горбаченко Ю. М. СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВНОГО І ПРИВАТНОГО СЕКТОРІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	112
Мурзін В. Ю. АНАЛІЗ ПОМИЛОК В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПАСПОРТИЗАЦІЇ ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТІВ НА ПІДСТАВІ ДОСВІДУ ОБРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ВЕДЕННІ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТІВ.....	113
Мусій К. П., Сукач Ю. Г. ПРОВЕДЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ ПРАЦІВНИКАМИ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ СЛУЖБ НА ОБ'ЄКТАХ.....	114
Назарійчук С. Д. МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОЇ ОБОРОНИ: ОСНОВНІ ВІХІ ДІЯЛЬНОСТІ.....	115
Павелко І. О., Горбаченко Ю. М. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЩОДО ЗМІЦНЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ В ОРГАНАХ І ПІДРОЗДІЛАХ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	116
Парельюлько В. С., Лисюк В. М. ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ НА ПОТЕНЦІЙНО-НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	117
Повстин В. А., Мартин О. М. ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В УКРАЇНІ	

**Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)**

ПРОТЯГОМ 2000-2015 РОКІВ.....	118
Погрібна Ю. В. НАТО У ПРОТИДІЇ КАТАСТРОФАМ.....	119
Сай І. О., Чубіна Т. Д. ЧЕХІЯ, СЛОВАЧЧИНА: ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....	121
Семерханова Е. О., Кравченко Н. В., Соболев О. М. УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ДНІПРОВСЬКОГО МІСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ГУ ДСНС УКРАЇНИ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	122
Сокур О. А., Білека А. А. ДО ПИТАННЯ ПРО МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	124
Солонченко Є. П., Горбаченко Ю. М. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДИСЦИПЛІНУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДСНС УКРАЇНИ.....	125
Тарасюк Б. А., Федоренко Я. А. СОЦІОЛОГІЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ЗАПОРУКА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ.....	126
Томіленко А. Г. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО ПОЖЕЖНОГО НАГЛЯДУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ НАПРИКІНЦІ 30-Х РОКІВ ХХ СТ.....	127
Федун Д. А., Чупанова Д. О. ПРОБЛЕМА УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ.....	128
Філіпчук А. І., Кибальна Н. А. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК СТРАТЕГІЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА ТРАНСКОРДОННІ НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ.....	129
Філіпчук А. І., Кришталь М. А. ДЕЯКІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ОСОБОВИМ СКЛАДОМ ПІДРОЗДІЛУ ЦЗ.....	130
Філіпчук А. І., Юрченко К. М. ДОСВІД У МЕЖАХ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ ДСНС УКРАЇНИ.....	131
Чубіна А. С. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ: МОДЕЛЬ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	132
Шилоносів І. Д., Мартин О.М. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА».....	133

**Секція 3. Організація фінансового та матеріально-технічного забезпечення ЄДСЦЗ**

Бабенко Т. С., Шелехов А. О. КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ: ПРОБЛЕМА СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	136
Войнов Р. В., Романько П. С. УПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПІД ЧАС ЗАПОБІГАННЯ ФІКТИВНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВУ В УКРАЇНІ.....	137
Кобко О. В., Мартин О. М. СТРАХУВАННЯ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В СИСТЕМІ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ.....	139
Корчак А. В., Бразілій Н. М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	140
Куриліна О. В. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДСЦЗ.....	141
Мельнікова О. О., Мукоїда Р. В. ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК НАСЛІДОК НЕВРЕГУЛЬОВАНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ.....	142
Мукоїда О. В. ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЮЮТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ФІКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	144
Мукоїда Р. В., Аносенков А. А. РОЛЬ ТА МІСЦЕ ДЕРЖФІНМОНІТОРИНГУ У ПРОЦЕСІ ВІЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ФАКТІВ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	146
Симонова А., Корнієнко М. В. ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ З БОКУ ДЕРЖАВИ – ПРОЯВ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ.....	148
Чубін Д. Д., Ковтун Л. Г. ІНФЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ ТА СПОСОБИ ЇЇ РЕГУЛЮВАННЯ.....	150

**Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)**  
**Секція 4. Психолого-педагогічні та медичні аспекти забезпечення діяльності ЄДСЦЗ**

<i>Балабанова К. В., Перелигіна Л. А.</i> ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПРЕСИВНО-РУХОВОГО ТРЕНІНГУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ДСНС УКРАЇНИ.....	152
<i>Бамбульська К. Р., Федоренко Я. А.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ У ПРОФІЛЬНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ ДСНС УКРАЇНИ.....	152
<i>Бездольна О. С., Чубіна Т. Д.</i> ГРА ЯК МЕТОД АУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	154
<i>Бородіна О. Р., Юрченко К. М.</i> ПСИХОЛОГО-ТЕХНІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	154
<i>Будовий А. В., Томіленко А. Г.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ЗАНЯТЬ СЕРЕД УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС МАСОВО-РОЗ'ЯСНЮВАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ ПОЖЕЖ ДЛЯ ЗАХИСТУ ВІД ПЕРЕВТОМИ.....	155
<i>Букшій О. А., Швець В. Г.</i> ОСВІДОМЛЕННЯ ПОЧУТТЯ ГРОМАДЯНИНА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕЛІТИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ.....	156
<i>Бурлака Л. М., Шапошнікова В. М.</i> ПРОФІЛАКТИКА ПОБУТОВОГО ОТРУЄННЯ РТУТТЮ: МЕДИКО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ АСПЕКТ.....	157
<i>Гавриш А. В., Чубіна Т. Д.</i> СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ФОРМА ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ.....	158
<i>Гапич І. М., Радзівеська І. В.</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ФАХІВЦІВ.....	159
<i>Губенко І. Я., Шапошнікова В. М., Шевченко О. Т.</i> СУЧАСНІ ОСНОВИ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ НА ДОГОСПІТАЛЬНОМУ ЕТАПІ.....	165
<i>Денисенко К. О., Чупанова Д. О.</i> АЛКОГОЛІЗМ ЯК ФОРМА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ.....	166
<i>Довбнюк В. В., Спіркіна О. О.</i> МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ.....	167
<i>Довбнюк В. В., Чупанова Д. О.</i> ПОВЕРНЕННЯ БІЙЦІВ АТО ДО ЖИТТЯ БЕЗ ВІЙНИ.....	168
<i>Захаренко Л. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ ПРАВООХОРОНЦЯ.....	169
<i>Захматова А. В., Косяк С. М.</i> ЗМІНА ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНІЙ СИТУАЦІЇ.....	170
<i>Іванюк Р. О., Фомич М. В.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛІДЕРСТВА У КУРСАНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ.....	171
<i>Качур А. А., Мохнар Л. І.</i> ОСНОВНІ ПСИХІЧНІ СТАНИ ТА РЕАКЦІЇ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ПЕРСОНАЛУ ДСНС УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ФАКТОРІВ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	172
<i>Кир'ян Т. І.</i> НОВІ НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	174
<i>Кобець В. В., Дулгерова О. М.</i> ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ У КУРСАНТІВ ВНЗ ДСНС УКРАЇНИ.....	175
<i>Кондратьєва В. В., Чупанова Д. О.</i> СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	176
<i>Кретов П. В.</i> САМІСТЬ: СИМВОЛІЧНО-КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ.....	177
<i>Кретова О. І.</i> КОНЦЕПТ ДИСКУРСУ ТА СИМВОЛІЧНИЙ ХАРАКТЕР КОМУНІКАЦІЇ.....	178
<i>Крічкер О. Ю.</i> ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК КЛЮЧ ДО ЄВРОПИ.....	179
<i>Лебадіна М. Д., Чиж Л. В.</i> МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧЕСКОЇ ПІДГОТОВКИ ОБУЧАЮЩИХСЯ К ЛІКВИДАЦІЇ ЧРЕЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....	180
<i>Лисенко І. В., Усов Д. В.</i> ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ.....	181
<i>Лисенко Я. В., Чупанова Д. О.</i> ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ВІКТИВНОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	183
<i>Литовських М. О., Крижановська О. В.</i> ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ДО ДІЇ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ.....	184
<i>Лісовий Д. І., Крічкер О. Ю.</i> АНГЛІЙСЬКА – МОВА САМОРОЗВИТКУ.....	185
<i>Марцін М. В., Крічкер О. Ю.</i> АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ДЖЕРЕЛО АКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	186
<i>Марчук М. Ю., Пасинчук К. М.</i> АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	186
<i>Нейченко М. М., Швець В. Г.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ НА ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНУ ОРІЄНТАЦІЮ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В СІНАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	187
<i>Однороженко Д. С., Нестеренко Я.А., Олійниченко О. Р., Майборода А. О.</i> ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ПРИПИНЕННЯ ГОРІННЯ» У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	

**Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення**

**діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)**

МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ.....	188
<i>Осипчук О. І., Мохнар Л. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ З АГРЕСИВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ.....	189
<i>Пасинчук І. І., Білик Л. В.</i> КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ЧЕРКАСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ.....	190
<i>Пономарчук М. Ю., Томіленко А. Г.</i> СПЕЦИФІКА В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ІНСПЕКТОРІВ ДСНС З ВИВЧЕННЯ ПРАВИЛ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	193
<i>Попов В. М., Афанасьєва Н. Є.</i> ПСИХОКОРЕКЦІЯ САМООЦІНКИ У ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ.....	194
<i>Романов О. Г., Кривенко В. В., Покалюк В. М.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ.....	195
<i>Самойленко Т. І., Тимофеева В. О.</i> СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ У ВНЗ (ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ).....	196
<i>Сімоволост А. А., Вороновська Л. Г.</i> РОЗВИТОК КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО РЯТУВАЛЬНИКА.....	197
<i>Сердюк Є. О., Григоренко К. В.</i> МОТИВАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ КУРСАНТІВ.....	198
<i>Степанова Г. М., Підручна С. Р.</i> ПОЛІТРАВМА: ВИЗНАЧЕННЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ВІКОВИЙ АСПЕКТ.....	198
<i>Стоколос Л. М., Чубань В. С.</i> ІНФОРМАЦІЯ ЯК ГОЛОВНА ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	200
<i>Страйстор І. В., Іващенко О. А.</i> ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ.....	201
<i>Тафійчук В. В., Степаненко О. С., Куліца О. С., Журбинський Д. А., Тарасенко А. В.</i> ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА У РАЗІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....	202
<i>Тимофеев В. В.</i> ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ.....	203
<i>Тімченко В. О., Оніщенко Н. В.</i> ПОВЕДІНКОВІ МАРКЕРИ РЯТУВАЛЬНИКІВ - УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ.....	204
<i>Трошкін С. Е., Пасинчук К. М.</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ.....	205
<i>Фесенко Ю. В., Вороновська Л. Г.</i> ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ.....	207
<i>Цеховский В. О., Ротар В. Б.</i> «ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ».....	208
<i>Чепуль Я. О., Мудра Ю. О., Єремєєва Н. Ф.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ЕТАПИ БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЖЕЖНИКІВ.....	209
<i>Черненко О. М., Пархоменко Т. В., Герасименко Р. І.</i> ДО ПИТАННЯ ГЕНЕЗУ НЕВРОЗУ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	210
<i>Черненко О. М., Пархоменко Т. В., Мисник А. О.</i> ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ СТРЕСУ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ.....	211
<i>Чибиряк М. С., Плаксін А. А.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ.....	212
<i>Шевченко О. Т.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ.....	213
<i>Шевчук І. І., Ненько Ю. П.</i> КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРА СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	214
<i>Шоріс Н. Ю., Міненко О. В.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....	215
<i>Шпара С. В., Вороновська Л. Г.</i> МОТИВАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	216
<i>Щедров Р. Р., Ненько Ю. П.</i> ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ У КУРСАНТІВ ВНЗ ДСНС УКРАЇНИ.....	217
<i>Юрченко К. М., Юрченко В. М., Філіпчук А. І.</i> ДОСВІД У МЕЖАХ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ ДСНС УКРАЇНИ.....	218
<i>Юрченко К. М., Юрченко В. М., Філіпчук А. І.</i> ЄДИНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ КУРСАНТІВ.....	219
<i>Юрченко К. М., Юрченко В. М., Філіпчук А. І.</i> СТУПЕНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ ДСНС УКРАЇНИ.....	221



Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)  
**Шановні учасники конференції!**

Щиро вітаю Вас із нагоди відкриття II Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, ад'юнктів та здобувачів «Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)». Тематичні напрями роботи секцій конференції сформовані з урахуванням теоретичних і практичних питань сфери цивільного захисту.



Нині в країні вкрай важливим є питання належного функціонування системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру для забезпечення мінімізації збитків від НС. Надійне та своєчасне організаційно-управлінське, нормативно-правове, фінансове та матеріально-технічне, психолого-педагогічне та медичне забезпечення заходів цивільного захисту є однією з основних умов якісного проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Проведення нашої конференції є важливою складовою становлення та розвитку Єдиної державної системи цивільного захисту України та взаємодії її суб'єктів.

Бажаю учасникам конференції плідної співпраці, активного обміну науковими доробками та досвідом. Сподіваюся, що цікаві та інформативні доповіді сприятимуть жвавій науковій дискусії та допоможуть систематизувати нові знання, розробити інноваційні пропозиції, які сприятимуть вирішенню складних та важливих завдань, що стоять перед ЄДСЦЗ.

В. о. начальника Черкаського інституту  
пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
НУЦЗ України,  
кандидат технічних наук, професор

**О. М. Тищенко**

**Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ) ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛУ ДСНС УКРАЇНИ**

*Залевська А. Ю.,  
НК - Тищенко О. М., к. т. н., професор,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Мораль і духовність - дивовижні фактори, присутність яких непомітна, а відсутність може мати важкі або й фатальні наслідки. Давньогрецький мудрець Софокл стверджував: «Який страхітливий буває розум, коли він не послуговує людині, адже тому, хто не досягнув науки моралі, виховання добра, всі інші навчання заподіють тільки шкоду» [1].

Специфічний характер діяльності підрозділів ДСНС України диктує особливі вимоги до їх начальницького складу. Персонал ДСНС України не має права опускатися до рівня антисоціальних елементів. На перешкоді розвитку моральної культури стоїть емоційна глухота, бюрократизм, черствість та антиподи моралі, які, на жаль, як в суспільстві, так і в ДСНС України, ще мають місце. Безкультур'я, духовна та моральна бідність, що глибоко пустили коріння за бюрократичної системи, ще досить болісно впливають на загальний стан справ у нашому суспільстві. Практика переконує, що усунути ці недоліки можна, лише виховуючи в собі моральну культуру, яка є, передусім, внутрішньою дисципліною та зібраністю, і проявляється, особливо, у момент вибору рішення.

Систему функціонально пов'язаних критеріїв сформованості моральної культури начальницького складу підрозділу становлять когнітивний, оцінно-емоційний та результативно-діяльнісний.

Показниками когнітивного критерію є: рівень знань основних норм моралі та моральності, принципів, правил, цінностей і впевненість у необхідності цих знань, здатність оцінювати їх соціально справедливими, гуманними і суспільно необхідними; засвоєння вимог, які визначені в кодексах (правилах) професійної етики.

Оцінно-емоційний критерій включає: наявність професійно необхідних моральних якостей (повага людської гідності, толерантність, гуманізм, правдивість, порядність, колективізм, доброзичливість, сумлінність тощо), переконань, почуттів та їх вияв у процесі професійної діяльності і поведінці; соціальна значущість мотивів поведінки та їх відповідність меті діяльності; здатність керівника до співчуття та співпереживання; міра особистісного сприйняття моральних норм як цінностей і мотивів цього сприйняття.

До показників результативно-діяльнісного критерію слід віднести: відповідність моральних вчинків проголошеним цінностям, уміння діяти відповідно до цих цінностей у ситуаціях морального вибору; прагнення до морального саморозвитку, самовиховання і самовдосконалення; здатність забезпечувати моральний характер стосунків і спілкування із підлеглими, колегами, громадянами.

Становлення моральної культури особистості залежить, перш за все, від соціального оточення, загальної і професійної культури безпосередніх начальників, але не меншою мірою й від самої людини, від її постійної роботи над собою, над своїм саморозвитком, самовихованням, самовдосконаленням.

Важливу роль у формуванні моралі відіграє моральне виховання. Ефективність морального виховання найбільша до 20 років, поки ще остаточно не сформовані світогляд, моральні принципи, характер особистості. Філософ і педагог П. Юркевич найголовнішим завданням виховання вважав «передати вихованцеві світлий погляд на життя, зробити його серце тверезим та мужнім і приготувати його до життєвої боротьби, закарбувавши в ньому вічними рисками віру в добро і в Бога; а це можливо зробити тільки в дні юності, коли серце ще буває відкрите для усього шляхетного і прекрасного» [2].

Відповідно, формування моральної культури осіб начальницького складу служби цивільного захисту має розпочинатися ще під час навчання у вищих навчальних закладах ДСНС України та систематично продовжуватися під час службової підготовки, підвищення кваліфікації, шляхом самовиховання та самовдосконалення тощо. Моральне виховання слід проводити з перших тижнів навчання фахівців, оскільки з самого початку вони повинні зрозуміти, що відповідальність - невід'ємна частина їх професії.

Сьогодні важливою функцією вищої освіти у системі ДСНС України має стати виховання в осіб рядового і начальницького складу високих гуманістичних якостей, людяності, толерантності, патріотизму, поваги до людей та їх гідності, культури спілкування, цивілізованого співжиття шляхом освоєння гуманітарних дисциплін.

Поєднання гуманітарної підготовки з професійною кваліфікацією майбутніх фахівців - одна з найактуальніших проблем діяльності вищих навчальних закладів технічного профілю, зокрема, і в ДСНС України.

**ЛІТЕРАТУРА**

1. Донцов А.В. Моральна культура вчителя. Монографія. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. - 240 с.
2. Юридична деонтологія: навчальний посібник / за ред. В. М. Горшенєва, В. В. Комарова. - Х. : Вид-во «Основа», 1993. - 108 с.

***Секція 1.  
Нормативно-правове  
регулювання ЄДСЦЗ***

## ПРО ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ВІДОМЧОГО КОНТРОЛЮ ЗА СТАНОМ ОХОРОНИ ПРАЦІ В ПІДРОЗДІЛАХ ДСНС УКРАЇНИ

Басюк С. М.,  
НК – Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Чинне законодавство України про охорону праці в цілому являє собою сукупність норм конституційного, трудового, адміністративного, фінансового та інших галузей права, що регулюють специфічні однорідні групи суспільних відносин, об'єднані в комплексний інтегрований правовий інститут.

Правовою основою здійснення відомчого контролю за станом охорони праці в підрозділах ДСНС України є Кодекс цивільного захисту України [1], Закон України «Про охорону праці» [2], Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій, затвердженого Указом Президента України від 16 січня 2013 р. № 20 [3] та Положення про відомчий контроль за станом охорони праці в органах та підрозділах ДСНС України, затверджене наказом ДСНС України від 01.09.2014 р. № 502 [4] тощо.

Правове регулювання суспільних відносин у сфері охорони праці здійснюється в основному на основі міжгалузевих і галузевих принципів, а також принципів певних правових інститутів у тій чи іншій галузі права. [5, с.45-56]

У контексті адміністративно-правового регулювання правовідносин у даній сфері можна виділити наступні пріоритети: пріоритет життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці; підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництв, технологій та продукції, а також сприяння підприємствам у створенні безпечних та нешкідливих умов праці; комплексного розв'язання завдань охорони праці на основі загальнодержавної, галузевих, регіональних програм з цього питання та з урахуванням інших напрямів економічної і соціальної політики, досягнень в галузі науки і техніки та охорони довкілля; соціального захисту працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; встановлення єдиних вимог з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів діяльності; адаптації трудових процесів до можливостей працівника з урахуванням його здоров'я та психологічного стану; використання економічних методів управління охороною праці, участі держави у фінансуванні заходів щодо охорони праці, залучення добровільних внесків та інших надходжень на ці цілі, отримання яких не суперечить законодавству; інформування населення, проведення навчання, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці; забезпечення координації діяльності органів державної влади, установ, організацій, об'єднань громадян, що розв'язують проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також співробітництва і проведення консультацій між роботодавцями та працівниками (їх представниками), між усіма соціальними групами під час прийняття рішень з охорони праці на місцевому та державному рівнях; використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці на основі міжнародного співробітництва. [2, ст. 4]

Здійснення відомчого контролю за станом охорони праці в підрозділах ДСНС України є однією з найважливіших ланок системи управління, загалом, та сфери охорони праці, зокрема. Адже чітко налагоджена контрольно-наглядова діяльність дає можливість своєчасно вдосконалювати систему управління, корегувати плани, зменшувати виробничий травматизм у сфері цивільного захисту.

Загальна мета контролю полягає в тому, щоб виявляти фактичний стан справ у будь-якому процесі, співставляти відповідність цього стану наміченим цілям і в разі необхідності застосовувати корегуючі заходи, що стосуються приведення підконтрольного об'єкта до належного стану. Закономірно, що найефективнішою є така організація контрольно-наглядової діяльності, яка допомагає завчасно виявляти насамперед причини тих чи інших порушень. Залежно від функціонального призначення норми права в сфері охорони праці можна розділити на дві групи: регулятивні (переважна більшість); правоохоронні.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
2. Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2694-12/page>.
3. Указ Президента України від 16.01.2013 р. № 20/2013 «Деякі питання Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/2013>.
4. Наказ ДСНС України від 01.09.2014 р. № 502 «Про затвердження Положення про відомчий контроль за станом охорони праці в органах та підрозділах ДСНС України» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/files/2014/9/2/502.pdf>.
5. Прокопенко В.І. Трудове право: Курс лекцій. - К.: Вентурі, 1996. - 224 с.

## НАУКОВИЙ ПІДХІД ЯК КОМПОНЕНТ МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Білозьоров Є. В, к. ю. н., доцент,  
Національна академія внутрішніх справ

Реалії нового століття зумовлюють невинне зростання соціальної значущості юридичної науки та практики у процесі розвитку і становлення Української держави. Ідентифікація України як європейської країни, її інтеграція у світовий правовий простір можливі за умов визнання, відстоювання та захисту власних інтересів, рецепції універсальних цінностей людства на засадах збереження і розвитку національної своєрідності. Інтеграційний процес в Україні спонукає до пошуків адекватних форм осмислення процесів плюралізації та глобалізації у праві, переорієнтації методології юридичної науки.

За цих умов юридична практика вимагає від юриспруденції постійного вдосконалення її методології, що направлене на оновлення прийомів і методів дослідження державно-правових явищ. Успіх вирішення будь-якої наукової проблеми залежить від наявності та ступеня розробленості методологічного інструментарію, що дозволить здійснити перспективну теоретико-пізнавальну діяльність у сфері дослідження державно-правової дійсності.

Нині є всі підстави стверджувати, що найважливішим досягненням у розв'язанні методологічних проблем юридичної науки України є шлях утвердження світоглядних орієнтирів, що формуються на основі загальнолюдських цінностей – пріоритет прав і свобод людини та громадянина, демократична, правова держава, соціальна справедливість, гуманізм, повага до людської гідності тощо.

Формування новітньої наукової методології юридичної науки в Україні відбувається такими способами: по-перше, шляхом трансформації вже апробованих методів науки радянського державного права; по-друге, шляхом запозичення позитивно зарекомендованої наукової методології, яка не визнавалася в науці радянського державного права, але практикувалася в зарубіжній юридичній науці; по-третє, шляхом залучення до методологічного апарату юридичної науки методів, що використовуються в інших науках, – соціології, політології, психології, статистиці, кібернетиці, теорії управління, синергетиці тощо.

Основною складовою, на нашу думку, визначальною за евристичним потенціалом для методології юридичної науки, є наукові підходи. У фаховій літературі відмічається, що на відміну від методу науки, розуміння наукового підходу викладається переважно в методологічних працях, зокрема, в контексті розгляду проблеми системного підходу [1, с. 47].

Науковий підхід в юриспруденції – це бачення певного ракурсу дослідження, шляхом сприйняття відповідних засобів мислення або у формі цілісної системи, або у вигляді окремих конструкцій, дослідницьких рамок і принципів для вирішення власне наукових завдань і проблем; спосіб «помислити» об'єкт [2, с. 234].

У свою чергу С. В. Бобровник стверджує, що науковий підхід – це сукупність знань про процес наукового дослідження, а метод – це лише сукупність способів і засобів пізнання об'єкта дослідження [3, с. 13 – 14].

Заслугує на увагу точка зору О.Ф. Скакун, яка вважає, що науковий підхід виявляє себе тоді, коли необхідно залучити в юриспруденцію методологічні засоби як філософського та мета наукового рівнів (загальна теорія систем, теорія моделювання, загальна теорія діяльності тощо), так й інших наук, які «працюють» на принципову методологічну орієнтацію наукового дослідження [4, с. 214].

Таким чином, на основі опрацьованого матеріалу та підтримуючи позицію С. Д. Гусарева та О. Д. Тихомирова, вважаємо, що науковий підхід є одним із основних компонентів парадигми та розглядається як «ансамбль» взаємозалежних наукових методів. Він об'єднує різноманітні методи, певним чином пов'язані між собою, серед яких одні або кілька є основними, а всі інші підпорядковуються їм та мають допоміжний характер у процесі наукового дослідження [5, с. 66].

### ЛІТЕРАТУРА

1. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки : [монография] / Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 1978. – 392 с.
2. Тарасов Н. Н. Методологические проблемы юридической науки : [монография] / Н. Н. Тарасов. – Екатеринбург : Изд-во Гуманитар. ун-та, 2001. – 265 с.
3. Бобровник С. В. Компромiс i конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу : [монографія] / С. В. Бобровник. – К. : Юридична думка, 2011. – 384 с.
4. Скакун О. Методологічний підхід і метод у порівняльному правознавстві: їхнє співвідношення / О. Скакун // Про українське право : Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка / За ред. проф. І. Безклубого. – К. : Грамота, 2009. – Чис. IV. – С. 210 – 219.
5. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : навч. посіб. / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 495 с.

## ДЕЯКІ КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЖЕЖАМИ

Брус В. О.,  
НК – Пасинчук К. М., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Потреби слідчої і судової практики вимагають оновлення методики розслідування злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж, відбиття у її положеннях і рекомендаціях законодавчих змін і особливостей механізму вчинення цих злочинів. Для досягнення цієї мети необхідно визначити особливості механізму злочинів, пов'язаних з пожежами, структуру криміналістичної характеристики злочинів цієї категорії, виявити взаємозалежності між її елементами, сформулювати рекомендації, які відображають особливості тактики підготовки і проведення окремих слідчих дій.

Як відзначає в своєму дисертаційному дослідженні Е. Лантух, криміналістична характеристика полегшує: 1) вибір стратегії, тактики розслідування і необхідних технічних засобів; 2) виявлення і усунення обставин, сприяючих скоєнню злочину; 3) ухвалення кримінально-процесуальних рішень [1, с. 16].

На наш погляд, до цього можна додати: висунення версій про подію злочину, а також про особу злочинця.

Розглядаючи криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних з пожежами, необхідно звернути увагу на такі найбільш значущі її елементи: способи вчинення злочину, причини виникнення пожежі, характерні сліди, відомості про особу злочинця і мотиви його поведінки.

Сліди злочинів, пов'язаних з пожежами, необхідно класифікувати на дві групи залежно від слідоутворюючого об'єкта. Першу групу становлять сліди, що характеризують безпосередньо пожежу як природне явище (причину її виникнення, механізм, напрямок розвитку, інтенсивність і шляхи поширення вогню, його вплив на різні конструкції будинків і споруд, інші предмети навколишньої обстановки). До другої групи віднесені сліди людей, які мають відношення до виникнення пожежі та характеризують їх поведінку (різного роду матеріально-фіксовані відображення та інформація, закарбована в пам'яті людей).

Залежно від класифікаційних груп злочинів, пов'язаних з пожежами, виділяються типові сліди (ознаки) злочинів, які вчиняються шляхом підпалу, та типові сліди злочинів, які вчиняються шляхом порушення правил безпечного поводження з джерелами підвищеної пожежної небезпеки. Типовими слідами підпалу (для злочинів першої класифікаційної групи) є: виявлення на місці події засобів підпалу; виявлення вогню відразу в декількох місцях (декілька осередків пожежі); виявлення на місці пожежі слідів підготовчих дій, спрямованих на створення умов, які сприяли виникненню пожежі; виявлення на місці пожежі слідів підготовчих дій, спрямованих на ускладнення ліквідації пожежі; одночасне виникнення пожежі в різних районах або повторні пожежі в одному районі; наявність відомостей про нелегальне проникнення на об'єкт сторонніх або матеріально відповідальних осіб; виникнення пожежі безпосередньо перед або під час ревізії; встановлення недостачі (або надлишку) на об'єкті; наявність даних про заздалегідь проведений вивіз, внос із приміщень цінних речей; факти погроз на адресу потерпілого.

Найбільш значущими даними про особистість злочинця є відомості, що характеризують відношення злочинця до об'єкта, на якому відбулася пожежа, та до осіб, які живуть або працюють на цьому об'єкті. Мотиви, що спонукають особу вчинити злочин, можуть бути досить різноманітними.

Коло осіб, що можуть вчинити злочини другої класифікаційної групи, дещо специфічне, оскільки вони так чи інакше пов'язані з використанням вогнебезпечних речовин і матеріалів або джерел підвищеної небезпеки [2, с.5].

На основі проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

- сліди, які характеризують пожежу як явище, мають єдину природу походження і властиві всім злочинам даної категорії;
- структурні елементи криміналістичної характеристики злочинів у сфері пожежної безпеки знаходяться в певних взаємозв'язках, що має важливе значення, тому що завдяки наявності даних закономірностей, окремі елементи є носіями інформації один про одного;
- криміналістична характеристика повинна враховувати особливості класифікаційних груп злочинів, пов'язаних з пожежами, і містити відомості про причину пожежі, спосіб вчинення і приховування злочину, типові сліди, особу злочинця і потерпілого;
- розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами, в усіх випадках спрямоване на встановлення причини пожежі й особи, яка винна в її виникненні.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Лантух Е. В. Методика расследования убийств, сопряженных с поджогом: Дисс... канд. юр. наук: 12.00.09. - СПб., 1998. С.16-17.
2. Колесников В. В. Розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами: Автореф. дис... канд. юр. наук: 12.00.09 / Харків. Нац. унів. внутр. справ — Х., 2005. — 14 с.

**ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ  
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

*Вишняк О. В.,  
НК – Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Як слушно зазначає О. М. Мельник, конституційне проголошення України соціальною, демократичною, правовою державою, потреба в подальшій демократизації суспільного і державного життя визначає необхідність подальшого дослідження змісту та сутності такої ключової категорії теорії права як правове регулювання [1].

Основним завданням правового регулювання є відображення і узгодження суспільних інтересів, які б сприяли розвитку основних сфер суспільних відносин.

Вирішення проблем ефективності правового регулювання суспільних відносин набуває неабиякої актуальності в наш час, оскільки безпосередньо торкається інтересів усіх громадян України, їх очікувань і сподівань на появу позитивних результатів від здійснюваних в країні реформ в економіці, соціально-культурній сфері, політичній і правовій системах [2, с. 93].

З дослідженням ефективності правового регулювання пов'язані публікації Ю. С. Шемшученка, О. Ф. Скакун, Т. Г. Андрусика, С. В. Бобровника, В. В. Головченко, О. В. Зайчука, А. М. Колодія, В. В. Копейчикова, В. В. Цветкова, Т. І. Тараконич, О. М. Мельник та інших.

Підвищення ролі права відображається не лише в збільшенні кількості прийнятих нормативно-правових актів чи в розширенні сфери правового регулювання, а й у поглибленні якості системи законодавства та правозастосування. Як слушно зауважують С. В. Бобровник та О. Л. Богінич, нинішній розвиток Української державності визначає практичне завдання в прогнозуванні розвитку законодавства, підвищенні його соціальної ролі, зміцненні якості, ефективності, вдосконаленні його регулюючої ролі на розвиток суспільних відносин [3, с. 3].

У питанні щодо підвищення ефективності правового регулювання у сфері цивільного захисту, приєднуємось до наукової позиції В. Медведчука, який наголошує на тому, що проблема забезпечення ефективності законодавства може бути вирішена на таких основних підставах:

1. Приймаючи законодавчий акт, особливу увагу слід приділяти додержанню методології прийняття закону, як і будь-якого іншого нормативного акта, вимог, так званого, «ланцюга ефективності», а саме: потребі і соціальному інтересу в такому законі; цілям, які досягатимуться з допомогою закону; достатності засобів, якими запроваджується закон, з точки зору досягнення поставлених цілей; визначенню конкретних адресатів закону; системі контролю за його виконанням;

2. Пануюча у суспільстві правосвідомість, без будь-яких застережень, має визнавати принцип верховенства закону, послідовно реалізувати його у існуючій правовій системі, а також у практичних діях усіх ланок державного апарату;

3. Закони мають бути спрямовані на реалізацію головних положень Конституції України, вирішення найважливіших проблем, які ставить суспільству життя. При цьому слід враховувати, що не тільки норми Конституції, а й більшість чинних законів є нормами прямої дії, тому потрібно звести до мінімуму нормативні акти, які приймаються «на розвиток закону», що досить часто змінює зміст вимог та правил ним встановлених;

4. Необхідно забезпечити цілковиту відповідність між законами та процесом їх реалізації. Правореалізацією мають бути охоплені, насамперед права та обов'язки, закріплені в законі;

5. Національне законодавство повинно відповідати загальноновизнаним принципам та нормам міжнародного права, демократичній міжнародній практиці;

6. Закони мають відповідати загальному напрямку впроваджуваних реформ, а також меті економічного, політичного, соціального розвитку, забезпечувати цілісність і чітку структуру законодавства, мобільність і універсальність його галузей [4, с. 69].

Варто констатувати, що чинниками, які негативно впливають на ефективність чинного законодавства у сфері цивільного захисту, є: неадекватність чинних нормативно-правових актів сучасним соціально-політичним реаліям та низька соціально-правова якість нормативно-правових актів.

На нашу думку, ефективність чинного законодавства у сфері цивільного захисту залежить від правильності застосування принципів загальності, послідовності, комплексності, системності тощо.

**ЛІТЕРАТУРА**

1. Мельник О. М. Правове регулювання: проблеми підвищення ефективності // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. - Вип. 7. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Спілка юристів України, 2000. - С. 58-64.

2. Головаченко В. Теоретичні та політико-правові аспекти ефективності державного управління // Право України. - 1997. - № 5. - С. 93-98.
3. Бобровник С. В., Богінич О. Л. Система законодавства України: актуальні проблеми та перспективи розвитку. - К.: Наукова думка, 1994. - 123 с.
4. Медведчук В. Питання ефективності чинного законодавства // Право України. - 1998. - № 6. - С. 69-72.

## ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

*Власенко В. П., к. ю. н.,  
Національна академія внутрішніх справ*

Посилення глобалізаційних процесів обумовлює виникнення таких ситуацій, коли країнам потрібно визначитися з вибором напряму державної інтеграційної політики, її формування та реалізації. Наприклад, в Україні така ситуація мала місце під час вибору напряму інтеграції між європейським і євразійським вектором державної політики. Сьогодні можемо констатувати, що зовнішня та внутрішня політика сучасної України перебудовується в напрямі інтеграції до структур Європейського Союзу з метою отримання державою статусу повноправного члена цього утворення. Результатом реалізації євроінтеграційної державної політики України та важливим юридичним фактом можна вважати підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що має важливе значення для модернізації державної політики у різних сферах суспільного життя.

В наукових джерелах євроінтеграцію визначають як процес сприйняття європейських цінностей, розвитку громадянського суспільства, реформування публічної адміністрації на засадах прозорості її діяльності, здійснення судових реформ, забезпечення правосуддя та правової допомоги, захисту прав людини, зміни стандарту безпеки особи, забезпечення дії принципу верховенства права тощо [3]. Найбільш об'ємним можна вважати забезпечення дії принципу верховенства права, оскільки це: лакмусовий папірець відповідності того чи іншого державного утворення демократичним стандартам; більше ніж точне застосування правових інструментів; верховенство справедливості й захисту всіх членів суспільства від надмірної державної влади [1]. Здійснення цих перетворень передбачає також здійснення децентралізації державної влади, що передбачає переосмислення: ролі та значення в суспільстві державних організацій; відповідальності і меж повноважень різних державних інститутів, органів місцевого самоврядування, територіальний автономій та інститутів громадянського суспільства.

Історія децентралізації є історією суперечностей, пов'язаних із пошуком найкращої форми організації державної влади. Останні кілька десятиріч поняття децентралізації є основним в Європі, воно також стало об'єднуючим щодо економічного розвитку регіонів у цій частині світу. Децентралізація як концепція набуває багатьох форм, зважаючи на історію країн, рівні розвитку, культуру й підходи до державного управління [2].

Досвід реформ у постсоціалістичних країнах свідчить, що децентралізація державної влади відіграє важливу роль у демократизації та трансформації суспільства. Цей складний процес потребує адекватного розуміння суті децентралізації, прогнозованості та виваженості дій, оскільки торкається різних сфер життя суспільства, зокрема: політичної, правової, соціальної, адміністративної, економічної, культурної тощо.

Забезпечення децентралізації державної влади засноване на дотриманні таких умов. По-перше, на визнанні та законодавчому закріпленні факту існування недержавних інтересів. По-друге, законодавчому закріпленні незалежності територіальних спільнот чи громад різного рівня, а також органів, які вони обирають (органи місцевого самоврядування чи територіальної автономії) від державних органів у частині прийняття рішень щодо розпорядження ресурсами та власністю, необхідними для задоволення інтересів громади.

Зазначене вище дає можливість вважати, що об'єктом децентралізації державної влади, є державно-владні повноваження як засіб регулювання суспільних відносин та забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини.

Таким чином, можна стверджувати, що саме децентралізація є політичною ідеєю держави, що обрала шлях прогресу, де територіальні спільноти чи громади різного рівня отримують політичну автономію разом з новими функціями, відповідальністю та ресурсами (фінансовими, економічними тощо), необхідними для задоволення інтересів громади. Підтвердженням цьому є положення Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385, в якій зазначається, що децентралізація державних повноважень має здійснюватись шляхом їх передачі на місцевий рівень з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів, удосконалення процесів стратегічного планування та виконання поставлених завдань на всіх рівнях, запровадження ефективного механізму координації дій центральних та місцевих органів



виконавчої влади, органів місцевого самоврядування під час реалізації галузевих пріоритетів і завдань на різних територіальних рівнях.

На підставі аналізу вищезазначеного, децентралізацію державної влади доцільно розуміти як процес зменшення обсягу державно-владних повноважень державних органів при одночасному розширенні прав, обов'язків та відповідальності територіальних спільнот чи громад різного рівня, органів які вони обирають (органи місцевого самоврядування чи територіальної автономії), за умови здійснення ними заходів, спрямованих на забезпечення прав, свобод та інтересів людини, закріплених в міжнародних документах та конституції країни.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кривицький Ю. Верховенство права як принцип діяльності міліції: перспективи закріплення та реалізації в умовах реформування МВС України / Ю. Кривицький // Юридична Україна. – 2013. - № 8, - С. 8-13.
2. Моргос П. Процес децентралізації: деякі основні концепції розподілу повноважень між державним, регіональним та місцевим рівнями влади. / П. Моргос // Економічний часопис - XXI. - 2006. - № 5-10.
3. Трещов М. Децентралізація як засіб ресурсної самодостатності територіальних громад: теоретичний аспект / М. Трещов // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2015. - Вип. 2. - С. 60-69.

### ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

*Волокітенко І. О.,  
НК - Рудой К. М., к. ю. н., доцент,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Основними завданнями, що ставляться перед новою поліцією, є співпраця та комунікація, створення нового іміджу для правоохоронних органів. Робота поліції будується на принципі "community policing", тобто на створенні довірливих зв'язків між працівниками поліції й населенням [1, с. 162]. У зв'язку з цим змінюється зміст адміністративно-правового статусу підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України. Тепер працівники поліції виконують завдання держави, які спрямовані на забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод громадян, протидії злочинності [7]. Із прийняттям нового Закону України «Про Національну поліцію» стратегічними напрямками діяльності поліції визнано превенцію (роз'яснювально-превентивну діяльність) та інтервенцію (застосування легітимних заходів примусу) [2]. Перспективні напрями розвитку поліції полягають у сприйнятті концепції проактивної діяльності, що передбачає пріоритетність реалізації прогностично-превентивної функції й дає можливість цілеспрямовано впливати на сферу охорони правопорядку. У поліцейській ствердилася думка щодо можливості ототожнення проактивної діяльності поліції переважно з превентивними поліцейськими заходами [3, с. 7]. Якщо звернутися до значення слова «превенція» (від лат. prevention), то воно означає «попереджаю» - попередження, запобігання кримінальним правопорушенням. У праві превентивними заходами називають профілактичні та інші заходи, спрямовані на запобігання кримінальним правопорушенням та іншим правопорушенням [6]. У правовій науці виділяють такі види превенції як загальна превенція - попередження скоєння правопорушень іншими особами. Це попередження вчинення кримінальних правопорушень громадянами, схильними до протиправних учинків; превенція приватна - означає профілактику (попередження) учинення нових кримінальних правопорушень особами, які вже скоїли будь-які правопорушення [6]. Кінцевою метою превенції кримінальних правопорушень є усунення злочинного задуму або наміру, позбавлення особи рішучості вчинити правопорушення. Стратегічна мета превенції полягатиме в недопущенні переходу задуму в дієві акти поведінки. Проміжна мета визначається конкретною ситуацією превенції, а також тактичною ситуацією, яка виникає при застосуванні певних превентивних заходів [6]. Виконання завдань, що стоять перед підрозділами превентивної діяльності Національної поліції, передбачає реалізацію принципів, заснованих на визнанні загальнолюдських цінностей, поваги до прав і свобод людини, визнання їх пріоритету у взаємовідносинах з державою [5, 196]. Відповідно до положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України його підрозділи виконують надзвичайно багато функцій, частина з яких направлена на проведення превентивної та профілактичної діяльності, а саме: організують в межах компетенції проведення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; у порядку та в спосіб, визначений законодавством, здійснюють контроль за додержанням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, уживають заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням у дитячому середовищі, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі; уживають заходів із запобігання та припинення насильства в сім'ї; здійснюють, у межах компетенції, нормативно-методичне забезпечення та контроль за діяльністю підпорядкованих територіальних

органів та підрозділів в АПК, областях, м. Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах, які в межах компетенції реалізують державну політику з питань підтримання публічної безпеки й порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї, превентивної та профілактичної діяльності; організують та здійснюють серед населення роз'яснення законів, інших нормативних актів з питань безпеки дорожнього руху, використовують з цією метою засоби масової інформації, кіно-, відео- і друковану продукцію, проводить огляди, конкурси, змагання, сприяє організації вивчення громадянами, особливо неповнолітніми, правил дорожнього руху; взаємодіють, у межах компетенції, зі структурними підрозділами Національної поліції, МВС, іншими правоохоронними органами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями з питань підтримання публічної безпеки й порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї, превентивної та профілактичної діяльності; здійснюють індивідуально-превентивну роботу з особами, які перебувають на профілактичних обліках у підпорядкованих підрозділах, насамперед з особами, звільненими з місць позбавлення волі, та тими, які вчиняють насильство в сім'ї (домашнє насильство); забезпечують попередження й реагування на адміністративні та кримінальні прояви, організацію адміністративно-правозастосовної діяльності підпорядкованих підрозділів, дотримання ними обліково-реєстраційної дисципліни та ін. [4].

Отже, формування правової держави, зміцнення законності й правопорядку вимагають удосконалення та підвищення роботи підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України, основним завданням яких є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку, тобто відхід від державно-орієнтованих пріоритетів і ствердженні філософії суспільно-орієнтованої (превентивної) діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Любова Н. О. Діяльність поліції щодо повернення довіри населення та налагодження зв'язків з громадськістю / Н.О. Любова // Актуальні проблеми охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки в сучасних умовах : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 20 листоп. 2015 р.). – Дніпропетровськ : Дніпр. держ. ун-т вн. справ, 2015. – С. 162–165.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – С. 1970. – Ст. 379.
3. Проневич О. С. Проактивна діяльність поліції (міліції) як складова сучасної парадигми охорони правопорядку / О.С. Проневич // Форум права. Науковий журнал [електронне наукове фахове видання]. – ХНУВС. – 2011. – № 3. – С. 639-643.
4. Про затвердження положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України: Наказ МВС України № 123 від 27.11.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0213-94>.
5. Волокітенко О. І. Основні принципи діяльності підрозділів превентивної служби Національної поліції України// Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 12 жовтня 2016 р. – Одеса : ОДУВС, 2016. – 224 с.
6. Превенція / Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Превенция#cite>
7. Сафронов С. О. Організація превентивної діяльності оперативних підрозділів ОВС України / С.О. Сафронов // Харківській національний університет внутрішніх справ, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.org.ua/theoryoflaw/ua>

#### ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ У ПІДРОЗДІЛАХ ДСНС УКРАЇНИ

*Воронін Д. Є.,  
НК – Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Створення безпечних умов праці, ліквідація професійних захворювань та виробничого травматизму, усунення небезпечних та шкідливих виробничих факторів є однією з найголовніших турбот держави.

Розслідування нещасного випадку істотно відрізняється від кримінально-правового розслідування і суб'єктами, і підставою проведення, і правовими наслідками.

Розслідування нещасних випадків в підрозділах ДСНС України здійснюється на підставі наказу Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 18.08.2006 р. № 540 «Про затвердження Інструкції про порядок розслідування, ведення обліку нещасних випадків в органах і підрозділах МНС України».

Ця Інструкція визначає порядок розслідування, ведення обліку нещасних випадків, які сталися з особами рядового і начальницького складу органів і підрозділів ДСНС України, а також слухачами і курсантами в період проходження ними служби.

Розслідування нещасних випадків проводиться у разі раптового погіршення стану здоров'я особи, одержання нею поранення, травми, у тому числі внаслідок тілесних ушкоджень, заподіяних іншою особою, гострого професійного захворювання і гострого професійного та інших отруєнь, одержання теплового удару, опіку, обмороження, у разі утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, одержання інших ушкоджень внаслідок аварії, пожежі, стихійного лиха (землетруси, зсуви, повені, урагани тощо), контакту з представниками тваринного і рослинного світу, що призвели до втрати особою працездатності чи можуть становити загрозу життю і здоров'ю особи, у разі зникнення особи під час виконання нею службових обов'язків, а також у разі смерті особи на службі.

Загалом у процесі розслідування нещасних випадків у підрозділах ДСНС України можна простежити три основних етапи: 1) фіксування обставин, що призвели до нещасного випадку; 2) процес розслідування, що включає в себе наступні стадії: повідомлення про нещасний випадок; створення комісії з його розслідування; виявлення комісією обставин нещасного випадку, встановлення його причин та зв'язку з виробництвом; розробка, впровадження в життя профілактичних заходів; оформлення результатів розслідування; облік нещасних випадків та статистичний звіт про чисельність потерпілих та розмірах заподіяної шкоди; 3) виявлення осіб, винних у нещасних випадках.

#### ЛІТЕРАТУРА

6. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
7. Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2694-12/page>.
8. Указ Президента України від 16.01.2013 р. № 20/2013 «Деякі питання Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/2013>.
4. Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 18.08.2006 р. № 540 «Про затвердження Інструкції про порядок розслідування, ведення обліку нещасних випадків в органах і підрозділах МНС України» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1106-06>.
5. Кравцов Д. М. Нещасний випадок виробничого характеру: істотні ознаки та відмінності від суміжних понять // Право України. – 2002. - № 12. – С. 108-111.
6. Кравцов Д.М. Причини виробничого травматизму та засоби боротьби з ним // Конституція – основа державно-правового будівництва соціального розвитку України: Тези доп. і наук. повідомлень учасників наук. конф. молодих учених (м. Харків, 30 червня 2001 р.) / За ред. М.І. Панова. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2001. – С. 127 – 129.

#### ОХОРОНА ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ

*Гаврилюк Ю. С.,  
НК - Корнієнко М. В., к. ю. н., доцент,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Однією з найважливіших проблем сучасного суспільства є використання неповнолітніх в трудовій діяльності, а також охорона праці неповнолітніх. Законодавче закріплення особливого відношення суспільства до підростаючого покоління є тенденцією, яка сьогодні спостерігається в багатьох державах. Потреба правового регулювання охорони праці неповнолітніх визначається тим, що вікові фізіологічні і психологічні особливості неповнолітніх виражаються в їх підвищеній вразливості і сприйнятливості до зовнішнього впливу.

Неповнолітніми є особи чоловічої та жіночої статі, яким менше вісімнадцяти років. У сфері трудових відносин вони прирівнюються до повнолітніх, але що стосується режиму охорони їх праці, то він має певні особливості.

Так наприклад проаналізуємо положення чинних нормативно правових актів України в сфері правового регулювання охорони праці неповнолітніх: це по перше Конституція України, основний закон держави надав право кожному громадянину, в тому числі і неповнолітнім, на працю і визначив умови

його реалізації. Відповідно до частини 5 статті 43 неповнолітні працівники не тільки володіють цим правом нарівні з іншими, а й є суб'єктами, які потребують підвищеної охорони їхньої праці, у встановленні для них особливого правового механізму реалізації соціально-трудових прав [1]. По друге це Кодекс законів про працю України, главою XIII передбачені правовідносини у сфері охорони праці неповнолітніх. Так, згідно ст. 187 КЗпП неповнолітні, тобто особи, які не досягли вісімнадцяти років, у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток і деяких інших умов праці користуються пільгами, встановленими законодавством України [2].

Потрібно відмітити, що умови праці неповнолітніх на виробництві повинні відрізнятися від умов праці дорослих працюючих. Це пояснюється як фізіологічними особливостями організму неповнолітніх, так і відсутністю у більшості з них відповідної професії і спеціальності. Тому ці обставини і визначили відмінність правового регулювання їхньої праці.

З метою охорони здоров'я неповнолітніх ст. 188 КЗпП України не допускає прийняття на роботу осіб молодше шістнадцяти років. Як виняток, можуть прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років за письмової згоди одного з батьків або особи, що їх заміняє. Для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює [2]. Також визначається перелік робіт, на яких забороняється застосування праці осіб молодше вісімнадцяти років. Згідно ст. 191 вищевказаного закону усі особи молодше вісімнадцяти років приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду і в подальшому, до досягнення 21 року, щороку підлягають обов'язковому медичному оглядові.

По третє обов'язково потрібно згадати, що правове регулювання охорони праці неповнолітніх відображається у Законі України «Про охорону дитинства», законодавчо закріплено, що охорона дитинства в Україні є стратегічний загальнонаціональний пріоритет і встановлює основні засади державної політики щодо неї. Частина 3 статті 6 Закону зазначає, що держава повинна вживати заходи щодо створення безпечних і здорових умов праці дитини [3]. Також даний закон регламентує, що вік, з якого допускається прийняття дитини на роботу, становить 16 років. Діти, які досягли 15-річного віку, можуть прийматися на роботу, що не завдає шкоди їх здоров'ю і навчанню, за згодою одного з батьків або особи, яка замінює батьків.

Для дітей, вік яких менше 16 років, тривалість робочого часу обмежується відповідно до потреб їх розвитку та професійної підготовки. Час, витрачений дитиною за згодою власника або уповноваженого ним органу на професійну підготовку в межах встановленого законодавством робочого часу, зараховується як робочий час. Забороняється залучення дітей до найгірших форм дитячої праці, участі у важких роботах і роботах з шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах та до праці понад встановлений законодавством скорочений робочий час.

До найгірших форм дитячої праці законодавство України відносить: усі форми рабства або практика, подібна до рабства, зокрема, продаж дітей та торгівля ними, боргова залежність, а також примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах; використання, вербування або пропонування дитини для зайняття проституцією, виробництва порнографічної продукції чи порнографічних вистав; використання, вербування або пропонування дитини для незаконної діяльності; робота, яка за своїм характером чи умовами, в яких вона виконується, може завдати шкоди фізичному або психічному здоров'ю дитини.

Участь у трудовій діяльності дітей-інвалідів та дітей з вадами фізичного та розумового розвитку забезпечується шляхом створення відповідної мережі робочих місць. Законодавець передбачає з метою захисту своїх трудових прав діти, які працюють, можуть створювати професійні спілки або вступати до існуючих професійних спілок.

По четврте Закон України «Про охорону праці» визначає, що охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності. Закон встановлює заборону залучення неповнолітніх до важких та підземних робіт, до надурочних та нічних робіт, до робіт з шкідливими або небезпечними умовами праці, до робіт у вихідні дні. Також неповнолітнім забороняється підіймати та переміщувати речі, маса яких перевищує встановлені граничні норми та закріплюється приймаються на роботу неповнолітніх тільки після проходження медичного огляду [4].

По п'яте необхідно відмітити міжнародне нормативно правове регулювання охорона праці неповнолітніх. Стаття 7 Конвенції МОП «Про мінімальний вік для прийому на роботу» зазначено, що прийом на роботу осіб, які досягли 14-річного віку допускається за наявності таких умов: ці особи повинні бути учнями загальноосвітніх шкіл чи інших навчальних закладів відповідної класифікації;

виконувана робота має бути легкою і не завдавати шкоди здоров'ю чи розвитку; робота не повинна завдавати шкоди відвідуваності навчального закладу, порушувати навчальний процес і виконуватися у вільний від навчання час; отримано згоду одного з батьків або особи, яка його замінює [5].

Відповідно до пункту 3 статті 10 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, держави-учасники зобов'язані забезпечувати захист дітей від економічної і соціальної експлуатації [6].

Отже, можна зробити висновок, що ми виділили п'ять рівнів нормативно правового регулювання охорону праці неповнолітніх включаючи не тільки законодавство України але і міжнародні нормативно правові акти ратифіковані в нашій державі, що характеризують наявністю додаткових трудових пільг і гарантій, наданих державою під час здійснення немонолітними трудовою діяльністю з урахуванням віку, стану здоров'я та умов праці. Праця неповнолітніх повинна бути законодавчо захищена, і при цьому робота не повинна бути перешкодою для їх всебічного розвитку.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон № 322-VIII від 10.12.71 р. // Відомості Верховної Ради. - 1971. - Додаток до № 50. - Ст. 375.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 30. - Ст.142.
4. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 49. - Ст.668.
5. Конвенція про мінімальний вік для прийому на роботу від 26.06.1973 р. № 138. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993\\_054](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_054)
6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_042](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042)

### ЧИННИКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗАКОННОСТІ ДСНС УКРАЇНИ

*Гора В. А., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Дотримання законності у сучасних умовах розвитку державного будівництва, набуває особливо важливого значення.

Законність є однією з фундаментальних категорій права, відіграє важливу роль у функціонуванні правових відносин суспільства. З появою держави і права вона знаходиться в центрі уваги представників багатьох наук, серед яких суттєву роль відіграє осмислення, відображення її у суспільній свідомості, оцінка її ролі в державному управлінні, правотворчому процесі, збереженні стабільності розвитку суспільства.

Законність - це державно-правовий режим, за допомогою якого забезпечується загальнообов'язковість юридичних норм в суспільстві та державі. В умовах розбудови української держави дотримання і зміцнення законності в органах та підрозділах ДСНС України набувають виняткового значення. Тому й приділяється цій проблемі особлива увага на найвищому державному рівні.

Однак стан забезпечення законності в ДСНС України в останній час викликає серйозне занепокоєння не тільки керівництва держави, а й широкого громадського загалу.

Сучасний стан розвитку суспільства і соціальна практика об'єктивно вимагають активного і цілеспрямованого вивчення існуючих соціально-правових проблем, в яких чільне місце займає законність, що є «критерієм правового життя суспільства і громадян» [3].

В юридичній науці під законністю розуміють «неухильне виконання законів і відповідних їм інших нормативних актів органами держави, посадовими особами, громадянами та громадськими організаціями». Це означає, що законність обов'язкова для всіх інституцій держави й суспільства. Вона також є обов'язковою умовою, що забезпечує безперешкодну реалізацію прав громадян, громадських утворень на самовираження та вільний розвиток.

Зовні законність виражено в законодавстві, під яким прийнято розуміти систему правових актів, у яких норми права знаходять своє зовнішнє відображення.

Будучи умовою вільного розвитку всіх і кожного, законність не повинна ототожнюватися з вседозволеністю. Саме законність, відображена в правових актах, є тією гранню, яка обмежує свободу кожного заради свободи всіх.

Якщо розглядати принцип законності щодо його практичного застосування, то законність означає, що всяке рішення державних і недержавних органів, уповноважених на те осіб не повинно суперечити чинному законодавству; має бути прийняте в межах компетенції органу або посадової особи, що його приймає, з додержанням необхідної процедури; мусить сприяти створенню, закріпленню або розвитку корисних для суспільства відносин.

Законність можна розглядати і як метод державного управління, тобто як сукупність прийомів, способів, за допомогою яких держава забезпечує належну поведінку своїх суб'єктів.

Законність - це також режим системи відносин громадян, громадських та інших недержавних утворень, органів місцевого самоврядування з органами, що представляють різні гілки державної влади. Такий режим має сприяти забезпеченню прав і законних інтересів особи, її всебічному розвитку, формуванню й розвитку громадянського суспільства, ефективній діяльності державного механізму.

Теоретичний аналіз чинників оптимізації законності підводить до питання про основні напрямки реформи даної системи. Основні зусилля доцільно зосередити на впровадженні нової нормативно-правової бази та реформуванні організаційно-управлінських структур.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту» за станом на 05.03.2009 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парламент. Вид-во, 2009.
2. Ануфрієв М.І. Управлінські шляхи зміцнення дисципліни в органах внутрішніх справ (соціолого-правові аспекти): Дис. канд. юрид. наук. – Харків, 1998.
3. Бахрах Д. Н. Административное право: учебник для вузов / Д.Н. Бахрах. - М.,1997.
4. Оспіщев Є.Я. «Організаційно-правове забезпечення службової дисципліни курсантів ВНЗ МВС України»: Канд. дис... к.ю.н., Харьков, 2004. – 180 с.

### КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТИТУТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

*Грибенюк І. Г.,  
НК – Крилов Ю. В., к. ю. н., доцент,  
Національний університет «Одеська юридична академія»*

В зарубіжних країнах нормативну основу конституційно-правової відповідальності утворює значна кількість нормативно-правових актів, які регулюють окремі аспекти та закріплюють конкретні види конституційних деліктів. Тому, нами використовується наступна класифікація рівнів правового регулювання конституційно-правової відповідальності: конституційний рівень, законодавчий рівень, регламентний рівень, локальний рівень, міжнародний рівень правового регулювання конституційно-правової відповідальності.

Конституційно-правова відповідальність вищих органів державної влади настає за порушення норм конституційного законодавства, які визначають їх компетенцію та статус [1], а отже можемо стверджувати, що фактичною підставою для настання конституційно-правової відповідальності є діяння конкретного суб'єкта конституційно-правових відносин, що не відповідає диспозиції конституційно-правової норми та охороняється конституційно-правовою санкцією, тобто вчинення конституційного делікту.

Конституційний делікт є підставою (фактичною підставою) конституційно-правової відповідальності. В поняття «конституційний делікт» вченими вкладається різне змістове навантаження. Неоднозначність у розумінні сутності досліджуваного соціально-правового явища обумовлена тим, що конституційне законодавство не закріплює поняття «підстави конституційно-правової відповідальності» і його можна вивести лише шляхом наукового аналізу.

Конституційний делікт – різновид правопорушення, яке завжди виступає як порушення вираженого в нормі права обов'язкового правила поведінки, як відхилення від вимог, що в ній містяться. Наявність або відсутність правопорушення встановлюється зіставленням фактичної поведінки з нормою права. Це зовнішня сторона. Внутрішня (змістова) сторона правопорушення полягає в порушенні суспільних і особистих інтересів, встановленого правопорядку і суб'єктивних прав. У широкому соціальному розумінні правопорушення виступає як порушення соціальних інтересів і справедливості.

У зв'язку з цим позиції науковців розділились. На думку одних вчених, конституційний делікт «пов'язаний» не тільки з прямим порушенням конституційно-правових норм, а також з діями, що суперечать загальним принципам і змісту конституцій. «Невідповідність належній поведінці» охоплює будь-яке діяння (дію або бездіяльність), що відхиляється від конституційної моделі, порушує заборони, що виходить за межі дозволеного або суперечить загальним засадам (принципам) і змісту конституції [2, с. 289].

В.А. Виноградов визначає підставу конституційно-правової відповідальності наступним чином: «Конституційний делікт – це діяння (дія або бездіяльність) суб'єкта конституційно-правових відносин, яке не відповідає належній поведінці, передбаченій нормами конституційного права, і несе за собою застосування встановлених заходів конституційно-правової відповідальності. Цими діями або бездіяльністю не виконуються або неналежним чином виконуються конституційні обов'язки, порушуються права та законні інтереси учасників конституційних правовідносин» [3, с. 454; 4, с. 297].

Науковці визнають, що конституційно-правова відповідальність настає не тільки тоді, коли є формальні критерії для оцінки діяння суб'єкта конституційних правовідносин, але й тоді, коли формально такі критерії відсутні, але діяння суперечить загальним принципам і змісту основного закону.

Прихильники такого підходу конституційного делікту визначають, що протиправність діянь суб'єктів конституційних правовідносин виражається у трьох формах: 1) незастосуванні конституційно-правової норми; 2) неналежному застосуванні конституційно-правової норми, що може виражатися в недостатньо ефективній реалізації приписів норми, у використанні одного з можливих варіантів поведінки на шкоду іншим, при отриманні негативного результату; 3) прямому порушенні конституційно-правової норми [5, с. 22].

Інші науковці розглядають конституційний делікт як підставу конституційно-правової відповідальності тільки у зв'язку з порушенням конкретних конституційно-правових норм. На їх думку, конституційно-правова відповідальність застосовується тільки тоді, коли в діях або бездіяльності суб'єкта конституційних правовідносин наявний передбачений законодавством склад конституційного делікту.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Ленгер Я. І. Відповідальність вищих органів державної влади: окремі аспекти // Я. І. Ленгер, Ю. Ю. Бисага // Форум права. – 2008.- № 3. – С. 325-191.
2. Лучин В. О. Конституция Российской Федерации: Проблемы реализации /В. О. Лучин . – М. : Юнити, 2002 . – 687 с.
3. Виноградов В. А. Основание конституционно-правовой ответственности / В. А. Виноградов // Законодательство. – 2003. – №2. – С. 54.
4. Шугрина Е. С. Муниципальное право : учебник / Е. С. Шугрина. – М.: Проспект, 2004. – 656 с.
5. Авакьян, С. А. Государственно-правовая ответственность / С. А. Авакьян // Государство и право. – 2005. – № 10. – С. 16–24.

#### КОНЦЕПТ СПРАВЕДЛИВОСТІ: ОСНОВНІ РИСИ РОЗВИТКУ В АНТИЧНІ ЧАСИ

*Дручек О. В., к. ю. н., доцент,  
Національна академія внутрішніх справ*

Категорія «справедливість» в усі часи розглядалася як критерій дійсності позитивного права, його відповідності потребам людини, мірило ідеальності облаштування суспільного життя. В історії розвитку людської цивілізації за даним поняттям закріплено різне змістове навантаження – етичне, соціальне, політичне, юридичне. Етимологічно слово «справедливість» пов'язане зі словами «правда», «право», «праведність». В контексті давньоримської правничої термінології поняття «справедливість» («*justitia*») ідентичне поняттю «закон». У загальноприйнятному розумінні справедливість означає «неупередженість дій, суджень, чесне визнання чийсь правоти, гідності, відплата кожному на законних і чесних підставах і в цілому відповідність людських взаємин, вчинків загальноновизнаним моральним і правовим нормам» [1].

На ранніх етапах розвитку людства категорія справедливості була частиною загального синкретичного поняття, що об'єднувало світовий порядок у цілому і охоплювало усі сфери буття людини. Вона розглядалася як вияв світової гармонії та упорядкованості, критерій життя людства за єдиними законами космосу.

Соціальна диференціація суспільства сприяла виділенню уявлення про справедливість в окремий напрям мислення. У період ранніх державних утворень розуміння справедливості базувалося на особистісному ставленні людини до наявності або відсутності рівноваги у суспільному житті і сприймалося як співмірність людських вчинків, їх відповідність світовому порядку, традиціям, соціуму, вимогам влади [ 2, с. 34].

Концептуально поняття справедливості почало розроблятися в період античності, коли тогочасних мислителів зацікавило питання правової організації суспільства для побудови справедливих суспільних відносин. Зокрема, піфагорійці розглядали справедливість як «належну міру» щодо людських відносин і сформулювали чи не найважливіше для наступної розробки концепту справедливості положення: «справедливе полягає у відплаті іншому рівним» [3, с. 91]. Піфагор, розмірковуючи про найкращі державу, закони і правосуддя, вважав, що найбільше сприяє міцному існуванню

справедливості влада богів [там само, с. 92]. Демокрит, пояснюючи існуючу (полісну) систему організації суспільного життя, вдався до порівняння природного («того, що існує по правді») і штучного (існуючого «відповідно до суспільної думки»), і прийшов до висновку, що поліс з його громадянськими правами є результатом природного розвитку, а отже, є справедливим утворенням. Справедливість чи несправедливість, згідно Демокрита, міститься у людських вчинках, причому, несправедливим є те, що суперечить природі.

Глобальний внесок у розвиток ідеї про природні начала справедливості зробили софісти, сформулювавши тезу про людину як мірило усіх речей. Саме ця теза лежить в основі розроблених пізніше концептів правової і соціальної держави.

Подальше поглиблення теоретичних поглядів про справедливість пов'язане з ім'ям Сократа, Платона, Аристотеля. Зокрема, Сократ ототожнював справедливість із правильністю та мудрістю і вважав, що справедливість – це слідування істинному знанню, порядку речей, законам. На його думку, тільки ту людину можна вважати справді розумною, яка розуміє, що таке моральне і справедливе, та використовує ці знання на практиці.

Предметний аналіз «Діалогів» Платона дає підстави стверджувати, що у змісті справедливості філософ не розділяв етичний і правовий аспекти: «Справедливість – це умиротвореність душі в самій собі і впорядкованість частин душі як одна щодо іншої, так і в цілому; розподільча здатність, що виділяє кожному своє по достоїнству; властивість, завдяки якій той, хто нею володіє, перевагу надає тому, що здається йому справедливим; здатність підпорядковуватись в житті закону; рівність в співжитті; здатність коритися правильним законам» [4, с. 428]. Своїй головній праці «Держава» мислитель дав підзаголовок «На захист справедливості», а поняття «справедливість» використовує у ній як синонім поняття «кращого в інтересах кращої держави...» [5, с.372]. Згідно Платона, ідеальною є держава, яка дотримується справедливості, ідеальним суспільством – те, у якому кожний клас займається своєю справою. Справедливим Платон вважає усе, що слугує інтересам держави, зокрема: природні привілеї; колективізм; вимогу до кожного індивіда – зберегти і посилити стабільність держави [5, с. 132]. Згідно Платона, головним критерієм справедливості є захист інтересів держави: усе, що сприяє могутності держави, є благо і справедливість; все, що їй загрожує, – несправедливість і зло. Мислитель вважав справедливість головною передумовою приватної свободи. У певному сенсі Платон сформував основний сенс «золотого принципу етики» І. Канта: «Справедливо займатися своєю справою і не втручатися у справи інших – це і є справедливо» [6, с.205].

Аристотель синтезував та поглибив соціально-філософські та політико-правові ідеї про справедливість, пов'язавши її з правом та державою. Він уперше диференціював справедливість на зрівняльну (охоплює приватні стосунки між людьми) та розподільчу (охоплює сферу політики). За Аристотелем, «справедливе» в політичних відносинах – це розумне, тому ці стосунки повинні обмежуватися законом, зокрема, у політичних відносинах. Аристотель виділяє *політичну справедливість* як можливість об'єднання у політичні спільноти і участь в управлінні державою та *правову справедливість*, тобто особливі стосунки між вільними та рівними членами поліса у вертикальній (поліс-громадянин – «розподільча справедливість») і горизонтальній (між приватними особами – «зрівняльна справедливість») системах. На думку мислителя, справедливість у державі є результатом панування закону в головних сферах суспільного життя. Критерій справедливості – благо окремої людини, і саме тут слід шукати початок розподілу на природне і позитивне право. У цілому, справедливість для Аристотеля є тим поняттям, без якого не може існувати ні громадянське суспільство, ні політичне життя. Аристотелю належить найбільш лаконічне і виважене, на нашу думку, визначення справедливості: «Справедливість – це таке благо, коли кожен володіє (має) те, що повинен мати» [7, с.46].

Подальший розвиток концепту справедливості здійснювали римські юристи. Так, Юстиніан визначав справедливість як постійну і вічну волю віддавати кожному належне. Марк Тулій Цицерон тлумачив справедливість як вічну, невід'ємну та незмінну якість усієї природи у цілому та людської натури зокрема. Сенс справедливості Цицерон вбачав у тому, що вона «надає кожному своє та зберігає рівність». Цицерон сформулював щонайменше три основоположні принципи концепту справедливості: справедливим є діяти так, щоб не завдавати шкоди іншому і користуватися суспільною власністю як загальною, а приватною як своєю; критерієм справедливості людських законів є відповідність їх природному праву; під дію закону повинні підпадати всі [ 8]. Послідовником Цицерона був Ульпіан, який сформулював принципи справедливої рівності у сфері правотворчості і правозастосування та принцип обов'язковості правових норм для всіх, включаючи носіїв влади, а саме: правові положення, встановлені для іншого, можуть також бути застосовані до того, хто їх встановив.

Таким чином, основними етапами генези поняття справедливості в межах античної філософської та політико-правової думки були: розуміння її як елементу світового порядку; традиції людського співжиття; вимоги суспільства; принцип організації влади. Основними засадами справедливості визнавалися: абстрактна та формальна рівність; пропорційність; адекватність ставлення, дій та речей. Головною ідеєю справедливості античні філософи вважали її відповідність природі, природному праву; головним принципом – безумовне слідування їй. Античні мислителі розуміли право як умову, критерій і



засіб захисту справедливості, а державу – як її втілення та гарантію. Зазначені концептуальні ідеї отримали своє продовження у середньовічній схоластичній традиції та в ученнях Нового часу, тлумачення справедливості у яких вимагає окремого дослідження.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70000 слов / С. И. Ожегов; под ред. Н. Ю. Шведовой. – М.: Рус. яз., 1991. – 921 с.
2. Момот М.О. Концепції справедливості в античній філософії права та їх сучасна інтерпретація/ М.О. Момот// Адвокат: Наука і практика.- 2009.- № 3 ( 102). - С. 34-38.
3. Маковельский А.О. Досократики. - Казань: Изд-во Голубева, 1919.- Ч. 3.- 211 с.
4. Платон. Гиппий меньший. Определения // Диалоги. – М.: Мысль, 1986. – 605 с.
5. Платон. Государство // Платон. Сочинения: в 3т. – М.: Мысль, 1972. – Т. 3 (1). – 672 с.
6. Платон. Сочинения. – М.: 1994.- Т. 3.
7. Аристотель. Никомахова етика// Соч.: В 4 т.- М.: Мысль, 1983.- Т. 4. - С. 53-293.
8. Марк Тулій Цицерон. Про державу. Про закони. Про природу богів/ Марк Тулій Цицерон; [перекл. з лат. В.Литвинов]. – К.: Основи, 1998.- 476 с.

### ДО ПРОБЛЕМИ ВИПЛАТИ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ У РАЗІ ЗАГИБЕЛІ СПІВРОБІТНИКА ДСНС ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

*Дулгерев А. А.,  
НК - Кришталь Т. М., д. е. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Соціальна політика є невід'ємною частиною державної політики будь-якої держави, в тому числі і України. Відповідно до Конституції України, Кодексу Цивільного захисту України держава забезпечує соціальний захист осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, працівників органів управління та сил цивільного захисту і членів їхніх сімей.

Кожного дня співробітники ДСНС України ризикують власним здоров'ям і життям задля виконання службового обов'язку на пожежі або інших НС.

Професія пожежного (рятувальника) пов'язана з постійним ризиком для життя, і цьому є підтвердження – сумна статистика, згідно якої за останні чотири роки при виконанні службових обов'язків загинуло більше двадцяти рятувальників. Можна і не наводити ці статистичні дані, адже загибель, навіть, одного співробітника на пожежі є величезною втратою. Перші, хто відчують вагу втрати, – це близькі та рідні загиблого. Сім'ї пожежних втрачають годувальника, батька, сина, чоловіка.

Отже, забезпечення ефективної соціальної політики у сфері цивільного захисту є дуже важливою складовою державного управління.

Відповідно до ст.118 Кодексу цивільного захисту України у разі загибелі (смерті) особи рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту під час виконання службових обов'язків сім'ї загиблого (померлого), а в разі її відсутності – його батькам та утриманцям, виплачується одноразова грошова допомога у розмірі десятирічного грошового забезпечення загиблого (померлого) за останньою посадою, яку він обіймав, у [порядку](#) та на умовах, встановлених Кабінетом Міністрів України [1]. У свою чергу Постановою КМУ від 11.07.2007 р. № 908 визначено, що розмір одноразової грошової допомоги визначається виходячи з окладу за спеціальним званням, відсоткової надбавки за вислугу років, посадового окладу за останньою посадою, яку займала особа рядового або начальницького складу на день загибелі (смерті) [2].

На нашу думку, головним завданням держави є – щоб розмір грошових виплат сім'ям загиблих задовольняв хоча б матеріальний бік втрати. Враховуючи, що рядові пожежні та їх молодший та середній начальницький склад, виконання обов'язків яких пов'язано з постійним ризиком для життя, мають посадові оклади (разом з окладами за спеціальним званням) майже вдвічі менші за мінімальну заробітну плату в країні. Родини загиблих отримують допомогу від 130 до 150 тис. грн.

Для порівняння нормативно-правовими актами для військовослужбовців [3] та працівників поліції [4] передбачено більші компенсації у разі загибелі їх працівників при виконанні службових обов'язків, а саме у розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму і це не залежить від їх місця служби чи страхової події. Навіть, для родин рятувальників, які виконували обов'язки в зоні АТО, грошова допомога складає близько шістьсот тисяч гривень.

Враховуючи умови сьогодення – кризовий стан економіки України, девальвація гривні, інфляція тощо, можемо судити про відносну мізерність наявної суми грошової виплати сім'ям загиблих, якої, зрозуміло, недостатньо для відповідного забезпечення першочергових потреб сім'ї, що втратила

годувальника. Також слід враховувати психологічний фактор, тобто почуття несправедливості. Адже професія рятувальника стоїть в десятці найнебезпечніших професій світу на вищому щаблі, аніж професія поліцейського....

Таким чином, на нашу думку, нагальним є вирішення питання щодо збільшення розміру одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) особи рядового і начальницького складу сім'ї загиблого шляхом внесення змін до Кодексу цивільного захисту України, а також надання пільг з оплати комунальних послуг сім'ї загиблого та встановлення пільг дітям загиблого під час вступу до ВНЗ ДСНС і МВС України.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI.
2. Постанова КМУ від 11.07.2007 р. № 908 «Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), травми або поранення, захворювання чи інвалідності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту».
3. Постанова КМУ від 25.12.2013р № 975. «Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві».
4. Постанова КМУ від 21.10.2015р. № 850 «Про затвердження Порядку та умов призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без установаження інвалідності працівника міліції».

### КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЖЕЖАМИ

Дячук А. В.,  
НК – Пасинчук К. М., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Кримінальним законодавством України передбачено кілька видів кримінальних правопорушень, у механізмі вчинення яких має місце пожежа. Це різноманітні злочини, склади яких формулюються в різних розділах Особливої частини Кримінального кодексу України. Але у них є і дещо спільне, важливе з криміналістичної точки зору: наслідки дії вогню, виявлення яких є підставою для початку розслідування.

Для вірної кримінально-правової кваліфікації будь-якого діяння, в тому числі і кримінального правопорушення у сфері пожежної безпеки, необхідно встановити склад злочину, що є відображенням чотирьох груп юридичних фактів, що відносяться:

- а) об'єкт злочину (соціальних цінностей, які можуть постраждати внаслідок відповідного діяння);
- б) суб'єкт злочину (особа, яка його вчинила);
- в) об'єктивна сторона злочину (зовнішній прояв діяння, а також – у багатьох випадках – тих обставин навколишнього середовища, які, на думку законодавця, впливають на визнання діяння злочинним);
- г) суб'єктивна сторона злочину (внутрішні процеси у психіці суб'єкта, які пов'язані із зовнішньою, «об'єктивною», стороною діяння).

Вказані злочини зазвичай суттєво відрізняються один від одного за своїми кримінально-правовими ознаками (об'єктом і предметом посягання, суб'єктом, формою вини тощо). Але оскільки в механізмі їх вчинення важливу роль відіграє пожежа, яка створює специфічну слідову картину і за якою може критися один з названих видів злочинів, є сенс об'єднати їх в одну групу.

При визначенні змісту криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, які розглядаються, необхідно звернути увагу на такі її елементи:

- 1) предмет посягання;
- 2) способи підготовки, вчинення і приховування злочину;
- 3) особливості утворення матеріальних і ідеальних слідів і місць їх вірогідного знаходження;
- 4) обстановку скоєння злочину;
- 5) особливості особи злочинця;
- 6) відомості про потерпілого;
- 7) мотиви і цілі скоєння злочину;
- 8) матеріальний збиток.

Структурні елементи криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у сфері пожежної безпеки знаходяться в певних взаємозв'язках, що має важливе значення, тому що завдяки наявності даних закономірностей, окремі елементи є носіями інформації один про одного.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінально-процесуальне право України: Навч. Посіб. - К.: Юрінком Інтер, 1999. – 576 с.
2. Лукашевич В.Г., Кермач Л.А. Слідча дія як криміналістичний метод отримання доказової інформації: методологічні витoki проблеми // Вісник Запорізького юридичного інституту.-2001.-№3.3.
3. Криміналістика: Учебник для вузов \ Под ред. В.А. Образцова. М.: Юрист, 1995.-592 с.

### КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

*Зеленський С. М., к. ю. н., доцент,*

*Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка*

В єдиній державній системі цивільного захисту запобігання виникненню надзвичайних ситуацій посідає надзвичайно важливе місце, особливо в умовах, коли продовжується збройний конфлікт на Сході України. Тим більше, що за ст. 3 Конституції України діяльність держави, її органів і посадових осіб повинна утверджувати і забезпечувати права і свободи людини, гарантувати їх. Профілактика виникнення надзвичайних ситуацій запобігає необхідності терміново ліквідувати пожежі, рятувати людей, надавати допомогу з ліквідації наслідків аварій, катастроф, та інших видів небезпечних подій, що становлять загрозу життю або здоров'ю людей чи призводять до завдання матеріальних збитків. Такі надзвичайні ситуації виникають не лише внаслідок дії факторів техногенного і природного характеру, але і соціального.

Серед правових заходів запобігання виникненню надзвичайних ситуацій вважаємо необхідним окремо розглянути кримінальні процесуальні. Така необхідність постала у зв'язку з набуттям чинності 20 листопада 2012 року Кримінального процесуального кодексу України [1] (далі – КПК України). Звернемо увагу на відсутність закріпленого у новому кримінальному процесуальному законі обов'язку правоохоронних органів, прокуратури і суду виявляти причини і умови, які сприяли вчиненню злочину, отже запобігання й профілактики злочинів. За ст. 23 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 р., що втратив чинність одночасно із набуттям чинності нового КПК України, профілактика злочинів була обов'язковим напрямом діяльності співробітників органів дізнання, слідчих, прокурорів, суддів. При провадженні дізнання, досудового слідства і судового розгляду кримінальної справи орган дізнання, слідчий, прокурор були зобов'язані виявляти причини і умови, які сприяли вчиненню злочину [2]. У контексті цього зазначимо, що, безумовно, виділення законодавцем вказаних обставин в окрему норму пояснювалось тим, що причини й умови можуть співвідноситися з будь-якою з обставин предмета доказування (ст. 64 КПК 1960 року). Їх нез'ясування вважалося недоліком досудового розслідування. Це ж стосувалося і судового розгляду.

Виявлення причин та умов, які сприяють вчиненню злочину, було лише частиною кримінологічної діяльності слідчого. Наряду з цим слідчий був зобов'язаний Законом вжити заходів щодо усунення причин та умов, які сприяли вчиненню злочину [3].

Одним з основних складників сектору безпеки у США та інших англомовних країнах є сили підтримання правопорядку. Терміни «Law Enforcement Actitivity» та «Law Enforcement Agencies», якими в Україні позначають «правоохоронну діяльність» та «правоохоронні органи». Вони водночас можуть буквально означати і «діяльність із застосуванням законного примусу» та «державні органи, уповноважені на застосування законного примусу». У цьому розумінні на них безпосередньо покладається забезпечення національної безпеки у сферах правопорядку, громадської та державної безпеки. До «Law Enforcement Agencies» належать поліційні органи і спецслужби. Поліційними органами є органи виконавчої влади, спеціально уповноважені на проведення особливого різновиду державно-управлінської діяльності, що здійснюється із застосуваннями державного (адміністративного) примусу, включаючи заходи, що обмежують права людини, і крайню форму примусу – легітимне насилля, тобто передбачене законодавством застосування сили у широкому розумінні. В українському праві це означає прямий адміністративний примус, застосування: фізичної сили, спеціальних засобів та зброї. Притаманними для поліційних органів є, наприклад, надане їм право у передбачених законодавством випадках забезпечувати впровадження і підтримання спеціальних правових режимів (надзвичайного стану, надзвичайної екологічної або техногенної ситуації, антитерористичної операції тощо) [4].

Запобігання і профілактика правопорушень, що розглядається нами як напрям діяльності правоохоронних органів, повністю узгоджується з Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України, затвердженою Указом Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 [5] (далі – Концепція). Метою цієї Концепції є визначення шляхів формування національних безпекових та

оборонних спроможностей, що дадуть змогу відновити територіальну цілісність України у межах визнаного на міжнародному рівні державного кордону України, гарантувати мирне майбутнє України, як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, а також забезпечать створення національної системи реагування на кризові ситуації, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, гарантування особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, забезпечення кібербезпеки, оперативне спільне реагування на кризові та надзвичайні ситуації.

На основі вищевикладеного вважається необхідним вдосконалення нормативно правового регулювання питань профілактики злочинності в аспекті закріплення в Законі обов'язку державних органів і їх посадових осіб виявляти й забезпечувати усунення причин та умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у кримінальному провадженні.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України, станом на 1 грудня 2016 р. Кодекс України, Кодекс від 13.04.2012 р. № 4651-VI. [Електронний ресурс] <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1481238581649820/>

2. [Кримінально-процесуальний кодекс України](#), станом на 19 листопада 2012 р.. Кодекс України. Кодекс від 28.12.1960 р. № 1001-05. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>

3. Бандурка А. М., Давиденко Л. М. Преступность в Украине: причины и противодействие : монографія / А. М. Бандурка, Л. М. Давиденко. – Х. : Основа, 2003. – 368 с.

4. До проблеми визначення базових понять у контексті реформування правоохоронних органів. Аналітична записка, підготовлена відділом стратегії реформування сектору безпеки (В. М. Гірич) Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1153/>

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України». Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>

### ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У ГАЛУЗІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

*Зін'юв М. О.,*

*НК – Пасинчук К. М., к. пед. н.,*

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля*

*Національного університету цивільного захисту України*

Розглядаючи конституційно-правові відносини у галузі національної безпеки через юридичну природу конституційних правовідносин, слід зазначити, що їх можна класифікувати за змістом, суб'єктами, формою, територією та часом дії.

Конституційно-правові відносини у галузі національної безпеки є результатом дії норм конституційного права, проте це зовсім не означає, що такі відносини виникають безпосередньо з цих норм. Основою їх виникнення та функціонування є безпосередня практична діяльність суб'єктів щодо забезпечення національної безпеки.

Найбільш характерними ознаками конституційно-правових відносин у галузі національної безпеки слід назвати:

- це одні із найбільш суттєвих суспільних відносин, які виникають у сфері захисту національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності;

- це різновид політико-правових відносин, оскільки предметом їх правового регулювання є політика, тобто та сфера життєдіяльності суспільства, що спрямована на забезпечення національної безпеки і яка покликана гарантувати сприятливі умови для життя і продуктивної діяльності громадян, державних інститутів, захищати життєво важливі інтереси людини, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз;

- для конституційно-правових відносин у галузі національної безпеки також характерний і особливий спосіб реалізації прав і обов'язків учасників цих відносин;

- характерною особливістю конституційно-правовідносин у галузі національної безпеки є їх похідність від норм права і відповідність цим нормам права як таким, що закріплені в законах і підзаконних актах;

Отже, правову основу правовідносин у галузі національної безпеки становлять Конституція України та інші нормативно-правові акти, міжнародні договори України.

Конституційно-правові відносини можна класифікувати і за суб'єктами. Суб'єктам конституційних правовідносин приділяється досить значна увага, як серед зарубіжних так і вітчизняних вчених.

Так, В. М. Шаповал розуміє під суб'єктами конституційно-правових відносин, в першу чергу, потенційних носіїв прав і обов'язків, передбачених нормами галузі [1].

Таким чином суб'єкти конституційно-правових відносин у галузі національної безпеки - це учасники суспільних відносин, наділені конституційною правосуб'єктністю, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності.

Пріоритетними об'єктами конституційно-правових відносин у галузі національної безпеки Української держави виступають: а) конституційний лад України, її суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність; б) суспільство, його духовні і матеріальні цінності; в) людина і громадянин, їх конституційні права і свободи.

Отже, конституційно-правові відносини у галузі національної безпеки виступають у якості складової загальної частини конституційного права України й об'єднують конституційно-праві норми, що виникають внаслідок діяльності суб'єктів щодо захисту життєво важливих національних інтересів Української держави.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. - К., 1997. - С. 16.

### СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ РОБІТ ТА ПОСЛУГ ПРОТИПОЖЕЖНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

*Іванюк Р. О.,*

*НК - Білека А. А., к. ю. н., доцент,*

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля*

*Національного університету цивільного захисту України*

Українська держава вийшла на шлях системних перебудов, важливою складовою яких є дерегуляція господарської діяльності, зокрема, через скорочення дозвільних і погоджувальних процедур, зменшення впливу державних органів на діяльність суб'єктів господарювання, скасування ліцензування окремих видів господарської діяльності, які матимуть достатній рівень регулювання та контролю за їх здійсненням у разі відміни їх ліцензування. Особливо важливе значення в частині збереження свого регулятивного впливу на фоні зменшення дозвільних процедур має діяльність з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення, оскільки саме достатній рівень контролю у цій сфері забезпечує належний протипожежний захист населення та майна від надзвичайних ситуацій.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», який набрав чинності 28 червня 2015 року [2], ним регулюються суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначається виключний перелік таких видів, встановлюється уніфікований порядок їх ліцензування, необхідний нагляд і контроль, а також відповідальність за порушення законодавства у цій сфері.

Надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України, відповідно до абз.13 ч.1 ст.7 Закону, є одним з видів господарської діяльності, який підлягає ліцензуванню[2].

Щодо послуг та робіт протипожежного призначення, то на момент прийняття Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» діяли Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення, затверджені Наказом МНС України від 29.09.2011 №1037[2].

Однак, відповідно до Наказу Міністерства юстиції від 24 березня 2015 року №420/5, таке рішення про реєстрацію Наказу №1037 було скасовано, а сам наказ було виключено з Державного реєстру нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади 09.04.2015 року. Рішення про скасування реєстрації Наказу №1037 було прийняте на підставі підпункту «в» пункту 17 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 року №731, а саме: у зв'язку з одержанням повідомлення від Держпідприємництва про виявлення обставин, визначених у частині першій статті 25 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»[1]. У свою чергу, такі обставини передбачаються, якщо: відсутній аналіз регуляторного

впливу; проект регуляторного акта не був оприлюднений; проект регуляторного акта не був поданий на погодження із уповноваженим органом; щодо проекту регуляторного акта уповноваженим органом було прийнято рішення про відмову в його погодженні.

Таким чином, Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення, затверджені Наказом №1037[3], втратили чинність з 09.04.2015 року, а значить, в момент набрання чинності Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» вони вже не діяли.

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 № 609 «Про затвердження переліку органів ліцензування та визначення такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» органом ліцензування господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України, визначено Державну службу України з надзвичайних ситуацій [4].

Наразі основні засоби державного регулювання ліцензійної діяльності у сфері пожежної безпеки можна вважати ефективними. Сприяє цьому прийняття Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення, затверджених постановою КМУ № 852 від 23 листопада 2016 р. [5].

Однак, не зникає потреба в застосуванні комплексного теоретичного і методичного підходу до впровадження нових механізмів адміністративно-правового регулювання та оцінювання ефективності адміністративно-правового забезпечення державної регуляторної політики України у сфері ліцензування робіт та послуг протипожежного призначення.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Верховна Рада України 1994-2017. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

2. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 р. [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Верховна Рада України 1994-2017. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.

3. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення, затверджені Наказом МНС України від 29.09.2011 № 1037 [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Верховна Рада України 1994-2017. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1227-11>.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 № 609 «Про затвердження переліку органів ліцензування та визначення такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Верховна Рада України 1994-2016. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/609-2015>.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2016 № 852 «Деякі питання ліцензування господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного» [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Верховна Рада України 1994-2017. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-2016-%D0%BFhttp://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-2016>.

#### ОКРЕМІ ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ

*Іващенко В. О., к. ю. н., доцент,  
Національна академія внутрішніх справ*

Велике значення у дослідженні міжнародних злочинів має їх класифікація. Спроби систематизувати та згрупувати такі діяння здійснювалися на міжнародних конференціях, під час підготовки міжнародних трибуналів, а також окремими вченими.

Так, I Міжнародна конференція з уніфікації кримінального законодавства, яка проходила в 1927 році у Варшаві, до міжнародних злочинів віднесла такі делікти: піратство; підробку металевих грошей та державних цінних паперів; торгівлю рабами; торгівлю жінками та дітьми; умисне використання різного роду засобів, які здатні викликати суспільну небезпеку; торгівлю наркотиками; торгівлю порнографічною літературою; інші злочини, передбачені міжнародними конвенціями [1, с. 279]. Як бачимо, серед запропонованих деліктів переважають злочини міжнародного характеру, і не передбачені діяння, які представляють небезпеку для всього людства.

Події XX століття, серед яких дві світові війни, велика кількість локальних війн та міжнаціональних конфліктів зумовили активізацію дослідження питань міжнародних злочинів. Особливо актуальною проблема боротьби з такими правопорушеннями стала після Другої світової війни. Важливу роль при цьому відіграло утвердження принципів Нюрнберзького трибуналу, суд над

німецькими та японськими військовими злочинцями і, відповідно, новий підхід до поняття міжнародного злочину як злочину проти миру і безпеки людства.

Уперше перелік міжнародних злочинів містився у статутах міжнародних воєнних трибуналів у Нюрнбергу й Токію, створених для покарання головних воєнних злочинців Німеччини та її союзників. Це був прецедент у міжнародному праві, який дав поштовх розвитку всьому повоєнному міжнародному кримінальному праву.

В статті 6 Статуту Нюрнберзького Міжнародного воєнного трибуналу 1945 року до категорії міжнародних віднесені три групи злочинів проти людства:

1) злочини проти миру, а саме: планування, підготовка, розв'язування або ведення агресивної війни в порушення міжнародних договорів, угод чи заповідей або участь у спільному плані чи змові, спрямовані на здійснення будь-якої із зазначених дій;

2) воєнні злочини, а саме: порушення законів чи звичаїв війни, у тому числі вбивства, тортури чи захоплення у рабство або з іншою метою цивільного населення окупованої території; вбивства і тортури військовополонених чи осіб, які перебувають у морі; вбивства заручників; пограбування громадської чи приватної власності; руйнування міст і сіл; розорення, що не виправдані воєнною необхідністю, та інші злочини;

3) злочини проти людяності, а саме: вбивства, знищення, поневолення, заслання та інші жорстокості, вчинені щодо цивільного населення до чи під час війни, або переслідування за політичними, расовими чи релігійними мотивами з метою здійснення чи у зв'язку з будь-яким злочином, що підпадає під юрисдикцію трибуналу, незалежно від того, чи були ці дії порушенням внутрішнього права країни, де вони були вчинені, чи ні.<sup>1</sup>

Не передбачав Статут прямо відповідальності за пропаганду агресії, геноцид. У цьому визначенні звертає на себе увагу також обставина, що злочинні дії у другій і третій групах багато в чому збігаються. Але було визнано доцільним виділяти все ж три групи злочинів, бо закони і звичаї війни поширюються лише на злочини, вчинені у ході війни і під приводом війни, проти громадян держав, які зазнали нападу. А нацистське керівництво ще за мирних часів вчинувало найтяжчі злочини з метою знищити будь-яку опозицію свого політичного курсу.

Отже, Нюрнберзький процес був першим міжнародним процесом, який не мав аналогів у світовій історії. Він сам став прецедентом. І всі його недоліки, які виявляються сучасними дослідниками, пояснюються саме цим.

З часом виникли нові міжнародні злочини. Зокрема, Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього 1948 року відносить до категорії цих злочинів також геноцид. Женевськими конвенціями про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року був суттєво доповнений перелік воєнних злочинів та злочинів проти людяності, які віднесені до категорії міжнародних.

В 1968 році Конвенція про незастосування строків давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства до міжнародних віднесла злочини проти людства, вигнання в результаті збройного нападу чи окупації, нелюдські дії, що є наслідком політики апартеїду, а також геноциду (ст. 1).

В 1973 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Міжнародну конвенцію про запобігання злочину апартеїду і покарання за нього, в якій апартеїд оголошений злочином проти людства, що створює серйозну загрозу міжнародному миру і безпеці.

В 1976 році Комісія міжнародного права схвалила проект статей про відповідальність держав. Згідно з п. 3 ст. 19 документа до числа міжнародних злочинів віднесені агресія, встановлення чи збереження силою колоніального панування, рабство, геноцид, апартеїд та екоцид.

Унікальним у сучасній історії став Міжнародний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені на території колишньої Югославії з 1991 р. Заснування Югославського трибуналу пов'язане із вчиненням у колишній Югославії у величезних масштабах воєнних злочинів і злочинів проти людяності.

Важливе значення для розвитку міжнародного кримінального права мав також Міжнародний кримінальний трибунал для судового переслідування осіб, відповідальних за геноцид та інші серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені на території Руанди та сусідніх держав у період з 1 січня до 31 грудня 1994 р. Руандійський трибунал здійснював юрисдикцію щодо геноциду, злочинів проти людяності, порушень Женевських конвенцій 1949 р. та Додаткового протоколу II 1977 р.

У подальшому Римський статут Міжнародного кримінального суду, прийнятий дипломатичною конференцією повноважних представників держав під егідою ООН в липні 1998 року, до міжнародних злочинів відніс злочин геноциду, злочин проти людяності, воєнні злочини і агресію [2, с. 192-198].

<sup>1</sup> Для суду над головними японськими воєнними злочинцями був створений Міжнародний воєнний трибунал для Далекого Сходу – другий в історії міжнародної юстиції. Суд тривав із 3 травня 1946 р. до 12 листопада 1948 р. Токійський Статут Міжнародного воєнного трибуналу, опублікований 19 січня 1946 року, у ст. 5 передбачав такі ж міжнародні злочини, як і Статут Нюрнберзького трибуналу..

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» ст. 124 Конституції закріпила, що наша держава може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду.

Україна, виконуючи свої міжнародні зобов'язання в галузі кримінального права, вперше у 2001 році до Кримінального кодексу включила спеціальний розділ «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку». Серед таких діянь: пропаганда війни, порушення законів та звичаїв війни, екоцид, геноцид та інші. Однак цей перелік не охоплює всіх розглянутих міжнародних злочинів. Тому доцільно продовжити імплементацію основних положень розглянутих міжнародно-правових документів у вітчизняне кримінальне законодавство.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Трайнин А. Н. Избранные произведения. Защита мира и уголовный закон / Под общ. редакцией Р.А. Руденко. - М.: Изд-во «Наука», 1969. - 456 с.
2. Костенко Н. И. Международный уголовный суд. - М.: «Издательство ПРИОР», 2002. - 272 с.

### ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА НЕДОЛІКИ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Іщук Б. М.,  
НК - Крижановська О. В.,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

*Цивільний захист* – це одна з особливих функцій держави, яка регулює та забезпечує захист населення, навколишнього природного середовища, територій та майна від настання небезпечних наслідків, шляхом запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків аварій та надання допомоги особам в мирний та надзвичайний час. Цивільний захист є основним і одним з найголовніших елементів національної безпеки України.

Питання законодавства у сфері цивільного захисту досліджували такі науковці, як: Абрамов Ю.О., Андреев С.О., Зокоев В.І., Зосімов В.П., Ковальчук О.І., Соболь О.М., Яковчук Р.С. тощо.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють особливості в сфері цивільного захисту є: Кодекс цивільного захисту України, Закони України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кодексу цивільного захисту України», «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про зону надзвичайної екологічної ситуації», «Про об'єкти підвищеної небезпеки», постанови та розпорядження КМУ та укази Президента України.

Кодекс цивільного захисту України, який був прийнятий 2 жовтня 2012 року, набрав чинності 21 листопада 2012 року та вступив в дію 1 липня 2013 року, та в свою чергу зупинив дію основних нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, а саме : Законів України «Про цивільну оборону України», «Про пожежну безпеку», «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», «Про правові засади цивільного захисту».

Основним завданням Кодексу цивільного захисту України є регулювання питань захисту населення у випадках надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків, а також превентивні заходи для запобігання виникненню таких ситуацій. Даний нормативний акт спрямований на врегулювання питання функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, визначення основних повноважень органів державної влад та органів місцевого самоврядування з питань цивільного захисту, права та обов'язки населення, підприємств, установ, організацій, громадських організацій, а саме особливості допомоги та взаємодії зі службами цивільного захисту у попередженні та запобіганні виникненню надзвичайних ситуацій та ознайомленні населення з правилами поведінки у разі їх виникнення. Також важливим питанням виступають особливості моніторингу, збір статистичної інформації, прогнозування надзвичайних ситуацій та розробка нових ефективних методів боротьби з екстремальними та надзвичайними ситуаціями.

Опублікований в грудні 2013 року проект «New legislation to strengthen European policy on disaster management. European Commission»(Рішення Європейської комісії по взаємодії з країнами Європейського союзу по боротьбі зі стихійними лихами) передбачав допомогу не тільки у разі настання стихійного лиха, а й у попередженні його появи [2].

Разом із затвердженням Кодексу з'явилися такі особливості, як : заборона приватизації фізичними та юридичними особами захисних споруд; компенсація у разі пошкодження майна внаслідок надзвичайної ситуації фондами державного страхування; перевірка готовності працівників рятувально-аварійних спецслужб до дій у екстремальних та надзвичайних ситуаціях; відсутність дозволу з органів пожежної безпеки перед початком будівництва тощо. Також незвичайними було скасування для новостворених підприємств обов'язкового дозволу Держтехногенбезпеки, потрібно лише подати



підтверджуючі документи власником про виконання визначених законодавством вимог, а на підприємствах пов'язаних з великим ризиком потрібно провести експертну оцінку стану протипожежної безпеки.

Отже, регулювання у сфері цивільного захисту містить велику кількість нормативних актів, але все ж таки для більш поглибленого регулювання усіх питань є подальший розвиток законодавчої бази та розробка нових нормативних актів, що будуть регулювати усі питання, яким не надається належної уваги. Саме недосконала регламентація може призвести до неефективного вирішення завдань поставлених перед службами цивільного захисту, потрібно також розробити окремий проект оперативного планування дій у екстремальних ситуаціях; зробити належну нормативну регламентацію щодо взаємодії органів цивільного захисту з населенням та іншими державними органами та службами; провести окремий спецкурс навчання посадових осіб щодо керування персоналом у разі настання надзвичайних ситуацій; забезпечити вчасне реагування на надзвичайні події та залучення додаткових сил для ліквідації наслідків аварій, катастроф та інших надзвичайних подій.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
2. New legislation to strengthen European policy on disaster management. European Commission - [Електронний ресурс] - Режим доступу: : <http://europa.eu>
3. Соболь О. М. Нормативно-правове регулювання моніторингу надзвичайних ситуацій в Україні / О. М. Соболь // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. - 2014. - Вип. 1. - С. 130-135. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
4. Засулько С.С. Оперативне управління ДСНС в особливих умовах / С. С. Засулько // Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійно-рятувальні та спеціальні роботи [Текст] : зб. тез міжнар. наук.-практ. Конф. - Х. : НУЦЗУ, 2014. - С. 18- 21.
5. Костенко В. Модернізація системи цивільного захисту в контексті європейської інтеграції України / В. Костенко // Державне управління та місцеве самоврядування [Текст]. - 2013.- Вип.4(19). - С.111.

#### МІСЦЕВИЙ РЕФЕРЕНДУМ В УКРАЇНІ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

*Ковпак В.,  
НК - Шевчук В. В.,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Серед інститутів безпосередньої демократії особливе місце посідає референдум. Інститут референдуму в Україні знайшов своє закріплення на конституційному рівні. В юридичній літературі в залежності від території проведення, референдуми поділяють на загальнонаціональні, регіональні та місцеві. Чинне законодавство України, виділяє два види референдумів: всеукраїнський та місцеві. Саме місцеві референдуми повинні бути реальним способом безпосереднього, самостійного вирішення жителями відповідної адміністративно-територіальної одиниці важливих питань місцевого значення [1, 152].

Досвід країн Європи свідчить про регулювання місцевих референдумів на різних законодавчих рівнях. Конституційне закріплення має місце у Бельгії, Болгарії, Франції, Угорщині, Італії, Люксембурзі, Польщі, Португалії. Конституційне регулювання може зводитись до визначення загальних принципів, спільних для референдумів усіх рівнів (наприклад, Греція, Латвія, Литва) або містити конкретні положення, що стосуються виключно місцевого голосування (наприклад, в Італії Конституція регулює питання регіонального референдуму). Поширення набуло законодавче закріплення можливості проведення референдуму на місцевому рівні (наприклад, у Бельгії положення Конституції стосуються виключно місцевого референдуму; в Іспанії положення стосовно референдуму містяться в Статутах автономії, також існує спеціальний закон, що передбачає проведення місцевих референдумів). Можливим є непряме закріплення проведення місцевого референдуму в основному законі (наприклад, у Чехії глава Конституції «Про основні права та свободи» містить непрямі вказівки на наявність інституту народного голосування на місцевому рівні) [2, 35].

Правовою підставою існування місцевого референдуму в Україні крім Конституції України є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закон України «[Про добровільне об'єднання територіальних громад](#)». До 28 листопада 2012 року діяв Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми», який втратив чинність відповідно до п. 4 розділу 13 «Прикінцеві положення» Закону «Про всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 року. Останній не регламентує питання організації та проведення місцевих референдумів. Отже, така форма вирішення територіальною

громадою питань місцевого значення як місцевий референдум законодавчо передбачена, а от можливості реалізації цієї форми прямої демократії втрачені.

Актуальною проблемою в Україні є усунення прогалини в питанні організації та проведення місцевих референдумів. Одним з прикладів є ситуація, коли громадська організація «Рідний Кіровоград» та політична сила «Рідне місто» повідомили про те, що чверть населення Кіровограда підтримує ідею перейменування міста шляхом місцевого референдуму. Доказом цього були підписи, зібрані у Кіровограді на підтримку ідеї. Увесь пакет документів з підписами, на прес-конференції 4 серпня 2016 року, передали з відповідним зверненням до Верховної Ради України [3]. Але Верховна Рада змушена була відхилити запит щодо проведення місцевого референдуму, так, як закону, що стосується організації, порядку проведення та встановлення юридичних наслідків місцевих референдумів не існує.

Місцевий референдум, як інститут прямої демократії, повинен бути дієвим інструментом для вирішення найбільш гострих, неоднозначних питань місцевого значення.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Шевчук В.В. До питання про місцевий референдум в Україні / В.В. Шевчук // Правова система держави: проблеми формування та перспективи розвитку: матеріали VIII всеукраїнської наукової конференції молодих учених, присвячена Дню прав людини, 11 грудня 2015 р. – Одеса: ОДУВС, 2015. – С. 152-155.
2. Референдуми в Європейському Союзі / О.Д. Чебаненко, О.Ю. Гришук, Н.В. Колодяжна, А. Євгенєва; За ред. Д.С. Ковриженка. – К.: ФАДА, ЛТД, 2007. – 186 с.
3. Дослідження українських міст (серпень-листопад 2016) – [Електронний ресурс] / Соціальна група Рейтинг; Міжнародний Республіканський Інститут, 2016. – Режим доступу: [http://ratingpro.org/research/rejting\\_ukrainskih\\_mist.htm](http://ratingpro.org/research/rejting_ukrainskih_mist.htm)

### ПОНЯТТЯ «КАТУВАННЯ» В МІЖНАРОДНІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАВОВІЙ ПРАКТИЦІ

*Кондратюк-Антонова Т. В., к. філос. н., доцент,  
ФПФНГУ НАВС*

Особливе місце серед прав людини посідають невід'ємні права. Це права, відступ від яких (порушення) або обмеження яких не може бути виправдано ні за яких обставин. Якщо право на свободу, право на вільне пересування й навіть право на життя у визначених законом випадках держава може обмежити, то право, передбачене статтею 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, є правом непорушним, реалізація якого за жодною ознакою, за жодних умов і за жодних обставин не може бути скасована чи будь-яким чином обмежена: «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню» [1].

У міжнародній практиці (ч. 1 ст. 1 Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р.) під катуванням мають на увазі «будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди» [5].

Крім того, зазначено, що до терміну «катування» не включено біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково.

Українське законодавство також включає норми, що повністю забороняють катування в будь-якому його прояві. Зокрема, на найвищому юридичному рівні, ст.28 Конституції України визначає право кожного на повагу до його гідності:

«Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам» [6].

Реалізація цього положення знаходить своє місце в низці законодавчих актів, починаючи від відповідальності у Кримінальному кодексі України [7] і закінчуючи постійним нагадуванням про заборону такого явища у відомчих інструкціях органів правопорядку.

Під час розгляду поняття «катування» слід звернути увагу на те, що в різний спосіб визначають як саме поняття, так і суб'єкт цього злочину. Українські правники продовжують дискутувати з приводу такого різночитання, але ця дискусія мала завершитися до ратифікації Україною міжнародних документів із цим поняттям. «Попри очевидну небезпечність і кримінальність діянь, що утворюють злочин, точне визначення терміна «катування» є зовсім нелегким завданням. Формулювання обов'язково буде або надто широким, або досить вузьким» [4].

Існують різні підходи до визначення складу такого злочину, які обтяжені складною природою такого явища — співвідношення соціально-психологічних факторів, що відіграють чи не найбільш важливу роль у розумінні детермінації насильницької природи катування.

Якщо міжнародні договори визначають суб'єктом катування тільки наступних осіб: 1) державну посадову особу; 2) іншу особу, яка виступає як офіційна особа; 3) іншу особу — з підбурювання офіційної особи, чи з її відома, чи за її мовчазної згоди, то у випадку українського законодавства — будь-яку осудну особу, що досягла 16-річного віку (ст. 127 КК України) [3].

Таким чином, проблема полягає в тому, що з огляду на національне законодавство суб'єктом катування може бути будь-яка особа, яка здійснила зазначені у статті дії, а не тільки представник органу державної влади (офіційної влади), що не відповідає букві та духові міжнародно-правових договорів.

Взагалі, розглядаючи мету і природу такого явища як катування, дуже важливими є ідеї французького філософа Мішеля Фуко, котрий, говорячи про гуманізацію кримінально-виконавчої системи, описує перехід об'єкта катування від тіла людини до її душі, від публічності до індивідуальної закритості. Катуванням піддається не стільки фізичне тіло (мучення), скільки честь, гідність, людськість людини [8]. Про це необхідно пам'ятати не тільки законодавцям, а і працівникам Національної поліції при виконанні своїх службових завдань.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 // Офіційний портал Верховної Ради України. Законодавство [Електронний ресурс] // [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004).
2. Заборона катування. Практика Європейського суду з прав людини. - К.: Український Центр Правничих Студій, 2001. - С. 12.
3. Законодавство України проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарань. Науково-практичний коментар. Хавронюк М.І., Гацелюк В.О. - Київ: ВАІТЕ, 2014. - С. 40.
4. Замула А.Ю. Еволюція становлення тортур (катувань) у сучасному міжнародному праві / Замула А.Ю. // Право і суспільство. - № 5 -2 частина 3, 2015. - С. 9-10.
5. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р. // Офіційний портал Верховної Ради України. Законодавство [Електронний ресурс] // [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_085](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_085).
6. Конституція України. Ст. 28 [Електронний ресурс] // <http://www.president.gov.ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini>.
7. [Кримінальний кодекс України](http://zakon.rada.gov.ua/laws/2341-14) // Офіційний портал Верховної Ради України. Законодавство [Електронний ресурс] // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/2341-14>.
8. Фуко Мішель. Наглядати й карати: Народження в'язниці. - К.: Основи, 1998. - 392 с.

#### ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЩОДО ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Корнієнко М. В., к. ю. н., доцент,  
Одеський державний університет внутрішніх справ

До злочинів проти суспільної моральності щодо неповнолітньої особи виділяємо злочин передбачений ст. 304 ч. 1 Кримінального кодексу України Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. Цей злочин посягає на основи суспільної моралі у сфері розвитку і виховання молодого покоління, згубно впливає на молодих людей, створює для них спотворені орієнтири, прищеплює асоціальні ідеї, аморальні погляди й навички, істотно впливає на рівень злочинності неповнолітніх. Особливо небезпечними є дії, спрямовані на втягнення осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку, у злочинні групи, у вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів, а також тих, які поєднані з незаконним обігом наркотичних засобів або зброї, із застосуванням насильства посягають на статеву свободу та статеву недоторканність особи [1].

Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми [2] карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років. Ті самі дії, вчинені щодо малолітньої особи або батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього, - караються позбавленням волі на строк від чотирьох до десяти років [3].

Потерпілими від цього злочину є неповнолітні - особи чоловічої або жіночої статі, які не досягли 18-річного віку. Як було раніше зазначено, Кримінальний кодекс України поняття неповнолітнього не надає. Кримінальний процесуальний кодекс у п.п.11,12 ч.1 ст.3 визначає, що малолітня особа це *дитина* до досягнення нею чотирнадцяти років; неповнолітня особа – малолітня особа, а також *дитина* в віці від

чотирнадцяти до вісімнадцяти років [4]. Виходячи із викладеного буде логічним назву статті 304 КК викласти як «Втягнення *dimеі* у злочинну діяльність». Це підтверджується частиною першою, яка підкреслює, що втягнення саме *неповнолітніх*, а частина друга логічно продовжує цю думку визначенням, тих самих дій, вчинених щодо *малолітньої* особи.

Доречним буде зазначити, що в диспозиції ст. 304 зроблено вказівку на потерпілого у множині, кримінальна відповідальність настає і тоді, коли посягання вчинене і проти однієї такої особи. Однак необхідно враховувати, що кримінальна відповідальність за зазначені дії настає як у разі, коли доросла особа знала про неповнолітній вік втягнутого, так і тоді, коли вона за обставинами справи повинна була або могла про це знати.

За змістом закону під втягненням неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність треба розуміти певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись іншою антигромадською діяльністю. Втягнення завжди передбачає наявність причинного зв'язку між діями дорослої особи і виникненням у неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії.

Отже, втягнення в злочинну діяльність неповнолітніх – психічний чи фізичний вплив на неповнолітнього, вчинений дорослою особою з метою схилити його до вчинення злочину або участі в ньому в ролі співвиконавця або пособника в антигромадських діях. Таке втягнення пов'язане з безпосереднім впливом на неповнолітнього й може бути вчинене способом погрози, шантажу, обману, переконання, поради, обіцянки тощо[5].

Злочин, відповідальність за який передбачена ст. 304 КК, вважається закінченим з моменту здійснення дорослою особою дій, спрямованих на втягнення неповнолітнього у злочинну або іншу антигромадську діяльність, незалежно від того, чи вчинив неповнолітній злочин або інші антигромадські дії. За відсутності ознак втягнення дорослої особи, які вчинили злочини в групі з неповнолітніми, несуть відповідальність за співучасть у конкретних злочинах. Відповідальність за втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність настає в разі вчинення ним хоча б одного злочину.

При вирішенні питання про кваліфікацію злочину, вчиненого дорослою особою із залученням неповнолітніх осіб, які внаслідок свого віку (ст. 22 КК) чи неосудності (ст. 19 КК) не є його суб'єктами, треба мати на увазі, що таке спільне вчинення злочину не утворює співучасті. У зазначених випадках відповідно до ч. 2 ст. 27 КК доросла особа розглядається як виконавець злочину, і її дії кваліфікуються за статтями КК, якими передбачено відповідальність за цей злочин і за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність.

При втягненні у вчинення злочину неповнолітнього, котрий досяг віку, з якого відповідно до ст. 22 КК може наставати кримінальна відповідальність, дії дорослого учасника злочину мають кваліфікуватися за статтями КК, якими передбачено відповідальність за втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність і за вчинений разом із ним злочин.

Дії дорослого, який, не будучи співвиконавцем злочину, втягнув у нього неповнолітнього, кваліфікуються за відповідною статтею КК, якою передбачено відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, та за відповідною частиною ст. 27 КК (залежно від виду співучасті) і статтею цього Кодексу, якою передбачено відповідальність за вчинений неповнолітнім злочин.

Коли неповнолітній добровільно відмовився від вчинення злочину або не закінчив його (вчинив готування чи замах), дорослий несе відповідальність за втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність і за співучасть у незакінченому злочині.

Якщо неповнолітній взагалі не робив спроби вчинити злочин і не готувався до цього, дорослий за наявності до того підстав притягається до відповідальності за втягнення його у злочинну діяльність і за готування до злочину, у вчинення якого намагався втягнути неповнолітнього.

Дії опікунів і піклувальників, котрі, зловживаючи опікунськими правами з корисливою метою, втягнули неповнолітніх підопічних у антигромадську діяльність, додатково кваліфікуються за ст. 167 КК.

Батьки, опікуни, піклувальники, інші особи, які були зобов'язані за рішенням суду сплачувати кошти на утримання неповнолітніх дітей, але злісно ухилялися від цього або не виконували обов'язків по догляду за дітьми і втягували останніх у вчинення злочинів чи іншу антигромадську діяльність, за наявності до того підстав мають нести відповідальність за сукупністю злочинів – за відповідною статтею КК, якою передбачено відповідальність за втягнення неповнолітніх у таку діяльність, та за ст. 164 чи ст. 166 КК.

Втягнення неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність, вчинене службовою особою, яка при цьому зловживала владою чи службовим становищем або перевищила владу чи службові повноваження, за наявності до того підстав кваліфікується за статтею КК, якою передбачено відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність, і за відповідною частиною ст. 364 чи ст. 365 КК. При цьому вчинення неповнолітнім злочину, заняття іншою антигромадською діяльністю, його захворювання на алкоголізм чи наркоманію мають розглядатись як настання тяжких наслідків (ч. 2 ст. 364, ч. 3 ст. 365 КК).

Кримінальній відповідальності за втягнення неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність можуть бути піддані особи, які на час вчинення цих дій досягли *вісімнадцятирічного* віку [6], тоді як, ч.1 ст.22 КК визначає, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину

виповнилося шістнадцять років. Відповідальність дорослих осіб за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність встановлена не тільки ст. 304 Кримінального кодексу України, а й іншими статтями Кримінального Кодексу України (ч. 3 ст. 300, ч. 3 ст. 301, ч. 3 ст. 302, ч. 3, 4 ст. 303, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 309, ч. 2 ст. 315, ч. 2 ст. 317, статтями 323 і 324), котрі є щодо неї спеціальними нормами. У разі вчинення злочину, передбаченого спеціальною нормою, кваліфікувати дії винної особи ще й за ст. 304 КК не потрібно. Це визначено у п.4 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р. № 2, яка носить рекомендовано-обов'язковий характер [6].

Втягнення неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність батьками, опікунами, піклувальниками, педагогами, спортивними тренерами, керівниками практики студентів, наставниками неповнолітніх на підприємстві чи в установі, як правило, свідчить про підвищену суспільну небезпечність цих осіб.

На високий ступінь їх суспільної небезпечності може вказувати й те, що вони втягнули в зазначену діяльність неповнолітніх, які перебували в матеріальній чи іншій залежності від них, а також те, що останніх було втягнуто у злочинні групи, у вчинення тяжких, особливо тяжких злочинів, зокрема поєднаних із незаконним обігом наркотичних засобів чи зброї або посяганням на статеву свободу та статеву недоторканність особи.

У зв'язку з наведеним правильне застосування законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність, своєчасний та якісний судовий розгляд справ такої категорії є важливим засобом запобігання злочинності.

На підставі викладеного, слід визначити, що кримінальній відповідальності за втягнення неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність можуть бути піддані особи, які на час вчинення цих дій досягли вісімнадцятирічного віку.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р. № 2.
2. Постанова КМ № 1800 від 20 листопада 2003 р. «Про затвердження Порядку проведення внутрішнього фінансового моніторингу суб'єктами господарювання, що провадять господарську діяльність з організації та утримання казино, інших гральних закладів, і ломбардами».
3. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25 – 26. – ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. Електронний ресурс: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Гритенко О. А. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність: теоретичні аспекти. / О. А. Гритенко // Боротьба з молодіжною злочинністю: тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції (27 вересня 2013 р.) . – Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 238 с. – С. 48–51.
6. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р. № 2.

#### МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ПОНЯТТЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Коршунова Н. В.,  
НК - Завальний А. М., к. ю. н., доцент,  
Національна академія внутрішніх справ

Розвиток сучасного праводержавознавства зумовлений інтеграційними та глобалізаційними процесами, що відбуваються у світі, переходом від методологічного монізму до світоглядно-методологічного плюралізму. Це викликає необхідність концептуального перегляду традиційних уявлень про державно-правові закономірності та поглибленого осмислення ролі юридичної науки в сучасному суспільстві. Визначення принципів орієнтирів подальшого розвитку юриспруденції є важливим напрямом наукових досліджень, основою ефективності яких повинна бути методологія юридичної науки. Саме тому формування методологічної системи є першочерговим завданням сучасної юриспруденції. Особливо актуальні ці твердження для вітчизняної юридичної науки в контексті розробки поняття державної політики.

Структурно методологія вивчення будь-якого предмета (в нашому випадку поняття державної політики) охоплює кілька рівнів і низку взаємопов'язаних складових компонентів. Особливе місце серед сукупності останніх посідають методологічні підходи. Відповідно до позиції М.Г. Братасюк науковий чи філософський підхід – це такий пізнавальний засіб, що представляє собою синтез засадничих ідей і відповідних методів, інакше кажучи єдність світоглядно-філософського, науково-теоретичного та методичного знання, провідним в якому є такий порядок поєднання теоретичного знання та методу, який буде визначено суб'єктом пізнання. На переконання А. О. Фальковського, підхід стосовно методу є більш високим рівнем методології. В основі підходів лежить концептуальна ідея, що безпосередньо визначає спрямованість і впливає на інтерпретацію результатів дослідження. Підхід є формою органічного поєднання світоглядно-філософської спрямованості з методичним інструментарієм, який використовується в певній галузі дослідження. Неодмінним показником прийнятності, евристичності певного методологічного (дослідницького) підходу є його спроможність наближувати, призводити до розкриття соціальної сутності державної політики, а не до її приховування, затушковування. Такою сутністю виступає здатність державної політики задовольняти інтереси певної частини соціально неоднорідного суспільства, а в деяких випадках – й усього суспільства.

Так, серед низки методологічних підходів опрацювання державної політики необхідно виокремити антропологічний (персональний) підхід, який ставить людину як «міру всіх речей» у центр реалізації державної політики, вивчає її роль у формуванні та вдосконаленні цієї політики, життєдіяльність усередині неї, взаємний вплив (включаючи деструктивний) людини та державної політики. Висвітленню онтологічних аспектів державної політики сприяє феноменологічний підхід, який характеризується чіткою спрямованістю проти позитивістсько-легістського трактування державно-правової дійсності. Феноменологічне осмислення державної політики дозволяє досягнути її в онтологічному вимірі – відокремлено від будь-яких компонентів суб'єктивного бачення, порівняння (гносеологічного виміру) – й таким чином встановити її природно-правові ідеї незалежно від позитивно-правових засад.

Викликає науковий інтерес аксіологічний (ціннісний) підхід як своєрідний спосіб пізнання природи державної політики. Аксіологічний підхід є інтегруючим, він імпліцитно присутній у кожному з концептуальних дослідницьких підходів, за його допомогою визначається: по-перше, цінність державної політики як виду соціальної діяльності; по-друге, здатність державної політики втілювати в життя певні цінності; по-третє, ціннісне наповнення державної політики в умовах формування громадянського суспільства. Крім того, досить перспективним є використання потребового, діяльнісного, системного підходів під час опрацювання поняття державної політики.

Отже, сучасній юридичній науці притаманна наявність не окремо взятого методологічного підходу до теоретико-правового дослідження поняття державної політики, а їх система. Лише плюралізм методологічних підходів створює можливості для всебічного вивчення природи державної політики.

## **ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ**

*Кривицький Ю. В., к. ю. н.,  
Національна академія внутрішніх справ*

Розбудувати громадянське суспільство й таку, що йому відповідає, демократичну, соціальну, правову державу можливо лише за умови комплексної, системної трансформації всіх сфер суспільного життя. Складовою частиною такої трансформації виступає правова реформа, що повинна охопити більшість правових явищ. Будь-які заходи в межах правової реформи необхідно розпочинати з підвищення рівня правової культури як усього населення, так і суб'єктів, які уповноважені здійснювати правову реформу. З огляду на це, особливої актуальності набуває питання осмислення правової культури в якості ключового фактора та фундаменту правової реформи.

Так, практика реформування законодавчих, виконавчих і судових органів України засвідчує, що відсутність правової культури або низький її рівень гальмують темпи розвитку державності. Правова культура знаходиться в діалектичній взаємодії з розвитком правової системи суспільства, правової держави. У свою чергу В.В. Лемак на підставі комплексного аналізу порядку реалізації правової реформи в Чеській Республіці після здобуття нею незалежності в 1993 р. стверджує, що ефективність правової реформи залежить від низки факторів, зокрема якісного стану суб'єкта правової реформи (політичної еліти), її мотивації до перетворень і рівня правової культури.

Правова реформа, що має своєю кінцевою метою створення основ правової держави, покликана вирішити значне коло питань, від яких багато в чому буде залежати правове забезпечення економічного, політичного, соціального розвитку суспільства. Перш за все це проблеми забезпечення верховенства права в усіх сферах суспільного життя, підвищення рівня правової культури населення, суттєве поліпшення чинного законодавства, реформування діяльності всієї системи судових органів, а також органів охорони правопорядку.

У цьому контексті імпонують міркування О.М. Костенка, згідно з якими культура громадян, у тому числі й правова, – це той «камінь, яким знехтували будівничі», і який має бути покладений у фундамент нового суспільства в Україні. Це означає, що українські «будівничі», які намагаються реформувати суспільство, мають перейти від «політики без громадян» до «політики через громадян», яка полягає у створенні належних умов для розвитку культури громадян. Адже громадяни – це єдиний чинник, здатний утворювати державу і правопорядок, приводячи в дію Конституцію та законодавство, а також здатний надавати самій політиці зміст і ефективність. Державні інституції та інституції громадянського суспільства – це лише соціальні інструменти, які мають використовуватися людьми відповідно до стану їхнього «людського фактора», тобто відповідно до рівня їхньої правової та моральної культури. А жодні інструменти не «працюють» самі по собі, без приведення їх у дію людьми. Більше того, як «працюватимуть» будь-які інструменти в руках людей – це залежить від стану «людського фактора». Якщо весь зміст реформ у суспільстві зводить лише до вдосконалення соціальних інструментів, ігноруючи при цьому необхідність розвитку «людського фактора», то це не дасть очікуваних результатів. Українським реформаторам, очевидно, необхідно усвідомити закономірність щодо співвідношення між соціальними інструментами, які використовуються людьми в їхній суспільній практиці, й тим «людським фактором», який має приводити в дію ці інструменти (зокрема це інститути законодавчої, виконавчої та судової влади, а також різноманітні інститути громадянського суспільства тощо). Саме тоді вони будуть озброєні ефективною методологією реформування українського суспільства.

Отже, правова культура є суттєвим чинником, «ключем» і фундаментом правової реформи. При цьому остання дозволяє «звірити годинники», співвіднести правовий розвиток, усю юридичну практику з обраними ідеалами та принципами, реально оцінити досягнуте. Адже в кінцевому рахунку правова реформа слугує головному суспільному інтересу – благу людини, яка повинна жити в умовах гарантованих прав і свобод, високого рівня культури, науки та освіти, матеріальної забезпеченості, миру і безпеки.

## **ПРАВОВИЙ ПОРЯДОК ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

*Крижановська О. В.,*

*Одеський державний університет внутрішніх справ*

Побудова громадянського суспільства – одне з центральних завдань сучасного етапу розвитку держави. Сьогодні актуальними проблемами реформування правоохоронних органів є переорієнтація їх діяльності на неухильне забезпечення прав і свобод громадян та захист від злочинних посягань. Одним з необхідних умов успішної реалізації намічених планів, усвідомлення суб'єктами управління рівня вірності прийнятих рішень станом об'єктивної реальності є визначення ролі органів Національної поліції як інституціональної складової правового порядку в Україні. З цією метою держава створює відповідні правоохоронні органи, серед яких займає чільне місце займає поліція.

На етапі становлення України як правової держави нові державотворчі процеси потребують перебудови і значного підвищення рівня ефективності та якості діяльності правоохоронних органів. У першу чергу ці вимоги стосуються новоствореної поліції – найчисленнішого загону правоохоронців, оскільки виконання нею завдань пов'язане передусім з реалізацією низки принципів, що ґрунтуються на визнанні загальнолюдських цінностей: гідного ставлення до особи, посилення охорони прав та свобод громадян, різних форм власності та інших пріоритетів правового, демократичного суспільства, визначених Конституцією України [1].

Правопорядок являє собою стан впорядкованості регульованих правом суспільних відносин у результаті послідовного здійснення законності, що характеризується реальним забезпеченням прав і свобод особистості, неухильним дотриманням юридичних обов'язків усіма особами, органами та організаціями, правомірною діяльністю всіх індивідуальних і колективних суб'єктів права. Правопорядок передбачає рішучу боротьбу з будь-якими порушеннями правових норм, застосування заходів державного примусу до правопорушників, відновлення порушених суб'єктивних прав. Правопорядок – втілення законності в конкретних вольових відносинах, врегульованих правом, у системі прав і обов'язків їх учасників, результат неухильного виконання юридичних розпоряджень. Це порядок, де взаємовідносини органів, організацій та окремих громадян чітко визначені законом, забезпечені і захищені державною владою.

З метою реалізації заходів з реформування органів внутрішніх справ був прийнятий Закон України «Про Національну поліцію» [2], який чітко визначає правові засади організації та діяльності органів Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції.

Згідно статті 17 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції. У своїй діяльності, відповідно до ст. 3 вказаного Закону поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана

Верховною Радою України, законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами. Тобто, будь-яка діяльність поліцейських здійснюється відповідно до чинних нормативно-правових актів держави та загальних принципів організації та діяльності поліції [2].

Важливими для правових засад організації діяльності поліцейських у світі є Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» [3], в якій визначено, що поліцейський повинен діяти чесно, неупереджено із почуттям власної гідності. Зокрема, він повинен утримуватися від всіх проявів корупції і рішуче протидіяти їм. Також невід'ємною складовою правових засад організації та діяльності поліцейських в Україні є Акти Президента України та Верховної Ради України «Про додаткові заходи щодо запобігання зникненню людей, удосконалення взаємодії правоохоронних та інших органів виконавчої влади в їх розшуку» [4], «Про додаткові заходи щодо боротьби з відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом» [5], «Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян» [6].

Так як процес реформування системи правоохоронних органів не завершений, а все ще триває, то відповідно змінюються й критерії оцінки діяльності органів поліції. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» [2], поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України. Поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази.

Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейськими Конституції та законів України. Тобто, при здійсненні своїх функцій поліція повинна діяти тільки на підставі закону, дотримуватись особистих прав громадян і не вчиняти довільних або протиправних дій. Це є основним принципом для правової держави й діяльності силових структур в умовах демократії. Забезпечене у такий спосіб верховенство закону в діяльності поліції повинне фокусувати увагу не тільки на тому, що робиться, але й на тому, як це робиться. Це також передбачає, що ті, хто створює, тлумачить або застосовує закон, самі йому підкоряються.

Останнє положення є особливо актуальним для нормативної бази, що регулює діяльність органів Національної поліції. Нормативне регулювання української поліції відрізняється надзвичайною різноманітністю законодавчих, міжвідомчих та відомчих норм з дисбалансом на користь останніх, що на практиці призводить до суперечностей між законним і підзаконним рівнями регулювання роботи працівників.

**Висновки.** Отже, що правовий порядок – це стан упорядкованості, урегульованості, організованості суспільних відносин, який утворюється, існує і функціонує внаслідок фактичної реалізації правових норм відповідно до принципу законності. Основою правопорядку є право, умовою його виникнення та функціонування – режим законності. Так, правовий порядок організації та діяльності поліцейських в Україні виражений рядом нормативно-правових актів, в яких визначаються статус, права та обов'язки, відповідальність працівників поліції, в яких співробітники мають дотримуватись чітко встановлених вимог неухильного дотримання законів при виконанні службових обов'язків, поваги особистої гідності й дотримання прав людини; відсутності упередженості, відкритості і співробітництво, дотримання особистої порядності, а також повага до вимог Законів і статутів та протидія будь-яким спробам їхнього порушення.

Разом з тим, все більше усвідомлюється необхідність перетворення поліції з державного карального інституту в соціальний. У своїй основі такі зміни орієнтуються на лібералізацію соціального контролю, пріоритет ідеї превенції над репресивною складовою, оцінку ефективності роботи правоохоронних органів за критеріями громадської думки.

Отже, тільки якісна зміна характеру взаємодії населення з поліцейськими здатна призвести до змін в правосвідомості. Соціальне партнерство поліції та населення можливе в умовах, коли в думках людей домінуватиме ідеологія, згідно якої забезпечення правопорядку - це завдання не тільки правоохоронних органів, але й всього суспільства, його соціальних інститутів [7, с. 215]. Неухильне підвищення рівня правової культури і взаємної довіри населення і органів правопорядку виступає необхідною передумовою об'єднання соціальних зусиль у справі забезпечення правового порядку в Україні

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
3. Декларація про поліцію: Резолюція N 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи від 08.05.1979 № 690 (1979) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994\\_803](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_803)



4. Про додаткові заходи щодо запобігання зникненню людей, удосконалення взаємодії правоохоронних та інших [...]: Указ Президента України від 18.01.2001 № 20/2001 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/20/2001>

5. Про додаткові заходи щодо боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом: Указ Президента України від 19.07.2001 № 532/2001 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/532/2001>

6. Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян: Указ Президента України від 18.02.2002 № 143/2002 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/143/2002>

7. Крижанівський А. Ф. Правовий порядок в Україні: витоки, концептуальні засади, інфраструктура: монографія / А.Ф. Крижанівський. – Одеса: Фенікс, 2009. – 504 с.

## МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПОЛІЦІЇ

Кубаєнко А. В., к. ю. н.,

Одеський державний університет внутрішніх справ

Майже кожна країна світу тією чи іншою мірою потерпає від корупції. Корупція є одним з основних способів руйнування системи державної влади та кримінальної деформації суспільної свідомості. Без постійної протидії корупція буде розширюватися, а тому антикорупційну функцію сучасної держави потрібно виділяти як одне з основних, базових завдань. Проблема корупції в різних напрямках діяльності органів державної влади та управління є актуальною в умовах сьогодення та має глобальний і системний характер.

Корупція являє собою безпосередню загрозу національній безпеці, перешкоджає розвитку в нашій країні інститутів демократії та громадянського суспільства, реалізації громадянами своїх конституційних прав у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, майнових відносин. Крім того, корупція негативно впливає на розвиток економіки, а також фінансової системи і всієї інфраструктури сучасної української держави.

Корупція не є виключно українською проблемою, тому заходи на національному рівні повинні поєднуватися з консолідованими діями в міжнародному масштабі.

Що стосується міжнародних досліджень, то, наприклад, Центром антикорупційних досліджень та ініціатив (Transparency International) встановлено, що за ступенем корумпованості поліція в світі знаходиться на третьому місці після політичних партій і цивільних служб [1, с. 103].

Таким чином, корупція в поліції - це загальносвітова глобальна проблема. Знання особливостей запобігання та протидії корупції поліцейських за кордоном, безсумнівно, буде сприяти вдосконаленню боротьби з корупцією в нашій країні.

Планування тактики і стратегії протидії корупції в органах поліції вимагає використання не тільки власного, а й зарубіжного досвіду. Таким чином, необхідно проаналізувати антикорупційні ініціативи в інших країнах з метою визначення напрямів використання позитивного досвіду, напрацьованого за кордоном, у вітчизняному правовому полі, зокрема для протидії корупційним правопорушенням в діяльності органів Національної поліції України.

У США антикорупційне законодавство характеризується надзвичайною жорсткістю, при цьому в основному воно спрямоване на протидію корупції серед державних службовців. У цьому контексті регламентується антикорупційне законодавство стосовно поліції. При цьому воно спрямоване головним чином на попереджувальні заходи. Важливо зазначити, що спочатку поліцейським надаються істотні преференції. Так, в поліції США встановлено високий рівень пенсії для працівників, які мають бездоганний послужний список. Починається все з ретельного відбору, оскільки від цього залежить не тільки професіоналізм і компетентність поліцейських, але і їх стійкість до матеріальних спокус. Особливо звертається увага на: підтримання високого рівня престижу професії поліцейського в суспільстві, наявність освіти у кожного кандидата, знання іноземної мови, бездоганна біографія не тільки самого кандидата, але його родичів, високий ступінь стресової стійкості, морально-вольові якості [2, с. 147].

У поліції США організована спеціальна робота по профілактиці посадових проступків. Це відбувається за допомогою реалізації системи відомчого контролю, основу якого складають два елементи:

- 1) моніторинг матеріального добробуту працівників та їх близьких, який включає:
  - декларування доходів, витрат і майна працівників;
  - контроль балансу кредитної карти працівника;
  - отримання в кредитних організаціях відомостей про працівників, які є боржниками;
- 2) повсякденний контроль за службовою діяльністю працівника, який включає:

- моральне та матеріальне стимулювання дотримання законів працівником поліції;
- переведення поліцейського, який добре себе зарекомендував на більш оплачувану і престижну посаду;
- проведення спеціальних психофізіологічних досліджень з використанням поліграфа на допуск до відомостей, що становлять службову таємницю, а також в рамках проведеної службової перевірки;
- обов'язкове надання працівником пояснень щодо обставин, за якими проводиться службова перевірка [3, с. 203].

Однією з умов, що стримують поширення корупції в поліції США є зобов'язання її працівників повідомляти інформацію, яка стала відома щодо фактів протиправної діяльності своїх колег. При цьому в США збір цієї інформації здійснюється при плановому і неплановому інспектуванні в ході індивідуальних бесід з працівниками територіальних підрозділів ФБР. Особлива увага приділяється підтриманню високого рівня довіри поліції з боку громадян за рахунок забезпечення режиму «відкритості» поліції для населення: підзвітність поліції населенню, можливість оскаржити в контролюючі і наглядові органи влади будь-яке рішення поліції.

У Канаді кадрова перевірка претендента на роботу в поліції починається зі збору інформації про людину по досягненню нею 12-річного віку (період, як вважається в Канаді, формування особистості людини), про його контакти за місцем колишнього і теперішнього проживання, роботи або служби.

Одним з елементів профілактики корупції в канадській поліції є проведення спеціальних психофізіологічних досліджень претендента з використанням поліграфа.

Заслугує на окрему увагу досвід Королівської кінної поліції Канади. З метою профілактики посадових правопорушень функціонує спеціалізована система, так званого «раннього антикорупційного втручання», яка дозволяє визначати індивідуальну схильність конкретних працівників до вчинення посадових злочинів та впливати на особу поліцейського. Дана система повинна за спеціальними індикаторами, що відображає психофізіологічний стан людини, відстежувати динаміку поведінки поліцейських протягом всього часу (під час служби і поза службою). У цю систему включені такі оціночні дані: наявність скарг на дії поліцейських, інформація про вчинені дисциплінарні проступки, про порушення правил користування автотранспортними засобами, результати роботи, рівень добробуту і ряд інших.

Дієвим засобом запобігання корупції у поліції визнано проведення просвітницької роботи. У Фінансовій поліції Італії питання антикорупційної профілактики вивчаються на спеціальних курсах. Практикуми з питань корупції звичне явище у правоохоронних органах Великобританії, Данії, Молдови та Польщі, водночас, особливу увагу приділяють підготовці поліцейських до дій у разі провокування хабарів або примушування до вчинення інших протиправних дій.

Важлива роль у протидії корупції в Німеччині належить Федеральному кримінальному відомству. Цей поліцейський орган розробляє стратегію, тактику та методику боротьби з корупцією й організованою злочинністю, здійснює координацію зусиль німецької поліції [4, с. 260].

Окрім Федерального кримінального відомства, завдання виявлення та попередження фактів корупції серед поліцейських Німеччини покладається на найбільш досвідчених керівників, які мають право проводити службову перевірку інформації про корупцію серед поліцейських, яка надходить з різних джерел, у тому числі анонімних. Кількість таких керівників обмежена і береться у відношенні один на 700 працівників особового складу. Матеріали перевірок після їх завершення доповідаються першому керівникові для вжиття заходів. У разі підтвердження в діях поліцейського корупційного злочину матеріали направляються в прокуратуру для відповідного реагування, а саму особу звільняють з поліції [5, с. 111].

Таким чином, низький рівень корупції в поліції зарубіжних країн, досягається за рахунок цілеспрямованої державної політики по осуду і нетерпимості корупції з боку всього суспільства, підтримки високого рівня престижу професії поліцейського і моральної відповідальності осіб, які перебувають на державній службі, перед суспільством, створення умов для конкурсного відбору на службу в поліцію, підвищення якості перевірок кандидатів, надання поліцейським істотного грошового забезпечення і соціальних пільг, встановлення високого рівня пенсій для працівників, які мають бездоганний послужний список.

Отже, вивчення міжнародного досвіду запобігання та протидії корупцією в поліції, дозволяє зробити кілька важливих узагальнень: 1) основний профілактичний вплив здійснюється на наданні істотних соціальних благ як під час служби, так і після її закінчення; 2) відбір кандидатів в поліцію здійснюється на високому рівні, при цьому такий відбір триває і під час служби та при просуванні по службі; 3) діяльність поліції перебуває під постійним громадським контролем.

Проаналізований досвід зарубіжних країн щодо запобігання та протидії корупційним проявам серед поліцейських може бути орієнтувальним чинником в умовах реформування органів Національної поліції України та реалізації антикорупційних заходів в державі. Однак необхідно виважено впроваджувати міжнародні стандарти, закріплені в інших зарубіжних країнах для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довжанин В. М. Правове регулювання запобігання та протидії корупції за законодавством США [Текст] / В. М. Довжанин // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2015. - Вип. 13(1). - С. 102-106.
2. Григоренко І. А. Зарубіжний досвід протидії службовим зловживанням та корупції в діяльності поліції [Текст] / І. А. Григоренко // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. - 2014. - № 1. - С. 146-155.
3. Карпов Н. С. Протидія корупції у правоохоронних органах: американський підхід [Текст] / Н. С. Карпов, А. В. Савченко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - 2004. - № 4. - С. 202-205.
4. Яцків І.І. Деякі питання застосування міжнародних механізмів протидії корупції в Україні / І.І. Яцків // Право України. - 2010. - №11. - С. 259-265
5. Матюхіна Н.П. Корупція в поліції зарубіжних країн: проблеми запобігання / Н. Матюхіна // Проблеми запобігання службовим злочинам у сфері господарської діяльності: Матер. Наук.-практ. семінару. [Харків] 9 лист. 2004 р./ Редкол.: В.В. Сташис (голов. ред.) та ін. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - С. 110-113.

**ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ  
З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА НЕБЕЗПЕЧНІ ПОДІЇ**

*Кудря В. О., к. ю. н., доцент, Кудря В. В., к. психол. н.,  
Національна академія внутрішніх справ*

В діяльності Національної поліції щодо реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події важливе місце належить взаємодії з іншими державними правоохоронними органами, яка передбачає погоджений за місцем, часом і характером комплекс певних заходів, що здійснюються з метою захисту інтересів держави, прав і свобод громадян, установ та організацій усіх форм власності від протиправних посягань, охорони публічного порядку, містить своєчасний обмін інформацією між відповідними суб'єктами, синхронність проведення планових заходів, а також відповідальність і взаємний контроль.

Адже комплексний підхід та єдність дій усіх учасників протидії надзвичайним ситуаціям є важливим чинником ефективного вирішення поставлених завдань.

До суб'єктів, які здійснюють заходи з організації та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій на території України належать сили цивільного захисту, органи Національної поліції України та підрозділи Національної гвардії України. Відносини які виникають між цими державними органами можна охарактеризувати як відносини субординації і співробітництва.

Положення про Національну поліцію [1] визначає, що поліція у межах повноважень, передбачених законом, організовує та здійснює заходи щодо рятування людей, забезпечення їх безпеки, охорони майна в разі стихійного лиха, аварій, пожеж, катастроф та ліквідації їх наслідків.

Відповідно до Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події [2] до форм взаємодії між вказаними органами влади належать:

1) Обмін інформацією про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій у різних регіонах країни;

2) Проведення спільних оперативних нарад Голови ДСНС або його заступників з Головою (заступниками) Національної поліції України та Командувачем (заступниками) Національної гвардії України, керівників територіальних органів ДСНС з керівниками територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції України (далі - територіальні органи Національної поліції України) та оперативного-територіальних об'єднань Національної гвардії України;

3) Здійснення спільних заходів за планами взаємодії органів управління та сил цивільного захисту в разі виникнення надзвичайної ситуації, що розробляються на регіональних і місцевих рівнях;

4) Проведення спільних навчань та тренувань;

5) Здійснення інших заходів, передбачених чинним законодавством.

Що стосується організаційних заходів, то вони включають в себе два етапи - попередньої та оперативної підготовки.

На першому етапі здійснюються такі заходи як:

- розроблення планів взаємодії на регіональному та місцевому рівнях;
- взаємне інформування;

- визначення обсягів і послідовності спільних дій при ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, пожежі та небезпечної події;
- узгодження порядку управління і взаємодії підрозділів при виконанні спільних завдань, а також питань матеріально-технічного забезпечення.

На етапі оперативної підготовки:

- визначаються місця розташування, зустрічі особового складу й порядку здійснення спільних заходів, пов'язаних із запобіганням виникненню та ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій;
- оцінюється обстановка на місці загрози або виникнення надзвичайної ситуації, пожежі або небезпечної події, стану і можливостей наявних сил і засобів;
- визначається керівник спільних заходів за погодженням з керівниками сторін, що взаємодіють;
- вивчається питання необхідності залучення додаткових сил і засобів із запобігання виникненню та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, пожежі та небезпечної події, послідовності здійснення спільних заходів;
- здійснюється залучення сил та засобів, необхідних для здійснення спільних заходів.

Для належної взаємодії важливе значення має розподіл компетенції між органами, що взаємодіють. У сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події до повноважень Національної поліції належать:

- інформування ДСНС на державному, регіональному та місцевому рівнях про ознаки загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій;
- надання в межах, визначених законом, послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;
- у межах повноважень, передбачених законом, організація та здійснення заходів щодо рятування людей, забезпечення їх безпеки, охорони майна в разі стихійного лиха, аварій, пожеж, катастроф та ліквідації їх наслідків;
- ужиття заходів щодо забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;
- регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за додержанням [Правил дорожнього руху](#) та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;
- здійснення супроводження транспортних засобів у випадках, передбачених законом;
- ужиття всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної і медичної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їх життя чи здоров'я;
- здійснення контролю у межах компетенції, визначеної законом, за додержанням вимог режиму радіаційної безпеки в спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;
- сприяння забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості;
- ужиття заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе, установлює особу за невпізнаним трупом;
- надання допомоги органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у відселенні людей з місць, небезпечних для проживання, проведенні евакуації населення;
- участь у здійсненні карантинних заходів під час епідемій та епізоотій;
- надання дозволів підрозділам Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту на доступ (у встановленому порядку) на територію об'єктів Національної поліції України для запобігання виникненню або ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій;
- здійснення інші заходів, передбачених законодавством.

Таким чином, органи Національної поліції у безпосередній взаємодії з іншими правоохоронними органами, сприяють забезпеченню реалізації державної політики у сфері цивільного захисту як у мирний час так і в особливий період.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію»: [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>.

2. Наказ МВС України від 22 серпня 2016 року № 859 «Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події»: [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16>.

## РЕЖИМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Купчишина А. В.,  
НК - Мозоль В. В., к. ю. н.,  
Національна академія внутрішніх справ

Єдина державна система, залежно від масштабів і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, функціонує у режимах: повсякденної діяльності; підвищеної готовності; надзвичайної ситуації; надзвичайного стану; воєнного стану.

У режимі повсякденної діяльності, єдина система захисту функціонує за наявності нормальної виробничо-промислової, радіаційної, хімічної, біологічної, сейсмічної, гідрогеологічної, гідрометеорологічної обстановки, за відсутності епідемій, епізоотій та епіфітотій.

У цьому режимі органи управління, сили і засоби єдиної системи захисту: забезпечують спостереження і контроль за обстановкою на потенційно небезпечних об'єктах і прилеглих до них територіях, а також чергування оперативного персоналу; розробляють і виконують цільові та науково-технічні програми запобігання НС і зменшення можливих втрат; здійснюють заходи, спрямовані на забезпечення безпеки і захисту населення під час НС; забезпечують підготовку органів управління до дій у НС, організують навчання населення використання засобів захисту в таких ситуаціях; створюють і поновлюють резерви фінансових і матеріальних ресурсів для ліквідації наслідків НС; здійснюють постійне прогнозування обстановки щодо її погіршення, яке може призвести до виникнення НС.

Режим підвищеної готовності виникає у разі істотного погіршення виробничо-промислової, радіаційної, хімічної та іншої обстановки. У цьому режимі здійснюють заходи режиму повсякденного функціонування, і додатково таких як: формування оперативних груп для виявлення причини погіршення обстановки; посилення спостереження і контролю за ситуацією на потенційно небезпечних об'єктах, а також обстановкою, і прогнозування можливості виникнення НС та її масштабів; здійснення заходів для запобігання виникнення НС, захисту населення і територій; приведення у стан підвищеної готовності наявних сил і засобів тощо.

Режим НС встановлюється при виникненні НС та під час ліквідації наслідків НС. Органи управління, сили і засоби єдиної системи захисту: організують захист населення і територій; залучають необхідні сили і засоби; визначають межі території, на якій виникла НС; організують роботи з локалізації або ліквідації наслідків НС; здійснюють безперервний контроль за станом у районі НС; оперативно доповідають вищим органам управління про розвиток НС та оповіщають населення [1].

Режим надзвичайного стану єдиної системи захисту встановлюється відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану». Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України. А за умов, що вимагають невідкладних заходів для врятування населення або недопущення загибелі людей, надзвичайний стан може бути введено без попередження [2].

Режим функціонування єдиної системи цивільного захисту в умовах воєнного стану, порядок підпорядкування її військовому командуванню визначається відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Метою введення воєнного стану є створення умов для здійснення органами державної влади, військовим командуванням, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями наданих їм повноважень у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях на розгляд Президентів України подає Рада національної безпеки і оборони України [3].

У разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, Президент України видає указ про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, і негайно звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження та подає одночасно відповідний проект закону. Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України, підлягає негайному оголошенню через засоби масової інформації або оприлюдненню в інший спосіб.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Режим надзвичайної ситуації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/urlpidruchniki.com>
2. Про правовий режим надзвичайного стану. Закон України від 16 бер. 2000 № 1550-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1550-14>
3. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12 трав. 2015 № 389-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>

## ПРО ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ІНФОРМАЦІЙНО-РОЗ'ЯСНЮВАЛЬНОЇ РОБОТИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Макуха Є. Ю.,  
НК - Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Робота державної служби України з надзвичайних ситуацій у сфері інформування спрямована на належне виконання державної політики у сфері інформування громадськості з питань цивільного захисту населення та територій від наслідків катастроф техногенного та природного характеру, своєчасного, повного і об'єктивного інформування про діяльність ДСНС України у сфері попередження та реагування на надзвичайні ситуації різного характеру.

З метою своєчасного реагування на проблемні або критичні ситуації, планування подальшої роботи з урахуванням думки громадськості - ДСНС проводить щоденний моніторинг та аналіз інформаційних матеріалів, що виходять на каналах телебачення, радіо, в газетах та інтернет - виданнях, у тому числі таких, які стосуються центральних і місцевих органів виконавчої влади, у сфері запобігання травмуванню та загибелі людей під час надзвичайних ситуацій, організації цивільного захисту населення, виконання програм діяльності Кабінету Міністрів України.

Донести це до населення в доступній формі є головним в інформаційно - роз'яснювальній роботі фахівців у сфері цивільного захисту, в організації якої враховуються особливості різних категорій громадян - суб'єктів інформування.

ДСНС України бере активну участь у заходах за участі ЗМІ (прес – конференції, брифінги, інтернет-конференції тощо) та тематичних заходах.

У Державній службі України з надзвичайних ситуацій функціонує офіційний веб-портал, на якому протягом кожного року опубліковується понад 23 тис. інформаційних повідомлень. Також на офіційному веб-порталі розміщені веб-сайти ГУ(У)ДСНС України в областях та місті Києві, навчальних та наукових установ системи ДСНС України.

Спільно з Міністерством освіти і науки в навчальних закладах проводяться заходи (лекції, відкриті уроки, зустрічі) метою яких є: вироблення мінімально необхідного рівня компетенції дитини для безпечного перебування в навколишньому середовищі; формування поняття про стихійні природні явища (землетрус, повінь, буря, ожеледиця, гроза, град тощо) та ознайомлення з природою їх виникнення, характерними ознаками, негативними наслідками для природи і людини; формування чуття небезпеки щодо вогню, струму, вміння дотримуватися правил протипожежної безпеки, швидко знаходити правильний вихід у небезпечній ситуації; надання умінь дітям надавати собі і постраждалим першу допомогу у разі травм, нещасних випадків, що трапляються з дітьми на вулиці, у дворі, в побуті; свідоме дотримання обов'язкових правил поведінки в умовах загрози та виникнення надзвичайних ситуацій тощо.

Відповідно до чинного законодавства України навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється: працюючого населення – за місцем роботи; дітей дошкільного віку, учнів та студентів – за місцем навчання; непрацюючого населення – за місцем проживання.

Позитивно слід відзначити широке використання соціальної реклами як одного з найбільш ефективних способів доведення до громадян інформації з основ безпеки життєдіяльності. З метою профілактики виникнення надзвичайних подій протягом року проводяться сезонні соціальні рекламні кампанії. Створюються відео та аудіо ролики, а також різні види постерів.

Ретельний аналіз ефективності заходів, що вживаються щодо проведення роз'яснювальної, агітаційно-масової роботи серед населення з метою попередження пожеж, травмування та загибелі людей на них показує, що у тих населених пунктах області, де були проведені профілактичні комплексні відпрацювання, кількість пожеж, травмування та загибелі людей на них зменшилася.

З метою попередження пожеж, загибелі та травмування громадян на них працівниками ДСНС України постійно готуються та направляються для розміщення у різних засобах масової інформації матеріали інформаційного та проблемного характеру. Особлива увага акцентується на пожежах, що виникають через необережне поводження з вогнем у житловому секторі, небезпечність спалення сухої трави, що нині є надзвичайно актуальним.

Для проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення з основ пожежної безпеки, попередження травмування та загибелі людей на них фахівцями ДСНС України широко залучаються можливості органів державної виконавчої влади, депутатського корпусу, закладів освіти, культури, соціального захисту населення, оздоровчо-лікувальних, житлово-комунальних установ та громадських організацій. Проводяться спільні семінари, «круглі столи».

Тексти застережень, підготовані ДСНС України, систематично передаються через радіовузли об'єктів із масовим перебуванням людей, торговельних центрів, залізничних та автовокзалів.

У дитсадках та школах рятувальники проводять «Уроки безпеки», на яких розповідають дітям про причини та наслідки пожеж, вчать їх правил поведінки у різних надзвичайних ситуаціях.

Існує також тісна співпраця із журналістами, адже саме ЗМІ є нині потужним засобом формування громадської думки, тож на проблему пожеж у екосистемах, виявлення вибухонебезпечних предметів звернуть увагу чимало читачів, слухачів та глядачів.

Через значне зростання кількості пожеж сухої трави в Україні з людської необережності, рятувальники активізували масово-роз'яснювальну роботу серед населення щодо запобігання таких випадків. До неї вони залучають тепер не лише педагогів, соціальних та медичних працівників, а й представників «Укрпошти» та «Нової пошти». Відтепер застережливі листівки із необхідною життєво важливою інформацією потраплятимуть через листонош навіть у найвіддаленіші оселі. Рятувальники сподіваються, що такі заходи принесуть хороші результати і примусять громадян України задуматися над проблемою пожеж в екосистемах, кількість яких невпинно зростає.

Рятувальники здійснюють також профілактичні рейди місцями, призначеними для відпочинку людей. Вони нагадують відпочивальникам про те, як правильно проводити дозвілля у лісах, поблизу водойм та вручають їм застережливі листівки.

#### ЛІТЕРАТУРА

- 1.[Електронний ресурс]:[http://www.dsns.gov.ua/files/prognoz/report/2013/6\\_5.pdf](http://www.dsns.gov.ua/files/prognoz/report/2013/6_5.pdf)
- 3.[Електронний ресурс] [http://undicz.dsns.gov.ua/files/2015/5/18/5\\_5.pdf](http://undicz.dsns.gov.ua/files/2015/5/18/5_5.pdf)
2. [Електронний ресурс] <http://nuczu.edu.ua/ukr/news/?p=182>

### ЄДСЦЗ УКРАЇНИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ

*Мамедов О. Т.,  
НК – Неменуца С. М., к. с.- г. н.,  
Одеська національна академія харчових технологій*

Основним правовим документом, який гарантує забезпечення безпеки життя і діяльності мешканців на території нашої держави є Конституція України. Інший нормативний документ – Кодекс цивільного захисту зазначає, що громадяни України мають право на захист свого життя і здоров'я від наслідків аварій, катастроф, пожеж, стихійного лиха тощо. Забезпечення реалізації цього права в Україні покладено на Президента України, Кабінет Міністрів, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, керівництва підприємств, установ та організацій незалежно від їх форми власності. Для цього держава створює єдину систему цивільного захисту.

Відповідно до частини другої статті 8 Кодексу цивільного захисту України Кабінет Міністрів України своїм рішенням від 9 січня 2014 р. № 11 затвердив «Положення про єдину державну систему цивільного захисту» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 825 від 16.11.2016 р.). Документ регулює питання здійснення заходів цивільного захисту в державі, визначає склад органів управління та сил цивільного захисту, планування діяльності єдиної державної системи цивільного захисту, порядок виконання нею завдань та організації взаємодії.

Основною метою функціонування єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ) є забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту у мирний час та в особливий період. Режими її функціонування встановлюються залежно від масштабу і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла в Україні або в межах конкретної її території, а саме:

- повсякденного функціонування;
- підвищеної готовності;
- надзвичайної ситуації;
- надзвичайного стану.

Єдина державна система цивільного захисту складається з постійно діючих функціональних і територіальних підсистем та їх ланок.

Керівництво ЄДСЦЗ здійснює Кабінет Міністрів України. Безпосереднє керівництво діяльністю ЄДСЦЗ здійснює Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).

Основну частину робіт, пов'язаних з реагуванням на надзвичайну ситуацію або усуненням загрози її виникнення, виконують сили цивільного захисту підприємства, установи чи організації, де виникла така ситуація, з наданням їм необхідної допомоги силами цивільного захисту територіальної громади, де розташоване таке підприємство, установа чи організація, а також відповідними підрозділами ДСНС, Міністерства оборони, Міністерства охорони здоров'я тощо.

Організація взаємодії під час здійснення заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та/або ліквідації їх наслідків покладається на спеціально призначені оперативні групи або представників відповідних центральних та місцевих органів виконавчої влади, що залучені до таких

робіт. Питання організації діяльності, завдання, функції та структура Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (ОРС ЦЗ) закріплені наказом Міністерства внутрішніх справ України від 03.07.2014 р № 631 «Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій». Основними завданнями ОРС ЦЗ є проведення робіт і вжиття заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, захисту населення і територій від них, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, гасіння пожеж, а також ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій.

Фінансові кошти на утримання сил та засобів єдиної державної системи цивільного захисту отримуються з державного та місцевих бюджетів, від підприємств, установ та організацій, інших не заборонених законодавством джерел.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. № 254к/96-ВР від 28.06.1996 (тлумачення від 15.05.2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р. № 5403 VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-02/page2>
3. Положення про єдину державну систему цивільного захисту. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 825 від 16.11.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-п/page2>
4. Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.07.2014 р № 631 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>

### МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Медведенко Н. В.,  
НК - Ковальова О. В., к. ю. н.,  
Одеський державний університет внутрішніх справ

Питання відповідальності ще за античних часів хвилювало науковців, які намагалися осмислити та дати визначення його поняттю. Так, філософ-софіст Антифонт у 5 ст. до н.е. вважав що за порушення законів природи настає відповідальність, а за порушення законів полісу її можливо уникнути, так як перед законами природи усі рівні, а за законами полісу існує нерівність. Античні філософи пов'язували категорію відповідальності з проблемами моралі та права, розглядали її як форму взаємозв'язку особистості та суспільства.

Розглядаючи відповідальність, слід зазначити, що вона існує у двох формах: соціальна (неюридична) відповідальність та юридична відповідальність.

На визначення поняття юридичної відповідальності серед науковців панують два основних погляди: це погляд на неї в позитивному або негативному сенсі.

Так наприклад Недбайло П.Е. та Назаров Б.Л. підтримують погляд на юридичну відповідальність у позитивному сенсі розуміючи під нею « здатність суб'єкта виконувати певні вимоги й реалізовувати завдання, що стоять перед ним , досягаючи спільно або особисто відчутного результату, або відповідальне ставлення особи до своїх обов'язків, відповідальність за правильне виконання особою покладених на неї законом обов'язків»[1].

Але для більшості вчених загальноприйнятим та вживаним є погляд на юридичну відповідальність у негативному сенсі, як на захід державно-владного примусу за вчинене правопорушення.

Юридична відповідальність є елементом механізму правового регулювання, який одночасно є: різновидом державного примусу, єдиною підставою для її застосування є правопорушення, та реалізується застосуванням заходів примусу ( негативних заходів) до правопорушника.

Вона породжується протиправним, суспільно шкідливим, винним діянням, що засуджується суспільством та забезпечується державним примусом [2, с.231].

В залежності від ознак існують різні класифікації юридичної відповідальності. Одним з найуживаніших видів юридичної відповідальності є дисциплінарна відповідальність, що зумовлює важливість дослідження різних аспектів її реалізації та застосування.

Розглядаючи дисциплінарну відповідальність слід відмітити, що вона має такі ж давні коріння, як і саме поняття відповідальності, ще в античні часи дисципліні приділялося багато уваги. Дисципліна (лат. *disciplina*) — навчання, виховання, порядок.

Шкатулла В.І. визначає дисципліну як суспільні відносини, які складаються з приводу дотримання соціальних і технічних норм, правил поведінки в сім'ї, організації, суспільстві, державі[3, с.145].



Державна дисципліна тісно пов'язана з законністю та правопорядком. У сфері публічного управління ці категорії мають загальною метою упорядкування суспільних відносин. Державна дисципліна та законність обумовлюють один одного, суворе дотримання вимог нормативно-правових актів суб'єктами права є вимогою як державної дисципліни, так і законності, а додержання дисципліни це вимога законності та правопорядку, ці поняття часто використовуються в тандемі, доповнюючи одне одного.

Підтримуючись подібних поглядів Ряшко О. В. зауважує, що «дисципліна є сполучним ланцюгом між законністю і правопорядком» [4, с.9].

Одним з різновидів державної дисципліни є трудова дисципліна, специфічним різновидом якої, в свою чергу, є службова дисципліна. Хоча Кодекс законів про працю України і не містить визначення трудової дисципліни, але в ст. 140 наголошується, що трудова дисципліна на підприємствах, в установах, організаціях забезпечується створенням необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи, свідомим ставленням до праці, методами переконання, виховання, а також заохоченням за сумлінну працю.

Специфіка службової дисципліни полягає, як в особливості характеристик суб'єкта (до службовців застосовуються ширше коло вимог не лише до виконання службових обов'язків але й до відповідної поведінки), заходів, видів стягнення так і в особливостях притягнення до дисциплінарної відповідальності та оскарження прийнятих рішень.

Службова дисципліна має виражений нормативно-правовий характер. Основні положення та поняття службової дисципліни найчастіше містяться в Дисциплінарних статутах державних органів та служб.

Дотримання службової дисципліни досягається різними методами, серед яких особистий приклад, переконання, заохочення, а також притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Дисциплінарна відповідальність є засобом правового примусу та базується на принципах законності, обґрунтованості, доцільності, справедливості, презумпції невинуватості, швидкості настання, пропорційності та невідворотності.

У більшості праць присвячених, дисциплінарній відповідальності науковці, серед яких Симорот З. К., Лутай Л. А., Монастирський Е. О., Хорев П. С., Іванов А. І., Севостьянов Г. М., Глазирін В. В., розглядають її з точки зору відповідальності за порушення трудової дисципліни.

Але це є досить вузьким поглядом на застосування дисциплінарної відповідальності на відміну від дійсності. На що і вказує Адушкін Ю. С. та наголошує, що сфера дії інституту дисциплінарної відповідальності поширюється на широкий круг суб'єктів, який не можна зводити лише до працівників та службовців [5, с.26].

Для дисциплінарної відповідальності характерно:

вона настає як результат порушення трудової, службової, військової дисципліни чи правил та порядку виправних установ;

її підставою виступає дисциплінарний проступок, за який передбачено накладення дисциплінарного стягнення;

орган, що його накладає, процедура, строки, правила оскарження встановлені правовими нормами.

Дисциплінарна відповідальність поділяється на загальну та спеціальну. Загальна дисциплінарна відповідальність настає на підставі норм КЗпП України та правил внутрішнього трудового розпорядку, поширюючись на більшість працівників.

Спеціальна дисциплінарна відповідальність передбачена для окремих категорій працівників – спеціальних суб'єктів, для яких дотримання трудової та службової дисципліни має особливе значення та передбачена спеціальними нормативно-правовими актами: положеннями, статутами про дисципліну, іноді законами, наприклад Закон України «Про Державну службу». Як правило, ці нормативно-правові акти містять чіткі та детальні роз'яснення щодо обов'язків працівників та службовців, встановлюють правила поведінки, вимоги, окреслюють розширений перелік дисциплінарних стягнень та процедуру їх накладення та оскарження. Специфіка суб'єкта спеціальної дисциплінарної відповідальності передбачає застосування більш суворих дисциплінарних стягнень.

Прикладом спеціальної дисциплінарної відповідальності виступає дисциплінарна відповідальність державних службовців, суддів, працівників правоохоронних органів, військових, працівників залізниці.

Дисциплінарна відповідальність, є не лише одним з видів юридичної відповідальності, вона відіграє важливу роль, як один з важелів у системі державного управління, завдання якого сприяти чіткому, налагодженому, якісному функціонуванню державних органів, установ, організацій, підприємств.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваленко К.В. Загальна та спеціальна дисциплінарна відповідальність [Текст]/ К. В. Коваленко // Форум права. – 2008. – № 2 – С. 231–236.
2. Алексеев С.С. Общая теория права [Текст]/ С.С. Алексеев. – М.: Юрид.літ., 1981. – Т.1. – 252 с.

3. Шкатулла В.И. Образовательное право [Текст]: учебник для вузов/ В.И. Шкатулла– М. : НОРМА, 2001. –681с.
4. Ряшко О.В. Проблеми законності і дисципліни та профілактики правопорушень в органах внутрішніх справ: поняття, принципи, основні засади, схеми, коментарі: [Текст]: Навчальний посібник / О.В. Ряшко – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. – 140 с.
5. Адушкин Ю.С. Дисциплінарне виробництво в СРСР [Текст]/ Ю. С. Адушкин ;[под ред. В.М. Манохіна]. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1986. – 128с.

## РОЛЬ ЦИВІЛЬНИХ ДОГОВОРІВ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

*Остапюк Я. М.,  
НК - Берендєєва А. І., к. ю. н.,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Сучасна правова держава - це складний механізм, утворений з різноманітних елементів, що в цілому служать для розвитку та забезпечення суспільства всіма необхідним благами. Одним із таких елементів є цивільно-правовий договір, який проник у суспільне життя кожної людини, а тому й в державу в цілому.

Так, завдяки договору поставки, що є різновидом договору купівлі-продажу, підприємець може отримувати різноманітну продукцію та виготовляти власну і розповсюджувати її, внаслідок чого він повинен сплачувати відповідні податки державі і тим самим наповнювати бюджет. Це, в свою чергу, надасть можливість запланувати у державному бюджеті видатки на соціальні потреби суспільства. Таким чином, навіть на такому незначному прикладі помітно, що цивільно-правові договори є важливою складовою як суспільства, так і держави та допомагає їм розвиватись.

Слід відзначити, що тему цивільних договорів та їх роль у розвитку держави у свій час досліджували такі науковці, як: Луц В. В., Генкін Д. М., Агарков М. М., Сібільов М. В., Красавчиков О. О., Халфінов Р. О., Дзера О. В., Іоффе О. С., Шершеневич Г. Ф., Подоляк С. А., Бордовський О. В., Кравець О. М. та інші.

Відповідно до статті 626 Цивільного кодексу України договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [1]. Таким чином, цивільний договір має головне своє призначення в тому, що виступає причиною набуття правових відносин, а саме стає юридичним фактом, що є фундаментом зобов'язального права та найпоширенішим видом правочинів. В даному судженні варто відзначити, що договір є меншим за обсягом поняттям як правочин, адже будь-який договір є правочином, але не кожен правочин є договором. [2, 244].

Також слід відзначити, що з погляду на економічної складову, договір по суті є засобом передачі або обміну різноманітних благ між суб'єктами правовідносин у державі. У цьому значенні договір виступає дуже важливою складовою суспільного життя та розвитку держави, яка має забезпечувати вільний, швидкий, доступний і безпечний ринок обміну та укладання відповідних договорів. Внаслідок чого буде підніматися рівень життя населення і розвиток власної економіки в межах відповідного законодавства, що має відобразитися в прийнятті нових законів та підзаконних нормативно-правових актів, які мають відповідати сьогоденню і бути корисними у майбутньому.

Таким чином, договір має ряд функцій, що допомагають розвиватись як державі, так і суспільству. Одна з найважливіших функцій - це ініціативна функція, що виражається у взаємній співпраці та волі сторін договору. Наступна функція - програмно координаційна, що з однієї сторони є відповідною інструкцією поведінки учасників договору, а з іншої сторони - навігатором правової поведінки, що допомагає державі у контролі за суспільством та направленні його у відповідні рамки закону. Ще одна важлива функція договору – це гарантійно-захисна, адже зазвичай у договорі, якщо він складений юридично грамотним юристом, величезна увага приділяється умовам, які повинні гарантувати виконання договору або відшкодування за його не виконання. Дані гарантійні вимоги є однією з найважливіших умов договору та несуть договірний характер.

Таким чином, завдяки договору можна відновити порушені права конкретно особи чи держави, адже в такому випадку включається в дію механізм захисту порушених прав шляхом застосування заходів оперативного впливу, відшкодування збитків примусу до виконання обов'язку в натурі, тощо[3, 208].

Отже цивільно-правовий договір у системі розвитку та формуванні правової держави відіграє досить значну роль, адже він впливає не лише на певну поведінку суб'єктів договору, а й на державу в цілому, а особливо на її економічну складову. Адже завдяки укладанню договорів можуть виникають нові підприємства, здійснюватись різні перевезення товарів, виникати різні підряди та нові робочі місця, в наслідок чого збагачується як бюджет держави, так і добробут населення і його економічний ріст.

Однак, не зважаючи на це, в даній сфері є ряд проблем, а саме: не відповідне і не вміле складання договорів юристами, недостатня юридична обізнаність населення, особливо в селах, прогалини в

законодавстві, що дає велику можливість для неправомірних дій, що гальмує розвиток держави. Таким чином, подолання цих та інших проблем є нагальною потребою суспільства і вимагає сумісних зусиль усіх державних органів, адже ефективне функціонування саме цивільного права є однією із запорук формування правової держави, де більшість суспільних відносин має диспозитивний характер.

*ЛІТЕРАТУРА:*

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 року / Відомості Верховної Ради України зі змінами і доповненнями станом на 02.11.2016 року – 2003 – № 435-IV
2. Яновицька Г.В. Цивільне право України: навчальний посібник / . Г. Б. Яновицька, В. О. Кучер. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 468 с.
3. Мазур О.С. Цивільне право України: Навчальний посібник / О. С. Мазур — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 384 с.

**ПРО ОРГАНІЗОВАНУ ЗЛОЧИННІСТЬ, КОРУПЦІЮ В УКРАЇНІ І СВІТІ:  
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ**

*Пендюра М. М., к. ю. н., доцент,  
Національна академія внутрішніх справ*

Сучасна організована злочинність, набуваючи транснаціонального характеру, становить небезпеку не лише національним інтересам окремих держав, а й пряму загрозу міжнародній безпеці. Особливу небезпеку організована злочинність становить для держав із нестабільною, слабкою соціально-політичною та економічною ситуацією, що знаходяться у стані затяжної трансформації (не конструктивних реформ), до яких на жаль належить й Українська держава.

Одним із багатьох чинників зростання рівня організованої злочинності у різних сферах життєдіяльності є нелегальна міграція, що стала загрозою національній безпеці багатьох країн, зокрема, й України. Вразливою перед наслідками організованої злочинності на сучасному етапі державотворення є сфера економіки України. Економічна або так звана білокомірцева злочинність, маючи глибоке корупційне підживлення, реально загрожує національній безпеці України, впливає практично на всі сфери суспільного життя. Сучасна організована злочинність в економічній сфері має як регіональний (республіканський) так транснаціональний характер. Організовані злочинні групи створюють транснаціональні компанії (злочинні корпорації), які зайняті злочинним бізнесом у різних галузях економіки. Особливу загрозу національній економіці України спричиняє так зване «рейдерство», складне правове явище що вжилося в наше життя, яке існує по факту, й як доводить юридична практика не ким та не чим не контрольоване.

Ще одним чинником, що створює реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку правової держави, є різнорівнева корупція. Вона створює сприятливі умови для процвітання організованої злочинності, підриває авторитет державної влади, породжує недовіру населення щодо здатності держави протидіяти організованій злочинності, встановлення законності та справедливості.

За результатами наукових досліджень, понад 50 % кримінальних доходів витрачається на підтримку кримінальних корумпованих зв'язків. Найбільш корумпованою в Україні є виконавча влада, яка посідає особливе місце серед гілок державної влади, оскільки забезпечує реальне втілення в життя законів та інших підзаконних нормативно-правових актів держави, практичне застосування всіх важелів її управлінського впливу на важливі процеси суспільного розвитку. Саме її представники як на центральному так й регіональному рівнях мають можливість розпоряджатись величезними грошовими коштами, нерухомістю, матеріальними цінностями, вирішувати питання щодо виділення земельних ділянок, оренди, видачі дозволів, ліцензій, кредитів під гарантії уряду.

Широке розповсюдження корупції у нашій країні неодмінно призводить до зростання організованої злочинності, а якісний і кількісний розвиток останньої, неодмінно тягне за собою збільшення кількості корупційних проявів на всіх рівнях і підвищення небезпечності їх характеру. Таким чином, основними тенденціями розвитку організованої злочинності в Україні є розширення сфери діяльності ОЗГ; проникнення її до сфер політики, економіки, в органи державної влади і управління, в правоохоронні та судові органи.

Враховуючи те, що сучасне злочинне середовище має стійку тенденцію до вдосконалення «злочинної кваліфікації», внутрішньої організованості, професіоналізму, важливим для забезпечення прав та законних інтересів особи, суспільства і держави вцілому від злочинних посягань ОЗГ є термінова але зважена розробка та впровадження провідними фахівцями ВНЗ (науковцями), різного роду державницьких інституцій, юристів-практиків сучасних заходів (методів) протидії. Основними серед таких заходів, на наш погляд повинні бути: політичні, на державницькому рівні (регіональному) спрямовані на формування стійкої політичної культури інституцій (суб'єктів політики) держави, ліквідацію політичної корупції; та організаційно-правові, що спрямовані на системне удосконалення

національного законодавства (глибокий науковий аналіз, підготовка законопроектів, умов під їх виконання) у сфері боротьби з організованою злочинністю, корупцією та здійснення системних реформ органів кримінальної юстиції.

Разом з цим, для підвищення ефективності протидії цим негативним явищам в щоденний обіг повинно зайти здійснення постійної системної та скоординованої роботи щодо ліквідації економічного підґрунтя в інфраструктурі організованої злочинності та корупції, а також посилена увага профілактичній роботі починаючи з побуту (так звані дрібні ліві кошти).

Окрім цього, за для належної вище передбаченої роботи на вищому та регіональному рівнях органів правопорядку здійснити комплектування підрозділів, діяльність яких спрямована на запобігання діяльності та виникнення злочинних об'єднань, найдосвідченішими співробітниками на чолі з особами, які мають практичний досвід роботи саме в цій сфері.

Зарубіжний досвід свідчить, що ефективно протидіяти організованій злочинності спроможні лише потужні й самостійні державні служби (агентства), які мають спеціальну компетенцію у сфері боротьби з організованою злочинністю (Велика Британія, Італія, США). В деяких країнах активно діють тимчасові мобільні групи, що складаються із представників різних правоохоронних органів (це так звані «ударні» групи).

Й на сам кінець, потрібно ширше використовувати аналітичні можливості органів кримінальної юстиції – суб'єктів протидії організованій злочинності, які повинні збирати такі дані (інформацію), що допомагатиме зрозуміти фінансове підґрунтя й рівень проникнення організованих груп та злочинних організацій до легальної національної (міжнародної) економіки.

## **ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НОРМ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СПІВРОБІТНИКА ДСНС УКРАЇНИ**

*Плахута Г. Ю.,  
НК – Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Розробка і впровадження Кодексу професійної етики співробітника підрозділу ДСНС України є актуальною потребою сьогодення [1, 2].

Члени наукового предметного гуртка з правознавства «Феміда» Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України (науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України А. А. Білека) долучились до досліджень кафедри управління у сфері цивільного захисту щодо виконання науково-дослідної роботи на тему: «Формування моральної культури начальницького складу підрозділу ДСНС України».

Результатом досліджень членів гуртка стали наступні рекомендації до змісту Кодексу професійної етики співробітника підрозділу ДСНС України.

Включити до розділу під назвою «Основні принципи та норми професійної етики співробітника» статтю під назвою «Основні норми професійної етики співробітника ДСНС України» наступного змісту:

«Поведінка співробітника ДСНС України ґрунтується на таких основних нормах:

1) самовіддано захищати життя та здоров'я громадян, майно України, її навколишнє природне середовище від НС, несучи особисту відповідальність перед державою і суспільством щодо забезпечення пожежної та техногенної безпеки;

2) виховувати в собі почуття гордості за свою країну, її народ, його історію та культуру, поважати державну символіку, підпорядковувати свою службу діяльність інтересам розбудови держави та збереження національного багатства України, стверджувати принципи законності, справедливості та гуманізму;

3) під час виконання службових обов'язків свято і непорушно додержуватись Конституції та нормативно-правових актів України, неухильно виконувати вимоги Кодексу Цивільного захисту України та наказів МВС України, ДСНС України тощо.

4) поважати традиції, що склалися в системі ДСНС України, допомагати іншим співробітникам, які перебувають у небезпеці, стримувати їх від вчинення протиправних дій, поважати честь та гідність кожної людини;

5) під час виконання службових обов'язків ставитися до громадян справедливо, уважно, доброзичливо, неупереджено, не допускаючи при цьому жодних проявів дискримінації на ґрунті статі, раси, віку, мови, релігії, національності, громадянства, соціального походження, освіти, матеріального стану, політичних та інших переконань;

6) виявляти стійкість, мужність та хоробрість, ініціативність, високу фізичну, волюву та інтелектуальну готовність до виконання службових обов'язків у надзвичайних ситуаціях;

7) постійно контролювати свою поведінку, почуття і емоції, не дозволяючи особистим симпатіям або антипатіям, неприязні, недоброму настрою або дружнім почуттям впливати на стосунки із колегами, керівництвом, уміти передбачати наслідки своїх вчинків і дій;

8) у спілкуванні з колегами виявляти простоту і скромність, уміння щиро радіти успіхам товаришів по службі, сприяти успішному виконанню ними службових завдань;

9) повсякчас бути готовим до надання громадянам допомоги і захисту в межах службових повноважень, керуючись загальнолюдськими морально-етичними принципами;

10) не допускати впливу сторонніх осіб, особистих інтересів, інтересів членів своєї сім'ї на виконання службових обов'язків, якщо ці інтереси несумісні із завданнями ДСНС України або суперечать їм;

11) критично ставитися до власних професійних якостей та поведінки; постійно працювати над самовдосконаленням, підвищенням свого професійного та загальнокультурного рівня;

12) у разі недотримання взятих зобов'язань бути готовим до відповідальності, яка передбачена законодавством України, іншими нормативними актами, що регламентують діяльність осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту».

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кришталь Т. М., Білека А. А., Горбаченко Ю. М. До питання про організаційно-правове забезпечення регулювання моральної культури рядового і начальницького складу органів і підрозділів ДСНС України / Т. М. Кришталь, А. А. Білека, Ю. М. Горбаченко// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – Ужгород : Ужгородський національний університет, 2016. – Випуск 41. – Том 2. – с. 30-33.

2. Кришталь Т.М., Білека А.А. Кодекс професійної етики співробітника підрозділу ДСНС України: рекомендації щодо розробки та впровадження / Кришталь Т.М., Білека А.А. // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». – Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2017. - № 1.

3. Лаврецький Р. В., Мовчан І. О., М'якуш І. І. Професійна етика та етикет працівника МНС: навч. посібник / Р. В. Лаврецький, І. О. Мовчан, І. І. М'якуш; вид. 2-ге, перероблене і доповнене. – Львів : «СПЛОМ», 2010. – 208 с.

### АДМІНІСТРАТИВНИЙ НАГЛЯД ЯК ФУНКЦІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

*Попов В. В.,*

*НК - Кубаєнко А. В., к. ю. н., доцент,*

*Одеський державний університет внутрішніх справ*

Поняття адміністративного нагляду супроводжується існуванням кількох юридичних конструкцій, що мають загальну назву, але різний зміст.

По перше адміністративний нагляд розглядають як діяльність уповноважених суб'єктів, яка здійснюється з метою забезпечення законності в державному управлінні. Об'єкт нагляду – органи виконавчої влади. Предмет нагляду – відповідність діяльності об'єкта Конституції України та чинному законодавству. Суб'єкт нагляду – широке коло суб'єктів соціального контролю, уповноважених контролювати діяльність виконавчої влади: Президент України, Верховна Рада України, прокуратура, органи судової влади, інститути громадянського суспільства, в тому числі і самі громадяни. У даному випадку термін «адміністративний нагляд» утворений за об'єктом а, не предметом нагляду.

По друге розглядають адміністративний нагляд як діяльність уповноважених органів виконавчої влади та їх посадових осіб, здійснювана з метою забезпечення виконання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, юридичними особами та громадянами встановлених Конституцією України, Законами України та іншими нормативно-правовими актами загальнообов'язкових правил поведінки. Об'єкт нагляду – особи (фізичні та юридичні особи, в тому числі органи державної влади та органи місцевого самоврядування), зобов'язані дотримуватися і виконувати загальнообов'язкові правила поведінки. Предмет нагляду – відповідність діяльності названих осіб вказаним правилам. Суб'єкт нагляду – уповноважені органи виконавчої влади (адміністративні органи) та їх посадові особи. У цьому випадку термін «адміністративний нагляд» утворений за суб'єктами нагляду. Помітимо, що ніким не оскаржений термін «прокурорський нагляд» також утворений за ознакою суб'єкта нагляду, а не об'єкта. Те ж можна сказати про такі загальноновизнані терміни, як «державний контроль», «відомчий контроль».

По третє адміністративний нагляд являє собою діяльність правоохоронних органів (поліції), здійснювана з метою соціалізації громадян, які відбували кримінальне покарання у вигляді позбавлення волі. Предметом нагляду в цьому випадку є дотримання зазначеними особами обмежень, встановлених судом персонально конкретній, індивідуально визначеній фізичній особі. Термін «адміністративний

нагляд» у даному випадку відповідає суб'єкту діяльності, проте об'єкт його індивідуальний, а предмет – максимально персоніфікований, що більшою мірою відповідає контролю за виконанням індивідуальних приписів. Адміністративний нагляд в даному випадку – це форма індивідуальної профілактики правопорушень з боку індивідуально певних осіб.

Але один варіант найбільш поширений – термін «державний контроль (нагляд)», а також на новий термін – «контроль і нагляд» – саме в такому поєднанні, що з'явився у зв'язку з необхідністю забезпечити реалізацію делегованих органами виконавчої влади державних повноважень. З чим пов'язано використання термінів «контроль (нагляд)» та «контроль і нагляд» пояснити неможливо, враховуючи, що мова може йти тільки про адміністративний контроль і нагляд, а також те, що адміністративний нагляд залишається спеціальним видом контролю. Можна лише припустити, що розробники законопроектів та інших нормативно-правових актів підвищують статус названих державних функцій, прагнуть наблизити їх до функції прокуратури.

Суспільні відносини, що виникають за участю органів виконавчої влади та їх посадових осіб у зв'язку із здійсненням нагляду, здійснюваного адміністрацією, за своїм юридичним змістом є адміністративними, а сама адміністративно-наглядова діяльність регламентується нормами адміністративного права і є одним із видів адміністративної діяльності.

Адміністративний нагляд щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі, на наше глибоке переконання, є дуже вузьким спеціальним різновидом державного контролю. Їх об'єднує лише те, що він здійснюється представниками державної адміністрації щодо громадян, які проявили непокору. У той же час, по суті, ми маємо справу з продовженням, розвитком правовідносин, що виникли між державною адміністрацією та засудженими громадянам (що залишаються при цьому приватними особами), після закінчення відбуття ними кримінального покарання. На цій підставі А.В. Мартинов прямо відносить діяльність до предмета кримінально-виконавчого права [1]. Діяльність поліції по здійсненню адміністративного нагляду стає більш яскраво вираженою профілактичною, каральна складова, визначена в кримінальному законодавстві як досягнення соціальної справедливості. Крім того, незалежність громадянина, щодо якого судом встановлені обмеження, за дотриманням яких здійснюється «адміністративний нагляд», вельми спірна. По суті, суд ставить громадянина в залежність від органу поліції, обмежує його права і свободи, зобов'язує вступати у правовідносини з поліцією. І все це безпосередньо пов'язано з тим, що в минулому мала місце протиправна поведінка самого громадянина, вчинення ним кримінально караного діяння.

У нормативно-правових актах, прийнятих з метою реалізації адміністративної реформи, державний контроль і нагляд, під якими слід розуміти безпосередньо адміністративний нагляд, розглядаються як функції органів виконавчої влади.

Моделі адміністративного нагляду ґрунтуються на уявленнях про сучасну правову державу з ринковим укладом економіки. Зміст даної моделі утворює узгоджена унікальна система наступних сутнісних характеристик даного виду державного контролю: є однією з основних правових форм адміністративної діяльності, тісно пов'язаною з правовим нормуванням, адміністративно-правовими дозволами і заборонами, з юридичною відповідальністю; одним з найбільш масштабних способів забезпечення законності у найрізноманітніших сферах суспільного життя; є одним з основних засобів правоохорони; надає зовнішній вплив на керованих суб'єктів права, не підпорядкованих наглядовим органам; є найважливішою адміністративно-правовою гарантією нормального розвитку громадянських, трудових відносин, земельних та інших галузевих правовідносин; забезпечує необхідний зв'язок норм права з (юрисдикційними) правозастосовними актами в цілісний механізм правового регулювання, «заповнюючи» правовий простір між правовим нормуванням і юридичною відповідальністю за правопорушення [2].

Виділення адміністративного нагляду в самостійний вид державного контролю об'єктивно зумовлено внутрішньою логікою розвитку права і ґрунтується на наступних ідеях: у правовій державі права і свободи можуть бути обмежені, а обов'язки покладені виключно законом; предмет адміністративного права утворюється сукупністю двох різномірних областей суспільних відносин: внутрішньоапаратних і зовнішніх. Ця різномірність вимагає використання різних методів адміністративно-правового регулювання адміністративного нагляду; у зовнішніх відносинах держава може контролювати виключно законність (правомірність) поведінки громадян і організацій, в той час як у внутрішньоапаратних відносинах до предмету контролю включається також доцільність дій і виконання різного роду розпоряджень.

Хотілося б підкреслити, що функція адміністративного нагляду складається із сукупності управлінських і регулятивних функцій таких як облік, аналіз, прогнозування, планування, організація, координація, звітність, моніторинг, попередження, припинення та інші.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Административное право России [Текст] : учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. 021100 "Юриспруденция" / Л. Л. Попов [и др.] ; отв. ред. Л. Л. Попов ; Московская гос. юридическая академия. - М. : ТК Велби ; М. : Проспект, 2006. - 688 с.

2. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підручник. Видання друге / За загальною редакцією Коваленка В.В., Римаренка Ю.І. Олефіра В.І., / Константінов С.Ф., Кузьмініч Г.Б. та ін. – К. : «Директ Лайн», 2012. – 816 с.

3. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 1 грудня 1994 р. № 264/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80>.

## ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Рекова Ж. О.,  
НК - Острроверх О. О., к. пед. н., доцент,  
Національний університет цивільного захисту України*

Відповідно до ст. 21 Кодексу цивільного захисту України:

Громадяни України мають право на:

- 1) отримання інформації про надзвичайні ситуації або небезпечні події, що виникли або можуть виникнути, у тому числі в доступній для осіб з вадами зору та слуху формі;
- 2) забезпечення засобами колективного та індивідуального захисту та їх використання;
- 3) звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту від надзвичайних ситуацій;
- 4) участь у роботах із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільних формувань цивільного захисту;
- 5) отримання заробітної плати за роботу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації у разі залучення до таких робіт згідно з трудовими договорами;
- 6) соціального захист та відшкодування відповідно до законодавства шкоди, заподіяної їхньому життю, здоров'ю та майну внаслідок надзвичайних ситуацій або проведення робіт із запобігання та ліквідації наслідків;
- 7) медичну допомогу, соціально-психологічну підтримку та медико-психологічну реабілітацію у разі отримання фізичних і психологічних травм.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403.

## ПРО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Савченко Є. І.,  
НК – Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

У сучасному антикорупційному законодавстві застосовується термін «запобігання корупції» [2].

Адміністративно-правові заходи запобігання корупції можна визначити як взаємопов'язані між собою, урегульовані нормами права дії владно-розпорядчого характеру, що здійснюються посадовими особами компетентних державних органів.

В теорії права виділяють чотири види заходів юридичного (правового) примусу: заходи матеріального (цивільно-правового) примусу; заходи дисциплінарного примусу; заходи адміністративного примусу; заходи кримінального примусу.

Адміністративний примус є самостійним різновидом правового примусу. При цьому адміністративний примус відіграє важливу роль в охороні правопорядку, включає в себе велику кількість заходів припинення вчинення протиправних дій, заходів щодо виявлення та припинення протиправних дій та заходів щодо притягнення винних осіб до відповідальності і усунення шкідливих наслідків.

Використання адміністративного примусу обумовлено: по-перше, необхідністю у встановлених законом випадках покарати правопорушника; по-друге, необхідністю припиняти; по-третє, попереджувати вчинення правопорушень.

Як і будь-яка діяльність, застосування заходів адміністративного примусу має свою певну мету. Метою застосування заходів адміністративного примусу в цілому є захист суспільства від правопорушень, тобто захист суспільних відносин, які охороняються законом.

В цілому з питання кваліфікації заходів адміністративного примусу в науці адміністративного права виділяють дві основні точки зору (інші - це модифікація цих двох точок зору).

Перша точка зору зводиться до двоелементної класифікації адміністративного примусу: адміністративного стягнення; інші заходи адміністративного примусу. В основу цієї кваліфікації закладена формальна ознака - наявність адміністративних санкцій.

Інша точка отримала найбільше розповсюдження. В ній йдеться про існування трьох видів заходів адміністративного примусу: заходи припинення; заходи попередження; заходи стягнення.

До заходів, які замінюють юридичну відповідальність, автори відносять примусові заходи виховного характеру та примусові заходи медичного характеру.

Попереджуючі правопорушення заходи та примусові заходи, що застосовуються для припинення правопорушень, ототожнюються відповідно з заходами адміністративного попередження та заходами адміністративного припинення.

Примусові заходи, що застосовуються для забезпечення юридичної відповідальності, досягнення її цілей, використовуються з метою перешкоджання правопорушнику уникнути відповідальності, а також забезпечують можливість дослідження всіх обставин, що пов'язані з правопорушенням, з'ясування яких необхідне для його розкриття.

Виходячи з вищеведеного, можна говорити про існування тріади заходів адміністративного примусу у сфері цивільного захисту: заходів попередження, заходів припинення та заходів відповідальності, а інші заходи розглядати як різновид того чи іншого з названих.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>.
3. Зеленецький В., Кальман О. Корупція в Україні та організаційно- правові основи боротьби з нею // Право України. - 2001. - № 4. - С. 17 - 23.
4. Інструкція з провадження антикорупційних заходів у системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій, затверджена наказом ДСНС України від 01 грудня 2015 року № 600 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/FN015427.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FN015427.html).

### ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

*Самойленко Д. С.,  
Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Оптимальним шляхом розв'язання проблеми законодавчого врегулювання відносин у сфері цивільного захисту та уніфікації нормативно-правових актів у цій сфері стало розроблення та прийняття Кодексу цивільного захисту України [1].

Кодекс цивільного захисту України є одним з основних правових інструментів державного регулювання цивільного захисту в Україні в умовах численних загроз життєво важливим інтересам людини і громадянина, суспільства і держави, серед яких значне місце займають небезпеки техногенно-природної сфери. Цей кодифікований нормативно-правовий акт слугує правовим підґрунтям функціонування ЄДСЦЗ, яка забезпечує реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту нашої держави. Однак, потребує подальшого дослідження правова природа вказаного нормативно-правового акту, проблемні питання застосування тощо [2].

Відсутність в Кодексі цивільного захисту України розмежування компетенції та повноважень між центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики, та центральним органом виконавчої влади, який забезпечує її реалізацію у відповідних сферах, усе частіше призводить до неоднозначності трактування норм Кодексу як органами виконавчої влади та їх посадовими особами, так і суб'єктами господарювання та громадянами [1].

Восени 2016 року в Україні проголошено реформу ДСНС України 2017, метою якої є формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території. Втім, наразі проголошена реформа не забезпечена належною нормативно-правовою базою, яка б регламентувала ці процеси.



Наказом ДСНС України № 215 від 06.05.2016 затверджений склад робочої групи з питань реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій та удосконалення нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту.

Необхідно зазначити, що на цей час не врегульована законодавством можливість передачі майнових комплексів державних пожежно-рятувальних підрозділів ДСНС України органам місцевого самоврядування. Розроблений проект Закону про внесення зміни до статті 7 Закону України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» щодо передачі майнових комплексів державних пожежно-рятувальних підрозділів (частин) та іншого майна Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту знаходиться на розгляді Верховної Ради України (реєстраційний № 4943 від 12.07.2016 р.). Законопроектом запропоновано доповнити перелік об'єктів, що передаються безоплатно із державної у комунальну власність, майновими комплексами державних пожежно-рятувальних підрозділів (частин), іншим нерухомим та окремим індивідуально визначеним (рухомим) майном, яке не використовується і не плануються до використання в органах і підрозділах Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.

Варто також наголосити, що передача майнових комплексів державних пожежно-рятувальних підрозділів ДСНС органам місцевого самоврядування може бути реалізована лише після завершення реформування територіальної організації влади в Україні відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р, створення необхідної кількості органів управління ДСНС районного рівня, яка буде приведена у відповідність з кількістю новостворених адміністративних районів, та визначення зони відповідальності державних пожежно-рятувальних підрозділів у нових адміністративно-територіальних межах тощо.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Філіпченко А. С. Адміністративно-правове регулювання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: монографія / А. С. Філіпченко. – Донецьк : [б. в.], 2011. – 243 с.

2. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 1999 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» від 09 січня 2014 р. № 11. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>.

4. Полковниченко Д.Ю. Функції та завдання держави щодо захисту населення від надзвичайних ситуацій у сучасних умовах [Електронний ресурс] / Д. Ю. Полковниченко // Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійно-рятувальні та спеціальні роботи: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції. - Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2013. - 310 с.

5. Андреев С. О. Про дискусійність та неоднозначність нормативного терміну «цивільний захист» [Електронний ресурс] / С. О. Андреев // Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійно-рятувальні та спеціальні роботи: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції. - Харків: НУЦЗ України, 2013. - 310 с.

#### ПРИНЦИПИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

*Сірко В. С.,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Важливе значення для будь-якої діяльності, включаючи волонтерську діяльність, мають основні ідеї – принципи [6, с.43].

Отже принципи можна визначити як закріпленні в правових нормах найбільш загальні вихідні положення, панівні в даній державі політичні та правові ідеї, основні засади, керівні настанови, що визначають найважливіші правила, за якими організовується й здійснюється волонтерська діяльність.

В науковій літературі існують спроби сформулювати ці принципи [6, с.45; 7, с.8; 8,с.69; 9]. Однак, слід зазначити, що в цілому ця проблема розроблена ще недостатньо.

Під основними принципами волонтерської діяльності необхідно розуміти основні поняття, положення, які відображають найбільш суттєві, головні сторони і прояви цієї діяльності [4, с.73].

Ми погоджуємося з групою науковців [6; 7], які поділяють принципи, на яких засновується волонтерська діяльність, на дві групи: загальні та спеціальні. Так, загальні принципи мають основоположний характер, відображають основні закономірності волонтерської діяльності, забезпечують гармонію, узгодженість і рівновагу у цьому процесі [5, с.10].

До загальних принципів волонтерської діяльності, слід віднести принципи які закріплені у Всесвітній декларації волонтерів [1]:

- визнання права на об'єднання всіх людей: чоловіків, жінок, дітей, незалежно від їх расової та релігійної приналежності, фізичних особливостей, соціального та матеріального становища;
- надання взаємної допомоги, безкорисливих послуг особисто чи організовано;
- визнання рівності колективних та індивідуальних потреб;
- ставлення собі за мету перетворити волонтерство в засіб набуття нових знань та навичок, удосконалення здібностей, стимулюючи для цього ініціативу й творчість людей, надаючи можливість кожному бути творцем, а не користувачем;
- стимулювання почуття відповідальності, заохочення колективної та міжнародної солідарності.

До загальних принципів волонтерської діяльності варто також віднести принципи, що закріплені в Конституції України [2] та Законі України «Про волонтерську діяльність» [3]: 1) верховенство права; 2) законність; 3) рівність усіх людей у своїх правах; 4) гуманізм; 5) демократизм; 6) пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; 7) доступність для кожного громадянина всіх форм і типів послуг, що надає держава; 8) захист прав людини; 9) повага до особистості; 10) забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зокрема, права на повагу до гідності, особисте життя; 11) добровільність; 12) безоплатність; 13) безкорисливість; 14) неприбутковість.

Спеціальні принципи доповнюють загальні та більш детально характеризують волонтерську діяльність. До спеціальних принципів, на нашу думку належать: 1) адресність та індивідуальність підходу надання допомоги; 2) доступність та відкритість; 3) добровільність вибору отримання чи відмови від надання волонтерських послуг; 4) комплексність; 5) забезпечення конфіденційності суб'єктами, що надають волонтерські послуги; 6) дотримання суб'єктами, що надають волонтерські послуги, етичних норм і правил; 7) самоврядування, тобто автономне функціонування волонтерської організації; 8) повага і неупереджене ставлення до осіб, які потребують волонтерської допомоги; 9) сприяння діяльності груп взаємодопомоги за принципом "рівний-рівному"; 10) партнерство з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства; 11) свобода договору; 12) сумлінність; 13) професіоналізм у вирішенні соціальних завдань; 14) спрямованість на ефективний результат діяльності; 15) милосердя – готовність волонтера допомогти людям через співчуття, людинолюбство; 16) самовідданість волонтерській справі [8].

Наведені вище принципи волонтерської діяльності, обґрунтовані наукою і вивірені на практиці, повинні бути чітким орієнтиром в діяльності всіх організацій, що займаються благодійною діяльністю. Проаналізовані принципи волонтерської діяльності не є вичерпними, цей перелік можна продовжувати і зужувати.

Підсумовуючи викладене, підкреслимо, що принципи волонтерської діяльності – це основні вихідні положення, закладені в основу цієї діяльності, які визначають засади надання чи здійснення добровільних, безкорисливих, соціально спрямованих послуг волонтерами або волонтерськими організаціями.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна декларація волонтерів / XI Конгрес Міжнародної асоціації Волонтерів (Париж, 1990р.) [Текст] // Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. Вайнола Р.Х., Капська А.Й., Комарова Н.М. та ін - К.: Академпрес, 1999 –112 с.
2. Конституція України від 20.06.1996 р. Прийнята на V сесії Верховної Ради України// Відомості Верховної Ради України. - 1996.- № 30. - Ст.141.
3. Закон України «Про волонтерську діяльність» [Електронний ресурс]: режим доступу: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T113236.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T113236.html)
4. Музичук О.М.. Організаційно-правові основи участі громадян в охороні громадського порядку і боротьбі з правопорушеннями: [Текст]Дис...кандидата юрид. наук: 12.00.07 / - Х., 2003. – 162 с.
4. Колпаков В.К. Взаимодействие милиции и общественности в сфере правопорядка [Текст]: Учебное пособие. – К.: Украинская академия внутренних дел, 1993. – 80 с.
5. Бондаренко, З. П. До питання про менеджмент та супервізію волонтерської роботи [Текст] / З. П. Бондаренко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 2. – С. 43-53.
6. Буздуган, Я. Еволюція світового волонтерського руху [Текст] / Я. Буздуган, О. Никонович // Віче. – 2013. – № 12 (черв.). – С. 7-10.
7. Сидоренко, К.О. Принципи провадження волонтерської діяльності / К. О. Сидоренко // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 5. – С. 68-74.
8. [Електронний ресурс]: режим доступу: [http://libgonchar.org/index.php?Itemid=28&catid=214&id=257:2014-09-19-13-02-56&lang=uk&option=com\\_content&view=article](http://libgonchar.org/index.php?Itemid=28&catid=214&id=257:2014-09-19-13-02-56&lang=uk&option=com_content&view=article) назва з екрану.

## ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Ситник Р. І.,  
НК - Берендєєва А. І., к. ю. н.,  
Одеський державний університет внутрішніх справ

Ідея про права дитини стала основою демократичної свідомості нації та фундаментом правового суспільства. Одним із основних завдань у формуванні стратегії розвитку нашої держави є захист дитини як особистості у період її морального та духовного становлення. Законодавство України гарантує дитині певні права та свободи, що підтверджується рядом таких документів, як ратифікована Україною у 1991 році Конвенція ООН про права дитини; Довгострокова програма поліпшення становища жінок, сім'ї, охорони материнства і дитинства; Концепція державної сімейної політики; закон України «Про попередження насильства в сім'ї»; закон України «Про охорону дитинства», сімейний кодекс та інші [1, 176].

В Конвенції про права дитини наголошується, що дитиною є будь-яка людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, стосовно даної дитини вона не досягає повноліття раніше. Можна сказати, що діти – це особлива соціально-демографічна група населення, яка, маючи вікові межі від народження до 18 років, має і свої специфічні потреби, інтереси та права, але не володіє достатньою спроможністю відстоювати і захищати їх перед суспільством [2].

В залежності від віку дитини, законодавством передбачено різний обсяг та механізми реалізації її прав. Повноцінний та дієвий захист прав дитини є обов'язком держави, але на даному етапі розвитку вона неспроможна забезпечити належне їх виконання.

На сьогоднішній день в Україні найбільш проблемними питаннями у даній сфері є: порушення прав дітей у формі недбалого ставлення до організації їхнього життя та злочинні дії у відношенні до малолітніх, а саме примушування до важкої фізичної праці і торгівля дітьми.

На сучасному етапі розвитку України почав зростати рівень дитячого сирітства. Крім того, є певні труднощі всиновлення чи удочеріння тих, хто став сиротою. Далеко не всі українські громадяни, через низький рівень матеріального забезпечення, можуть це здійснити. Забезпечення оптимальних умов життєдіяльності – сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, – це ті завдання, які є першочерговими для дитячих соціально-виховних закладів [3]. Адміністрація дитячих закладів змушена вирішувати за рахунок “спонсорів” забезпечення матеріального стану дітей.

За даними, наведеними у Державному звіті про становище дітей в Україні (за підсумками 2014-2015 року), у так званих навчально-виховних закладах, закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, виховується 24 тисячі дітей. За рік до органів поліції доставлено близько 12 тисяч малолітніх безпритульних, 45% дітей віком до 14 років займаються оплачуваною працею, 71% українських дітей живуть у сім'ях із низьким рівнем доходів. Саме ця категорія дітей є найбільш незахищеною [4, 185].

Ускладнена економічна та соціальна ситуація в Україні дала поштовх до росту дитячої злочинності. Найпоширенішими злочинами серед неповнолітніх являються крадіжки. Досліджуючи причини та умови, що сприяли їх скоєнню, їх мотиви, злочини можна поділити на скоєні в силу складних життєвих обставин, та на ті, що вчинені, із-за неналежного піклування батьків. Злочинність неповнолітніх є однією з найважливіших проблем українського суспільства. На думку багатьох вчених, зростання підліткової злочинності пов'язано, перш за все, з соціально-економічною кризою, що супроводжується деформацією морально-етичних цінностей. Дітей, які з тих чи інших причин мають конфлікт із законом, держава повинна надавати захист, і таким чином, попереджувати дитячу злочинність [4, 188].

Для вирішення вказаних та інших проблем потрібно: заохочувати дітей до культури та спорту, створити механізм захисту цієї соціально незахищеної верстви населення; потрібно створити необхідні умови для оздоровлення дітей, підвищення рівня їх культури на основі пріоритетного розвитку охорони здоров'я; вдосконалити закони щодо захисту дітей; потрібно посилити контроль над дітьми як батькам так і державним органам.

Отже, проблема соціально-правового захисту дітей є актуальною для України особливо сьогодні, в часи економічної та соціальної нестабільності. Закономірно, що політика держави щодо питань соціально-правового захисту дітей, формується, в першу чергу, на законодавчому рівні. За активною участю міністерств, дитячих та молодіжних організацій, наукових закладів проведено роботу щодо підготовки нормативно-правової бази. Не зважаючи на досить велику кількість документів, що забезпечують юридичну підтримку дитинства в Україні, діти продовжують залишатися однією з найменш захищених категорій населення. На дітях позначаються як позитивні, так і негативні наслідки суспільних, політичних та соціально-економічних процесів, що відбуваються в суспільному житті держави [5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горбунова О.Г. Запобігання торгівлі людьми: навч.-метод. посіб. / [О.Г. Горбунова, К.Б. Левченко, Л.Л. Савич та ін.]. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. – 176 с.
2. Конвенція про права дитини: 20 листопада 1989 року (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року).
3. Кондратюк Н.А. Захист прав дітей в Україні: проблеми і шляхи їх розв'язання / Н.А.Кондратюк, І.К. Тюльченко // Матеріали Регіональної Міжвузівської наукової конференції викладачів та студентів 14 травня 2010 року. – Донецьк, Дон. НТУ. – 2010. – С. 192-194.
4. Полякова О.М. Актуальні аспекти соціально-правового захисту молоді в сучасній Україні: навч. посіб. / О.М. Полякова. – Суми: Університетська книга, 2009. – 188 с.
5. Шевченко Н.Ю. Реалізація прав дитини в сім'ї / Н.Ю. Шевченко // Соціальна педагогіка: [теорія](#) та практика. - 2004р. - №1.- С.58-68.

## **ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ**

*Станько Я. Я.,  
НК - Обрусна С. Ю., д. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Міжнародне товариство та Україна за останні роки зіткнулися з кардинальними змінами у структурі збройної боротьби. Внутрішні конфлікти, збройні конфлікти, що носять змішаний характер, гібридні війни стали реаліями часу і фактично витіснили з міжнародних відносин класичний збройний конфлікт міжнародного характеру. Вказані тенденції значно випереджають сучасне міжнародно-правове регулювання та є серйозним викликом міжнародному гуманітарному праву.

Сучасне міжнародне право забороняє використання збройної агресії проти будь-якої суверенної держави [1, п. 4 ст. 2] та визначає перелік дій, які в будь-якому випадку вважаються актом агресії [2], визначає ознаки міжнародних і неміжнародних конфліктів [3]. Однак, досить часто у сучасному світі військові конфлікти досить часто мають ознаки як внутрішніх, так і зовнішніх. Так, події, що відбуваються на сході України, мають ознаки як внутрішнього, так і зовнішнього конфлікту. Формальними ознаками внутрішнього конфлікту є те, що він відбувається в межах території України, його учасниками є урядові війська і незаконні збройні формування. Разом з тим постійна підтримка з боку Російської Федерації незаконних збройних формувань, засилання на територію України озброєних найманців, а часто й регулярних військ, вказують на його міжнародний характер.

Останнім часом військові конфлікти набули нетрадиційного характеру, що привело до появи такого терміну як «гібридна війна». Вказане поняття не є офіційним. Його суть не визначена міжнародними нормативно-правовими актами, військовими доктринами провідних країн світу. Відсутня його регламентація і в міжнародному гуманітарному праві, що направлене на захист у першу чергу некомбатантів та військовополонених.

Труднощі застосування норм міжнародного гуманітарного права полягають у тому, що у сучасних гібридних війнах вони взагалі не можуть діяти, оскільки учасниками таких війн є незаконні збройні формування, які нікому непідконтрольні, нелегально фінансуються державою-агресором та використовують терористичні методи ведення війни без дотримання будь-яких норм міжнародного гуманітарного права.

Не менш важливою проблемою залишається й притягнення винних до кримінальної відповідальності згідно з нормами міжнародного кримінального права. Так, Статут міжнародного кримінального суду визнав збройну агресію міжнародним злочином, за скоєння якого винна особа несе міжнародну кримінальну відповідальність [4, ст. 5]. Але для того, щоб покарати винних, потрібно визначити тип конфлікту. Класифікувати гібридну війну нормами на неї нерозрахованими, неможливо. Крім того, як справедливо зазначає С. Денисенко, проблема регулювання гібридної війни нормами міжнародного права полягає в тому, що воно концентрується виключно на фізичному вимірі конфлікту, а у сучасній гібридній війні його роль дедалі зменшується, оскільки на перше місце виступають економічні та інформаційні засоби ведення війни [5].

Свідченням того, що Російська Федерація застосовує нетрадиційні засоби ведення війни проти України є засилання на її територію збройних найманців та диверсантів для дестабілізації ситуації не лише на Сході, а й у всьому суспільстві, проведення терористичних актів з метою залякування цивільного населення, розповсюдженні у засобах масової інформації неправдивої інформації стосовно України, здійснення політичного та економічного тиску та інше [5].

Варто зазначити, що у сучасних гібридних війнах норми міжнародного гуманітарного права фактично не діють, що створює значні труднощі щодо притягнення винних до кримінальної відповідальності за військові злочини. Крім того, держава-агресор для приховування міжнародних злочинів все частіше застосовує методи гібридної війни.

Отже, сучасна нормативно-правова база міжнародного гуманітарного права потребує значного оновлення. Це стосується нормативного визначення самого поняття «гібридна війна», визнання її актом агресії тощо. Вагоме значення має вироблення стратегії протистояння гібридним війнам. Це дасть змогу протистояти гібридним війнам як окремій державі, проти якої вона спрямована, так і всьому світовому співтовариству.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. [Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_010) ООН; Статут, Міжнародний документ від 26.06.1945 [Електронний ресурс] // Режим доступу: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995\\_010](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_010)
2. Резолюція 3314 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: [http://www.un.org/ru/documents/decl\\_conv/conventions/aggression.shtml](http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml)
3. [Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв \[...\]](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_199)ООН; Протокол, Міжнародний документ, Правила від 08.06.1977 [Електронний ресурс] // Режим доступу: [http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995\\_199](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_199)
4. Римський статут міжнародного кримінального суду. Міжнародний документ від 17.07.1998 [Електронний ресурс] // Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995\\_588](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_588).
5. Денисенко С. І. Актуальні проблеми міжнародного гуманітарного права в умовах сучасних збройних конфліктів [Електронний ресурс] // Режим доступу: [lsei.org.ua/3\\_2016/55.pdf](http://lsei.org.ua/3_2016/55.pdf).

### ДО ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Старицька О. О., к. ю. н.,  
Національна академія внутрішніх справ*

Як влучно підкреслює Т. І. Тарахоніч, нормативне регулювання визначає правила поведінки загалом, через певну систему засобів, механізмів, зумовлених вимогами соціального життя, рівнем суспільної свідомості та тими цінностями, які в ньому сформувалися, поширюється на невизначену кількість випадків, має високий рівень нормативних узагальнень та спрямоване на забезпечення стабільності та порядку в суспільстві [1, с. 30]. Відтак, будь-яка сфері державної політики потребує якісного нормативного забезпечення задля ефективної її реалізації. Не стала при цьому виключенням і сфера цивільного захисту, оперативне здійснення якої впливає на розвиток та функціонування держави загалом, а найголовніше на гідний рівень усіх її мешканців.

Правовою основою реалізації державної політики у сфері цивільного захисту є Конституція України, Кодекс цивільного захисту України, Закон України «Про основи національної безпеки України», а також акти Президента України та Кабінету Міністрів України тощо.

Зокрема, Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, території, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту [2, 3].

Також, забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту здійснюється відповідно до Положення про єдину державну систему цивільного захисту, типових положень про функціональну і територіальну підсистеми, що затверджуються Кабінетом Міністрів України та низки підзаконних нормативно-правових актів, наприклад, таких як Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» від 9 січня 2014 р. № 11. При цьому варто зазначити, що із урахуванням рівня та періоду дії надзвичайного стану, державна політика у сфері цивільного захисту здійснюється відповідно до положень інших нормативних актів.

Відтак, рівень надзвичайної ситуації визначається відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368.

У період дії надзвичайного стану в разі його введення єдина державна система цивільного захисту функціонує відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану».

В особливий період єдина державна система цивільного захисту функціонує відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законами

України «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також іншими нормативно-правовими актами.

Заходи щодо забезпечення функціонування сил цивільного захисту під час цільової мобілізації здійснюються відповідно до плану проведення цільової мобілізації та Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» з урахуванням особливостей, визначених Кодексом цивільного захисту України [3].

При здійсненні зазначеної вище діяльності також особливої актуальності набувають такі нормативно-правові акти як:

1) постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 1996 р. № 278 «Про створення кафедри підготовки спеціалістів з питань цивільної оборони у Київському національному університеті будівництва і архітектури»;

2) постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2001 р. № 133 «Про створення Всеукраїнського науково-дослідного інституту цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та Інституту державного управління у сфері цивільного захисту»;

3) постанова Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. № 874 «Про удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів і фахівців у сфері цивільного захисту»;

4) постанова Кабінету Міністрів України з питань реагування на надзвичайні ситуації на водних об'єктах, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2001 р. № 1685;

5) акти Кабінету Міністрів України з питань аварійно-рятувальної справи, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2008 р. № 442 [2, 3].

Таким чином, враховуючи вищезазначене, можемо констатувати, що державна політика України сфери цивільного захисту здійснюється на основі низки нормативно-правових актів України різного роду юридично сили із урахуванням рівень та періоду дії надзвичайної ситуації.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Тарахоніч Т.І. Види правового регулювання: теоретичні аспекти розуміння / Т. І. Тарахоніч // Часопис Київського університету права. Випуск № 4. – К. – 2014. – С. 28 – 31. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/doc/Downloads/Chkup\\_2014\\_4\\_8.pdf](file:///C:/Users/doc/Downloads/Chkup_2014_4_8.pdf)

2. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 34-35 – Ст. 458. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17/page7>

3. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 8 – Ст. 245. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>

### ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС МІСЦЕВОЇ ПОЖЕЖНОЇ КОМАНДИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

*Товстопят І. М.,*

*НК - Білека А. А., к. ю. н., доцент,*

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля*

*Національного університету цивільного захисту України*

Стаття 19 Кодексу цивільного захисту України [1] та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2] делегують органам місцевого самоврядування повноваження у сфері організації заходів цивільного захисту, які полягають у запобіганні надзвичайним ситуаціям, захисті населення і територій від природних та техногенних загроз, реагуванні на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків.

Відповідно до норм статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та статті 62 Кодексу цивільного захисту України місцева пожежна команда (далі – МПК) може бути створена на підставі рішення міської(селищної, сільської) ради з метою організації заходів із запобігання виникнення пожеж та їх гасіння, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та небезпечних подій, забезпечення ефективної роботи з організації та забезпечення пожежної безпеки на території відповідної міської (селищної, сільської) ради.

МПК територіальної громади (міської (селищної, сільської) ради) є місцевим пожежно-рятувальним підрозділом зі статусом державної аварійно-рятувальної служби (у разі наявності). За організаційно-правовою формою господарювання МПК є комунальним підприємством (установою) і здійснює свою діяльність відповідно до законодавства, фінансування та матеріально-технічне забезпечення якого здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

МПК має достатньо широке коло повноважень, а саме: проводить заходи із запобігання виникненню пожеж; здійснює гасіння пожеж, проводить евакуацію та рятування (у тому числі в умовах екстремальних температур, загрози вибуху, обвалу, зсуву, підтоплення тощо) людей та матеріальних цінностей, заходи для мінімізації або ліквідації наслідків пожеж, зокрема разом з підрозділами Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, спеціальними формуваннями та службами з питань цивільного захисту, а також підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, розташованими на території громади; надає допомогу в ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха та інших видів небезпечних подій, що становлять загрозу життю або здоров'ю населення чи призводять до завдання матеріальних збитків, з урахуванням можливостей наявних сил і засобів; надає домедичну допомогу постраждалим особам, які перебувають у небезпечному для життя й здоров'я стані, на місці виникнення пожеж та надзвичайних ситуацій; проводить заходи для постійного підтримання своєї готовності до дій за призначенням; забезпечує підтримку належного рівня підготовки персоналу для виконання покладених завдань; здійснює, у разі набуття статусу аварійно-рятувальної служби, постійне та обов'язкове обслуговування об'єктів і окремих територій, що згідно із законодавством підлягають постійному та обов'язковому обслуговуванню аварійно-рятувальними службами; інформує територіальний орган ДСНС про факти виникнення пожеж і порушення вимог правил пожежної безпеки; проводить роботу щодо дотримання громадянами правил пожежної безпеки; вносить Голові територіальної громади пропозиції щодо забезпечення пожежної безпеки на території громади; забезпечує дотримання вимог безпеки праці персоналом під час участі у гасінні пожеж, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, проведенні тактичних та інших видів навчань і занять, а також під час чергування; проводить розслідування нещасних випадків, у тому числі нещасних випадків зі смертельним наслідком, що сталися з персоналом під час чергування, гасіння пожеж, участі в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій і проведенні тактичних та інших видів навчань та занять, вживає заходів щодо попередження таких випадків; організовує заходи та здійснює контроль щодо забезпечення безпеки персоналу, дорожнього руху та порядку експлуатації транспортних засобів МПК під час виконання покладених завдань; організовує раціональне використання, ремонт і технічне обслуговування техніки та обладнання МПК; організовує експлуатацію, ремонт будівель і споруд та цільове використання нерухомого майна МПК; здійснює підбір осіб, які бажають стати членами МПК; бере участь у проведенні: а) оглядів-конкурсів протипожежного стану окремих об'єктів і територій; б) разом з територіальними органами ДСНС, органами освіти, молодіжними організаціями заходів з утворення та організації роботи дружин юних пожежників; в) разом з територіальними органами ДСНС перевірок протипожежного стану об'єктів; г) перевірок джерел протипожежного водопостачання, розташованих на території громади; г) тактичних навчань на потенційно небезпечних об'єктах та об'єктах підвищеної небезпеки, розташованих на території громади; здійснюють інші функції, передбачені чинним законодавством.

Правовий статус МПК врегульовується Положенням про місцеву пожежну команду, яке затверджується рішенням міської (селищної, сільської) ради. При підготовці Положення про місцеву пожежну команду рекомендуємо керуватися Методичними рекомендаціями для органів місцевого самоврядування щодо організації та забезпечення пожежної безпеки на території об'єднаних територіальних громад.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

2. Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

3. Методичні рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо організації та забезпечення пожежної безпеки на території об'єднаних територіальних громад, розглянуті та схвалені на засіданні постійно діючої робочої групи з питань реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій та удосконалення нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту (протокол № 7 від 18 листопада 2016 року) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/ua/DSNS.html>.

### СУЧАСНИЙ СТАН АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Томіна В. Ю., к. ю. н.,  
Одеський державний університет внутрішніх справ

В преамбулі до Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року [1] вказано про те, що «корупція є проблемою і загрозою для стабільності й безпеки суспільств, що підриває

демократичні інститути й цінності, етичні цінності й справедливість та завдає шкоди сталому розвитку й принципу верховенства права». Масштабне поширення корупції все більше витісняє правові та морально-етичні відносини між людьми, а саме явище корупції з соціальної аномалії поступово перетворюється на звичайне правило і виступає традиційним способом вирішення соціально-побутових проблем, стає нормою функціонування державної влади, органів місцевого самоврядування та життя значної частини суспільства.

Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності. Згубність корупції в Україні настільки сильна, що навіть на законодавчому рівні у Законі України «Про основи національної безпеки України» [2] її закріплено як загрозу національній безпеці та демократичному розвитку держави.

Високий рівень корумпованості України визнано її політичним керівництвом, законодавчим органом, вітчизняними та зарубіжними аналітиками, відповідними міжнародними інституціями. За даними досліджень, саме корупція є однією з причин, що призвела до масових протестів в Україні наприкінці 2013 року – на початку 2014 року. Згідно з результатами дослідження «Барометра Світової Корупції» (Global Corruption Barometer), проведеного міжнародною організацією Transparency International у 2013 році, 36 відсотків українців були готові вийти на вулицю, протестуючи проти корупції.

За результатами проведеного Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) наприкінці 2013 року дослідження громадської думки, корупція вже входила до переліку найбільших проблем населення і викликала особливе занепокоєння у 47 відсотків громадян. За даними досліджень Індексу сприйняття корупції, що проводяться Transparency International, українці вважають свою державу однією з найбільш корумпованих у світі: у 2012 і 2013 роках держава займала 144 місце із 176 країн, в яких проводилися дослідження.

Корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей.

Корупція гальмує еволюцію правової системи, унеможливаючи наближення України до передових світових показників рівня життя. Відсутність дієвих важелів боротьби з корупцією, поширення корупціогенних ризиків практично на всі сфери суспільного життя, лояльне ставлення частини громадян до вказаного явища призвели до того, що корупційна діяльність на всіх щаблях влади паралізувала проведення реформ, визначених керівництвом держави як пріоритет розвитку. Дієва протидія корупції неможлива без послідовних, спланованих і скоординованих дій, об'єднаних однією концепцією, оскільки системні явища потребують системного підходу в їх подоланні. З початку 1990-х років урядами України вживалися заходи з розроблення стратегії подолання корупції в державі, для чого приймалися відповідні документи у формі державних програм, планів, концепцій тощо. Але антикорупційне законодавство проголошувало декларативні гасла й передбачало за них неадекватні санкції, які не могли служити заходом стримування вчинення злочинів потенційними корупціонерами. Тому такі заходи, як показують результати численних національних і закордонних досліджень, жодним чином не вплинули на стан та рівень корупції, який з кожним роком тільки збільшувався, але із прийняттям низки антикорупційних законів у жовтні 2014 року («Про засади державної антикорупційної політики в Україні» (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки [3]; «Про запобігання корупції» [4] та ін.) в Україні здійснене найбільш масштабне та системне реформування антикорупційного законодавства. Зміни законодавчого поля стосувалися врегулювання ключових секторів антикорупційної діяльності в державі:

- 1) формування та моніторинг державної антикорупційної політики;
- 2) превентивна антикорупційна діяльність;
- 3) переслідування за корупцію.

29 квітня 2015 року ухвалено «Державну програму щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки» [5]. У Законі України «Про засади державної антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» [3] визначено вектор розвитку антикорупційної політики держави на середньострокову перспективу. Вказаний термін є цілком достатнім для того, щоб утілити реформи, які стануть стимулом для відродження української економіки. Успішна реалізація Антикорупційної стратегії дасть змогу знизити рівень корупції в Україні, підвищити рівень довіри населення до влади, підвищити рівень іноземних інвестицій в економіку держави, а також створити основу для подальшої антикорупційної реформи. По суті, це – комплексний документ про державну політику в питанні боротьби з корупцією, який чітко описує нинішню ситуацію з корупцією в державі й основні її фактори та дає рецепти, як цим факторам можна протидіяти.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про запобігання корупції» [4]: Засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) визначаються Верховною Радою України. Верховна Рада України щороку не пізніше 1 червня проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної



політики. Антикорупційна стратегія розробляється Національним агентством на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої антикорупційної стратегії. Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання державної програми, яка розробляється Національним агентством та затверджується Кабінетом Міністрів України. Керівники державних органів несуть персональну відповідальність за забезпечення реалізації державної програми з виконання Антикорупційної стратегії. Державна програма з виконання Антикорупційної стратегії підлягає щорічному перегляду з урахуванням результатів реалізації визначених заходів, висновків та рекомендацій парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції.

Вважаю, що антикорупційна політика в Україні повинна базуватися на достовірних даних про корупцію, періодично оновлюватись та відповідати на актуальні корупційні виклики та загрози сучасності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 49. – Ст. 2048.
2. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
3. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 46. – Ст. 2047.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 46. – Ст. 2056.
5. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 38. – Ст. 108.

#### ПРОБЛЕМА ПРИРОДНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСКУРСАХ

*Усов Д. В., к. філос. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Сучасна цивілізація, а відтак і властиві їй форми суспільного устрою, сьогодні опинилися перед численними викликами, що постають з процесу глобалізації та пов'язаних з ним всеохоплюючих соціально-політичних, економічних, культурних трансформацій. Після краху світової системи соціалізму та геополітичного двополюсного порядку на початку 90-х рр. XX століття, стрімко утворюється новий глобальний світ, в якому традиційні моделі, уявлення і способи соціально-філософського осягнення дійсності, виявляються непридатними. Постійне прагнення людей до справедливості та свободи, а також їх чуття солідарності, поглиблені постійними трансформаціями та кризовими явищами сучасного суспільства знову і знову актуалізують осмислення місця і ролі влади в сучасному соціумі. Це потребує пошуку нових підходів для осмислення сучасної соціальності, формування та розробки нових теоретичних парадигм.

Особливо нагальним це завдання є для суспільств, що пережили злам і крах тоталітарних форм соціальної організації й опинилися в актуальній, гострій ситуації соціально-політичного самовизначення. Це повною мірою стосується України. Українське суспільство змушено одночасно розв'язувати низку різноспрямованих задач: долати важкий тягар тоталітарної спадщини, розбудувати європейське громадянське суспільство, виробляти конкурентоспроможні стратегії існування і розвитку в сучасному глобальному світі, в якому чимало соціальних та культурних форм переживають кризу та глибоку трансформацію. Сучасна суспільна ситуація і стан соціально-філософської думки актуалізує питання влади як на рівні проблеми сил, які визначають ситуацію сучасного людства і обумовлюють його історичні перспективи, так і на рівні аналізу різноманітних соціально-політичних, економічних, культурних процесів, що обумовлюють динаміку сучасних суспільств та потенціал їх розвитку. Проблема влади має першорядне значення не тільки як тема актуальних досліджень суспільства, а як пошук засобу теоретичного розуміння і пояснення багатьох процесів і суперечностей сучасності.

Деякі дослідники засновником сучасної політичної філософії вважають англійця Томаса Гоббса (1588-1679). Своє політичне вчення він виклав у філософській праці «Про громадянина» і трактаті «Левіафан, або матерія, форма і влада держави церковної та громадянської».

Державу Гоббс розглядав як людське, а не божественне встановлення. Він вважав, що джерелом влади монарха повинен бути суспільний договір, а значить, стверджував необхідність обмежень

монаршої влади. У своєму головному творі «Левіафан» Гоббс обґрунтовував необхідність держави у вигляді суспільного договору, де люди погодилися передати свої природні права монарху і підкорятися йому в обмін на закон. Т. Гоббс – прихильник сильної державної влади. Інтереси держави він оголошував вищим критерієм моралі.

Представники філософсько-політичної думки Нового часу розглядали людину як егоїстичну істоту та вважали це нормальним проявом людської природи. Сформувалася думка, що боротьба за владу пронизує життя будь-якого суспільства, а прагнення влади та панування є природною властивістю людини. Спочатку Н. Макіавеллі в роботі «Государь», а пізніше Т. Гоббс у своєму «Левіафані» обґрунтували поняття егоїзму як абсолютної авторитарності репресивно організованого суспільного порядку. На думку Гоббса, суспільні стосунки – це угода, яка необхідно формується з потреб суб'єкта, оскільки суспільство складається з егоїстичних індивідів (як соціальних атомів), а також стосунків цих індивідів. Тому влада – це раціональна угода, спрямована на відчуження від індивідів самого мінімуму прав заради досягнення порядку (порядку через насильство). Морально цінним виступає все те, що викликає повагу, а повага є соціальним втіленням влади. Адже, на думку Гоббса, «підкорятися будь-кому – значить виказувати йому повагу» [1, 118].

Гоббс вважає, що кожна людина глибоко відрізняється від інших людей і прагне до обособлення (людина – атом егоїзму). Кожен прагне до задоволення власних інтересів, але необхідно стикається з інтересами інших і виникає насильство – «боротьба усіх проти усіх» – знищити іншого, щоб облаштувати місце для себе. Але в подібній ситуації людина ризикує втратити головне благо – власне життя. Тому людина знаходить вихід з такого становища за допомогою двох речей: інстинктів та здорового глузду. Інстинкти – це бажання припинити постійну боротьбу, щоб зберегти життя; здоровий глузд дозволяє сформувати «природні закони», які раціоналізують егоїзм та втілюють в реальність інстинкт самозбереження. Таких законів Гоббс налічує в «Левіафані» дев'ятнадцять, але самих законів замало для побудови гуманного суспільства. Потрібна влада, яка примусить виконувати закони. Так виникає «суспільна угода», яка укладається не між правителем і підданими, а між самими підданими. Правитель залишається за рамками угоди єдиним хранителем тих прав, від яких відмовилися піддані. Влада верховного правителя (або зборів) є абсолютною, але виводиться не з «Божого повеління» (як раніше), а з самої «суспільної угоди».

Противагою атомізації людської індивідуальності постала соціально-етична доктрина Руссо, яка мала за мету подолання морального відчуження людей. Добро і зло, які іншими філософами визнавалися як необхідні елементи волі людини, Руссо розглядає як соціальні стосунки, що можуть бути усвідомленими лише з позиції розуміння стосунків власності. Протилежність панів та рабів виступає джерелом насильства та зради, в результаті чого люди втратили віру в чесноти – «в усій Європі немає ні моральності, ні чеснот» [5, 474]. Саме Руссо акцентує увагу на вроджених суспільних чуттях індивіда, які, на відміну від фізичних, не роз'єднують, а об'єднують людей. Методологічного сенсу набуває саме розуміння людської природи, запропоноване не лише Руссо, але й Гоббсом та Локком. Сутність цього новочасового осердя політичної антропології ґрунтовно сформульована та досліджена в одній із останніх праць відомого українського філософа С. Пролеєва. Постулюючи тезу про те, що Гоббс, Локк та Руссо на засадах тези про безперечне право людини на життя, розбудовують теорію природного закону, невід'ємних прав, суспільної угоди, автор окреслює сутність розуміння людини в Новочасовій філософії: «Вони мислять людину як універсальне суще, єдиною ознакою якого серед обмежених суущих є те, що вона існує, має життя. При чому не як рід, а як індивід. Фактично модерний концепт людської природи резюмував у собі обґрунтовану ще ренесансним гуманізмом універсальність («велич») Людини та обґрунтовану реформаційним персоналізмом індивідуальну ідентичність» [4, 55].

На цих загальнолюдських універсальних принципах розуміння природи людини розбудовується і республіка Руссо на засадах народовладдя та рівності всіх перед законом (на відміну від проектів конституційної монархії Вольтера та Монтеск'є). Народ повинен постійно перевіряти дії своїх правителів для уникнення (з боку останніх) зловживань та беззаконня. На першому плані для Руссо – благо народу. Тому він і засуджує правителів, які, керуючись макіавеллівським принципом, вважали шкідливим дотримання моральних норм та принципів в царині політики. З його точки зору, вимога завжди бути чесним, справедливим і не переоцінювати себе є обов'язковою для кожного, а справжня, прогресивна політика завжди моральна. Не може бути будь-якої особистої влади вільної від суспільного контролю – лише за умов останнього республіка стає дійсно демократичною. Таким чином, з одного боку, засадою справедливого політичного устрою виступають чесноти, а з іншого, вже цілком по-модерному поєднуючи ідею індивідуалізму з ідеєю суспільної угоди, Руссо вбачає в державних інституціях умову справедливого захисту приватного інтересу. Проте найістотнішим в практичній філософії Руссо є те, що його теорія суспільної угоди не тільки заклала основи розуміння сучасної демократичної держави, де влада належить не державі чи олігархії, а народу. Вона прагнула обґрунтувати усвідомлення індивідом обмеження власного егоїзму та свободи заради колективної волі більшості.

Продовження цієї традиції знаходимо у І. Канта, який вважав, що поведінка індивіда, який керується власними приватними цілями, не може бути необхідною, бо підкорюється закону власної

користі. Кант звертається до індивіда з вимогою вийти за межі кінцевості власного буття і поглянути на себе з позиції роду. Він закликає: «вчиняй так, щоб ти завжди ставився до людства і в своїй особі, і в особі будь-кого іншого, як до мети, і ніколи не ставився до нього тільки як до засобу» [2, 270]. Це є одним з формулювань категоричного імперативу, який фактично стає вищим принципом вчення про чесноти, за яким людина, як розумна істота, демонструє не в словах, а в конкретних вчинках повагу до закону (абсолютно свідомо виконує його). Суть категоричного імперативу не в тому, до чого конкретно людина повинна прагнути, а як вона повинна прагнути. Тільки повага до морального закону надає моральності людським діям. Кожна людина в суспільстві добре усвідомлює – порушує вона моральний закон чи ні. За допомогою таких чеснот як сумління, переконання, обов'язок та гідність, на думку Канта, можливо побудувати моральне суспільство майбутнього. Мораль стане гарантією та стимулом переходу індивідів із царства природної необхідності до інтелігібельного царства свободи.

При всіх відмінностях концепція суспільного договору була ядром політичних побудов голландців Гуго Гроція (1583-1645) і Бенедикта Спінози (1632-1677), англійця Джона Локка (1632-1704), якого прийнято вважати родоначальником лібералізму. Дж. Локк вперше чітко розділив такі політичні поняття, як особистість, суспільство, держава, поставивши особистість вище суспільства і держави [3]. Локк вважав, що людина від народження володіє природними правами (на життя, свободу і власність). Приватна власність – засіб досягнення вільного суспільства.

Дж. Локк доводив, що основним обов'язком держави, що виник на основі договору, є дотримання «природного права», захист особистої свободи і приватної власності громадян. Безперечною його заслугою є висунення ідеї поділу влади в державі на законодавчу і виконавчу, щоб не допустити її деспотичного використання та зловживання нею. При цьому найбільш важливою він вважав законодавчу владу, яка визначає політику держави.

Істотне розв'язання політичних ідей отримали в працях мислителів французького Просвітництва. Його найбільш відомими представниками були Шарль Луї Монтеск'є (1689-1755), Вольтер (1694-1778), Жан Жак Руссо (1712 -1778). В їхніх творах принципи свободи і рівності трансформувалися в розгорнуті політичні вчення.

Влада, як вона мислиться на основі новочасної природно-правової парадигми, це реалізація незаперечних вимог людської природи з одного боку, і вкорінене в тій самій природі свавілля людей – з іншого. Силою, яка розв'язує цю проблему і створює можливість несуперечливого втілення вимог людської природи в суспільстві, стає розум. Відтак ідея влади набуває вигляду всезагальної влади розуму, яка отримує свій соціальний еквівалент у принципі верховенства права – незаперечній владі закону і правопорядку. Одночасно ідея природного закону доводиться до систематичної критики наявної соціальної структури з позиції природи людини та її невід'ємних прав. В теоретичних побудовах новочасних просвітників (від Т. Гоббса до Ж.-Ж. Руссо) обґрунтовувався проект модерного громадянського суспільства, основу якого складає ідея цілеспрямованого перетворення суспільства у відповідності до об'єктивно необхідної («вимога людської природи») соціально-політичної моделі.

Питання влади в модерній думці вирішується у двох теоретичних площинах. Перша постає у вигляді раціональної соціальності, яку створюють влада розуму і верховенство права. Друга охоплює організації публічної влади, форми і взаємодії державних інститутів, забезпечення прав і свобод – тобто розкривають спосіб буття раціональної соціальності («суспільства розуму»).

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. – К.: Дух і літера, 2000. – 606 с.
2. Кант И. Основы метафизики нравственности // Соч.: В 6 т. – М.: Мысль, 1965. – Т.4. – Ч.1. – С.219.
3. Локк Дж. Два трактати про врядування. – К.: Основи, 2001. – 265 с.
4. Пролеєв С. Універсалізм та ідентичність // Національна ідентичність і громадянське суспільство. – К., 2015. – С.34-77.
1. Руссо Ж.-Ж. Исповедь // Избр. соч.: В 3 т: Пер. с фр. – М., 1961. – Т. 3. – С.5-568.

## ПРАВООХОРОННА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

Цибульська В. П.,  
НК – Пасинчук К. М., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Правоохоронна функція сучасної держави є одним із найважливіших напрямів її діяльності. У декількох теоретичних працях в Україні з питань функціонування правоохоронної системи відсутні понятійні розробки з цього приводу [1]. Безпрецедентні терористичні акти останніх років змушують по-новому оцінювати правоохорону як цінність, як мету держави, як її предметно-практичну діяльність. Тому теоретичне осмислення правоохорони як функції держави на сучасному етапі залишається актуальним питанням.

На нашу думку, *правоохоронна функція* сучасної держави — це самостійний і пріоритетний напрям державної політики, котрий за допомогою юридичних засобів здійснюється для досягнення такого соціального ефекту, як захист права загалом, основ конституційного ладу, в тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, зміцнення законності та правопорядку, та одночасно виступає правовою формою досягнення інших цілей суспільства і держави.

*Правоохоронна функція заснована на законі.* Це означає, що вона здійснюється виключно на основі чинного законодавства і в межах, визначених ним. Коли йдеться про «закон», ми розуміємо його як «правовий закон». Співвідношення цих понять вже стало предметом досліджень вітчизняних учених. Погоджуємося з позицією вченого А. Зайця, що закон (владно-державні приписи) набуває правового характеру за таких умов: 1) його відповідність волі та інтересам народу; 2) легітимність самої влади; 3) відповідність ідеологічним і моральним засадам суспільства; 4) відповідність внутрішнім закономірностям прав [2].

*Правоохоронна функція здійснюється переважно за допомогою юридичних засобів.* У дослідженнях цього питання зауважується, що «правові засоби — це правові явища, які виражаються в інструментах (установленнях) і діяннях (технології), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права та забезпечується досягнення соціально корисних цілей» (А. Малько) [3]. Юридичними засобами (методами) проведення правоохоронної діяльності є ті самі засоби, що і правової політики, а саме: а) виховання; б) покарання; в) відповідальність; г) санкції; е) превенція; є) заборони; ж) дозволи; з) юридична просвіта; и) втілення правової культури; і) підвищення правосвідомості [4].

*Правоохоронна функція спрямована на об'єкти (ділянки суспільних відносин), склад яких залежить від конкретного етапу історичного розвитку суспільства і, природно, від політичних чинників, тобто від задуму законодавця та інших суб'єктів, від волі яких залежить визначення напрямів правоохоронної діяльності.* На даному етапі у постсоціалістичних країнах Центральної Європи це виявляється особливо рельєфно, основною цінністю, яка підлягає правоохороні, виступає людина, її життя, права, свободи і законні інтереси. Захист цієї цінності слід вважати основою зміцнення законності, правопорядку та інших об'єктів правоохорони.

Нарешті, *правоохоронна функція сучасної держави формується і реалізується під впливом цілого комплексу об'єктивних і суб'єктивних чинників.* По-перше, на процес здійснення правоохоронної функції держави впливають характеристики носіїв загрози об'єктам правоохорони, в тому числі їх кількість, якісні параметри, місцеперебування тощо. Передусім йдеться про злочинність як суспільне явище, її інтенсивність, організаційні можливості, нові види протиправної поведінки. По-друге, істотний вплив на правоохоронну функцію держави справляє рівень економічного розвитку суспільства та економічне становище держави. По-третє, наявність підготовлених кадрів у правоохоронній сфері. По-четверте, ставлення населення до процесу здійснення цього напрямку діяльності держави. Нарешті, по-п'яте, ефективність здійснення правоохоронної функції держави залежить від здатності політичного керівництва держави приймати ті чи інші рішення у цьому напрямі.

Не можемо не зауважити, що забезпечення реалізації правоохоронної функції держави повинно відштовхуватися від урахування таких об'єктивних чинників, як географічне становище країни, розмір території, переважання суходольного або морського кордону, кліматичні умови, ступінь вірогідності та наявності районів можливих стихійних лих тощо.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Тюріна О. Сучасні системи правоохоронних органів (порівняльно-правове дослідження): Автореф. дис... канд. юрид. наук. — К., 2001.
2. Заєць А. Л. Правова держава в Україні: концепція і механізми реалізації: Автореф. дис... докт. юрид. наук. — К., 1999. — С. 6.
3. Малько А. В. Правовые средства как общетеоретическая проблема // Правоведение. — 1999. — № 2. — С. 6.
4. Матузов Н. Н. Актуальные проблемы российской правовой политики // Государство и право. — 2001. — № 10. — С. 6—7.

## ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬОПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Шатохіна А. С.,  
НК – Журбинський Д. А., к. т. н., Куліца О. С., к. т. н., Тарасенко А. В.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Природний рух населення – явище, з яким світове співтовариство стикається весь час свого існування і воно є постійним предметом численних досліджень та дискусій. Міграція, як загальне поняття, що включає в себе усі види переміщень людських ресурсів, на території України регулюється органами державної влади, міжнародними організаціями та представництвом ООН. Проте через події останніх місяців, а саме, військовий конфлікт, інтервенцію чужоземної держави, анексію Автономної республіки Крим, з загального комплексу міграційних процесів виділилося поняття «внутрішньо переміщених осіб» (ВПО), з яким незалежна Україна стикається вперше [1].

Визначення статусу внутрішньо переміщених осіб є актуальним та необхідним задля ефективного вирішення проблем захисту даної категорії населення та регулювання наслідків, до яких така форма вимушеної міграції призводить. Внутрішньо переміщених осіб варто відносити до групи внутрішньої міграції, зумовленої некерованими факторами, такими як природні катаклізми, військові сутички та інше.

Ключові проблеми, які постають перед внутрішньо переміщеними особами, – це доступ до соціальних послуг, наявність постійного житла та оформлення реєстрації за місцем проживання. Останнє необхідне для доступу до економічних та соціальних прав, а також засобів існування. Допомога ВПО в першу чергу організовується через обласні адміністрації, громадські організації і добровільні внески громадян [2].

Також на сьогодні існує ряд державних програм і стратегій, які сприяють в розв'язанні проблем переселенців. Як приклад, програма регіональних радників при Мінсоцполітики створена для того, щоб оперативно розв'язувати, як існуючі проблеми, пов'язані з переселенцями, так і нові [3]. Водночас слід відзначити вклад вітчизняних і зарубіжних волонтерів, фондів, організацій, у тому числі й міжнародних, які надають посильну допомогу переселенцям. Так, за рахунок коштів, які надають деякі зарубіжні країни, реалізуються конкретні проекти із забезпечення внутрішньо переміщених осіб усім необхідним, починаючи від медикаментів і закінчуючи житлом.

Тобто робота з розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб проводиться, але про повне забезпечення всіх потреб переселенців на сьогодні говорити не доводиться.

Перелік конкретних проблем досить широкий. Зокрема, дані моніторингу з дотримання прав переселенців, який проводили Данська рада у справах біженців (DCR) і Всеукраїнська благодійна фундація «Право на захист», засвідчили, що внутрішньо переміщені особи часто стикаються з порушенням їхнього права на вільне пересування з території, непідконтрольної Україні. Переселенці змушені стояти у великих чергах, щоб отримати електронну перепустку. Це пов'язано з тим, що не завжди є технічна можливість видати такий документ, а також відсутня єдина база даних. Крім того, за його словами, часто порушуються права переселенців на соціальні виплати, освіту й медобслуговування, спостерігаються труднощі у працевлаштуванні та відновленні втрачених документів, а з настанням холодів гостро постало питання нестачі комфортного житла.

Однією з головних проблем, яка заважає адаптації переселенців, є відсутність єдиної національної програми щодо внутрішньо переміщених осіб і органу, який би безпосередньо займався переселенцями.

На думку правозахисників, поліпшити ситуацію допомогло б, зокрема, створення єдиного центрального органу, відповідального за всі питання, пов'язані з переселенцями, створення єдиної електронної бази даних, у якій можна було б отримати інформацію про людину, незалежно від того, де вона перебуває, без безпосереднього звернення до органів влади, поліпшення технічного стану існуючої електронної системи [4].

### ЛІТЕРАТУРА

1. Малиха М. І. До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи»: державна політика та регіональна практика / М. І. Малиха // Грані. – 2015. – № 8. – С. 6 – 11.
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
3. Програма «Посилення участі громадянського суспільства у роботі Міністерства соціальної політики України та процесі національного примирення» (далі - Програма) запроваджена спільно Міністерством соціальної політики України та з канадською неурядовою організацією «Stabilization Support Services» за підтримки Уряду Великої Британії.
4. Дем'яненко М. Актуальні проблеми переселенців в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: [nbuviap.gov.ua/index.php?...](http://nbuviap.gov.ua/index.php?...)

**ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АНАЛІЗУ МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ  
ДЛЯ ВІДПОВІДНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИХ АСПЕКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ  
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВИМОГАМ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Шевченко І. І.,

Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії

У зв'язку з активізацією євроінтеграційних процесів в Україні, розвитком міжнародного співробітництва, участю у сфері відносин міжнародного розподілу та виробничій кооперації, розширення міжнародної торгівлі вимагає використання та гармонізації міжнародних стандартів для вирішення низки питань у різних секторах та для допомоги відкритих ринків.

Міжнародні стандарти є джерелом найважливішої інформації, оскільки в них зібрано норми і правила, основані на досягненнях у різних галузях техніки, технології, практичного досвіду. Вони відіграють значну роль в міжнародній торгівлі, захисті навколишнього середовища, в удосконаленні програм безпеки й охорони здоров'я, покращення якості життя та розвитку економіки.

Для використання міжнародного досвіду під час проведення наукових досліджень у сфері страхового фонду документації (далі – СФД) та забезпечення їх відповідності вимогам міжнародних стандартів Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії проводить аналіз матеріалів міжнародних стандартів ISO за чотирма напрямками: «Фотографія», «Інформація та документація», «Управління документообігом», зокрема, «Цивільний захист». Під час аналізу матеріалів міжнародних стандартів вивчають їх основні положення та вимоги, систематизують, узагальнюють отриману інформацію та впроваджують її результати у наукову та науково-технічну діяльність.

За напрямом «Цивільний захист» фахівцями НДІ мікрографії опрацьовано та проаналізовано 30 міжнародних стандартів, які було надіслано на розгляд Українському науково-дослідному інституту цивільного захисту згідно з Угодою про науково-технічне співробітництво. Міжнародні стандарти було рекомендовано для використання під час виконання робіт у сфері «Безпека у надзвичайних ситуаціях».

Матеріали проаналізованих міжнародних стандартів надають можливість оцінити ризики, вимоги та правила впровадження комплексу організаційних, технічних і спеціальних заходів для захисту населення в надзвичайних ситуаціях, а саме: здійснення планування, управління, контролю, підтримки та безперервного поліпшення системи управління аварійно-рятувальними роботами; впровадження системи управління безпекою в організаціях під час реагування на широкий спектр фінансових, комерційних, технічних та операційних ризиків, застосованих до організацій; ідентифікації та оцінки надзвичайних ситуацій; розроблення моделі попередження надзвичайних ситуацій та настанови з планування масової евакуації; впровадження методу попередження надзвичайних ситуацій шляхом колірної кодуювання сигналу небезпеки; застосування настанов (щодо залучення добровольців для забезпечення захисту організацій від імовірних небезпек, щодо управління безперервністю системи постачання товарів та послуг, щодо створення, впровадження, підтримування системи управління безперервністю бізнес-процесів та аналізу впливу на господарську діяльність тощо).

Впровадження матеріалів міжнародних стандартів створюють передумови для охорони та захисту довкілля, безпечної діяльності людей та економічного зростання.

*ЛІТЕРАТУРА*

1. Бібулатова О., Гриньов Ю. Роль міжнародної стандартизації в економічному розвитку України // Стандартизація сертифікація якість. – 2012, – № 1. – с. 3.
2. Аналізування матеріалів міжнародних стандартів ISO та розроблення рекомендацій щодо гармонізації нормативної бази державної системи страхового фонду документації з міжнародною: звіт про НДР (проміжний) / НДІ мікрографії ; кер. Болбас О. М. ; викон.: Шевченко І. І. [та ін.]. – Х., 2013. – 63 с. – № ДР 0113U003290.
3. Дослідження матеріалів міжнародних стандартів ISO для адаптації нормативної бази державної системи страхового фонду документації до вимог європейської системи технічного регулювання та розроблення рекомендацій щодо гармонізації науково-технічної продукції сфери страхового фонду документації з міжнародною : звіт про НДР (проміжний) / НДІ мікрографії ; кер. Болбас О. М. ; викон.: Шевченко І. І. [та ін.]. – Х., 2014 – 2015. – 167 с. – № ДР 0114U001774.

***Секція 2. Організаційно-  
управлінські аспекти  
забезпечення діяльності  
ЄДСЦЗ***

## ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО РЕФОРМУВАННЯ НАГЛЯДОВОГО ОРГАНУ

Абламетова Я. А.,

Сукач Ю. Г.,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

В умовах запропонованої реформи урядового органу Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), що здійснює нагляд за дотриманням вимог законодавства на підприємствах, установах, організаціях і т. п. (підприємства) різної форми власності за високим, середнім та незначним ступенем ризику передбачається зменшити даний перелік підприємств.

Розподіл об'єктів за ступенем ризику для працівників ДСНС проведено Постановою Кабінету Міністрів України (ПКМ У) від 29 лютого 2012 року № 306 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки» та внесено зміни ПКМ У від 4 червня 2015 р. № 361 «Про внесення змін у додаток до [постанови Кабінету Міністрів України від 29 лютого 2012 р. № 306](#)».

При проведенні розподілу об'єктів за ступенем ризику необхідно враховувати досвід країн Європейського союзу та дотримуватись основних положень вимог Директиви 2012/18/ЄС. Європейського Парламенту і Ради від 4 липня 2012 року.

Основними принципами розподілу підприємств є наявність вибухопожежонебезпечних, хімічно небезпечних та інших речовин та матеріалів (речовини), що можуть призвести до виникнення надзвичайних ситуацій (НС) техногенного та природного характеру, а також завдати шкоду навколишньому природному середовищу і населенню, що потрапляє в зону можливої НС.

У відповідності до даної Директиви усі об'єкти у Європейському Союзі (ЄС) поділяються на «підприємства нижчого рівня небезпеки» та «підприємства вищого рівня небезпеки» [3], що можна порівняти до наших потенційно небезпечних об'єктів (ПНО) і об'єктів підвищеної небезпеки (ОПН).

Дана Директива рекомендує усім країнам ЄС проводити обов'язкові перевірки вище наведених об'єктів з періодичністю один раз у три роки (нижчого рівня), і щорічно (вищого рівня).

Усі керівники підприємств, установ та організацій, незалежно від форми власності, зобов'язані дотримуватись вимог законодавства ЄС та окремо взятої держави, що входить до складу ЄС у частині безпечної експлуатації підприємств, зберіганні та використанні небезпечних речовин (матеріалів), а також створенні умов для безпеки інших підприємств і забезпечення організації ліквідації наслідків можливих НС.

Усі ОПН поділяються на об'єкти першого та другого класу, даний поділ залежить від порогової маси небезпечних речовин та матеріалів, що обертаються на підприємстві. Країни ЄС у визначенні небезпеки об'єктів, теж використовують порогові маси речовин та за їх значеннями визначають рівень небезпеки підприємства.

Станом на січень 2016 року у нашій державі зареєстровано 6 024 підприємства, які віднесені до ОПН та 23 082 підприємства затверджених обласними та міськими комісіями з техногенно-екологічної небезпеки та НС, що можуть відноситись до ПНО.

На наше глибоке переконання необхідно запровадити досвід ЄС у визначенні об'єктів, які можуть створити небезпеку у відповідності до Європейських норм. Внесення змін у визначенні небезпеки підприємств відкриває можливості зменшення переліку ПНО, у яких порогові маси небезпечних речовин є невеликими, а їх значення буде меншими за встановлені норми. Дане нововведення дасть можливість суттєво зменшити кількість об'єктів віднесених до ПНО та створить умови для підприємств, для впровадження нових технологій, зменшення кількості небезпечних речовин та матеріалів на підприємстві, створення безпечних умов експлуатації підприємств, а також позбавляє їх від додаткових перевірок з питань техногенної безпеки та додержанні нормативно-правових актів з питань техногенної безпеки.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 лютого 2012 року № 306 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки».
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 361 «Про внесення змін у додаток до [постанови Кабінету Міністрів України від 29 лютого 2012 р. № 306](#)».
3. Директиви 2012/18/ЄС. Європейського Парламенту і Ради від 4 липня 2012 року.
4. Сукач Ю. Г. Профілактичний нагляд на потенційно небезпечних об'єктах України. / Ю.Г. Сукач, Л.В. Романюк // Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. курсантів і студентів «Проблеми та перспективи розвитку забезпечення безпеки життєдіяльності». м. Львів: ЛДУ БЖД, 2013. – С. 41.



## ДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ДСНС УКРАЇНИ

Андрющенко О. П.,  
НК – Кришталь Т. М., д. е. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Ефективність діяльності органів і підрозділів ДСНС України, якісне забезпечення пожежної та техногенної безпеки в державі напряму залежить від кваліфікованого державного регулювання і управління у цій сфері. До того ж пожежна та техногенна безпека являється однією з важливих функцій забезпечення національної безпеки України.

Існуюча система ДСНС не дає змоги в повному обсязі виконувати покладені на Службу завдання з реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, забезпечення належного рівня безпеки життєдіяльності населення, його захисту від НС, пожеж та інших небезпечних подій.

З огляду на зазначене, а також зміни, що відбуваються в державі у зв'язку з децентралізацією влади, реформуванням системи безпеки і оборони держави, передачею окремих повноважень щодо організації та забезпечення пожежогасіння та реагування на НС від державних органів до органів місцевого самоврядування, зумовлюють необхідність проведення реформування системи ДСНС [1].

Забезпечення пожежної та техногенної безпеки – це надзвичайно широка сфера державного управління, а діяльність органів управління і підрозділів у цій сфері тісно переплітаються з практичною діяльністю всіх галузей економіки, соціально-культурної та адміністративно-політичної сфери життя держави. Їх діяльність спрямована насамперед на забезпечення безпеки життя людей, національного багатства і довкілля.

За цих умов велика відповідальність покладається на апарат державного управління, від якості і ефективності роботи якого значною мірою залежить доля країни. Аналіз пожежної статистики, матеріалів діяльності підрозділів ДСНС України з питань попередження та ліквідації пожеж, свідчить, що у порівнянні з розвиненими країнами світу рівень забезпечення захисту населення, національного багатства та довкілля в Україні ще не відповідає сучасним вимогам.

Виходячи з цього, пріоритетним напрямком у сфері пожежної та техногенної безпеки в Україні має стати вдосконалення механізму організаційного, правового, наукового, матеріально-технічного, фінансового, кадрового та соціального забезпечення.

На нашу думку, основним недоліком реалізації державної політики у сфері цивільного захисту є недосконалість нормативно-правових актів, їх невиконання, нехтування ними або відсутність коштів у бюджеті для належного фінансування органів і підрозділів ДСНС України. Слід зазначити, що ряд НПА регулюють одні й ті ж засади функціонування служби цивільного захисту, внаслідок чого виникають правові колізії.

Першими кроками щодо реформування ДСНС України мають стати: запровадження системи управління техногенною та пожежною безпекою на основі ризик-орієнтованого підходу і європейських стандартів щодо оцінювання та аналізу ризиків пожежної та техногенної безпеки суб'єктів господарювання; поглиблення міжнародного співробітництва та активізація процесів інтеграції ДСНС до механізму цивільного захисту Європейського Союзу; створення та забезпечення подальшого нарощування матеріально-технічної бази сил цивільного захисту та їх технічне переоснащення шляхом виконання державних, регіональних та місцевих програм, залучення міжнародної технічної допомоги[2]. Вже у 2016 році у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Львівській та Тернопільській областях розпочато реалізацію пілотних проектів з питань організації заходів цивільного захисту спроможних територіальних громад та формування структурних підрозділів відповідних органів з питань НС та цивільного захисту.

Реформа ДСНС України також передбачає нову систему запобігання надзвичайним ситуаціям, пов'язану з поділом на зони ризику.

Відповідно безпосередньо ДСНС України будуть контролюватися підприємства високої зони ризику. Для підприємств малої і середньої зони ризику передбачено недержавне добровільне страхування. Такий спосіб профілактики НС називається ризик-орієнтованим підходом. Саме його впровадження дозволить Україні наблизитися до механізму цивільного захисту Європейського Союзу.

Реорганізацією передбачено формування комплексних пожежних команд, до складу яких увійдуть співробітники ДСНС України та добровольці. Зарубіжний досвід підтверджує ефективність даного впровадження. Зокрема, у США 72% від усіх рятувальників – добровольці; в Австрії бригади добровольців є головними організаторами та спонсорами закупівлі спеціальної техніки; у Чилі немає взагалі професійних пожежників, лише команди, організовані добровольцями; у Швеції відсоток добровольців складає майже 80%.

І важливим кроком проведення реформування має стати зміна фінансування системи ДСНС України. На нашу думку, перш за все, слід акцентувати увагу на належній фінансовій мотивації персоналу.

Отже, реалізація вищезазначених заходів сприятиме створенню ефективної сучасної європейської системи цивільного захисту в Україні.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Розпорядження КМУ від 25 січня 2017 р. № 61-р «Про схвалення Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій»
2. Розпорядження КМУ від 27 травня 2016 р. № 418-р «Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік».

## ДЕЯКІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДРОЗДІЛУ ДСНС УКРАЇНИ

*Ареп'єв А. Д.,  
НК - Кришталь Т. М., д. е. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Ефективність управління підрозділом ДСНС України значною мірою визначається правильним вибором методів управління.

М. Онищук наголошує, що вчення про методи управління є одним з найбільш важливих складових частин науки про управління [1]. Тому питання про методи управління було і залишається одним із центральних як в управлінській діяльності, так і в теорії державного управління.

На думку Д. Овсянко, метод управління – це спосіб реалізації його функцій, засіб впливу органу виконавчої влади на об'єкти управління [2].

Методи управління – це спосіб організуючого впливу суб'єкта управління на керовану систему або конкретний об'єкт управління, за допомогою якого реалізуються функції управління та вирішується досягнення цілей.

Як бачимо, методи мають безпосередній зв'язок з функціями управління, оскільки останні здійснюються тільки за посередництвом відповідних методів управління.

Головною метою методу управління є активація діяльності персоналу для успішного виконання службових завдань.

Всі методи, що використовуються в управлінні, пов'язані між собою, доповнюють один одного, використовуються в органічній єдності. Професіоналізм керівника якраз і полягає в тому, щоб з усього комплексу методів управління вибрати найбільш ефективні, що надійно ведуть до мети, скласти їх гнучку комбінацію і використовувати її, віддаючи перевагу певним методам, залежно від ситуації [3].

Найбільш доцільними методами управління персоналом в підрозділі ДСНС України, на нашу думку, є ті, що найкраще забезпечують бойову готовність у повсякденний час та ефективне виконання завдань під час ліквідації НС та її наслідків.

Для ефективного управління особовим складом підрозділу доцільніше використовувати методи прямого впливу (накази, розпорядження, вказівки, інструкції, положення тощо).

Такі методи, на відміну від методів непрямого впливу (які потребують значного часу для формування сприятливого психологічного клімату в колективі), дозволяють швидко, заощаджуючи час, налагодити службу дисципліну в підрозділі.

Вищезазначені методи в управлінні також називають адміністративними або організаційно-розпорядчими методами управління.

Розпорядча складова включає накази, розпорядження, вказівки, які визначають конкретні завдання для виконавців, розподіл цих завдань між ними, контроль виконання.

Організаційна складова містить в собі регламентування, інструктування, інформування, нормування, тобто вона реалізується через документи тривалої дії, що сукупно створюють межі, в яких функціонує та розвивається підрозділ [4].

Такі методи виключають випадки оскаржень наказів керівника підлеглими, що є доцільним в управлінні підрозділом ДСНС України.

Якщо враховувати фактори, які впливають на персонал підрозділу ЦЗ під час ліквідації НС, а саме: вплив негативних екстремальних чинників, дефіцит часу, надлишок інформації та інше, то доцільно використовувати якісні методи впливу.

Ці методи включають в себе добір персоналу за психофізіологічними факторами. Це важлива умова для створення в майбутньому злагодженого, стійкого до впливу вражаючих факторів колективу, який швидко реагуватиме на зміну оперативної обстановки, перебуватиме у стані постійної готовності – це все є гарантією успіху під час виконання дій за призначенням.

Також дієвим якісним методом управління є інструктажі, що, у більшості випадків, дозволяють зменшити кількість помилок персоналу під час виконання посадових обов'язків.

Ефективний вплив на підлеглих в підрозділі ДСНС України мають дисциплінарні методи. Дисциплінарний вплив керівники реалізують у формі стягнень та заохочень, які знайшли відображення у Дисциплінарному Статуті служби цивільного захисту.

Таким чином, методи дисциплінарного впливу забезпечують чіткість, дисциплінованість і порядок роботи колективу.

Отже, ефективними методами управління персоналом підрозділу ДСНС України є ті, які мають переважно авторитарний характер. Звичайно такий підхід зменшує ініціативу і творчий підхід працівників. Проте, методи, які базуються на принципі примусу, дають змогу сформувати чітку дисципліну, тим самим покращити бойову готовність персоналу, швидко реагувати на зміну подій в

умовах впливу небезпечних факторів, оперативно та раціонально виконувати дії за призначенням, забезпечуючи безпеку для життя і здоров'я людини, а це є пріоритет серед завдань ДСНС України.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Онищук Н. В. Методы государственного управления внедрением научно-технических достижений / Отв. Ред. В. Б. Аверьянов. – К.: Наукова думка, 1990. – 96 с.
2. Овсянко Д. М. Административное право: Учебное пособие для студентов / Отв. Ред. Г. А. Туманов – М.: Юристъ, 1995. – 304 с.
3. Сайт «Студопедія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://studopedia.su/13\\_51076\\_metodi-upravlinnva.html](http://studopedia.su/13_51076_metodi-upravlinnva.html)
4. Сайт «Навчальні матеріали онлайн» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://pidruchniki.com/13340203/ekonomika/metodi\\_upravlinnya\\_diyalnisty\\_u\\_pidpriyemstva](http://pidruchniki.com/13340203/ekonomika/metodi_upravlinnya_diyalnisty_u_pidpriyemstva).

### ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ ОПЕРАТИВНОЮ ТА ДОСТОВІРНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ

*Бабенко В. В., к. т. н., Єгоров П. М., Журавель О. Г., Подорожний В. І., Яковченко О. І.,  
Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії*

Державна система страхового фонду документації (далі – державна система СФД) займається питаннями довгострокового страхового зберігання копій документів. Під поняттям «довгострокове страхове зберігання» – мається на увазі термін збереження копій документів не менше ніж 75 років.

У страховому фонді документації як носій інформації використовують чорно-білу галогенідосрібну фотоплівку (далі – фотоплівка) – на даний час це визначення в усьому світі найбільш технологічний спосіб, який забезпечує надійне довгострокове страхове зберігання копій документів на гарантований строк у межах 100 – 500 років. Головним проблемним питанням у державній системі СФД є те, що розроблені та впроваджені нормативно-технічні документи та технології довгострокового страхового зберігання копій документів розроблено лише для традиційної фотозйомки документації, виготовленої за вимогами державних стандартів Єдиної системи конструкторської документації, Єдиної системи технологічної документації, Єдиної системи програмної документації, будівельної документації тощо.

Сучасне устаткування для мікрофільмування, новітні можливості цифрової обробки сигналів і зображень здатні забезпечити розширення можливостей державної системи СФД Укрдержархіву.

Стає можливим закладання на довгострокове страхове зберігання не тільки копії документів на паперовій основі, а й будь-яку інформацію, надану в цифровому або аналоговому вигляді. Однак реалізація таких можливостей потребує розроблення нових способів представлення інформації на фотоплівці, а також нових технологій зберігання цієї інформації на фотоплівці та відтворення з неї копій.

Метою цієї статті є висвітлення актуальних проблемних питань, які постають перед державною системою СФД у забезпеченні довгострокового зберігання документів і відтворення з них копій в умовах стрімкого розвитку сучасних технологій.

Функціонування державної системи страхового фонду документації ґрунтується на засадах:

- обов'язковості включення документації, необхідної для потреб оборони України, поставлення на виробництво, експлуатацію та ремонт продукції оборонного, мобілізаційного і господарського призначення, для проведення будівельних (відбудовчих), аварійно-рятувальних та аварійно-відновлювальних робіт під час ліквідування надзвичайних ситуацій та в особливий період, а також у сфері збереження інформації про культурні цінності, до страхового фонду документації України;

- збереження державної та іншої передбаченої законом таємниці;

- додержання законодавства України з авторських прав;

- страховий фонд документації України, створений на кошти державного бюджету, є власністю держави;

- страховий фонд документації України, створений на власні кошти юридичних осіб, може бути віднесений до державної власності, якщо це передбачено договором.

Проведення аварійно-рятувальних та аварійно-відновлювальних робіт під час ліквідування надзвичайних ситуацій та в особливий період на об'єктах оборонного та господарського призначення без одержання оперативної та достовірної інформації не можливо.

Одержання достовірної інформації для проведення цих робіт держава забезпечує завдяки формуванню, веденню та використанню СФД України.

Слід зазначити що на цей час в світі для створення страхових фондів документації використовується фотоплівка і альтернативного носія інформації який би за показником «якість-ціна-термін зберігання» відповідав фотоплівці не існує. У багатьох країнах проблемам оцінки якості сканування приділяється найпильніша увага. У світі розробляють, затверджують і застосовують відповідні нормативні документи. Розробляють і використовують тест-об'єкти і тест-оригінали.

Але незважаючи на це, залишається відкритим питання щодо електронних копій, які вже зроблені постачальниками документації. Придбання нових сканерів і виконання повторного переведення у цифровий вигляд буде витратним і трудомістким завданням.

У цій ситуації гостро постає питання визначення якості вже сканованих документів, які надають постачальники у вигляді електронних копій на довгострокове зберігання.

Також слід зазначити що спосіб збереження документації в аналоговому вигляді на фотоплівці розраховано на довгострокове збереження і не забезпечує оперативного доступу до інформації та не дає можливості її оперативного використання.

Для вирішення цих проблемних питань в НДІ мікрографії проводяться роботи з розроблення та впровадження перспективних цифрових технологій для формування та збереження інформації в цифровому вигляді на комп'ютері та на фотоплівці.

Зокрема це актуально для інтерактивних карт, баз даних, 3D карт, векторної графіки, інтернет-ресурсів тощо.

Впровадження новітніх технологій збереження цифрової інформації у вигляді оптично зчитуваних кодів на фотоплівці та використання традиційних технологій дозволить зберігати та відтворювати інформацію і копії документів СФД не залежно від форми представлення цих документів та від носіїв, на яких вони зберігаються.

## **ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОПОВІЩЕННЯ ТА ІНФОРМУВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

*Білоус В. С.,*

*НК - Білека А. А., к. ю. н., доцент,*

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля*

*Національного університету цивільного захисту України*

Питання здійснення заходів цивільного захисту в Україні, склад органів управління та сил цивільного захисту, планування діяльності єдиної державної системи цивільного захисту, порядок виконання нею завдань та організації взаємодії врегульовані постановою КМУ «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях» від 15 лютого 1999 року № 192 [1].

Головним і невід'ємним елементом всієї системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру є інформація та оповіщення.

Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій полягає у своєчасному доведенні відповідної інформації до органів управління цивільного захисту, сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання, що належать до єдиної державної системи цивільного захисту, та населення і забезпечується шляхом здійснення заходів, визначених у [статті 30 Кодексу цивільного захисту України](#) [2].

Органи управління цивільного захисту здійснюють збір, підготовку, зберігання, оброблення, аналіз, передачу інформації з питань цивільного захисту та зобов'язані надавати населенню через засоби масової інформації оперативну та достовірну інформацію про загрозу виникнення та/або виникнення надзвичайних ситуацій з визначенням меж їх поширення і наслідків, а також про способи та методи захисту від них.

Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій забезпечується шляхом: функціонування загальнодержавної, територіальних, місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, спеціальних, локальних та об'єктових систем оповіщення; централізованого використання телекомунікаційних мереж загального користування, у тому числі мобільного (рухомого) зв'язку, відомчих телекомунікаційних мереж і телекомунікаційних мереж суб'єктів господарювання в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а також мереж загальнонаціонального, регіонального та місцевого радіомовлення і телебачення та інших технічних засобів передавання (відображення) інформації; автоматизації процесу передачі сигналів і повідомлень про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій; функціонування на об'єктах підвищеної небезпеки автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення; організаційно-технічної інтеграції різних систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій та автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення; функціонування в населених пунктах, а також місцях масового перебування людей сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло для передачі інформації з питань цивільного захисту [2].

Отже, система оповіщення цивільного захисту України – це комплекс організаційно-технічних заходів, апаратури оповіщення, засобів та каналів зв'язку, призначених для своєчасного доведення сигналів та інформації з питань цивільного захисту до органів виконавчої влади всіх рівнів, підприємств, установ, організацій і населення.

Оповіднення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій полягає у своєчасному доведенні такої інформації до органів управління цивільного захисту, сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання та населення.

Інформацію з питань цивільного захисту становлять відомості про надзвичайні ситуації, що прогножуються або виникли, з визначенням їх класифікації, меж поширення і наслідків, а також про способи та методи захисту від них.

На нашу думку, удосконаленню та оптимізації процесів оповіщення та інформування у сфері цивільного захисту сприятиме реформування, оснащення та навчання професійних сил реагування на надзвичайні ситуації, зокрема, комплектація ДСНС України кваліфікованими аналітиками та оснащення органів і підрозділів цивільного захисту сучасними засобами зв'язку та передачі даних. Необхідно здійснити аналіз стану існуючих систем оповіщення, в тому числі централізованих, локальних та об'єктових, їх спроможності щодо своєчасного оповіщення населення територіальної громади, а також визначити необхідність впровадження нових систем оповіщення.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях» від 15 лютого 1999 року № 192 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/192-99-%D0%BF>.
2. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 1999 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» від 09 січня 2014 р. № 11. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>.
4. Кочін І. В., Кіктенко В. Я., Сидоренко П.І. та інші. Оптимізація потоків інформаційного забезпечення населення при надзвичайних ситуаціях // Актуальні питання медичної науки та практики: Збірник наукових праць Запорізької медичної академії післядипломної освіти. - Вип. 69. - (Ювілейний). - Запоріжжя, 2006. - С.119-124.

#### МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ЯК ОДИН ІЗ СУБ'ЄКТІВ У БОРОТЬБІ З ТЕРОРИЗМОМ

*Бойко О. В.,  
НК - Шелехов А. О., к. ю. н., доцент,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Однією з основних проблем, що вже багато років турбує українське суспільство, є проблема боротьби з тероризмом. Дана проблема є актуальною для нашої держави у зв'язку з тим, що на сьогодні в Україні проводиться антитерористична операція в якій безпосередньо приймають участь всі органи Міністерства внутрішніх справ.

Питаннями ефективної боротьби з тероризмом займалися такі вчені, як В.Ф. Антипенко, О.С. Допілка, В.П. Ємельянов, Гаврилін Ю.В., Смирнов Л.В., Мукоїда Р.В. та інші науковці. Дані вчені, вважають, за необхідність у створенні, вдосконаленні та розробці нових прийомів у безперервній боротьбі з тероризмом.

Відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом», тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [1].

Тобто, це одне із найнебезпечніших і важко прогнозуючих явищ сучасності. На сьогодні статистична інформація, яка зареєстрована Генеральною прокуратурою України, надає наступні показники: 2013 році скоєно 4 терористичних злочинів; за 2014 рік вже 1425; протягом 2015 року скоєно вже 1232 терористичних злочинів; в 2016 році – 1865; а вже за січень 2017 рік – 139 терористичних злочинів. Тобто, спостерігається динаміка та тенденція збільшення злочинів терористичної спрямованості в Україні, і це потребує негайних та професійних дій у їх попередженні, запобіганні та протидії.

Боротьба з тероризмом – це складний процес, який покладається на спеціально уповноважених суб'єктів, з метою попередження тероризму на початкових стадіях, виявлення осіб, які вчиняють терористичні злочини та забезпечення громадської безпеки та громадського порядку у суспільстві. Так, суб'єктами протидії та боротьби з тероризмом виступають: Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України, Міністерство оборони України, Управління державної охорони України та інші державні органи профілюючої спрямованості.

Одним із центральних суб'єктів у боротьбі з тероризмом безперечно є Міністерство внутрішніх справ України. Діяльність МВС України спільно з Національною поліцією України є безперервним та динамічним процесом у протидії злочинам у різних сферах.

В Україні від Міністерства внутрішніх справ вимагається постійний захист прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та ведення боротьби із злочинністю, у тому числі із проявами тероризму.

Основними задачами, які покладаються на Міністерство внутрішніх справ України разом з Національною поліцією являється: організація боротьби з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення злочинів, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції Національної поліції; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій. Згідно із законодавством України МВС створює необхідні умови для безпеки працівників суду і органів поліції, їхніх близьких родичів і осіб, що беруть участь у кримінальному судочинстві.

Хотілося б підкреслити, що головною метою тероризму не виступає завдання шкоди життю, здоров'ю чи майну осіб, а виступає саме створення у суспільстві атмосфери страху і жаху як спосіб боротьби з суспільно-політичним ладом, державною владою та привернення уваги громадськості разом із засобами масової інформації до певних політичних, релігійних чи інших поглядів [2]. І тому, дуже часто жертвами терористів стають безневинні люди, але терористів це не зупиняє, для них найважливішим залишається досягнення своїх суспільно-небезпечних цілей.

В Україні чинниками, що впливають на розвиток тероризму виступають політична ворожнеча, економічна криза, нестабільність у політиці, протистояння між різними соціальними групами, наростання проявів сепаратизму та розвиток нелегального ринку зброї.

Останнім часом тероризм набуває все більш нових форм та видів, таким чином, у світі функціонує: комп'ютерний, ядерний, морський, повітряний, космічний, хімічний та електромагнітний тероризм. Даний перелік є невичерпним, бо з часом з'являються більш нові та небезпечніші види вираження терористичного явища.

Діяльність МВС України та інших суб'єктів у боротьбі з тероризмом ґрунтується на певних принципах, які передбачені законодавчою базою України. Ці принципи умовно можна розділити на три групи, а саме: загально правові принципи – це принципи законності, комплексного використання правових, профілактичних, політичних, соціально – економічних та пропагандистських заходів; кримінально-правові принципи і принципи боротьби зі злочинністю - пріоритет заходів попередження тероризму, невідворотність покарання за здійснення терористичної діяльності або участь у терористичній діяльності, поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом; окремі принципи антитерористичного законодавства – це принципи, що стосуються захисту життя і прав осіб, що натикаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності, мінімальні поступки терористові, єдиноначальність у керівництві силами і засобами, що залучаються з метою проведення антитерористичних операцій, мінімальний розголос технічних прийомів і тактики проведення антитерористичних операцій, а також складу учасників зазначених операцій [4].

На вищезазначених загальних положеннях повинні діяти усі суб'єкти протидії тероризму, у тому числі Міністерство внутрішніх справ України, тому що дотримання вимог, які надаються законодавством дадуть змогу швидко, професійно і неупереджено боротися з даною загрозою.

Важливу роль у боротьбі з тероризмом відіграє співробітництво із зарубіжними країнами, а саме взаємодія з правоохоронними органами та спецслужбами іноземних держав та запозичення у них досвіду [3].

Отже, діяльність Міністерства внутрішніх справ України залишається надійною гарантією громадської безпеки, необхідної для захисту життя, здоров'я, честі, гідності громадян, їх законних інтересів, забезпечення суспільного спокою, охорони майна та боротьби з тероризмом за допомогою використання нових практичних засобів, таких як попередження тероризму; співробітництво та взаємодія між усіма суб'єктами боротьби з тероризмом; застосування міжнародного досвіду та іноземних методів у боротьбі з терористичними злочинами; притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили чи були задіяні під час вчинення терористичного акту, без винятків.

Таким чином, Міністерство внутрішніх справ України відповідно до своєї компетенції повинно запобігати терористичним проявам та попереджувати терористичні злочини, використовуючи при цьому здобутки міжнародного досвіду протидії тероризму.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. "Про боротьбу з тероризмом": Закон України від 20.03.2003 № 638-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 25. – Ст. 180.

2. Актуальні питання боротьби з тероризмом [Електронний ресурс] / С. А. Буткевич // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2009. – Вип.21. – С. 51- 60. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz\\_2009\\_21\\_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2009_21_7)

3. Міжнародне співтовариство у боротьбі з тероризмом [Електронний ресурс] / О. В. Філонов. // Політологічні записки. - 2013. - № 7. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap\\_2013\\_7\\_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2013_7_22)

4. Національне законодавство у сфері боротьби з тероризмом: можливі шляхи вдосконалення [Електронний ресурс] / О. В. Шамара // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 433-445. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs\\_2012\\_2\\_58](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2012_2_58)

#### **СИСТЕМА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЕСТОНІЇ**

*Верещак А. О.,  
НК – Чубіна Т. Д., д. і. н., професор,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

В системі Естонській Республіці управління в умовах кризових та НС складається з двох складових системи цивільного захисту та системи кризового управління.

Система цивільного захисту – сукупність заходів, спрямованих на захист життя людей, власності та навколишнього середовища у випадку кризових та НС. Головними завданнями системи цивільного захисту є: визначення можливих кризових та НС, шляхів їхнього попередження, або мінімізації їхніх наслідків; розробка планів дій у випадку кризових та НС; підготовка особового складу та ресурсів для ліквідації кризових та НС; реагування на кризові та НС та мінімізація їхніх наслідків для населення та навколишнього середовища;

відновлення життєво необхідної інфраструктури;  
організація раннього попередження та інформування населення під час кризових та НС;  
проведення навчань щодо запобігання, готовності та реагування на кризові та НС;  
інформування громадськості про правила поведінки під час кризових та НС;

*Система кризового управління* – це сукупність заходів та дій, які здійснюються державними установами у співробітництві з органами місцевого самоуправління та іншими організаціями з метою забезпечення безпеки населення країни у випадку кризових та НС. При цьому громадська безпека розглядається як захист та забезпечення безперешкодного функціонування державних інституцій, органів місцевого самоврядування, а також захист фізичного та морального стану населення країни, забезпечення функціонування життєво необхідної інфраструктури тощо.

Діяльність в цій сфері здійснюється на основі Закону про рятувальні роботи (регулює питання організації пожежних та рятувальних служб, а також визначає права та обов'язки в згаданій сфері), Закону про державний резерв (регулює види національних резервів і шляхи та механізми їхнього застосування), Закону про НС (визначає заходи, які мають бути вжиті у випадку виникнення кризових ситуацій, зокрема внаслідок природних явищ), Закону про державний надзвичайний стан (визначає умови запровадження надзвичайного стану в країні), Закону про готовність до НС (визначає права та обов'язки у сфері цивільного захисту та управління кризами на національному, регіональному та місцевому рівнях, а також механізми контролю).

Організація роботи та координація взаємодії між міністерствами та відомствами ЄР у випадку кризових та НС є такою:

МВС (Рятувальний департамент) – управління та координація діяльності в рамках системи цивільного захисту та системи кризового управління;

Мінекономіки та комунікацій – постачання (наприклад, до зони стихійного лиха) енергоносіїв та промислових товарів; телекомунікація, поштові послуги, транспорт;

МВС (Рятувальний департамент, Прикордонна служба, поліція), Поліція безпеки – забезпечення громадського порядку, цивільний захист, рятувальні роботи, захист інформації;

Міністерство соціальних питань – медичні послуги, соціальний захист, працевлаштування;

Державна канцелярія – “Психологічна оборона” та інформування громадськості;

Міністерство сільського господарства – постачання продуктів харчування;

Міністерство фінансів – фінансування заходів;

Міністерство культури – захист культурної спадщини.

МВС є головним державним органом, на який покладено завдання вироблення та реалізації державної політики в галузі попередження та подолання наслідків кризових та НС. Координаційним центром запобігання та подолання наслідків кризових та НС є Рятувальний департамент, який виконує такі функції:

підготовка національних програм та політики в галузі попередження та подолання наслідків кризових та НС;

збір та аналіз інформації стосовно кризових та НС, підготовка пропозицій щодо їхнього прогнозу, попередження та подолання;

координація дій на загальнонаціональному рівні у випадку кризових та НС;

забезпечення роботи Національного кризового комітету при Уряді ЄР;

координація та здійснення планування заходів кризового управління в державі загалом та національному рівні зокрема;  
підготовка пропозицій щодо розвитку системи інформаційного обміну та раннього попередження;  
запровадження стандартів та норм при підготовці документів в рамках реалізації державної політики в галузі попередження та подолання наслідків кризових та НС;  
організація державного резерву для реалізації державної політики в галузі попередження та подолання наслідків кризових та НС;  
координація дій між органами місцевого самоврядування, рятувальними службами і збройними силами;  
координація та організація попередження та подолання наслідків кризових та НС на міжнародному рівні;  
проведення навчання та підготовки кадрів в сфері попередження та подолання наслідків кризових та НС.

Загальну координацію взаємодії між органами державної влади здійснює Урядовий кризовий комітет (під керівництвом Прем'єр-міністра ЕР), головними функціями якого є забезпечення реалізації державної політики в галузі попередження й подолання наслідків кризових та НС, підготовка пропозицій щодо удосконалення цієї політики для розгляду Урядом ЕР, а також підготовка, гармонізація та представлення Уряду планів дій, спрямованих на подолання кризової ситуації.

В Естонії головним державним органом, відповідальним за управління в галузі рятувальної служби, є Рятувальний департамент МВС Естонської Республіки, який: планує розвиток рятувальних служб; керує та при необхідності координує пожежно-рятувальні роботи при значних катастрофах; організує та здійснює державний нагляд за пожежною безпекою; контролює оперативну готовність рятувальних служб; організовує та здійснює роботи з розмінування.

Загалом до системи державної рятувальної служби Естонської Республіки входять: Рятувальний департамент Естонської Республіки; воєнізовані рятувальні підрозділи (підпорядковані Рятувальному департаменту); рятувальні служби, які підпорядковані повітовим управам.

Завданнями рятувальної служби Естонської Республіки є такі:

– здійснення пожежних та рятувальних робіт – роботи з порятунку людей і майна, а також із захисту навколишнього середовища при пожежах, стихійних лихах, катастрофах, аваріях, вибухах, дорожньо-транспортних пригодах та інших нещасних випадках, а також з ліквідації загроз, які супроводжують нещасні випадки;

– розмінування – пошук вибухонебезпечних предметів на основі попередньо розробленої програми, знищення вибухонебезпечних предметів, технічний контроль після вибуху тощо;

– державний пожежний нагляд - роботи з виконання правових актів, які стосуються пожежної безпеки.

До складу Рятувального департаменту ЕР входить Центр кризового менеджменту, який здійснює загальнонаціональний контроль та координацію дій у випадку стихійних сил та техногенних катастроф.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Труш О. О. Досвід побудови та діяльності систем цивільного захисту країн – членів ЄС Центральної Європи / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2010. – Вип. 2. – С.454–461.

### **ЯПОНІЯ, НОВА ЗЕЛАНДІЯ, АВСТРАЛІЯ: ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ**

*Верещак В. О.,  
НК – Чубіна Т. Д., д. і. н., професор,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

В Японії не існує спеціально створеної організаційної структури для захисту від НС. Ця функція покладена на Центральну раду захисту із захисту від НС, яку очолює Прем'єр-міністр і відповідні ради префектур та населених пунктів на чолі із губернаторами префектур, мерами міст і старостами сіл. Членами Центральної ради є керівники провідних міністерств і відомств країни, президент товариства Червоного Хреста Японії і голова директорської ради банків країни.

Основними завданнями Центральної ради є планування заходів із захисту від лих і повсякденний контроль їх виконання державними відомствами, громадськими та іншими організаціями; розробка і впровадження в життя Основного плану захисту від НС та планів невідкладних заходів в умовах НС;



організація моніторингу і спостереження за сейсмічною обстановкою на території країни, а також станом об'єктів довкілля; розвиток і удосконалення нормативно-правової бази з питань захисту від НС.

У разі виникнення НС на базі Центральної ради і під її контролем створюються Центральний штаб з ліквідації наслідків лиха або Центральний штаб з невідкладних заходів в умовах НС (залежно від характеру та масштабів лиха). При префектурах і адміністраціях місцевих органів влади на базі рад із захисту від лих створюються штаби з ліквідації наслідків НС або штаби з невідкладних заходів в умовах НС.

У Новій Зеландії діяльність з питань ЦО очолює Комітет Кабінету міністрів з внутрішньої та зовнішньої безпеки. У разі виникнення НС Комітет має право приймати рішення стосовно захисту населення та територій від імені уряду країни. Комітет несе відповідальність за планування та здійснення заходів щодо відновлення економічних об'єктів та інфраструктури після НС. Крім того, в країні існує Міністерство цивільної оборони, керівник якого координує діяльність місцевих органів ЦО та надзвичайних служб, контролює використання їх персоналу, створення запасів матеріалів та засобів на надзвичайний період. За необхідності при Міністерстві створюється консультативний орган – Національний комітет ЦО. Територія країни поділена на кілька зон ЦО, в яких керівництво та відповідальність за готовність у разі НС покладається на відповідного керівника.

В Австралії створена Служба з дій у надзвичайних ситуаціях (ЕМА). Вона є координуючим органом державної влади в розробці національної стратегії, планів та програм боротьби з різними лихами та їх реалізації в мирний і воєнний час, в підготовці фахівців та навчанні населення діям у разі НС, розвитку та удосконаленні систем зв'язку та оповіщення, надання фінансової та матеріальної допомоги постраждалим територіальним (штатам) і місцевим органам влади.

Отже, зміни воєнно-політичної обстановки у світі призвели до переходу від системи цивільної оборони, яка з моменту створення була одним із стратегічних чинників обороноздатності до спрямованої на збереження життя і здоров'я людини та середовища її існування системи цивільного захисту. Наслідком цього є перерозподіл прав, відповідальності, витрат між центральними органами управління та організаціями на місцях. Зростає відповідальність місцевих органів влади. Вживаються заходи щодо перерозподілу витрат у цій сфері з центрального на місцевий рівень та приватний сектор.

Одним з основних напрямів реформування цієї сфери за кордоном є розширення завдань та функцій системи органів державного управління в умовах НС, переорієнтація їх сил та засобів на дії як у воєнний, так і у мирний час.

Заходи на воєнний час плануються виходячи з умов регіональних війн та використання високоточної звичайної зброї, але не виключається й вірогідність застосування зброї масового ураження. А сили та засоби застосовуються для захисту населення та ліквідації наслідків великомасштабних НС різного характеру в мирний час, враховуючи акції технологічного тероризму на транспорті та у промисловості. Ці системи стають мобільнішими, що дозволяє маневрувати силами та засобами в короткі строки. Керівництво країн прагне зробити їх складовою суспільного життя, де кожен громадянин повинен брати участь в заходах, спрямованих на забезпечення захисту від НС та ліквідацію їх наслідків.

Велика увага приділяється підготовці керівного складу органів управління і персоналу аварійно-рятувальних та інших формувань, а також розвитку громадських рятувальних формувань та навчанню населення з питань захисту від НС.

Таким чином, у більшості розвинених країн світу здійснюється перехід від системи ЦО, орієнтованої в основному на особливий період, до системи цивільного захисту, на яку покладається завдання із запобігання та реагування на НС різного характеру у воєнний та мирний час. Крім того, реформовані системи відіграють велику роль у забезпеченні національної безпеки країн.

Аналіз досвіду зарубіжних країн засвідчує, що створені ними системи державного управління в умовах НС продовжують розвиватися з метою ефективно забезпечення життєдіяльності людей і суспільства, об'єктів економіки та інфраструктури у випадку їх виникнення. А відмінності у їх побудові та функціонуванні зумовлені національними особливостями їх формування та розвитку. Але незважаючи на це, їх об'єднує спільна мета, яка полягає у прогнозуванні та запобіганні виникнення і ліквідації наслідків НС різного характеру, у тому числі у плануванні, організації проведення відповідних заходів та здійсненні контролю за їх виконанням. Адже НС не мають національного забарвлення і у будь-якій країні становлять загрозу для людини, суспільства, довкілля.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Чмига В. О. Діяльність органів державної влади у сфері цивільного захисту : навч. посіб. / В. О. Чмига, Н. Г. Клименко, М. Г. Орел; За заг. ред. В. О. Чмиги. – К. : Вид-во НАДУ, 2008. – 152 с.

## СТРУКТУРИЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЧАЛЬНИКІВ КАРАУЛІВ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Видрич В. С.,  
НК – Кибальна Н. А., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Аналіз сучасної наукової (Д. Бодди, В. Бусел, С. Кремінський, О. Мороз, Н. Тарнавська, Ф. Хміль, В. Шапар, А. Шегдата ін.), законодавчої та нормативно-правової літератури дав можливість трактувати дефініцію *управлінська діяльність начальника караулів пожежно-рятувальних підрозділів* як форму активності, сукупність навиків, умінь, способів і засобів доцільних вчинків і дій, що характеризують їхню здатність спрямовувати процес вирішення різнопланових завдань щодо забезпечення захисту населення при надзвичайних ситуаціях, протипожежного захисту та аварійно-рятувальних робіт.

На основі аналізу наукових джерел (Р. Гріфін [1], М. Мескон[2], С. Робінз[3] та ін.) виокремлено систему виробничих функцій управлінської діяльності начальника караулу пожежно-рятувального підрозділу, до якої зараховуємо функції: планування діяльності, організації діяльності, мотивації діяльності, контролю діяльності, контролю діяльності, комунікації управління, прийняття рішень, керівництва і лідерства (рис.).

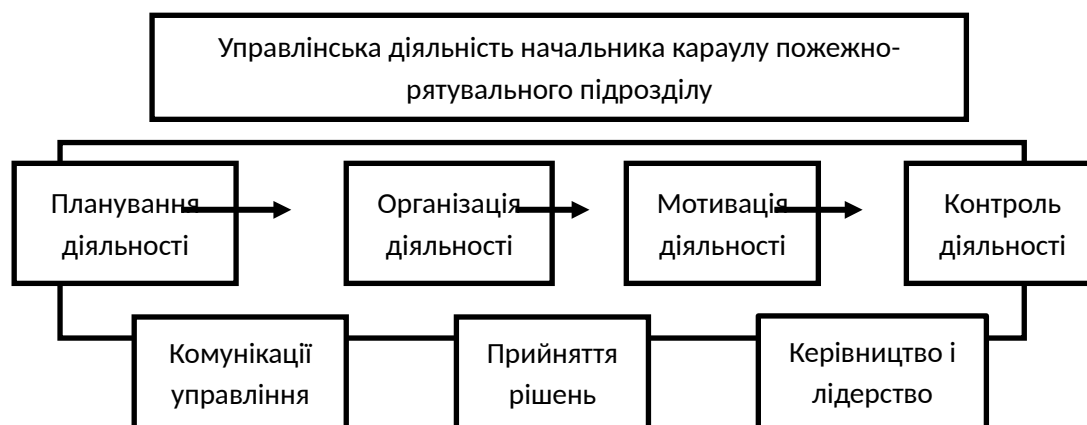


Рис. Дерево виробничих функцій управлінської діяльності начальника караулу пожежно-рятувального підрозділу

Наступним етапом нашого дослідження є виокремлення підходів щодо удосконалення професійної підготовки начальників караулів пожежно-рятувального підрозділу до управлінської діяльності.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Гріфін Р. Основи менеджменту : підручник / Р. Гріфін, В. Яцура. -- Львів : Бак, 2001. – 624 с.
2. Мескон М. Основи менеджменту / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1992. – 702 с.
3. Роббинз С. Менеджмент : пер. с англ.– 8-е изд. / С. Роббинз, М. Коултер. – М. : Вільямс, 2007. – 1056 с.

### СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ВЗАЄМОДІЯ» ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Гаркуша О. О.,  
НК – Пасинчук К. М., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

На сьогодні в Україні здійснення правоохоронної діяльності уповноваженими органами держави не можна вважати задовільним. Основними причинами є відсутність належної взаємодії, координації діяльності правоохоронних органів. Відомо, що у роботі суб'єктів правоохоронної діяльності спостерігається дублювання у виконанні контрольних функцій, неузгодженість дій, недостатньо використовується наявний інтелектуальний потенціал, часом виявляється нездорова конкуренція серед працівників різних правоохоронних відомств.

Теорія і практика правоохоронної діяльності потребують насамперед з'ясування суті та змісту поняття «взаємодія», що дасть змогу розробити рекомендації для подальшого вдосконалення механізму взаємодії правоохоронних органів.

На думку С. К. Коротова, взаємодія — це форма кооперації сил і засобів для досягнення конкретної управлінської мети, а процес взаємодії моделюється суб'єктом управління заздалегідь [1].

Взаємодія між структурними підрозділами кожного окремого суб'єкта правоохоронної діяльності є важливою і необхідною як сама по собі, так і як передумова для ефективної взаємодії між різними суб'єктами цієї діяльності.

Складнощі розробки проблеми взаємодії між всіма суб'єктами, що здійснюють правоохоронну діяльність, зумовлені кількома аспектами.

По-перше, ні в законодавстві, ні в теорії чітко не визначено переліку тих органів, які є правоохоронними.

По-друге, правоохоронні органи в Україні є досить численними, що не може не ускладнювати їхню узгоджену діяльність.

Аналіз вживаних у теорії і практиці управління в сфері правоохоронної діяльності визначень поняття взаємодії дає підстави виділити найбільш важливі її компоненти: взаємодія являє собою діяльність; наявність не менше двох суб'єктів; ця діяльність спільна; погодженість за метою, місцем, часом; наявність нормативного регулювання; становище, що займають взаємодіючі суб'єкти в ієрархії системи; зміст вирішуваних завдань; спрямованість діяльності взаємодіючих елементів.

В. М. Плішкін визначав взаємодію в органах внутрішніх справ як «такий стан взаємозв'язку між елементами системи органів внутрішніх справ, при якому вони справляють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу діяльності» [2]. На нашу думку, при визначенні поняття взаємодії правоохоронних органів необхідним є поєднання: по-перше, філософського розуміння поняття взаємодії, по-друге, управлінського підходу; по-третє, специфіки діяльності та функцій правоохоронних органів. Підсумовуючи наведене взаємодія правоохоронних органів - це такий стан взаємозв'язків між відповідними правоохоронними органами, який створює умови для спільної узгодженої діяльності, метою якої є ефективна реалізація вимог Конституції і законів України та забезпечення правопорядку.

Також важливим в теоретичному та практичному значенні є поняття «взаємодії» в діяльності служби ДСНС України. Вдала реалізація теоретичних та практичних основ взаємодії сприяє тому, що це забезпечує надійний захист громадян та їх безпеку, надання допомоги в надзвичайних ситуаціях тощо.

#### ЛІТЕРАТУРА

3. Коротов С. К. Некоторые теоретические вопросы совершенствования взаимодействия служб и подразделений органов внутренних дел // Актуальные проблемы совершенствования управленческой деятельности МВД, УВД в свете требований постановления ЦК КПСС «Об улучшении работы по охране правопорядка и усилении борьбы с правонарушениями». — М., 1981. — С. 63.

4. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ. — К., 1997. — С. 503.

### ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ЗАХІД ПОЛІЦІЇ

Гвоздюк В. В.,  
НК - Фещенко Л. О., к. ю. н., доцент,  
Національна академія внутрішніх справ

Реформування системи МВС України є однією з центральних подій сучасної Української держави, яка має суспільний резонанс і підлягає пильній увазі з боку громадськості.

Одним із рішучих кроків влади на шляху перетворень є прийняття Верховною Радою України Закону України (далі ЗУ) «Про Національну поліцію», який визначає загальні засади функціонування поліцейських підрозділів і статус поліцейського. Новелою у діяльності Національної поліції України є запровадження у практичну діяльність поліцейських превентивного поліцейського заходу – поліцейського піклування.

Цей захід знайшов своє закріплення у ст. 41 ЗУ «Про Національну поліцію». Втім, визначення «поліцейського піклування» у відповідній статті не подано, що ускладнює конкретне розуміння цього поняття. Також викликають зауваження деякі інші положення згаданої статті.

Відповідно до п. 4 ч.1 ст. 41 Закону поліцейське піклування може здійснюватися щодо особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі[1]. Вважаємо, що незважаючи на задекларовану публічно-сервісну діяльність поліції, таке положення закону не відповідає стану ресурсного забезпечення поліцейських підрозділів, основним завданням поліції та й, певною мірою, суперечить нормам чинного законодавства. Зокрема, ст. 178 Кодексу України про адміністративні правопорушення « Розпивання пива, алкогольних,

слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді» передбачає відповідальність особи за перебування у громадському місті в стані алкогольного сп'яніння, що ображає людську гідність і громадську мораль [2]. Безумовно, особа, яка втратила здатність самостійно пересуватися, має нести адміністративну відповідальність, адже «виконала» об'єктивну сторону правопорушення, передбаченого ст. 178 КУпАП. В таких випадках поліцейські повинні виконати вимоги ст. 260, 262 КУпАП щодо адміністративного затримання такої особи з метою припинення адміністративного правопорушення, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення.

У ч. 4 ст. 41 ЗУ «Про Національну поліцію» передбачено, що про застосування поліцейського піклування складається протокол. Проте, наразі реалізація цього положення статті неможлива, оскільки бланк такого протоколу не затверджено у жодному наказі МВС України. Загалом форма протоколу також не розроблена і щодо інших превентивних поліцейських заходів, зокрема обмеження фактичного володіння річчю та проникнення до житла чи іншого володіння особи.

Резюмуючи вище наведене, ми пропонуємо виключити п. 4 ч.1 ст. 41 Закону щодо поліцейського піклування відносно особи, яка перебуває у стані сп'яніння.

Також для реалізації вимог ч. 3 ст. 41 щодо вилучення у особи зброї чи інших предметів, якими особа може завдати шкоди оточуючим чи собі, поряд із заборобою обшуку такої особи, необхідно вказати, що таке вилучення можливе при здійсненні поверхневої перевірки.

Нагальною потребою є також затвердження окремим наказом МВС України бланків протоколів про здійснення окремих поліцейських превентивних заходів.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015; Електронний ресурс, режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19]

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984; Електронний ресурс, режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page]

### ОРГАНІЗАЦІЯ ОПОВІЩЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ АБО ФОРМУВАННЯ ПОВЕНІ (ПАВОДКУ) У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Гірняк Т. І.

НК – Бабаджанова О. Ф., к. т. н., доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Відповідно до [Кодексу цивільного захисту України](#), [Положення про єдину державну систему цивільного захисту](#) [1, 2], одним із основних завдань єдиної державної системи (ЄДСЦЗ) є оповіщення населення про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, своєчасне та достовірне його інформування про фактичну обстановку і вжиті заходи.

За повторюваністю, площею поширення і середньорічними матеріальними збитками повинь займає перше місце серед стихійних лих. Особливістю повеней, як і деяких інших надзвичайних ситуацій природного характеру, є те, що їх неможливо запобігти.

Найбільш часті повені у Львівській області виникають під час сильних опадів у вигляді дощу, швидкого танення снігу і в разі заторів льоду на річках. У районах можливого виникнення повеней проводиться ряд попереджувальних заходів, спрямованих на зниження ступеня впливу їх уражаючих чинників і наслідків для населення, економіки та навколишнього середовища.

До оперативних попереджувальних заходів відносяться:

- оповіщення населення про небезпеку, його інформування про порядок дій у сформованих надзвичайних умовах;

- евакуаційні заходи;

- часткове обмеження або припинення функціонування підприємств, що знаходяться в зоні можливого затоплення.

Розглянемо порядок оповіщення про загрозу або формування повені (паводку). Інформація про загрозу, або формування повені (паводку), виникнення надзвичайної ситуації поступає від:

- Львівського обласного центру з гідрометеорології;

- Львівського облводгоспу;

- оперативно-чергової служби районних відділів (управлінь) з питань НС та ЦЗН;

- оперативно-чергової служби підрозділів Головного управління ДСНС України в Львівській області;

- сільських (міських) рад.

Термін передачі інформації від оперативно-чергової (диспетчерської) служби територіального органу управління або підрозділу центрального органу виконавчої влади, підприємства, установи та організації, незалежно від форми власності і господарювання (через оперативного чергового управління з питань НС Львівської облдержадміністрації) до оперативно-координаційного центра (ОКЦ) Головного управління ДСНС України в Львівській області в разі загрози або формування повені (паводку) не повинен перевищувати 5 хвилин.

ОКЦ Головного управління інформує про загрозу або формування повені (паводку) і заходи, що здійснюються і плануються:

- начальника Головного управління – негайно;
- мобільну оперативну групу та інших посадових осіб (за списком) Головного управління – за вказівкою начальника Головного управління – негайно;
- оперативного чергового управління з питань НС Львівської облдержадміністрації у порядку взаємодії з метою подальшого оповіщення керівного складу та чергових служб ЦЗ Львівської області, обласної комісії з питань ТЕБ та НС, населення – протягом 5 хвилин;
- оперативно-чергову службу ДСНС України у разі загрози або виникнення НС державного та регіонального рівнів – протягом 5 хвилин; місцевого або об'єктового – 30 хвилин (загальний термін проходження інформації з моменту виникнення НС державного та регіонального рівнів не повинен перевищувати години, місцевого або об'єктового – 2-х годин);
- оперативно-чергові (диспетчерські) служби територіальних органів управління або підрозділів центральних органів виконавчої влади, підприємства, установи та організації регіонального (обласного) рівня, що є суб'єктами реагування на конкретну ситуацію з метою приведення у готовність підпорядкованих сил і засобів – у термін, визначений спільними наказами (розпорядженнями) про взаємне інформування та оповіщення.

Оповіщення місцевих органів виконавчої влади і населення про загрозу або формування повені (паводку), виникнення НС при цьому і порядок подальших дій здійснюється оперативним черговим пунктом управління з питань НС Львівської облдержадміністрації з використанням регіональної системи оповіщення та усіма оперативно-черговими (диспетчерськими) службами органів управління територіальних підсистем ЄДСЦЗ, розташованих на територіях, де існує загроза виникнення або формування повені (паводку), з використанням локальних та об'єктових систем оповіщення, а також систем централізованого виклику.

Оповіщення населення здійснюється за допомогою електросирен (сигнал "Увага всім!"), мережі радіомовлення та телебачення. Тексти повідомлень, призначені для населення, передаються державною мовою. Враховуючи несприятливий вплив температур під час загрози виникнення або формування повені (паводку), оповіщення населення та керівного складу ЦЗ проводяться в найкоротші терміни.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 9.01.2014 р. № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».

### **ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ БЕЗОПАСНОСТИ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

*Глинская Д. Г.,  
НР - Бордак С. С.,  
Университет гражданской защиты МЧС Республики Беларусь*

Анализ обстановки с ЧС в нашей стране показывает, что более 90% от всех произошедших ЧС это пожары, а именно – пожары в жилом секторе. Более 90 % пожаров с гибелью людей происходит в жилищном фонде. Только за последние два года в Республике Беларусь произошло 12923 пожара, в которых погибло 1315 человек, в том числе 18 детей, экономические потери составили 77714,62 тысячи деноминированных рублей [1]. Обстановка с ЧС свидетельствует о том, что деятельность по увеличению надежности технических систем, созданию алгоритмов безопасного управления ими, разработке новых средств и способов защиты являются малоэффективными без учета человеческого фактора.

Необходимого уровня безопасности, как для отдельного человека, так и для общества в целом можно достичь через соответствующее поведение каждого человека, которое зависит от его образования, морали, нравственности, или другим словами от его культуры. Очевидно, что формирование такой культуры должно осуществляться на протяжении всей жизни человека, и в нем

должны принимать активное участие семья, школа, местные исполнительные и распорядительные органы власти, государственные органы, а также общественные организации.

Особое место в решении этой актуальной задачи занимает воспитание и обучение детей. В нашей стране обучение детей в рассматриваемой области проводится в учреждениях дошкольного образования и учреждениях общего среднего образования. В учреждениях общего среднего образования обучение реализовано в рамках изучения дисциплины «Основы безопасности жизнедеятельности».

Вместе с тем, не смотря на все предпринимаемые меры со стороны государства, для обеспечения безопасности ежегодно в нашей стране погибает значительное количество детей. С 2005 года по 2015 в Республике Беларусь от внешних причин погибло 3379 детей [2].

В связи с изложенным выше, нами проводится научно-исследовательская работа с целью выработки предложений по совершенствованию обучения в области защиты от ЧС в учреждениях общего среднего образования.

Для достижения поставленной цели предполагается решение следующих задач:

провести обзор нормативных правовых актов, регламентирующих порядок подготовки в области гражданской обороны и защиты от ЧС природного и техногенного характера;

проанализировать обстановку с ЧС произошедшими на территории Республики Беларусь;

провести анализ причин и условий, способствующих детской гибели от ЧС в Республики Беларусь,

проанализировать подготовку учащейся молодежи в области безопасности жизнедеятельности за рубежом;

проанализировать программную документацию дисциплины «Основы безопасности жизнедеятельности» для учреждений общего среднего образования;

проанализировать учебно-методические, учебные пособия, другую учебно-методическую литературу по теме исследования;

разработать предложения по совершенствованию обучения в области защиты от ЧС в учреждениях общего среднего образования.

Результаты исследований могут быть использованы межведомственной группой по подготовке учебной программы, методического и дидактического обеспечения дисциплины «Основы безопасности жизнедеятельности» для учреждений общего среднего образования.

#### ЛИТЕРАТУРА

1. Статистические данные МЧС Республики Беларусь. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mchs.gov.by/statistic/?dok=05581&all=all>.

2. Смертность в Республике Беларусь [Электронный ресурс]: официальный статистический сборник за 2005–2015 гг. – Минск: ГУ РНМБ, 2007. – 282 с.

### **ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ**

*Гнатиско О. В.,*

*НК – Мартин О. М., к. е. н., доцент,*

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Безпека як загальне поняття може застосовуватись для пояснення певних явищ, які виникають у багатьох сферах нашого життя. Безпека – це необхідна передумова життєдіяльності, розвитку і нормального функціонування всіх об'єктів в державі. В Законі України «Про основи національної безпеки України» зазначається: «Національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам» [1].

Складовими національної безпеки є екологічна, інформаційна, політична, військова, духовно-моральна, пожежна та техногенна безпека. Наріжним каменем усіх вимірів державної національної безпеки є економічна безпека.

З огляду на останні події в нашій країні (конфлікт на сході України, інфляційні процеси з національною валютою, політична нестабільність) можна зробити висновок, що економічна безпека є ключовою в нормальному розвитку і функціонуванні держави. Під економічною безпекою розуміють «стан держави, що забезпечує можливість створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки в майбутньому та зростання добробуту її мешканців» [2, 29]. Саме економічна безпека забезпечує незалежність країни, розвиток соціальної сфери, високий рівень життя і його якість.

Економічна безпека країни базується на таких принципах: економічна незалежність, стабільність та стійкість національної економіки, протидія потенційним економічним небезпекам, проведення інвестиційної політики, взаємодія державних органів в ході реалізації економічної безпеки.

Економічна безпека гарантує перспективний розвиток, стабільність і незалежність держави, але безпосередню безпеку і захищеність життів громадян, збереженість матеріальних цінностей і довкілля у повній мірі забезпечує пожежна безпека, під якою ми розуміємо «складну багатофакторну категорію, яка характеризує стан захищеності людини, суспільства, національного багатства та довкілля від пожеж, що, по-перше, відображає здатність протистояти дестабілізуючій дії різноманітних чинників, що створюють реальну загрозу виникнення пожеж, а по-друге, гарантується механізмом забезпечення пожежної безпеки як об'єктивною потребою запобігання реальної та потенційної загрози пожеж, зниження ймовірності їх виникнення та мінімізації втрат і збитків від реальних пожеж» [3].

У науковій літературі зустрічаються також помилкові твердження, коли пожежна безпека розглядається не як складова національної безпеки, а як складова економічної безпеки [4, 87]. На наш погляд, такий підхід є помилковим. Пожежна безпека є складовою національної безпеки і взаємозв'язана з економічною безпекою, як фундаментальною основою останньої.

Взаємозв'язок економічної і пожежної безпеки є складним і взаємообумовленим. По-перше, пожежі як реальні загрози пожежній безпеці впливають на стан економічної безпеки, оскільки знищують матеріальні цінності, впливають на стан виробництва і його динаміку, мають соціальні втрати. По-друге, стан пожежної безпеки визначається рівнем розвитку національної економічної системи, а відповідно економічною безпекою в суспільстві: забезпечення пожежної безпеки вимагає відповідного фінансування і інноваційного розвитку. На наш погляд, пожежна безпека у суспільстві є в прямій залежності від рівня фундаментальної складової національної безпеки – від економічної безпеки.

Сьогодні в Україні стан пожежної безпеки не відповідає вимогам і тенденціям розвитку людського суспільства. Для забезпечення пожежної безпеки в повній мірі повинна зміцнюватись національна економічна безпека, як базова складова національної безпеки України, оскільки для покращення пожежної безпеки необхідно збільшити фінансування (в першу чергу для оновлення пожежно-рятувальної техніки і технічного оснащення підрозділів, впровадження новітніх технологій для проведення рятувальних робіт).

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс]: Закон України № 964-IV від 19.06.2003. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
2. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення : монографія / Г.А. Пастернак-Таранушенко. – К.: КЕІМ, 2003. – 320 с.
3. Мартин О.М. Пожежна безпека як соціосистема: суть та особливості / О.М. Мартин, Н.М., Гринчишин, О.В. Міллер // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – № 3. – Режим доступу : <http://www.global-national.in.ua/issue-6-2015>.
4. Данилов В.Н. [Пожарная безопасность в системе экономической безопасности](#) / В.Н. Данилов, В.А. Плотников // В сборнике: [Исследование инновационного потенциала общества и формирование направлений его стратегического развития](#) / Ред. Горохов А.А. – Курск, 2012. – С. 81-87.

### ЛАТВІЯ, ЛИТВА: ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Голота В. В.,  
НК – Чубіна Т. Д., д. і. н., професор,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

У Латвійській Республіці питаннями запобігання, планування і реагування на кризові та НС займається Державна протипожежна та аварійно-рятувальна служба, підпорядкована МВС країни.

Діяльність зазначеної структури спрямована на забезпечення протипожежної безпеки, здійснення аварійно-рятувальних заходів, проведення роботи з питань ЦО, а також нагляду за станом нормативно-правової бази у контексті урахування положень, що стосуються захисту населення та довкілля.

Головними завданнями Державної протипожежної та аварійно-рятувальної служби є:

- аналіз пожеженебезпечного стану і запобігання виникнення НС в Латвійській Республіці, підготовка пропозицій щодо покращення ситуації у протипожежній та аварійно-рятувальній сфері;
- попередження та гасіння пожеж;
- проведення аварійно-рятувальних робіт при гасінні пожеж;
- проведення аварійно-рятувальних робіт при ДТП;
- організація і проведення аварійно-рятувальних та пошукових робіт на воді;
- виконання інших видів рятувальних робіт (у разі необхідності);

- у співробітництві з іншими структурами виконання невідкладних аварійно-рятувальних робіт, пов'язаних із забезпеченням радіаційної безпеки;
- участь у встановленні ступеню ризику при виникненні промислових аварій і визначення заходів, необхідних для зменшення ризику;
- здійснення заходів щодо запобігання та ліквідації промислових аварій;
- ліквідація наслідків хімічних аварій, аварій, пов'язаних з витоком шкідливих речовин або порушенням умов їх зберігання, необережним використанням хімічних речовин;
- забезпечення першої допомоги при ліквідації пожеж та при проведенні аварійно-рятувальних робіт;
- забезпечення нанесення найменших матеріальних збитків та шкоди навколишньому середовищу при гасінні пожеж та проведенні аварійно-рятувальних робіт;
- забезпечення дій єдиної служби НС (112);
- відповідно до компетенції організація та здійснення заходів з ЦО;
- участь у розробці нормативних документів з питань протипожежної безпеки, рятування в разі виникнення різного виду аварій та ЦО;
- організація і проведення навчання персоналу з питань, що належать до компетенції Служби;
- відповідно до компетенції участь у прийомі об'єктів, що здаються в експлуатацію;
- проведення пропаганди з питань протипожежної безпеки, порятунку в разі виникнення різного виду аварій, питань ЦО;
- проведення науково-дослідницької роботи.

Державна протипожежна та аварійно-рятувальна служба складається з центрального апарату, який здійснює загальне керівництво структурою, а також самостійних та територіальних структурних підрозділів. До складу центрального апарату Служби входить Головне управління, відділ організації роботи керівника та відділ внутрішнього аудиту.

Самостійні структурні підрозділи - Управління цивільного захисту, управління протипожежного нагляду, управління Оперативного керівництва, бригада Технічної служби (функціонують згідно з компетенцією).

Територіальні структурні підрозділи - управління міста Риги та бригади 26 районів Латвії.

Основним координуючим органом Литви під час НС є Департамент протипожежної безпеки та рятувальних операцій при МВС республіки. Департамент оцінює масштаби природних чи техногенних катастроф, визначає які матеріальні та людські ресурси мають бути задіяні для ліквідації їх наслідків, подає відповідні пропозиції на затвердження уряду. В залежності від ситуації Департамент взаємодіє з Міністерством оборони, Міністерством охорони здоров'я, МЗС, Міністерством народного господарства та Міністерством фінансів, а також, за необхідності, рятувальними службами сусідніх держав (Білорусь, Латвія, РФ, Польща).

На Департамент пожежної служби і рятування населення покладено виконання наступних завдань:

- контроль, регулювання і координація ситуацій пов'язаних із захистом населення країни і ліквідація наслідків аварій та катастроф;
- надання допомоги населенню в межах компетенції;
- організація системи запобігання виникнення пожеж та ліквідації наслідків НС;
- організація системи громадської освіти у питаннях запобігання виникнення пожеж та дій в умовах НС.

Департамент включає в себе відділ розвитку, оперативний відділ, відділ захисту населення, головний державний інспекторат по упередженню пожеж, відділ міжнародних зв'язків, центр обміну інформацією про НС, що функціонує на цілодобовому режимі.

Крім того, у складі Департаменту діє самостійний структурний підрозділ - Єдиний центр допомоги, який фінансується з державного (міністерського) бюджету, але має окреме від Департаменту фінансування. Завданнями структурних підрозділів Центру є:

- організаційний відділ: планує діяльність Центру; займається підготовкою правових актів, пов'язаних з діяльністю Центру; організує керівництво колективом Центру; підтримує контакти із ЗМІ, забезпечує їх інформацією щодо діяльності Центру; відповідає за міжнародне співробітництво з відповідними іноземними структурами, обслуговує громадян, що звертаються до Центру;
- відділ служби: адмініструє і обробляє дзвінки по єдиному номеру допомоги, оцінює прохання про допомогу та приймає рішення щодо її надання; готує і передає до рятувальних служб необхідну інформацію; відповідає за матеріально-технічне забезпечення Центру з державного бюджету і відповідає за попередження виникнення і ліквідацію наслідків епідемій, епізоотій та інших небезпечних для здоров'я населення Литви ситуацій, у тому числі пов'язаних з хімічним, радіологічним та іншими типами забруднення навколишнього середовища.

До компетенції Департаменту також належить оперативна оцінка наслідків катастроф в інших країнах та види і розміри допомоги, які може надати литовська держава. У такому випадку Департамент також готує відповідні пропозиції на затвердження уряду. Оскільки НС всередині країни та за кордоном потребують невідкладного реагування, то керівник Департаменту наділений повноваженнями



самостійно приймати адекватні ситуації рішення, а бюрократична процедура їх погодження між міністерствами та відомствами відбувається по тому за фактом.

Діяльність Департаменту та координація міністерств і відомств Литви під час НС регулюється трьома основними законами: про протипожежну безпеку; про цивільну оборону; про основи національної безпеки та оборони. Також існують додаткові нормативні акти, у яких детальніше прописані конкретні аспекти діяльності.

Для відпрацювання механізмів координації взаємодії з рятувальними службами інших держав співробітники Департаменту регулярно беруть участь у двосторонніх або багатосторонніх навчаннях (в т.ч. по лінії НАТО і ЄС), проводять консультації з колегами сусідніх держав.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Чмига В. О. Діяльність органів державної влади у сфері цивільного захисту : навч. посіб. / В. О. Чмига, Н. Г. Клименко, М. Г. Орел; За заг. ред. В. О. Чмиги. – К. : Вид-во НАДУ, 2008. – 152 с.
2. Труш О. О. Досвід побудови та діяльності систем цивільного захисту країн – членів ЄС Центральної Європи / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. – Вип. 2. – С.454–461.

### НЕОБХІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

*Гришко С. Ю.,  
НК – Фесенко О. О., к. т. н., доцент,  
Одеська національна академія харчових продуктів*

Харчування цивільного населення під час надзвичайних ситуацій базується на використанні продуктів з тривалим терміном зберігання. Насамперед це висококалорійні продукти з малою питомою вагою та об'ємом, які можна вживати без додаткової кулінарної обробки - сухарі і галети, м'ясні, рибні, плодоовочеві, молочні консерви, цукор, шоколад тощо.

Для транспортування та зберігання таких продуктів у фасованому виді важливо використовувати надійну захисну тару для пакування.

Пакування є захисною технологічною операцією продуктів від впливу різних зовнішніх факторів за допомогою пакувальних матеріалів і тари.

Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (1997 р.) [1] висуває такі гігієнічні вимоги до пакування харчових продуктів: матеріали, які використовуються для пакування, включаючи первинне пакування, не повинні бути джерелом забруднення; вони зберігаються у спосіб, який унеможлиблює їх забруднення; пакування здійснюється у спосіб, що унеможлиблює забруднення продуктів та цілісність упаковки. Матеріали, які використовуються для пакування, включаючи для первинного пакування, що використовуються повторно, повинні легко чиститися і в разі необхідності дезінфікуватися.

Отже, упаковка не повинна вступати у взаємодію з продуктом, і в неї не повинні потрапляти чужорідні матеріали. У зв'язку з цим до упаковки пред'являються підвищені вимоги відносно нешкідливості для здоров'я людини і попередження негативних змін продукту (його смаку, запаху, аромату).

По-перше, тара повинна захищати продукт від простого фізичного пошкодження (падіння, тряска, стискання, вібрація, проколювання упаковки) [2] на конвеєрах пакувальних ліній, транспортних засобах, складах зберігання.

По-друге, передбачається захист продукту від хімічних дій, тобто попередження небажаних хімічних реакцій з навколишнім середовищем. Для харчових продуктів це, в першу чергу, захист продукту від кисню повітря, дія якого призводить до небажаних хімічних змін, а також інших газів та парів, які можуть бути присутніми у повітрі.

І третє, обов'язковий захист від біологічних факторів. Біологічні зміни властивостей продукту відбуваються під впливом мікроорганізмів: бактерій, грибків, плісняви, що призводить до зміни запаху, зовнішнього вигляду тощо.

В умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру захисні властивості тари харчових продуктів класифікують за трьома категоріями: вищою, першою та другою [3].

Вища категорія - тара, яка захищає від радіоактивних, отруйних речовин і бактеріального забруднення, до якої відносяться герметично закрита металева, скляна тара і деякі види дерев'яної і полімерної тари; фляги з гумовою кільцевою прокладкою, сталеві і дерев'яні заливні бочки, банки для консервів, туби алюмінієві, банки скляні, що закатуються бляшаними кришками, пляшки вузького горла, герметично закриті металевими капсулами чи закупорені щільними корками або поліетиленовими пробками, пакети із комбінованого матеріалу, ламінату, паперу, фольги, поліетилену.

Перша категорія – тара, яка захищає продовольство від радіоактивних речовин і бактеріальних забруднень: бочки дерев'яні сухої тари, ящики дощаті з поліетиленовими вкладками, банки і пакети із комбінованого матеріалу, ламінату (для упаковки концентратів, круп, молока), пляшки із поліхлорвінілу для рослинної олії, крафт-мішки.

Друга категорія - тара, яка захищає харчові продукти тільки від радіоактивних речовин і дещо зменшує дію отруйних хімічних речовин та бактеріальних забруднень (ящики, багатощарові паперові мішки без внутрішніх прокладок).

Зовнішню поверхню споживчої та транспортної тари можна дезактивувати, знезаражувати. При перевезенні фасованих продуктів транспортом загального користування їх накривають брезентом, який піддається дезактивації та знезаражуванню.

На жаль, одночасно з розробкою та застосуванням нових пакувальних матеріалів в Україні існує проблема екологічності самої упаковки, тобто її здатності під час використання та утилізації не завдавати істотної шкоди навколишньому середовищу[4]. Абсолютно безпечних для довкілля видів упаковки немає, оскільки під час утилізації її різних видів виділяються різноманітні речовини з різним ступенем впливу. Самі найгірші екологічні властивості має полімерна тара, під час спалювання якої у довкілля виділяються такі шкідливі речовини, як діоксини, стирол, хлор тощо.

Через відсутність в нашій країні системи збирання, сортування, переробки та утилізації відходів, тари й упаковки щороку в Україні накопичується біля 600 млн.т відходів, що в свою чергу створює потужний техногенний фактор навколишнього середовища, який негативно впливає на здоров'я нашого населення.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України. - К., 1998.
2. Пакувальні матеріали і тара [Текст] : Підручник. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006.-372с.
3. Цивільний захист на підприємствах харчової промисловості [Текст] : навч. посіб. / О.В.Хіврич, Б.Д. Халмуратов, О.П. Слободян, Н.В. Володченко та ін. - К. : ЦУЛ, 2015. - 192 с.
4. Т.Приліпко.Сучасні пакувальні матеріали та їх екологічна характеристика [Текст]. Т.Приліпко. - Продовольча індустрія АПК – 2011 - №4.-с.32-34.

### ПОРЯДОК ПОДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ВИНИКНЕННІ АБО ЗАГРОЗІ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ НА ТДВ МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ХОЛОДОКОМБІНАТ

Дем'яненко О. М.,  
Горбаченко Ю. М., к. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Інформація про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації на хімічно небезпечному об'єкті на ТДВ Маріупольський холодокомбінат, її можливі наслідки у визначеному порядку і у визначені терміни обов'язково подається диспетчерськими (черговими) службами до оперативно-чергової служби департаменту з питань цивільного захисту, мобілізаційної та оборонної роботи Донецької обласної адміністрації через оперативно-чергові (диспетчерські) служби від об'єктового до обласного рівня.

Термін проходження інформації від об'єктового рівня до обласного не повинен перевищувати 30 хвилин, а передачі інформації від оперативно-чергової (диспетчерської) служби місцевого органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, підприємства ТДВ Маріупольський холодокомбінат до оперативно-чергової служби департаменту з питань цивільного захисту, мобілізаційної та оборонної роботи – 3 хвилини.

Відповідальність за оповіщення і своєчасне, повне та об'єктивне інформування про загрозу або виникнення НС покладається на керівників місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Оперативний черговий департаменту з питань цивільного захисту, мобілізаційної та оборонної роботи області доповідає про загрозу або факт виникнення надзвичайної ситуації і заходи, що здійснюються і плануються начальнику цивільної оборони області, начальнику департаменту з питань цивільного захисту, мобілізаційної та оборонної роботи – негайно.

За розпорядженням начальника департаменту з питань цивільного захисту, мобілізаційної та оборонної роботи оповіщається голова комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій області, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, на території яких може вплинути надзвичайна ситуація або її наслідки, - протягом 30 хвилин.

Залежно від масштабів і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, рішенням голови Донецької обласної державної адміністрації для територіальної підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту, її органів управління і сил, вводиться один з режимів функціонування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України № 5403-IV від 02.10.2012 р.
2. Павлюк К. В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально- економічному розвитку держави / К. В. Павлюк, С. М. Павлюк // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – № 17. – С. 10–19.

**ОПРЕДЕЛЕНИЕ КРИТЕРИЕВ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЦЕССАМИ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ И ЛОКАЛИЗАЦИИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ**

Емилянєнко А. Г.,  
 НР – Писклакова О. А., к. т. н., доцент,  
 Национальный университет гражданской защиты Украины

Потенциально опасный с точки зрения чрезвычайных ситуаций (ЧС) объект может находиться в момент времени  $t_0$  в одном из трех начальных состояний  $X_0$  :

- стабильном (устойчивом);
- угрожающем (повышенной опасности);
- чрезвычайном.

Задача управления в первом случае заключается в поддержании стабильного устойчивого состояния, т.е. состояния штатного функционирования. Во втором случае целью управления является ликвидация угрозы ЧС путем перевода объекта из угрожающего состояния в штатное. Эти две задачи решаются при управлении процессами предупреждения ЧС. В третьей ситуации задача заключается в переводе объекта из чрезвычайного состояния в некоторое стабильное (но отличающееся от исходного штатного) состояние. Эта задача называется задачей управления процессом локализации ЧС. Существует еще задача управления процессом перевода объекта из состояния «локализованной ЧС» в исходное или новое стабильное штатное состояние, т.е. управление процессом ликвидации последствий ЧС. Задача предупреждения и локализация ЧС требуют затрат разнообразных сил и средств, т.е. интеллектуальных, трудовых, материальных ресурсов

$R = \{r_j\}, j = \overline{1, m}$ . Уровень этих затрат характеризует эффективность управления.

Другой важнейшей характеристикой является время решения задачи предупреждения и локализации ЧС

$$T = t_k - t_0 \quad (1)$$

Это связано с тем, что ЧС приводит к различным социальным, экономическим, политическим потерям  $P = \{pl\}, l = \overline{1, L}$ , и целью системы является минимизация этих потерь

$$P \rightarrow \min \quad (2)$$

Величина потерь за счет ЧС определяется временем  $T$ , и, следовательно, его нужно минимизировать.

Таким образом, эффективность управления процессом предупреждения и локализации ЧС определяется двумя частными критериями:

- минимума затрачиваемых на управления обобщенных ресурсов (сил и средств)

$$\bar{R} \rightarrow \min; \quad (3)$$

- минимума времени стабилизации процесса

$$T \Rightarrow \min \quad (4)$$

т.е. является двухкритериальной. В связи с этим возникает проблема многокритериальности.

Наиболее общий подход к решению задачи многокритериальной оптимизации заключается в формировании обобщенного скалярного критерия. Для этого в данной конкретной ситуации можно воспользоваться методом функционально-стоимостного анализа.

В рамках этого метода обобщенный скалярный критерий эффективности управления процессом предупреждения и локализации ЧС можно записать в аддитивной форме. В этом случае он будет иметь вид

$$K_1 = \min_T [\bar{R}(T) + \bar{P}(T)] \quad (5)$$

где  $T$  - управляемая переменная;

$\bar{R}, \bar{P}$  - обобщенные оценки, например, в стоимостном выражении соответственно затрат ресурсов и потерь за счет ЧС.

Эффективность управления операциями по предупреждению и локализации ЧС определяется временем и затратами ресурсов на выполнение операции. Это означает, что система управления должна обеспечивать минимизацию времени принятия решений и их оптимальности. При этом путь, связанный с повышением эффективности органов управления путем увеличения числа сотрудников исчерпал себя и является крайне неэффективным. Это связано с тем, что увеличение числа сотрудников неизбежно приводит к увеличению сложности, т.е. числа уровней и числа структурных элементов на каждом уровне, росту затрат на координацию и, как следствие, увеличение запаздывания обработки информации, несогласованности действий, искажению исходной информации и т. д.

### ПРИКЛАД СПІВПРАЦІ МІЖ ЧОРНОБИЛЬЦЯМИ УКРАЇНИ ТА ГРУЗІЇ

*Єрошевич М. М.,  
НК – Горенко Л. М., к. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Упродовж останніх чотирьох років налагоджена та продовжується співпраця між чорнобильцями України та Грузії. Починаючи із 2013 року здійснено декілька візитів представників Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України до Грузії з метою налагодження контактів та співпраці з чорнобильськими організаціями зазначеної держави. За даний час досягнуто розуміння проблем та окреслено підходи до вирішення основних питань, що виникають перед чорнобильцями України та Грузії.

Реальний дієвий контакт встановлено з Союзом ветеранів (у Грузії їх прийнято називати інвалідами, тобто учасниками) чорнобильців Західної Грузії. Загальна чисельність організації налічує 447 осіб. Декілька членів зазначеної організації перебували із дружніми візитами у нашому навчальному закладі. Щоразу їх очолював Президент Союзу ветеранів-чорнобильців Західної Грузії Джамбул Джикія.

Стало доброю традицією у колег із Грузії приїздити до нашого вузу на роковини аварії на ЧАЕС й ділитися спогадами про складні будні часів ліквідації аварії.

У рамках співпраці співробітники Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України взяли участь у відновленні та реконструкції єдиного пам'ятника ліквідаторам у Грузії, що знаходиться у другому за розмірами місті – Кутаїсі.

Також за підтримки Надзвичайного й Повноважного Посла України у Грузії Цибенка В. Г. у м. Тбілісі організована та проведена фотовиставка «Чорнобиль, багато років потому», що викликала значний інтерес ветеранів-чорнобильців з усієї Грузії.

Нині в українських архівах проводиться робота щодо пошуку документів, які завідчують участь у ліквідації декількох громадян Грузії, які проходили строкову службу у Чорнобильській зоні.

Як висновок, слід зазначити, що стосунки між чорнобильцями носять характер дружніх відносин та набирають форми конструктивної співпраці, що допомагає сумісно вирішувати складні задачі, які є подібними для ветеранів-чорнобильців і України, і Грузії.

### РОЛЬ ООН У ПРОТИДІІ КАТАСТРОФАМ

*Жуган Є. Г.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Головним завданням ООН з моменту створення у 1945 р. було запобігання воєнних конфліктів та мінімізація їх наслідків. Але з початку 70-х рр. XX ст. зі зміною політичної обстановки збільшується увага організації до боротьби зі стихійними лихами. Так, у 1964 р. Резолюцією ООН 2034 було проголошено заклик до держав-членів ООН розглянути доцільність створення відповідного національного планового та виконавчого апарату, пристосованого до національних умов та призначеного для визначення ступеню

та характеру необхідної допомоги у випадку стихійного лиха та забезпечення єдиного керівництва операціями з такої допомоги. Це сприяло створенню служб ЦО в країнах, де їх не було, а також розширення завдань існуючих служб щодо реагування на НС.

У 1991 р. Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Резолюція 46/182 від 19 грудня 1991 р., якою приписувалось сконцентрувати зусилля міжнародного співтовариства на попередженні та боротьбі зі стихійними лихами.

Необхідність спеціальних досліджень небезпечних природних явищ, що призводять до стихійних лих, змусили ООН оголосити 90-ті роки ХХ ст. Міжнародним десятиріччям щодо зменшення збитків від стихійних лих. А в структурі ООН було створено Управління з координації гуманітарної діяльності, яке очолював Координатор з надзвичайної допомоги. На підставі цих рішень більшість країн світу внесли відповідні зміни у власне законодавство та розробили стратегію протистояння стихійним лихам.

Основну відповідальність за оперативні зусилля щодо надання допомоги у випадку стихійного лиха несуть Управління з координації гуманітарної діяльності та Програма розвитку ООН. Допомога надається через Всесвітню продовольчу програму, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та Дитячий фонд ООН тощо.

Крім того, проблемам виникнення стихійних лих та боротьби з ними було присвячено низку Всесвітніх Конференцій та зустрічей за ініціативою ООН, зокрема: Всесвітню Конференцію з навколишнього середовища людини у Стокгольмі (Швеція) та Всесвітню Конференцію з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро (Бразилія) у 1992 р.; Всесвітні Конференції зі зменшення небезпеки стихійних лих в Йокогамі (Японія) у 1994 р. та в Кобе (Японія) у 2005 р., а також Всесвітню зустріч на вищому рівні зі стійкого розвитку в Йоханесбурзі (Південна Африка) у 2002 р. Цим проблемам присвячена Глобальна доповідь «Зниження ризику катастроф: завдання розвитку» в рамках програми розвитку ООН, підготовлений Бюро з запобігання криз та відновлення у 2004 р., та низка інших документів, серед яких Міжнародна стратегія зменшення небезпеки стихійних лих. Ця Стратегія передбачає зосередження уваги на управлінні ризиками як компоненті діяльності щодо забезпечення стійкого розвитку та встановлення партнерських відносин між урядами, організаціями громадянського суспільства, закладами ООН, науковими колами, ЗМІ та іншими зацікавленими особами.

Чотири основні цілі Стратегії полягають у наступному: розширення обізнаності суспільства про заходи щодо зменшення небезпеки лих, забезпечення готовності державних органів займатися цими питаннями, сприяння міждисциплінарним та міжгалузевим партнерським відносинам, а також удосконалення наукових знань про причини стихійних лих та наслідки впливу природних небезпек.

Отже, сьогодні ООН є головною структурою для координації міжнародних операцій з реагування на катастрофи.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Международная стратегия уменьшения опасности бедствий. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/ha/isdr/>

### СИСТЕМЫ ОПОВЕЩЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ И СВЯЗЬ В ГСЧС УКРАИНЫ

*Зеленчук И. И.,*

*НР – Ротар В. Б., к. пед. н.,*

*Черкасский институт пожарной безопасности имени Героев Чернобыля*

*Национального университета гражданской защиты Украины*

В комплексе мероприятий, обеспечивающих защиту населения и территорий при чрезвычайных ситуациях природного и техногенного характера, важное место занимает оповещение населения. Для решения этой задачи созданы и функционируют автоматизированные системы централизованного оповещения населения, которые призваны реализовать одну из важнейших гуманитарных задач – оповещение и информирование граждан Украины об угрозе их жизни и здоровью, а также о правилах поведения при возникновении чрезвычайных ситуаций.

Системы оповещения можно отнести к тем первичным активным средствам, с задействованием которых решается задача непосредственной защиты населения. Создание, совершенствование и поддержание в постоянной готовности к использованию систем оповещения является одной из основных составных частей мероприятий по защите населения и территорий, проводимых соответствующими администрациями и органами гражданской обороны на всех уровнях управления.

Под оповещением населения понимается своевременное предупреждение его о надвигающейся опасности, а также информирование о порядке поведения в создавшихся условиях. Именно своевременное оповещение и информирование об истинном характере угрозы позволяют резко

сократить возможные потери, препятствуют возникновению панических слухов, которые могут принести больше негативных последствий, чем сама чрезвычайная ситуация любого характера.

В общем виде система оповещения представляет собой организационно-техническое объединение сил, средств оповещения, сетей связи и вещания, обеспечивающих доведение информации и сигналов оповещения до населения, аварийно-спасательных и противопожарных сил.

Управление системой оповещения каждого уровня организуется непосредственно соответствующими территориальными органами ГСЧС Украины данного уровня.

Передача сигналов и речевой информации осуществляется по действующим каналам связи, радио- и телевизионного вещания на основе их перехвата на время передачи сигналов оповещения и речевой информации.

На сегодняшний день система оповещения населения о чрезвычайных ситуациях находится в удовлетворительном состоянии, однако она уже устарела, а надежность связи играет важную роль в работе спасателей Украины. Система оповещения и связи оставшаяся после распада Советского Союза требует капитальной реконструкции и использование новых технологий. При возникновении чрезвычайной ситуации или другой опасности, население, проживающее вне зоны оповещения должно быть проинформировано через средства мобильной связи, радио и телекоммуникаций.

Как показывает статистика, в Украине при малейшей чрезвычайной ситуации нарушается электроснабжение даже в тех областях, которых сама опасность не коснулась и именно из-за этого происходит нарушение связи и оповещения. Поэтому необходимо внедрять системы оповещения, которые не будут зависеть от централизованного электроснабжения, а будут работать автономно.

Проведение реконструкции в значительной мере расширяет возможности систем централизованного оповещения населения за счет эффективного использования сетей радиовещания, телевидения, цифровых сетей связи, мощных звукоизлучающих устройств, что в конечном итоге приводит к повышению уровня защищенности населения Украины в чрезвычайных ситуациях.

Для того чтобы улучшить систему оповещения необходимо увеличить зону действия систем оповещения, и своевременно информировать население об опасности. Улучшить информирование руководящих органов исполнительной власти.

С помощью радикальных изменений в системе оповещения и связи можно значительно снизить количество жертв.

#### ЛИТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Цивільну оборону України» від 03.02.1993 № 2974-XII // Відомості Верховної Ради України – 1993 - N 14 - ст.124

2. Постанова КМУ “Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв’язку у надзвичайних ситуаціях” від 15 лютого 1999 р. N 192 // Офіційний вісник України від 05.03.1999 — 1999 р. - № 7 - стор. 131

### РЕСПУБЛІКА БОЛГАРІЯ: ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ, ЗАПОБІГАННЯ, ПЛАНУВАННЯ І РЕАГУВАННЯ НА КРИЗОВІ ТА НС

*Ігревська С. А.,*

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля*

*Національного університету цивільного захисту України*

Завдання щодо організації захисту населення, запобігання, планування і реагування на кризові та НС в Республіці Болгарія покладені на Міністерство державної політики у сфері надзвичайних ситуацій та катастроф (далі – МДПНСК), підпорядковане Раді Міністрів країни. Пріоритетом МДПНСК є ефективна профілактична діяльність, організація та координація рятувальних та невідкладних відновлювальних робіт, керівництво ними.

До складу МДПНСК входить та 11 дирекцій та одна головна дирекція. До спеціалізованої адміністрації входять Головна дирекція “Національна служба “Цивільний захист” з 28 територіальними ланками – дирекціями “Цивільний захист” в обласних адміністративних центрах та дирекції “Планування і запобіжна діяльність”, “Національний навчальний центр та підготовка приватного сектора”, “Комунікаційно-інформаційні системи”, “Міжнародна діяльність” та “Відновлення і надання допомоги”. Загальна адміністрація складається з п’яти дирекцій. У складі міністерства існують 23 професійних аварійно-рятувальних загони, склад яких формується залежно від зони відповідальності та результатів аналізу періодичності кризових ситуацій у кожному конкретному регіоні. До складу загонів входять професійно підготовлені рятувальники, що мають досвід участі у різних гуманітарних операціях в країні і за її межами.

Мета, пріоритети та завдання запобігання НС закладено в Національній програмі захисту при катастрофах, яка приймається Радою Міністрів країни. Керівник МДПНСК розробляє програму та річні

плани спільно з іншими міністерствами, Національним товариством общин країни та болгарським Червоним Хрестом.

Забезпечення постійної готовності, прийняття повідомлень при виникненні НС, їхня оцінка і невідкладні дії покладено на Головну дирекцію “Національна служба “Цивільний захист” МДПНСК, Національну службу “Пожежна безпека та захист населення” МВС і центри термінової медичної допомоги Мінохорони здоров’я, які є основними складовими Єдиної рятувальної системи (далі – ЄРС). Інші складові частини ЄРС надають допомогу згідно з планом проведення рятувальних та невідкладних аварійно-відновлювальних робіт. Зокрема, збройні сили країни надають допомогу під час рятувальних та невідкладних аварійно-відновлювальних робіт лише за наказом міністра оборони та на підставі вимог відповідного державного органу відповідно до плану проведення рятувальних та невідкладних аварійно-відновлювальних робіт.

Основні завдання Дирекцій “Цивільний захист” полягають у захисті населення, матеріальних та культурних цінностей і національної власності. Обласні дирекції здійснюють організацію та проведення невідкладних рятувальних і аварійно-відновлювальних заходів під час стихійного лиха, аварій на територіях кожної окремої області, а саме: попереджають про можливість НС; інформують населення та відповідні органи про стихійне лихо; проводять операції щодо рятування та рятувально-відновлювальної роботи; здійснюють оперативний захист при повені, радіаційній, хімічній та біологічній небезпеці; проводять навчання населення щодо заходів під час НС; інформують та здійснюють відповідний захист населення під час введення воєнного стану; забезпечують інформаційно-аналітичну роботу.

Обмін інформацією між органами виконавчої влади країни під час кризової ситуації здійснюється через комунікаційно-інформаційну систему управління – “Ситуаційний центр”, який входить до складу МДПНСК.

Ситуаційний центр здійснює зв’язок між міністерствами, відомствами, територіальними адміністраціями та структурними органами місцевого самоврядування, що складають Єдину рятувальну систему. Ситуаційний центр контактує з міжнародними структурами цивільного захисту та веде інформаційно-аналітичну роботу, зокрема, збір, обробку, аналіз інформації, пов’язаної з кризовими та НС в країні.

Між міністерствами, науково-дослідницькими інститутами та обласними органами виконавчої влади Республіки Болгарія здійснюється обмін даними щодо: криз та надзвичайних подій на території країни та за її межами; потенційної небезпеки, що може виникнути під час різних НС; стану ризику та потенційно небезпечних об’єктів для населення, що функціонують на території країни; стану радіаційного гама фону в країні; стану водних ресурсів країни; стану водного простору та можливості здійснення судноплавства річкою Дунай; стану навколишнього середовища; метеорологічного стану та прогнозування метеорологічних умов; стану дорожніх умов та інфраструктури в країні під час НС.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Чмига В. О Діяльність органів державної влади у сфері цивільного захисту : навч. посіб. / В. О. Чмига, Н. Г. Клименко, М. Г. Орел; За заг. ред. В. О. Чмиги. – К. : Вид-во НАДУ, 2008. – 152 с.
2. Труш О. О. Досвід побудови та функціонування систем цивільного захисту країн – членів Європейського Союзу Південної Європи / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2010. – Вип. 1. – С. 407–417.

### ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ’ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА СКЛADOVA НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*Кисленко В. С.,  
НК – Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Не тільки в Україні, а й в усьому світі зростає стурбованість у зв’язку з відчутним збільшенням кількості надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, котрі виникають щорічно, зростанням їхніх масштабів і величини негативного впливу на населення та навколишнє природне середовище.

Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 [1] до понятійного апарату сфери цивільного захисту введено новий термін «цивільна безпека». Згаданий перелік вживає термін «цивільна безпека» як назву галузі знань з шифром галузі 26, яка включає

наступні найменування спеціальностей: 261 «Пожежна безпека»; 262 «Правоохоронна діяльність»; 263 «Цивільна безпека».

Однак, термін «цивільна безпека» не зафіксований як нормативний у законодавчих документах. Зокрема, «Словник української мови» у 20 томах, незважаючи на зазначення у вступній частині про те, що реєстр словника містить терміни та номенклатурні назви, які широко вживаються у писемній та усній мові, використовують у популярних наукових виданнях, підручниках, посібниках, пресі, не презентує його також : «безпека,-и, ж. Стан, коли кому-, чому- небудь ніхто і ніщо не загрожує. (1) Екологічна безпека. (2) Інформаційна безпека. (3) Національна безпека» [2, т. I, с. 430].

Кодекс цивільного захисту України [3] та Закон України «Про основи національної безпеки України» [4] наразі також не містять дефініції «цивільна безпека».

Стаття 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» [4] визначає національну безпеку як «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам».

Вважаємо, що в Україні, як в усіх цивілізованих країнах, цивільна безпека є складовою національної безпеки України і має стати одним з пріоритетних національних інтересів в умовах потенційних і реальних стихійних лих, аварій та катастроф тощо.

На сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами цивільній безпеці України, стабільності в суспільстві є: невідповідність сучасним викликам стану єдиної державної системи цивільного захисту, сил цивільного захисту, їх технічного оснащення; значне антропогенне і техногенне перевантаження території України, зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; погіршення технічного стану гідротехнічних споруд каскаду водосховищ на річці Дніпро; невідтримання в належному технічному стані ядерних об'єктів на території України; небезпека техногенного, у тому числі ядерного та біологічного, тероризму тощо.

На нашу думку, цивільну безпеку варто розуміти об'єкт державного регулювання та складова національної безпеки України, а також комплексне поняття безпеки у всіх сферах діяльності людини (побут, виробниче середовище, суспільно-політичне середовище, надзвичайні ситуації).

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29 квітня 2015 р. № 266 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-p>.
2. Словник української мови : в 20-ти т. - К. : Наукова думка, 2010. - Т. 1. - 846 с.
3. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
4. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

#### ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Кондратенко А. О.,  
НК – Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх у разі виникнення та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період - це і є цивільний захист як функція держави, виконання якого покладено на Єдину державну систему



цивільного захисту (ЄДСЦЗ) [3], яка на сьогодні складається з функціональних і територіальних підсистем та їх ланок.

З метою удосконалення функціонування ЄДСЦЗ та приведення його у відповідність до перспективного адміністративно-територіального устрою, місцевого самоврядування та територіальної організації влади в державі, виконання рекомендацій Директиви 2012/18/ЄС Європейського Парламенту і Ради Європи від 04.07.2012 року (Директиви щодо попередження важких аварій), враховуючи досвід країн Євросоюзу та результати проведеного аналізу викликів, створених масштабною гуманітарною кризою у східних регіонах України, вбачаємо наступні шляхи розвитку та підвищення надійності ЄДСЦЗ:

1. У частині, що стосується удосконалення управління ЄДСЦЗ, доцільно підготувати та внести необхідні доповнення і зміни в Кодекс цивільного захисту України, а саме: на виконання ст. 43 Кодексу цивільного захисту України [2] та Постанови Кабінету Міністрів України «Положення про єдину державну систему цивільного захисту» № 11 від 09.01.2014 р. [3], необхідно створити єдину автоматизовану систему моніторингу, управління безпекою та запобігання виникненню надзвичайних ситуацій. Вона повинна мати три рівні: державний, регіональний та об'єктовий.

2. Постійно проводити аналіз причин виникнення надзвичайних ситуацій та здійснювати оприлюднення відповідних висновків. Готувати рекомендації щодо майбутніх профілактичних заходів.

3. Необхідно поетапно технічно переоснащувати технікою, рятувальним обладнанням та спецзасобами сили цивільного захисту, які виконують завдання по запобіганню надзвичайним ситуаціям.

4. Потребують подальшого розвитку системи оповіщення, навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

На нашу думку, першочергово варто зосередитись на запобіганні аваріям, надзвичайним ситуаціям, а також на покращенні реагування на ці виклики.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Безопасность жизнедеятельности : учеб. пособ. / М. М. Григоренко, С. Г. Плещица. - СПб.: СпбГУЭФ, 2008. - 112 с.

2. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

3. Положення про єдину державну систему цивільного захисту [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 09 січня 2014 р. № 11. - Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.

4. Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-п>.

5. Порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/443-2013-п>.

### ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВНЗ ДСНС УКРАЇНИ

Кононенко П. Ю.,  
НК – Дулгерова О. М., к. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Для термінології будь-якої сфери знань властивий професійний варіант норми. Це означає, що кожне поняття не обмежується рівнями тільки мовної структури, повинно бути правильним, але й ґрунтуватися на системі термінологічних понять сфери цивільного захисту і відповідних визначень, тобто професійному варіанті норми. Прикладом професійного варіанту норми для досліджуваної сфери є використання ключового терміна рукав. У загальноживаних словниках він має синонім - шланг, що є абсолютно неприпустимим для фахового спілкування фахівців сфери цивільного захисту, бо порушується поняттєвий аспект нормативного спілкування, а значить професійний варіант норми.

Використання терміна розгортання (терміносполучення розгортання сил та засобів) також відображає специфіку галузі цивільного захисту. Характеристика галузевої належності терміна міститься у його тлумаченні у "Тимчасовому статуті дій у надзвичайних ситуаціях. Гасіння пожеж. Органи управління, пожежно-рятувальні підрозділи оперативно - рятувальної служби цивільного захисту": Розгортання сил та засобів (оперативне розгортання). Оперативне розгортання складається з таких етапів: підготовка до розгортання, попереднє розгортання, повне розгортання. Попереднє розгортання –

прокладання магістральних рукавних ліній, відновлення рукавних розгалужень, пожежних стволів, драбин та іншого пожежно-технічного озброєння, необхідного для гасіння пожежі. Оперативне розгортання проводиться після прибуття підрозділу на пожежу одночасно з розвідкою”.

Досить поширений в українському професійному спілкуванні шар лексики, який не є нормативним, а спричинений процесом активізації російських словотворчих елементів і порушує українську мовну норму (наприклад, стажировка (замість стажування) рятувальних підрозділів, відстрочка (замість відтермінування) дії наказів з пожежної безпеки, обтяжуючі (замість обтяжувальні) обставини техногенної катастрофи та ін.)

Нерідко у засобах масової інформації використовуються українські абrevіатурні утворення паралельно з російськими. Зафіксовано номінації на позначення осіб, що професійно займаються рятувальною справою, які характерні для розмовного ужитку (МНСники повідомляють..., МЧСники підтверджують..., ДСНСники свідчать). До розмовного стилю мовлення належать і такі слова на позначення фахівців у сфері цивільного захисту: як надзвичайники, а також пожежні як уже зазначалося щодо нормативності його використання у значенні особи.

Цікаво, що для сучасного фахового мовлення галузі цивільного захисту характерні експресивність, образність та емоційність. У розмовному мовленні пожежу називають червоним півнем, пожежника – вогнеборцем та приборкувачем вогню, пожежний танк – танкоподібною пожежею, пожежний автомобіль – червоною пожежею.

Підсумуємо, унормування усного та писемного мовлення співробітників сфери цивільного захисту, нормативних документів та відповідної літератури потребують усі види норм, згадані у нашому повідомленні, що свідчить про динамізм досліджуваної української системи термінів у галузі цивільного захисту.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. <http://nuczu.edu.ua/ukr/news/?id=2963&p=3&print=pdf>

### ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ

*Коропатов О. М., к. ю. н., доцент,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

У виконанні завдань і функцій, що покладені на Національну поліцію України, значна роль належить службі дільничних офіцерів поліції, що виконують практично свої функції, працюючи безпосередньо з населенням. Це пояснюється тим, що на території адміністративної дільниці, яка обслуговується в місті або сільській місцевості, дільничні офіцери поліції (далі- ДОП) виконують основний обсяг профілактичних та правоохоронних функцій, покладених законом на Національну поліцію. ДОП у своїй діяльності повсякденно підтримують зв'язок із населенням, трудовими колективами, громадськими організаціями, оскільки громадяни і представники зазначених організацій з усіх питань забезпечення публічної безпеки і порядку, профілактики правопорушень звертаються безпосередньо до дільничних офіцерів поліції, які покликані надійно захищати їхні права та інтереси від злочинних посягань.

Перед працівниками поліції поставлено завдання переходу від жорстких адміністративних методів роботи до співробітництва з громадськістю.

Головним напрямом діяльності ДОП має стати не стільки прискіпливий пошук правопорушень, скільки надання правової та соціальної допомоги населенню. У зв'язку з цим мають докорінно змінюватися звітні показники в роботі ДОП. Перш за все, це забезпечення нагляду за раніше засудженими та особами, схильними до вчинення правопорушень, запобігання конкретним правопорушенням, боротьба з нелегальною міграцією, реалізація функцій загального адміністративного нагляду, робота по запобіганню та профілактиці насильства в сім'ї тощо.

Сьогодні на різних обліках дільничних інспекторів перебуває понад 1 тис 300 осіб (за статистичними даними МВС України). Серед них – особи, що перебувають під адміністративним наглядом, раніше засуджені, засуджені умовно, а також неблагополучні сім'ї, батьки, чий образ життя негативно впливає на виховання дітей – п'яниці, наркомани та ін. Тобто це особи, від яких імовірно очікувати вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень. Щодо кожної такої особи ДОП необхідно здійснювати комплекс організаційних і профілактичних заходів.

ДОП вважається головним представником органу Національної поліції на закріпленій та обслуговуваній ним дільниці, і для виконання поставлених завдань йому доручено займатися практично всіма видами діяльності, що виконують органи Національної поліції: організаційною, профілактичною, адміністративно-наглядовою (адміністративний нагляд), адміністративно-процесуальною, оперативно-

розшуковою, кримінально-процесуальною, соціальною (соціально-правового партнерства, соціальної допомоги) тощо.

Таке посадове становище у багатьох випадках зумовлює універсальний характер його діяльності, вимагає високого професіоналізму, знань оперативної обстановки на дільниці, глибоких знань кримінального, кримінально-процесуального, адміністративного законодавств, нормативних актів, які регламентують діяльність Органів Національної поліції, уміння використовувати в діяльності не лише арсенал поліцейських засобів і методів, а й психолого-педагогічні навички [1, с.235].

Будь-яка соціальна організація не може функціонувати у вакуумі, в неї завжди є зовнішнє середовище, з яким вона обмінюється інформацією, ресурсами, енергією. Для поліції найважливішою складовою зовнішнього соціального середовища виступає населення. Саме тому побудова партнерських відносин між ДОП і громадськістю є передумовою її ефективної діяльності та результативної роботи із запобігання правопорушенням [2, с.139].

Дослідження практики співробітництва органів міліції і населення, узагальнення літературних джерел дозволяє сформулювати проблемну ситуацію: у процесі становлення правової держави і громадянського суспільства зростає потреба в співробітництві органів правопорядку і населення в зміцненні громадської безпеки та забезпеченні основних прав і свобод людини й громадянина, з одного боку, і досить слабкий рівень цієї співпраці в силу історичних і інших об'єктивних та суб'єктивних факторів, з іншої. Це чітко спостерігається на рівні порозуміння, взаємодії і взаємовідносин між міліцією і населенням.

Особлива роль у налагодженні цієї взаємодії належить превентивній службі поліції, до складу якої входять ДОП.

На відміну від інших працівників Національної поліції, для виконання завдань, поставлених перед ДОП, має право залучати громадян, за згодою останніх, для позаштатної роботи.

Взаємодія ДІМ з громадськими формуваннями, населенням та іншими службами ОВС проявляється в процесі взаємовпливу і використанні можливостей один одного для досягнення власних цілей.

З цього маємо: по-перше, взаємодія між предметами (явищами) виникає там і тоді, де і коли їх взаємозв'язок об'єднує спільною метою; по-друге, взаємодія виявляється не тільки в безперервному впливі один на одного, а також і у використанні взаємодіючими сторонами можливостей один одного для досягнення власних цілей.

Для успішного виконання своїх функціональних обов'язків ДОП повинні добре володіти та постійно вивчати оперативну обстановку, населення, яке мешкає на території дільниці, поведінку, спосіб життя осіб, які перебувають на профілактичному обліку, громадян, від яких можна отримати оперативну інформацію та допомогу. Від вивчення та знання населення залежить успішне виконання службових завдань, поставлених перед ДОП. Дільничний офіцер поліції повинен виконувати свої службові обов'язки чесно, добросовісно та справедливо у межах закону, не принижуючи гідності і честі людини і тільки за таких умов можливо розраховувати на ефективну взаємодію з населенням.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко І.В. Профілактична робота – одна із головних функцій діяльності дільничного інспектора міліції [Текст] // І.В. Бойко.- Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. Науково-теоретичний журнал. - 2002р., - №5. - С.234 – 243.
2. Поволоцький О.В. Сучасні тенденції розвитку партнерських відносин між поліцією/міліцією і громадськістю [Текст] // О.В. Поволоцький - Вісник ОІВС – 2004.- №2.- с.139 – 145.

#### ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ»

*Косянчук А. В.,  
НК – Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Найчастіше поняття державного регулювання використовується поряд з поняттям державного управління як синоніми. Відмінності між ними або не визначаються вченими, або розкривається залежно від позицій дослідників щодо загальних уявлень про форми та методи діяльності держави. Особливо питання щодо визначення відмінних рис державного регулювання та державного управління відносно сфери цивільного захисту є актуальним та водночас надзвичайно слабо дослідженим і висвітленим у наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених.

Зміст кожного з термінів: «державне регулювання» та «державне управління», спільні риси та відмінності між ними доцільно розглядати як похідні від тлумачень загальних категорій «регулювання» й «управління» [3].

«Управління» визначають як цілеспрямований програмований чи довільний вплив на об'єкти задля досягнення кінцевої мети за допомогою явищ, процесів, коли є з ними взаємодія в режимі детермінованої чи довільної програми/регламенту.

Державне управління – це процес діяльності органів державної влади, який спрямований на регулювання суспільних відносин шляхом зовнішнього і матеріального впливу на них. Зміст влади виявляється у державному управлінні. Державне управління необхідно розглядати в широкому та вузькому розумінні. В широкому розумінні державне управління охоплює органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, судової влади, прокуратури та інші органи державної влади. У вузькому розумінні – тільки органи виконавчої влади.

Державне управління – це цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, відображених у Конституції та законодавчих актах, шляхом запровадження державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої, через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією [4]. Отже, державне управління стосується органів державної влади, володіє ознаками виконавчої та законодавчої влади.

«Регулювання» (від лат. *regulare*) означає «підпорядковувати певному порядку» [3] і охоплює порівняно з «управлінням» ширшу сферу організаційної діяльності. Управління означає цілеспрямований вплив саме на об'єкти управління, використання методів, що передбачають підпорядкування цих об'єктів управлінському впливу з боку суб'єкта управління. Регулювання ж пов'язане не стільки з впливом на об'єкти управління, скільки на оточуюче середовище. Воно передбачає високий ступінь альтернативності поведінки керованих об'єктів [3].

Державне регулювання – це набір (комплекс) здійснюваних державними структурами заходів, направленими на контроль за поведінкою індивідів або груп, які потрапляють під контроль цих структур. Регулювання включає закони, формальні і неформальні розпорядження і допоміжні правила, що встановлюються державою, а також недержавними організаціями або організаціями саморегулювання, яким держава делегувала регуляторні повноваження.

Узагальнення поглядів, що сформувався в науці, щодо співвідношення державного управління та державного регулювання, дозволило подати такий перелік основних концепцій: державне регулювання є більш широким поняттям, ніж державне управління; державне регулювання є різновидом державного управління; державне регулювання є функцією державного управління; державне регулювання та державне управління розглядаються як тотожні за своїм значенням та сутністю і відрізняються лише мірою впливу на керовані суб'єкти; можливий розгляд державного регулювання під різними кутами зору, наприклад, і як функція державного управління, і як метод тощо.

Отже, загальні висновки про співвідношення категорій «державне управління» та «державне регулювання» не мають єдиної концептуальної позиції.

Вважаємо, що поняття державного регулювання у сфері цивільного є ширшим поняттям, ніж державне управління, і може бути визначене як сукупність інструментів, за допомогою яких держава встановлює вимоги до організацій і громадян у сфері забезпечення цивільної безпеки держави.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
2. Положення про єдину державну систему цивільного захисту [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 09 січня 2014 р. № 11. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
3. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України / В. Б. Авер'янов. – К. : Юридична думка, 2004. - 584 с.
4. Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. Б. Сурміна. - К. : НАДУ, 2010. - 820 с.
5. Могильний О. М. Державне регулювання економіки : [навч. посібник для студ. вищих навч. закл.] / О. М. Могильний ; Інститут підготовки кадрів держ. служби зайнятості України. - К. : ІПК ДСЗУ, 2006. - 490 с.
6. Ткач М. Державне регулювання і державне управління: співвідношення понять / М. Ткач [Електронний ресурс] // Режим доступу: [uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9202/2/Tkach\\_stattya.pdf](http://uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9202/2/Tkach_stattya.pdf).

#### МЕТОДИ ТА СПОСОБИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАХИСТУ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ДСНС УКРАЇНИ

Кремінський В. М.,  
НК - Чупанова Д. О.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Захист інформації - це сукупність організаційно-технічних заходів і правових норм для попередження загрози збитку інтересам власника інформації, в нашому випадку ДСНС України. Зі збільшенням числа різноманітних комп'ютерних технологій збільшилося число спроб несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації, а проблеми захисту інформації виявилися в центрі уваги багатьох вчених і спеціалістів із різноманітних країн [1, с. 73].

Метою захисту інформації в підрозділах ДСНС України є:

- запобігання відтіканню, розкраданню, втраті, перекручуванню, підробці інформації;
- запобігання загрозам державної безпеки, безпеки служби, суспільства в цілому;
- запобігання несанкціонованим діям зі знищення модифікації, копіювання, блокування інформації; запобігання інших форм незаконного втручання в інформаційні ресурси та інформаційні бази даних і системи, забезпечення правового режиму документованої інформації як об'єкта власності;
- збереження державної таємниці, конфіденційності документованої інформації згідно з діючим законодавством;
- забезпечення прав суб'єктів в інформаційних процесах при розробці, виробництві та застосуванні інформаційних систем, технологій та засобів їх забезпечення [1, с. 192].

У справі забезпечення інформаційної безпеки успіх може принести тільки комплексний підхід. Захист інформаційних інтересів підрозділів здійснюється засобами такого характеру:

1. Програмно-технічного (інженерно-технічний, апаратний, програмний);
2. Законодавчого (нормативно-правовий);
3. Адміністративного (організаційного, накази та інші дії керівництва підрозділів, пов'язаних з інформаційними системами, що захищаються);
4. Процедурного (заходи безпеки, орієнтовані на людей) [2, с. 81].

На думку експертів в галузі захисту інформації, завдання забезпечення інформаційної безпеки повинно вирішуватися системно. Це означає, що різні засоби захисту (апаратні, програмні, фізичні, організаційні і т.д.) повинні застосовуватися одночасно і під централізованим управлінням. При цьому компоненти системи повинні «знати» про існування один одного, взаємодіяти і забезпечувати захист як від зовнішніх, так і від внутрішніх загроз.

На сьогоднішній день існує великий арсенал методів забезпечення інформаційної безпеки:

- засоби ідентифікації і аутентифікації користувачів;
- засоби шифрування інформації, що зберігається на комп'ютерах і що передається по мережах;
- міжмережеві екрани;
- віртуальні приватні мережі;
- засоби контентної фільтрації;
- інструменти перевірки цілісності вмісту дисків;
- засоби антивірусного захисту;
- системи виявлення вразливостей мереж і аналізатори мережевих атак [2, с. 169].

Кожний з перерахованих засобів може використовуватись як самостійно, так і в інтеграції з іншими. Це робить можливим створення систем інформаційного захисту для систем будь-якої складності та конфігурації, незалежно від використовуваних платформ.

Так, фахівці Центру оперативного зв'язку, телекомунікаційних систем та інформаційних технологій Черкаського Управління ДСНС України пов'язують надійність інформаційних систем з засобами їх зовнішнього захисту, тобто системою паролів для входу не тільки у саму комп'ютерну мережу, а й до різних рівнів інформації системи, залежно від допуску користувачів [3, с. 146].

Таким чином, можна сказати, що створення комплексної системи захисту інформації потребує глобального підходу до всіх аспектів цього питання. Саме поетапне виконання правового, організаційного, інженерно-технічного, апаратного та програмного рівнів побудови інформаційної безпеки дасть можливість створити цілісну систему для забезпечення надійної безпеки інформації. Вивчення та побудова моделі загрози дасть можливість виявити слабкі місця у системі та усунути їх. Отже, проблеми захисту інформації потребують комплексного підходу у вирішенні питання інформаційної безпеки.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Гайворонський М.В., Новіков О.М. Безпека інформаційно-комунікаційних систем. – К.: Видавнича група ВНУ, 2009. – 608 с.
2. Дронь М.М., Малайчук В.П., Петренко О.М. Основи теорії захисту інформації: Навч. посібник. – Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2001. – 312 с.
3. Конахович Г.Ф., Корченко О.Г., Юдін О.К., Захист інформації в мережах передачі даних: Підручник. – К.: Видавництво ТОВ НВП «ІНТЕРСЕРВІС», 2009. – 714с.



## ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАГРОЗ ЯК ДЕТЕРМІНУЮЧИХ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Кулик А. А.,  
НК – Пасинчук К. М., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Ефективність забезпечення національної безпеки України зумовлюється множинністю чинників: об'єктивних і суб'єктивних, матеріальних і духовних, практичних і теоретичних, явних (відкритих) і латентних та ін.

Закон України «Про основи національної безпеки України» зосередив увагу на тому, що загрози, по-перше, визначають зміст діяльності щодо забезпечення безпеки; по-друге, національна безпека досягається єдиною державною політикою; системою заходів економічного, політичного, соціального, правового, організаційного та іншого характеру, адекватних загрозам; по-третє, можуть дестабілізувати національну безпеку і в зв'язку з цим необхідно визначити найбільш реальні та потенційні сфери впливу загроз; і по-четверте, до першочергових та основних функцій системи національної безпеки, на всіх її рівнях, віднесена функція прогнозування, виявлення, попередження і нейтралізації загроз (ст. 8).

Дійсно, ефективна діяльність суб'єктів безпеки щодо попередження негативних наслідків та надійного забезпечення безпеки об'єктів, неможлива без всеохоплюючого прогнозування, виявлення й оцінки (реального пізнання) та класифікації загроз, вибору і здійснення оптимальних заходів впливу (нейтралізації) на них.

У зв'язку з вищезазначеним, особливого значення набуває системний підхід у розкритті, оцінці та класифікації «викликів», «небезпек» і «загроз», тобто в їх нерозривному взаємозв'язку і взаємозалежності.

Характеризуючи небезпеку, треба сказати, що в соціальних відносинах викликами небезпек завжди були і залишаються протиріччя, що виникають між: а) сторонами, коаліціями держав; б) державними соціальними рухами, між класами, соціальними групами, націями, етносами, державою і громадським суспільством, центром і регіонами тощо.

Будь-яка небезпека - це один із видів зв'язків, при виникненні якої між взаємодіючими явищами, процесами, предметами з'являються протиріччя або порушується стабільність цих зв'язків. У такому разі одна сторона (суб'єкт) може нанести шкоду, збиток іншій стороні (об'єкту). Отже, поза цими дестабілізуючими взаємовідносинами будь-яке явище (предмет), яке наділене (має) рушійний потенціал, не є небезпекою для даного об'єкта.

Отже, загроза національним інтересам - це наявність намірів і можливостей будь-яких суб'єктів, здатних реально створити умови, що спричинять повну або часткову шкоду національним інтересам. Метою їх дій є отримання певних односторонніх переваг у відстоюванні і реалізації своїх особистісних життєво важливих інтересів. Але для того, щоб реально пізнати і спрогнозувати загрози національній безпеці, необхідно з'ясувати: по-перше - що класифікувати (який конкретний об'єкт і його зміст); по-друге - як класифікувати (на підставі яких правил, ознак, критеріїв, за якими методологічними оцінками робити відбір).

Відповідаючи на друге питання - як класифікувати, доречно звернутися до Закону України «Про основи національної безпеки України», в якому законодавець регламентував методико-правову основу для систематизації всієї сукупності умов і факторів небезпек. На законодавчому рівні введено не тільки поняття «загрози національній безпеці» (ст. 1), а й визначені її місце, роль, напрями у розробці єдиної державної політики з питань національної безпеки. Ці напрями державної політики адекватні системам загроз і забезпечують системність діяльності всіх суб'єктів безпеки, спрямованих на ефективне і надійне забезпечення національної безпеки.

Посягання на інтерес саме і проявляється у кінцевому результаті, як загрози інтересам людини, суспільства і держави. Загрози інтересам вищезазначених об'єктів існують у кожній сфері безпеки. Вони переходять ззовні і в середині людини (особистості), суспільства і держави.

Що стосується загроз екстремістського характеру в політичній і соціально-економічній сферах, то до них можна віднести: криміналізація сфер діяльності, що пов'язані з економікою, банківським сектором, зовнішньоекономічними відносинами; політизація організованої злочинності, зростання корупції у владних структурах; зростання політичного насилля та екстремізму; виникнення збройних конфліктів як поблизу кордонів України, так і на її території.

Аналіз сучасного стану національної безпеки України дає підстави вважати, що існують реальні тенденції до переплетіння й інтегрування двох видів загроз - зовнішніх і внутрішніх. Це призводить до появи третьої загрози - змішаної. Вони породжені - трансграничними загрозами, здатними нанести збитки національній, регіональній (міждержавній), глобальній (міжнародній) безпеці одночасно.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України = Конституция Украины : [зі змін та допов., внесеними Законом України від 1 лют. 2011 р. № 2952-VI]. - Харків : Фактор, 2011. - 118 с. - (Серія «Бібліотека законодавства»).
2. Закон України «Про основи національної безпеки України»: за станом на 07 трав. 2015 р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39, ст.351.

## СУЧАСНИЙ СТАН У НАПРЯМІ РОЗРОБЛЕННЯ РОЗДІЛУ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В СКЛАДІ ПРОЕКТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ

Куркурін Б. П., Дячук А. В.,  
НК – Швиденко А. В., к. т. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Основою ефективного функціонування системи запобігання надзвичайним ситуаціям (далі - НС) та зменшення їхніх негативних наслідків є впровадження та реалізація інженерно-технічних заходів цивільного захисту, належне нормативне забезпечення їх.

Найефективнішими є заходи, які реалізують на етапі проектування, будівництва об'єктів та розроблення містобудівної документації.

Відповідно до вимог статті 34 [1] та [2, 3], до складу проектної документації об'єктів повинен входити розділ «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту» (далі - розділ «ІТЗ ЦЗ»).

Вимоги до складу та змісту розділу «ІТЗ ЦЗ» встановлено в національному стандарті [4].

Протягом часу, що минув після прийняття цього стандарту, відбулися зміни в законодавчій та нормативній базі України. Для впровадження основних законодавчих документів було прийнято 13 нормативно-правових актів у сфері містобудівної діяльності та цивільного захисту, переглянуто шість державних будівельних норм та розроблено зміни до трьох норм.

Також втратили чинність шість Законів України і дев'ять постанов Кабінету Міністрів України в сфері містобудівної діяльності та цивільного захисту.

Із набуттям чинності [1,3,5] виникли суттєві розбіжності у вимогах до розроблення розділу «ІТЗ ЦЗ» у складі проектної документації об'єктів, визначених у чинних нормативно-правових документах та [4].

Проведений аналіз міжнародних та європейських нормативних документів засвідчив, що стандартів стосовно розроблення розділу «ІТЗ ЦЗ» у проектній документації об'єктів не виявлено. Положення про розроблення інженерно-технічних заходів визначають у законодавчих документах та будівельних нормах. Кожен із нормативних документів країн СНД (Російська Федерація, Республіка Казахстан, Республіка Білорусь, Азербайджанська Республіка) має аналог у нормативно-правовій базі в Україні. В цьому напрямку практично немає розбіжностей щодо шляхів підходу до розв'язання зазначеної проблеми з поправкою на відповідні органи управління системи цивільного захисту.

Аналіз законодавчих документів країн Європейського Союзу свідчить, що захист населення і території від НС здійснюється на принципах пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я людей і довкілля, надання переваги превентивній безпеці, вільного доступу до інформації щодо захисту населення і територій, завчасної реалізації заходів, спрямованих на запобігання НС.

У багатьох країнах світу на всіх етапах розвитку цивільного захисту особливого значення надають створенню мережі захисних споруд та укриттів. Найбільших успіхів у цьому досягли США, ФРН, Швеція і Швейцарія. В основу створення системи захисного будівництва тут покладено принцип максимального використання наявних підземних споруд, виробок і природних порожнин.

Також слід зазначити, що в країнах Західної Європи широко практикують будівництво споруд подвійного призначення (паркінгів, складів, тирів, спортивних залів тощо), які в мирний час використовують за прямим призначенням, а в разі НС чи в особливий період за короткий термін переустатковують для укриття населення.

Результат аналізу джерел інформації показав, що в [4] треба використати вимоги та положення чинних законодавчих і нормативних документів України, а досвід застосування [4] територіальними підрозділами й проектними організаціями довів, що потрібно конкретизувати та долучити деякі вимоги, проектні рішення й іншу інформацію, а саме:

- уточнити сферу застосування стандарту, термінологію;
- уточнити процедуру розроблення розділу та склад розділу;
- уточнити вимоги щодо обґрунтування умов функціонування об'єкта у воєнний час та долучити проектні рішення щодо переоблаштування робочого циклу і зменшення запасів потенційно-небезпечних об'єктів під час особливого періоду;
- уточнити характеристику захисних споруд цивільного захисту;
- долучити заходи щодо організації оповіщення і зв'язку під час НС, проведення ідентифікації об'єктів потенційно-небезпечних об'єктів та об'єктів підвищеної небезпеки;
- долучити проектні рішення щодо організації й проведення евакуаційних заходів.

Розроблення нового національного стандарту дасть змогу усунути проблему невідповідності окремих положень [4] положенням чинних нормативно-правових та нормативних актів у сфері



цивільного захисту і містобудівної діяльності, обумовить їхню термінологічну сумісність. Запровадження його сприятиме реалізації ефективних інженерно-технічних заходів цивільного захисту, зменшенню соціальних втрат та економічних збитків від негативних наслідків НС.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України.
2. ДБН В.1.2-4- 2006. Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони).
3. ДБН А.2.2-3-2014. Склад та зміст проектної документації на будівництво.
4. ДСТУ Б А 2.2-7:2010. Проектування. Розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) у складі проектної документації об'єктів. Основні положення.
5. Закон України. «Про регулювання містобудівної діяльності».

### ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ: РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА

*Лукашенко Л. В.,  
НК – Чубіна Т. Д., д. і. н., професор,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

У Республіці Польща функції цивільного захисту населення від НС виконують Головна комендатура пожежної охорони, Служби водного та гірського порятунку, ЦО а також їх підрозділи на регіональному та місцевому рівнях, які підпорядковані місцевим органам влади.

Загальну координацією цієї роботи здійснює МВС і адміністрації, у структурі якого діють Бюро з питань ліквідації наслідків стихійних лих і Департамент кризового управління та оборонних справ, які виконують управлінські функції.

Згадане Бюро виконує функції профільного Секретаріату міністра з питань ліквідації наслідків стихійних лих. До завдань структури відносяться питання підготовки справ до ініціювання, координації та опрацювання програм діяльності урядової адміністрації в сфері ліквідації наслідків повені, зсувів ґрунту та інших стихійних лих. Крім того, Бюро забезпечує фінансову діяльність адміністрації, підтримує зв'язок з органами територіального самоврядування та недержавними організаціями відповідно до своєї компетенції.

До завдань Департаменту кризового управління та оборонних справ належать:

- організація та забезпечення реалізації завдань, віднесених до компетенції міністерства в сфері НС, зокрема планування діяльності в питаннях загальної громадської безпеки та кризового управління, рятування та захист населення, нагляд за Державною пожежною службою та функціонуванням Національної системи порятунку та гасіння, рятуванням у горах та на воді, ЦО, попередження та усунення наслідків терористичних замахів, охорона інфраструктури життєзабезпечення, координація виконання обов'язків за міжнародними угодами;

- здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення;  
- опрацювання пропозицій, інших документів для потреб Урядової кризово-координаційної групи;  
- нагляд за діяльністю Науково-дослідного Центру протипожежної охорони та навчального закладу (Головна школа) Пожежної служби;  
- координація міжнародної співпраці у сфері ЦО, кризового управління, рятування та охорони населення, інфраструктури життєзабезпечення;  
- контроль та забезпечення мобілізаційного матеріально-технічного резерву;  
- координація та нагляд за рівнем територіальної мобілізаційної готовності на випадок НС, планування заходів профілактики і ситуаційне моделювання кризових явищ, реалізація програм щодо захисту населення.

Окрім цього, на місцевому рівні у структурі урядів воєводств функціонують відділи кризового управління, які підпорядковуються воєводі. Ці органи несуть відповідальність за ліквідацію наслідків НС на рівні воєводств.

Законом Республіки Польща від 18 квітня 2000 р. «Про надзвичайні ситуації». передбачено, що ліквідацією наслідків НС на місці керують: війт (бурмістр, президент міста), якщо НС трапилася виключно на території гміни, староста, якщо НС трапилася на території більше, ніж однієї гміни, що входять до складу повіту, воєвода, якщо НС трапилася на території більше, ніж одного повіту, що входять до складу воєводства, міністр внутрішніх справ і адміністрації або інший міністр, визначений урядом, якщо НС трапилася на території більше, ніж одного воєводства.

Ліквідація наслідків НС здійснюється силами спеціальних кризових команд, створених на локальному, регіональному або урядовому рівнях. Склад цих команд визначають місцеві органи влади. Їх фінансування здійснюється з місцевих і центрального бюджетів.

Також до ліквідації наслідків НС можуть бути залучені Пожежна охорона, поліція, армія, медичні служби, прикордонна охорона, Морська служба пошуку і порятунку, інші державні служби, інспекції, структури тощо, залежно від обсягів завданої шкоди.

Законодавством передбачено механізм відшкодування органам місцевого самоврядування збитків, завданих внаслідок стихійних лих та інших катастроф. Зокрема, у проекті бюджету країни окремо закладаються кошти на усунування наслідків такого роду явищ. Розподіл коштів здійснюється Міністерством фінансів за поданням Міністерства внутрішніх справ і адміністрації.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Чмига В. О Діяльність органів державної влади у сфері цивільного захисту : навч. посіб. / В. О. Чмига, Н. Г. Клименко, М. Г. Орел; За заг. ред. В. О. Чмиги. – К. : Вид-во НАДУ, 2008. – 152 с.
2. Труш О. О. Досвід побудови та діяльності систем цивільного захисту країн – членів ЄС Центральної Європи / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. – Вип. 2. – С.454–461.

### ДО ПРОБЛЕМИ ОПОВІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ НС

*Лунніков О. С.,  
НК – Кришталь Т. М., д. е. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Одним із головних заходів захисту населення від надзвичайних ситуацій (НС) є його своєчасне оповіщення про небезпеку, обстановку, яка склалася, а також інформування про порядок і правила поведінки в умовах НС.

Оповіщення про загрозу або виникнення НС полягає у своєчасному доведенні відповідної інформації до органів управління цивільного захисту (ЦЗ), сил ЦЗ, суб'єктів господарювання, що належать до єдиної державної системи ЦЗ, та населення [2].

З метою оповіщення населення дистанційно включаються електросирени, мережі радіомовлення всіх діапазонів частот та видів модуляції і телебачення незалежно від форм власності. Встановлення сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло покладається на органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання. Місця встановлення сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло визначаються органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання.

Оприлюднення інформації про наслідки НС здійснюється відповідно до законодавства про інформацію.

Інформацію з питань ЦЗ становлять відомості про НС, що прогнозуються або виникли, з визначенням їх класифікації, меж поширення і наслідків, а також про способи та методи захисту від них.

Органи управління ЦЗ зобов'язані надавати населенню через засоби масової інформації (ЗМІ) оперативну та достовірну інформацію [1].

Система оповіщення населення України існує на державному, регіональному, місцевому і об'єктовому рівні. Управління системою оповіщення кожного рівня організовується безпосередньо відповідними органами повсякденного управління системи ЦЗ. Рішення на застосування системи оповіщення приймає відповідний голова ОДА. Відповідальність за організацію і практичне здійснення оповіщення несуть керівники органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій. Тому кожний громадянин повинен знати сигнали ЦЗ і уміти правильно за ними діяти.

Для зосередження уваги населення перед передачею інформації вмикаються сирени, виробничі гудки та інші сигнальні засоби, що буде означати подання попереджувального сигналу «Увага всім!», після якого негайно приводяться в готовність радіотрансляційні вузли, радіомовні і телевізійні станції, вмикаються мережі зовнішньої звукофікації. За цим сигналом населення зобов'язане увімкнути радіотрансляційні та телевізійні приймачі для прослуховування нагального повідомлення. Тексти повідомлень передаються протягом 5 хвилин державною мовою і мовою, якою користується більшість населення в регіоні.

Основні проблеми оповіщення населення обумовлені застарілою матеріально-технічною базою. Загальнодержавні та регіональні системи оповіщення про загрозу або виникнення НС здійснюються на базі систем, що були встановлені ще в 1983 році і вичерпали свій ресурс експлуатації, хоча і знаходяться у працездатному стані.

Щодо можливостей донесення до населення повідомлень про загрозу та виникнення НС, то доводяться вони до населення всіма наявними засобами зв'язку, мовлення, оповіщення. Для забезпечення роботи системи оповіщення населення використовуються місцеві мережі зв'язку, зокрема, мережі проводного (ефірного) радіомовлення і телебачення (канали звукового супроводження),

постійно діючі мережі радіозв'язку, системи пейджерного зв'язку, електросирени і технічні засоби оповіщення. Приватні Інтернет-провайдери до систем оповіщення населення не залучаються.

В Україні відсутні нормовані (формалізовані) процедури інформаційного реагування на НС (принаймні такі, що відповідають сучасному стану розвитку інформаційного простору). Це може призвести до загрозової ситуації, коли інформаційне реагування буде здійснюватись «навздогін», не узгоджено між основними постачальниками інформації з боку органів державної влади.

З метою покращення інформування населення під час НС доцільно розробити типові документи звернення до населення, порядок виступів уповноважених осіб за часом з моменту настання події тощо.

Доречним також, на нашу думку, було б призначення в управлінні ЦЗ ОДА експертів за кожним з типів НС (техногенні, природні та соціальні), які повинні у разі загрози або виникнення певної НС кваліфіковано коментувати ситуацію з метою не допущення панічних настроїв серед громадян.

Особлива увага має бути приділена поширенню екстреної інформації. ЗМІ слід зорієнтувати на донесення до населення об'єктивної інформації в режимі реального часу, що значною мірою буде запобігати виникненню паніки.

Таким чином, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування, органи управління ДСНС на всіх рівнях мають вживати заходів щодо модернізації систем оповіщення шляхом використання сучасних технічних засобів, які забезпечать більш повне оповіщення населення та утримувати ці системи у постійній готовності до використання.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI.
2. Постанова КМУ від 9 січня 2014 р. № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».

### ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

*Максименко А. В.,  
НК - Рудой К. М., к. ю. н., доцент,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

8 лютого Кабінетом Міністрів України затверджено План заходів щодо реалізації Концепції здійснення першочергових заходів з реформування Державної міграційної служби України на 2017 рік. Реалізація заходів розрахована на 2017 рік та передбачає, зокрема: підключення центрів надання адміністративних послуг до процесу оформлення біометричних документів; забезпечення уніфікації, стандартизації та спрощення процедур обслуговування громадян у підрозділах міграційної служби при наданні адміністративних послуг; створення контактного центру, сервісу служби підтримки громадян; профільну професійну підготовку працівників міграційної служби; удосконалення діяльності міграційної служби на основі активного обміну досвідом з іноземними державами та міжнародними організаціями; аналіз актів законодавства та діючих процедур з метою виявлення корупційних ризиків та вироблення подальших пропозицій щодо змін у законодавстві.

Реалізація плану заходів створить умови для побудови якісних сервісів для громадян України, іноземців та осіб без громадянства, а також стане черговим кроком на шляху приведення стандартів діяльності ДМС у відповідність до європейських вимог[1]. Концепція визначає основні принципи та напрями роботи Державної міграційної служби та створює умови для реалізації напрямів, механізмів, етапів і строків її реформування. Реалізація Концепції розрахована на 2017 рік і передбачає створення єдиної захищеної системи електронного документообігу з уніфікованими базами даних. Це дасть змогу перейти Державній міграційній службі до системи якісних, доступних, прозорих сервісів, орієнтованих на задоволення потреб громадян України, іноземців та осіб без громадянства, скорочення строків надання послуг та кількості документів, які подаються суб'єктами звернення.

Прийняття акту створить умови для зниження корупційних ризиків та приведення стандартів діяльності ДМС у відповідність до європейських вимог.

Крім того, Концепцією передбачено програму співпраці з громадськістю. Завдяки цьому будуть розроблені та впроваджені нові моделі надання адміністративних послуг у взаємодії з громадянським суспільством, підприємствами та організаціями. Реформування міграційної політики держави має відбуватися на основі комплексного підходу із врахуванням усіх потенційних вигод, що може принести Україні міжнародна мобільність разом із обумовленими нею ризиками та викликами.

Комплексність означає врахування специфіки України, як країни, що одночасно віддає, приймає та служить для транзиту мігрантів. Кожний із цих векторів руху населення характеризується різними за характером і складом міграційними потоками, що вимагають диференційованого підходу та специфічних

засобів впливу. Наприклад, одні механізми необхідні для запобігання нелегальній міграції, і зовсім інші – для надання допомоги біженцям, навіть якщо вони прибули в Україну нелегально. Різного ставлення заслуговує нелегальний мігрант, який незаконно намагається перетнути Державний кордон України, і той, хто прибув з метою працевлаштування, хоча й не має для цього необхідного дозволу. Різних засобів вимагає запобігання нелегальній міграції власних громадян і іноземців. Комплексність передбачає також різномірні державні заходи, що не обмежуються лише прийняттям законодавчих норм і програм центральним керівництвом країни, а й включають діяльність на місцях, постійну співпрацю центральних і місцевих органів влади.

Не можна забезпечити комплексний підхід і без співпраці різних відомств, що опікуються міграцією. Навіть у разі централізації більшості функцій управління у цій сфері шляхом створення Державної міграційної служби, що, має з'явитися в Україні, залишається безліч питань щодо міграції та мігрантів, які мають спільно і скоординовано вирішуватися галузевими міністерствами (наприклад, працевлаштування і соціальний захист мігрантів, грошові перекази, охорона здоров'я, освітні питання тощо).

Найголовніше, поняття комплексності означає, що діапазон дії міграційної політики значно розширюється, взаємопов'язаність її окремих напрямів посилюється, що сприяє оформленню цієї політики як цілісної системи, що поєднує: протидію чинникам, що породжують еміграцію, адже, як зазначалося у доповіді Генерального секретаря ООН з міграції та розвитку, «основний принцип міграційної політики полягає в тому, що кожна людина повинна мати можливість жити й бути успішною в рідній країні»[2]; власне міграційну політику, тобто систему заходів із регулювання переміщень населення та протидії нелегальній міграції (у т. ч. політику щодо працевлаштування громадян за кордоном, а також залучення іноземної робочої сили, студентів з-за кордону, прийому біженців); широкий спектр заходів з інтеграції іммігрантів (соціально-економічних, освітньо-культурних, політичних); забезпечення зворотності трудової міграції громадян, адаптації та реінтеграції тих, які повернулися, заохочення грошових переказів від працівників-мігрантів на батьківщину та їх ефективного використання; забезпечення підтримки й тісного зв'язку зі співвітчизниками за кордоном, використання фінансового, соціального, інтелектуального, політичного, демографічного потенціалу діаспори в інтересах країни, заохочення імміграції її представників [3, 78]. Якісні зрушення в розробленні та імплементації державної політики у сфері міграції передусім потребують політичної волі, тобто, чіткого розуміння вищим керівництвом держави пов'язаних з міграцією вигод і викликів.

Вирішальна роль в усвідомленні політикумом необхідності включення міграції до пріоритетів суспільного розвитку належить сектору науки, що має забезпечити владу аналітичною інформацією, науково обґрунтованими висновками, налагодити систематичні дослідження та надійний статистичний облік міграційних процесів. Ще однією обов'язковою передумовою якісних змін у сфері міграційної політики є наявність сприятливого суспільного клімату. Важливо, щоб суспільство визнавало, що грошові перекази працівників-мігрантів з-за кордону відіграють значну роль у подоланні бідності, розвитку дрібного підприємництва та формуванні середнього класу. Як безпосередньо, так і опосередковано вони здатні сприяти економічному розвитку. Так само позитивний вплив на економіку справляє імміграція в країну, завдяки якій поповнюються людські ресурси, заповнюються робочі місця, непривабливі для українців. У формуванні позитивного сприйняття міграції, мінімізації антиіммігрантських настроїв, запобіганні расизму та ксенофобії, підвищенні рівня толерантності у суспільстві величезну роль відіграють засоби масової інформації, що мають повно й об'єктивно висвітлювати міграційну ситуацію в країні, позбутися негативних стереотипів та некритичного тиражування сумнівних фактів.

Таким чином, реформування Державної міграційної служби України має відбуватися в рамках довгострокової стратегії розвитку країни, в яку її необхідно інкорпорувати як один із можливих, проте слабо використаних чинників поступу, мати комплексний, тобто різнобічний та різномірний характер, забезпечуватися скоординованою діяльністю різних відомств, користуватися розумінням та підтримкою у суспільстві.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції здійснення першочергових заходів з реформування Державної міграційної служби на 2017 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів № 83-р — редакція від 08.02.2017 // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://lv.dmsu.gov.ua>
2. Международная миграция и развитие. Доклад Генерального секретаря. Организация Объединенных Наций [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [http://www.un.org/russian/esa/economic/a59\\_325.pdf](http://www.un.org/russian/esa/economic/a59_325.pdf)
3. Максименко А.В. Особенности работы с беженцами та особами без громадянства// Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 12 жовтня 2016 р. – Одеса : ОДУВС, 2016. – С. 78.

## ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Матвієць Д. Ю.,  
НК – Купчак М. Я.,  
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Правова культура являє собою структурно-складне цілісне утворення, яке включає в себе якісний стан правового життя суспільства і держави, відображає досягнутий рівень досконалості нормативно-правових актів, правову та правозастосувальну діяльність, правосвідомість та правовий розвиток особистості, а також ступінь свободи її поведінки та взаємну відповідальність держави та особи, що позитивно впливає на суспільний і державний розвиток, підтримує умови функціонування суспільства і держави [3].

Крім того, правознавці розглядають правову культуру як систему правових цінностей, що відповідають рівню правового прогресу, досягнутого суспільством і відображають у правовій формі стан свободи особи та інші соціальні цінності. [2].

Виходячи з таких визначень понять, показником правової культури можна вважати міру активності суб'єкта права у правовій сфері, добровільності виконання ним правових норм, реальності прав та свобод громадян. Рівень правової культури впливає на ефективність державно-правового регулювання, характер законодавства, форми і засоби забезпечення прав та свобод громадян, ступінь визначення загальнолюдських цінностей, а також норм міжнародного права.

Правова культура як один із найважливіших компонентів загальної культури повинна бути притаманною усьому особовому складу служби цивільного захисту України, адже норми права утворюють принципи та правовідносини цивільного захисту, визначають взаємодію в органах та підрозділах цивільного захисту України, вирішують проблеми їх комплектування, навчання і виховання майбутніх службовців в цій сфері тощо.

Правова культура особового складу служби цивільного захисту України повинна включати такі складові компоненти, як:

- 1) правові знання, навички та уявлення;
- 2) відповідний рівень правосвідомості, яка б відповідала державно-правовій системі;
- 3) усвідомлені переконання діяти у відповідності до норм внутрішньодержавного та міжнародного права;
- 4) правову активність особи.

Важливим чинником, який впливає на рівень правової культури особового складу служби цивільного захисту України є службова дисципліна, яка полягає у бездоганному та неухильному виконанню службових обов'язків, визначених Кодексом цивільного захисту України, Дисциплінарним статутом служби цивільного захисту, іншими нормативно-правовими актами, а також контрактом про проходження служби в органах і підрозділах цивільного захисту України [1].

Правова культура особового складу повинна знаходитися на такому рівні, який б відповідав службовцям важливого державного інституту, незважаючи на складність його специфіки. Такі службовці повинні добре знати законодавство України, а особливо спеціально-галузеве і інші нормативні документи та джерела пізнання правової інформації. Виключно за допомогою високого рівня правової культури, опираючись на тверді знання правових норм, можна досягнути службової дисципліни, налагодити чітке несення служби особовим складом цивільного захисту України, а також забезпечити бездоганне виконання службових обов'язків.

Правова культура повинна поєднувати в собі правові знання, погляди, навички, уявлення, переконання і спрямованість осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, їх правову активність, вміння оцінювати свої і чужі вчинки з точки зору чинного законодавства, обираючи виключно законні шляхи та засоби для досягнення поставлених цілей. Слід наголосити, що створення умов, які максимально сприяють набуттю особовим складом служби цивільного захисту України правових знань, перетворення їх у переконання, забезпечення умілого їх застосування в процесі службової діяльності, тобто, умов, що сприятимуть формуванню високого рівня правової культури – є невідкладним завданням кадрової політики Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту» від 05.03.2009 № 1068-VI
2. Копейчиков В.В. Загальна теорія держави і права / За ред. В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком, 1997. – 320 с.
3. Методика правової освіти: Навчально-методичний посібник. – К.: Атіка-Н, 2005. – 88 с.

## СУТНІСТЬ ПАРТНЕРСТВА В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Медведенко С. В.,  
НК - Коропатов О. М. к. ю. н.,  
Одеський державний університет внутрішніх справ

На шляху розвитку та становлення України, як країни з європейськими цінностями, країни що прагне досягнути статусу правової країни у повній мірі, кожен крок, кожна реформа є важливою складовою на шляху до цієї мети. Реформування правоохоронних органів, створення Національної поліції України є одним з таких кроків.

Головне завдання Національної поліції України це служіння народу країни, суспільству та громадянину, що підкреслено в статті 1 Закону України «Про Національну поліцію»: «Національна поліція України (далі - поліція) - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [1].

У цьому визначенні відображено основний напрямок реформи, якщо міліція була державним озброєним орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань[2], то Національна поліція покликана перш за все захищати законні права та інтереси конкретної особи, гарантувати людині безпечні умови життя, шляхом служіння народу, а не виконання волі держави.

Одним з принципів на яких базується діяльність Національної поліції України є принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства, який полягає в тому, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [1].

Національна поліція стоїть на захисті публічної безпеки і порядку; охороняє права і свободи людини, інтереси суспільства і держави; протидіє злочинності; надає допомогу особам, які її потребують. Але зусиллями лише одної поліції важко досягти високого рівня суспільної безпеки у державі. Ефективність боротьби зі злочинністю, профілактики правопорушень, наряду, залежать від довіри населення, яка є умовою для підтримки та плідного співробітництва між населенням, громадою, громадянином та Національною поліцією.

Як відзначає Грішнова О. А., соціальне партнерство одночасно є і результатом, і активним чинником формування громадянського суспільства, в якому різні соціальні групи, прошарки і класи зі своїми специфічними інтересами створюють свої організації, через які формують стійку соціальну спільноту, що забезпечує соціальну та політичну стабільність у суспільстві. Воно заперечує диктатуру будь-якої особи, групи, класу і утверджує суспільний договір, угоду між членами суспільства як основу оптимальної реалізації прав і інтересів різних соціальних груп, прошарків, класів[3].

Аналізуючи складову сутності партнерства слід розглянути такі чинники як довіра, рівність, повага, співпраця, добровільність, відповідальність, злагожденість, взаємодопомога, гласність, суворе дотримання прав та свобод людини і громадянина.

Довіра між населенням, громадськістю, громадою, конкретним громадянином та поліцією є впевненістю в сумлінності, щирості, правдивості відношення як до громадянина так і до виконання обов'язків, що стоять перед працівниками поліції. У відносинах довіри, кожна особа, що звертається за допомогою повинна не сподіватися на неї, а твердо знати, що отримає всю можливу допомогу, з повагою до її почуттів, суворим дотриманням її прав та свобод.

Рівність у відносинах партнерства означає, що громадськість так само як і поліція у рівній мірі несуть відповідальність за публічну безпеку, поліція служить суспільству, але без підтримки з його боку неможливо досягнути високого рівня публічної безпеки. Без підтримки громадськості, помочі від окремих громадян робота поліції стає функціонально однобокою та неефективною. В таких умовах поліція не може реалізувати весь свій потенціал, це означає що ефективність, оперативність, результативність діяльності поліції значно залежить від бажання співпраці громадян та позиції суспільства взагалі. Партнерство поліції та громадськості це свого роду «кругова порука» де всі члени суспільства несуть відповідальність за безпеку та дотримання законності, а поліція є, як представник цього суспільства, так і його інструмент для досягнення спільної мети.

Повага є невід'ємний елемент у відносинах партнерства, не буває повноцінного партнерства без поваги громадян до представників поліції, так і у випадку якщо співробітники не будуть поважати права та свободи громадян. І якщо для поліцейського це не лише риса але й прямий обов'язок, то повагу суспільства, громади до себе потрібно заслужити поведінкою, вчинками, сумлінною працею.

Співпраця, злагожденість, взаємодопомога, обмін інформацією допомагають покращити ефективність службової діяльності, оперативно діяти та розкривати правопорушення, здійснювати профілактичну діяльність направлену на забезпечення громадського порядку, зближає населення та правоохоронців.

Поняття партнерства передбачає добровільність зв'язку, лише за такої умови воно принесе позитивні та максимально ефективні результати. Партнерство повинно здійснюватись на добровільних засадах, кожен громадянин повинен здійснити свій вибір у питанні допомоги правоохоронним органам, виявити свою громадянську позицію.

Національна поліція, як орган виконавчої влади, завданням якого є охорона та забезпечення публічної безпеки, законності, правопорядку, несе відповідальність за належне виконання своїх повноважень перед державою та суспільством. Але й суспільство взагалі та окремі громадяни так само відповідальні за стан правопорядку та боротьбу з правопорушеннями. Неможливо домогтися безпечного суспільства силами лише спеціального органу, кожен громадянин та все суспільство в цілому повинно прикладати зусилля для досягнення цієї мети.

Якщо соціальне партнерство – це взаємозв'язки між різними соціальними групами, верствами населення, їх об'єднаннями, державою, її органами та владними структурами, то партнерство Національної поліції України з громадськістю є системою взаємозв'язків між поліцією, як органом, або співробітником поліції, як представником цього органу та населенням, суспільством з іншої сторони, які побудовані на довірі, рівності, повазі, співпраці, добровільності, відповідальності, злагодженості, взаємодопомозі, гласності, суворому дотриманню прав та свобод людини і громадянина, законності; та метою цієї співпраці є безпечне суспільство, зміцнення законності і правопорядку в країні.

Становлення та розвиток партнерства Національної поліції України з громадськістю сприятиме регулюванню соціальних конфліктів, подоланню кризових явищ, покращенню безпеки життя громадян

#### ЛІТЕРАТУРА:

6. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : закон України від 02. 07. 2015 р. № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України від 23. 12. 2015 р. № 901-19. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>. – Назва з екрана.
7. Про міліцію [Електронний ресурс] : закон України від 20. 12. 1990 р. № 565-XII Втрата чинності від 7.11.2015, підстава [580-19](#). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12>. – Назва з екрана.
8. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Підручник.[Електронний ресурс] / О.А. Грішнова. . – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : [http://pidruchniki.com/11990219/ekonomika/sotsialne\\_partnerstvo](http://pidruchniki.com/11990219/ekonomika/sotsialne_partnerstvo). – Назва з екрана.

### КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ

*Мельник М. В.,  
НК – Міненко О. В., к. філол. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Управління в будь-якій організації реалізується через людей, співробітників. Одним із важливих інструментів управління в руках керівника (менеджера) є наявна в його віданні інформація. Використовуючи і передаючи ті або інші дані, а також отримуючи інформацію назад, він організовує, керує і мотивує підлеглих. Значну роль відіграє здатність менеджера передавати інформацію таким чином, щоб формувалося найбільш адекватне сприйняття даної інформації комунікантами-одержувачами. Сучасним менеджерам необхідно усвідомлювати важливість даної проблеми і брати активну участь у її вирішенні.

У процесі комунікації відбувається передача інформації від одного суб'єкта іншому. Суб'єктами можуть виступати окремі особи, групи і навіть цілі організації.

Комунікаційний процес пред'являє певні вимоги до кожного з учасників управлінської взаємодії. Ефективна комунікація вимагає від кожної із сторін певних знань, умінь і навичок, а також наявності певної міри взаємного розуміння.

Психологічна специфіка комунікації як функції управління багатозначна і розкривається з різних сторін:

- комунікативна поведінка керівника (менеджера);
- комунікативні явища в роботі керівника (менеджера);
- комунікативні процеси, що пов'язані з діяльністю керівника (менеджера).

Основна мета комунікації полягає у досягненні від приймаючої сторони точного розуміння відправленого повідомлення.

Формування ефективних комунікацій в організації досягається кількома способами:

1) Формулювання ясною, чіткою, практично досяжною і певної мети організації, подальша конкретизація на підцілі, відповідні для кожного підрозділу. Таким чином, немає необхідності для додаткових роз'яснень та, безпосередньо, оптимізуються комунікаційні процеси в організації.

2) Відповідний організаційної мети деталізований план, який регламентує основні види робіт та підрозділів та їх нормативи. Разом з тим, організаційний план є ефективним засобом врегулювання ділових контактів і контролю за змістовними комунікаціями.

3) Грамотно вибраний тип організації (раціональна економічність організаційної структури, відсутність повторних підрозділів, непередставленість множинного підпорядкування в організації тощо) сприяє формуванню і розвитку ефективної комунікативної мережі.

4) Ефективно налагоджена система організаційного контролю, яка характеризується чесністю, зрозумілістю для співробітників, відкритістю і регулярністю.

Таким чином, для удосконалення комунікаційного процесу на підприємстві слід чітко визначити потребу в інформації кожного структурного підрозділу й кожного робочого місця, регулювати інформаційні потоки відповідно до вирішуваних завдань, повинна відбуватися взаємодія керівників і підлеглих; організація ефективної системи зворотного зв'язку; впровадження системи збирання пропозицій; інформаційні повідомлення адміністрації підприємства; використання сучасних інформаційних технологій. Керівники вищого рівня повинні постійно надавати управлінській діяльності більш організованого характеру: удосконалювати планування масових організаційних заходів, зборів, нарад, зустрічей з підлеглими, ветеранами праці, керівниками інших підприємств.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Адаир Дж. Эффективная коммуникация / Дж. Адаир. – М. : Изд-во Эксмо, 2003. – 240 с.
2. Административный менеджмент / И. П. Алдохин, Л. Ю. Гордиенко, Л. Ф. Кондусова, Т. И. Лепейко, К. И. Мельникова. – Х. : Программа TACIS ED UK 9301, 1996. – С. 65.
3. Берлесон Б. Коммуникация – это... [Электронный ресурс] : / Б. Берлесон, Г. Стейнер. – Режим доступа : <http://www.com-management.narod.ru/>.
4. Григорьева Н. Н. Коммуникационный менеджмент: учебный курс (учебно-методический комплекс) [Электронный ресурс] : / Н. Н. Григорьева. – Режим доступа : <http://e-college.ru/xbooks/xbook157/book/index/>.

#### ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ НС

*Михальчук В. М.,  
НК – Кришталь Т. М., д. е. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Сучасне українське суспільство останнім часом може бути охарактеризоване як «суспільство підвищеного ризику» у зв'язку зі збільшенням НС техногенного, природного, соціального характеру, що зумовлюють соціально-демографічні, соціокультурні, законодавчі, екологічні, інформаційні та психологічні зміни на державному, регіональному та місцевому рівнях. Вищезазначене спонукає до необхідності удосконалення системи оперативного управління ліквідацією НС та їх наслідків.

Управління в умовах НС полягає у постійному керівництві з боку органу управління та уповноваженого керівника з ліквідації НС залученими службами та силами і в організації виконання завдань з ліквідації НС або її наслідків.

На відміну від управління промисловістю, сільським господарством, побутовим обслуговуванням тощо, ефективність функціонування яких оцінюється продуктивністю, якістю продукції, прибутком та іншими показниками, ефективність функціонування систем оперативного управління за умов НС повинна оцінюватись дієвістю та результативністю.

Система оперативного управління за умов НС покликана не тільки забезпечити підвищення індивідуальної та загальної продуктивності праці кожного співробітника, але й згуртувати всіх співробітників для досягнення спільної мети системи, домагатися їх активної участі в реалізації оперативних планів ліквідації наслідків НС.

Управлінські рішення, що приймаються за умов НС, є основою оперативного управління, адже відповідно до них здійснюється вся наступна діяльність органів управління з ліквідації НС.

Ефективність процесу прийняття, реалізації та коригування оперативних рішень визначається вмінням керівництва зосередити основні зусилля на головних напрямках ліквідації причин НС та її наслідків [1].



Основними принципами прийняття оперативних управлінських рішень за умов НС, на нашу думку, є своєчасність, обґрунтованість, самостійність, законність, однозначність розуміння виконавцями, а також категоричність та безумовність їх реалізації.

Враховуючи швидкоплинні зміни ситуації за умов НС, під час прийняття оперативних управлінських рішень потрібно базуватися на максимальному обґрунтуванні цього рішення, яке має забезпечувати найбільш повне та ефективно використання наявних можливостей і ресурсів.

Функції системи оперативного управління ліквідацією наслідків НС доцільно розподіляти за базовими групами конкретних заходів з метою забезпечення ефективності рішень, що приймаються, та контролю за їх виконанням. Наприклад, організація та ведення розвідки зон руйнування, прогностичної та наявної небезпеки; мобілізація сил і засобів для ліквідації наслідків НС; охорона важливих державних об'єктів та оточення зруйнованих або небезпечних районів; виділення зон та ділянок ведення рятувальних та інших невідкладних робіт та ін.

Організація оперативного управління ліквідацією наслідків НС полягає у поетапному здійсненні організаційних і управлінських заходів від планування реагування на НС, інформування, переведення органів управління і сил у вищі ступені готовності, безпосереднього управління ними, організації взаємодії і всебічного забезпечення до забезпечення безпеки людей в зоні НС.

У разі виникнення найбільш характерних на території України НС підрозділи ДСНС України діють відповідно до наказу МНС України від 15.08.2008 № 592 «Про затвердження алгоритмів дій та методик пошуку і рятування людей під час виникнення найбільш характерних НС».

З метою своєчасного виявлення загрози або факту виникнення НС, оперативного залучення сил і засобів суб'єктів реагування для ліквідації небезпечних проявів НС, збереження життя та здоров'я людей, мінімізації можливих матеріальних втрат між оперативно-черговими та диспетчерськими службами територіальних управлінь центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій регіонального рівня, незалежно від форми власності і господарювання організується повсякденне взаємoinформування та встановлюється порядок оповіщення про НС.

Отже, ефективність системи оперативного управління досягається за рахунок високого ступеня готовності її складових, сталості функціонування та можливості забезпечувати як централізоване, так і безпосереднє управління силами і засобами, залученими для ліквідації НС.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Барило О. Г. Реагування на надзвичайні ситуації: Навч. посіб. / О. Г. Барило, П. Б. Волянський, С. О. Гур'єв, М. І. Долгий, О. П. Євсюков, В. М. Михайлов, Н. І. Іскра, С. П. Потеряйко, А. В. Терент'єва. – К.: Вид-во «Бланк-Прес», 2014. – 210 с.

### СПІВПРАЦЯ ДЕРЖАВНОГО І ПРИВАТНОГО СЕКТОРІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Мудра Ю.О.,*

*Горбаченко Ю. М., к. і. н., доцент,*

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля*

*Національного університету цивільного захисту України*

Забезпечення державою високого рівня безпеки громадян в умовах надзвичайних ситуацій нині стає все більш складним завданням, і Україна, у тому числі декларуючи свої євроінтеграційні устремління, повинна демонструвати та доводити на практиці підвищення ефективності всіх державних механізмів, що забезпечують безпеку людини і громадянина, суспільства і держави. З одного боку, складність цього завдання обумовлена низкою взаємопов'язаних факторів, зокрема, обмеженістю ресурсів, періодичним виникненням економічних криз, стрімким розвитком технологій, поглиблення економічної глобалізації, підвищення вимог міжнародного співтовариства щодо захисту прав і свобод людини. З іншого боку, мають місце тенденції до зростання ризиків екологічних, техногенних та соціально-політичних загроз, з якими потенційно може зіткнутися суспільство та кожна окрема людина в своєму щоденному житті. Все це разом свідчить про необхідність задіяти додаткові ресурси для здійснення ефективних заходів попередження і реагування на загрози різної природи, у тому числі через розширення співпраці між державним і приватним секторами[2].

В розвинених країнах світу державно-приватне партнерство в сфері безпеки є поширеною практикою, яка не просто добре зарекомендувала себе під час реагування на надзвичайні ситуації природного та техногенного походження, а й дозволяє підвищити готовність населення та об'єктів промисловості до таких ситуацій.

Узгодження та координація спільних дій відповідних органів виконавчої влади та приватного сектору повинні здійснюватися через функціонування координаційних рад (міжгалузеві, галузеві, регіональні тощо).

Важливою формою державно-приватного партнерства є співробітництво державних силових структур з приватним сектором задля забезпечення безпеки людей у надзвичайних ситуаціях.

На жаль, в Україні механізму державно-приватного партнерства в сфері попередження та реагування на надзвичайні ситуації приділяється недостатня увага як в базових нормативно-законодавчих актах, так і в роботі відповідних відомств, незважаючи на приватизацію багатьох потенційно-небезпечних підприємств. Чинне українське законодавство регулює державно-приватне партнерство виключно з питань співробітництва між державою (в особі відповідних органів державної влади чи місцевого самоврядування) та приватними інвесторами у межах реалізації проектів, спрямованих на вирішення соціально-економічних проблем важливих для окремих адміністративно-територіальних одиниць.

Досі спеціалізовані аварійно-рятувальні служби та приватні компанії не готові до тісної співпраці в умовах надзвичайної ситуації.

Кодекс цивільного захисту України лише опосередковано торкається питання державно-приватного партнерства.

#### ЛІТЕРАТУРА

3. Кодекс цивільного захисту України № 5403-IV від 02.10.2012 р.
4. Павлюк К. В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально- економічному розвитку держави / К. В. Павлюк, С. М. Павлюк // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – № 17. – С. 10–19.

### **АНАЛІЗ ПОМИЛОК В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПАСПОРТИЗАЦІЇ ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТІВ НА ПІДСТАВІ ДОСВІДУ ОБРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ВЕДЕННІ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТІВ**

*Мурзін В. Ю.,*

*Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії*

Практичний досвід оброблення інформації паспортів ПНО показав, що є нагальна потреба в удосконаленні процесу паспортизації ПНО.

Для виявлення помилок в організації процесу паспортизації ПНО інститутом проаналізовані докладно три процедури: ідентифікація об'єкта господарської діяльності, складання Переліків ПНО та оформлення паспортів ПНО.

Відповідно до пункту 7 [1], ідентифікації підлягають усі об'єкти господарської діяльності, які розташовані на території України. Таким чином, результатом ідентифікації може бути тільки одна однозначна відповідь з двох можливих: або об'єкт господарської діяльності відноситься до ПНО, або об'єкт господарської діяльності не відноситься до ПНО. Критерії та порядок віднесення об'єктів до потенційно небезпечних встановлено [2].

Розглянемо етапи процедури ідентифікації.

1) Такі етапи, як:

- виявлення джерел безпеки;
- визначення видів безпеки для кожного з виявлених джерел;
- визначення переліку небезпечних речовин, що використовуються на об'єкті господарської діяльності, їх кількості та класу безпеки;
- визначення відповідності об'єкта чинним нормативно-правовим актам у сфері визначення небезпечних об'єктів, –

виконуються шляхом звичайного порівняння устаткування, технологічних процесів, речовин, які використовуються на підприємстві (об'єкті) в процесі господарської діяльності, з наведеними у відповідних документах [2, 3] переліками.

Тобто встановлюється факт наявності або відповідності. Слід зауважити, що процедура встановлення наявності або відповідності не потребує будь-яких специфічних знань виконавців.

2) Такі етапи, як:

- оцінка зони поширення НС, яку можуть ініціювати кожне з виявлених джерел безпеки;
- оцінка можливих наслідків НС для кожного з джерел безпеки;
- встановлення максимально можливих рівнів НС для кожного з джерел безпеки, –

потребують проведення розрахунків, приклади яких у[2] не наведено. Очевидно, що ці етапи здебільшого відносяться до розрахунків параметрів небезпеки вже ідентифікованого ПНО, тобто до визначення рівня потенційної небезпеки. Крім того, зазначені етапи, на відміну від попередніх, потребують специфічних знань і відповідного рівня освіти.

3) Такі етапи, як:

- вибір кодів НС, виникнення яких можливе на об'єкті господарської діяльності, згідно з класифікацією НС;

- аналіз показників ознак НС та визначення їх порогових значень з використанням класифікаційних ознак НС, -

повинні підсумовувати проведені розрахунки.

Етапи, зазначені в пунктах 2) і 3), потребують проведення значної кількості розрахунків, тобто ці етапи необхідні для визначення ступеня небезпеки, а не факту її наявності.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу, інститутом підготовлено обґрунтування необхідних змін до нормативно-правових актів, які регламентують процеси ідентифікації та паспортизації ПНО.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів : наказ МНС України від 18 грудня 2000 р. № 338, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 24 січня 2001 р. за № 62/5253 [із змін.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0062-01>.

2. Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів : наказ МНС України від 23 лютого 2006 р. № 98, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20 березня 2006 р. за № 286/12160 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 12.

3. Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки : постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 р. № 956 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/956-2002-%D0%BF>

### ПРОВЕДЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ ПРАЦІВНИКАМИ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ СЛУЖБ НА ОБ'ЄКТАХ

*Мусій К. П., Сукач Ю. Г.,*

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

На території нашої держави розташована велика кількість промислових, енергетичних, техногенно-небезпечних об'єктів експлуатація яких загрожує виникненню надзвичайних ситуацій (НС) техногенного характеру [1].

Тільки у державному обліку об'єктів підвищеної небезпеки (ОПН) на території України налічується більше шести тисяч. Усі ці об'єкти у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 року № 763 «Про затвердження переліку суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій, які підлягають постійному та обов'язковому аварійно-рятувальному обслуговуванню на договірній основі», підлягають постійному та обов'язковому аварійно-рятувальному обслуговуванню на договірній основі [2].

Основною метою обслуговування об'єктів аварійно-рятувальними службами (АРС) є:

- проведення аналізу техногенної безпеки об'єкта;
- проведення різноманітних навчань та інструктажів діям у НС;
- прийняття участі у розслідуванні причин аварій, їх прогнозування, розробці плануючої документації та її погодження;
- проведення робіт з ліквідації НС та їх наслідків;
- обстеження об'єктів з метою профілактики виникнення НС [2].

Проведення робіт з профілактики НС є невід'ємною частиною пов'язаною з обов'язковими обслуговуванням об'єктів АРС [2].

Проводити профілактичні роботи на об'єктах можуть тільки основні працівники АРС, у відповідності до розроблених та затверджених Положень з проведення профілактичної роботи.

До основних працівників АРС відносять працівники, які організують і виконують аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи та забезпечують готовність аварійно-рятувальних служб до проведення таких робіт [3].

Всі АРС та рятувальники в обов'язковому порядку, проходять атестацію та реєстрацію у встановленому законодавством, який визначається кабінетом Міністрів України міжвідомчій атестаційній комісії. Кожному, хто входить до АРС, присвоюється кваліфікація рятувальника.

На даний період часу працівники Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) по запобіганню виникнення НС користуються великою та різноманітною кількістю нормативно-правових актів з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки, які періодично змінюються і доповнюються. Даний вид діяльності передбачає не тільки знання чинного законодавства, але й уміння його використовувати при проведенні перевірок.

Виходячи з вище викладеного, виникає дуже просте запитання, а хто ж займається питаннями профілактичної діяльності на об'єктах? На нашу думку, у кожній АРС, що пройшла атестацію та державну реєстрацію необхідно передбачати працівників, до функцій, яких повинні входити питання профілактичної роботи. До таких працівників можуть належати ті, у кого є відповідна освіта за напрямом підготовки «Цивільна безпека», «Пожежна безпека» молодшого спеціаліста та бакалавра, з обов'язковим навчанням та перевіркою знань практичної діяльності у Головних управліннях (У) і навчальних закладах Державної служби України з надзвичайних ситуацій. На даних працівників покладаються обов'язки по здійсненню нагляду та контролю на об'єктах, що уклали договори з АРС на обслуговування, написання приписів на усунення виявлених недоліків під час проведення планових та позапланових перевірок та при зупинці будь яких робіт, що можуть призвести до аварії чи пожежі на об'єкті. Уся інформація про проведену роботу скеровується до територіальних інспекцій з запобігання виникнення НС.

Працівники АРС, що проводять профілактичну роботу на закріплених підприємствах, в обов'язковому порядку залучаються до проведення перевірок працівниками ДСНС.

У разі відсутності відповідних знань і умінь такої посадовій особі буде неможливо виконувати свої функції з профілактичної роботи на об'єктах, які мають різне призначення, технологічні процеси та використовують небезпечні речовини та матеріали.

Питання надання АРС профілактичних робіт на даному етапі потребує правового та нормативно урегулювання і є особливо актуальним для керівників об'єктів при укладанні договорів на обслуговування об'єктів.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 року № 763 «Про затвердження переліку суб'єктів господарювання, галузей та окремих територій, які підлягають постійному та обов'язковому аварійно-рятувальному обслуговуванню на договірній основі».
3. ГСТУ 75.2-24361240-002-2002 «Аварійно-рятувальні служби. Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій. Загальні вимоги.».
4. Сукач Ю.Г. Організація профілактичної діяльності за аварійно-рятувальними службами. / Ю.Г. Сукач, Л.В. Романюк // Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. курсантів і студентів «Проблеми та перспективи розвитку забезпечення безпеки життєдіяльності». м. Львів: ЛДУ БЖД, 2013. – С. 42.

### МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОЇ ОБОРОНИ: ОСНОВНІ ВІХИ ДІЯЛЬНОСТІ

*Назарійчук С. Д.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Зміни, що відбуваються у світі щодо ставлення до НС та реагування на них призвели до зміни ролі та місця міжнародних організацій у цьому процесі. Зокрема, це стосується ролі Міжнародної організації цивільної оборони (далі – МОЦО), ООН та НАТО.

Створена у 1931 р. як «Асоціація Женевських зон» («зон безпеки»), у 1958 р. МОЦО була перетворена в неурядову організацію, а у 1972 р. отримала статус міжурядової організації. До її складу входять 50 країн і ще 8 мають статус спостерігачів.

За Статутом МОЦО сприяє посиленню міжнародної координації розвитку і вдосконаленню ЦО, розробляє універсальну загально визнану концепцію ЦО, прагне посилити превентивну складову у своїй діяльності шляхом запобігання та мінімізації наслідків природних і техногенних катастроф. МОЦО має Угоду з Департаментом з гуманітарних справ ООН, зокрема співпрацює з його женецьким відділенням у рамках програм з використання військових ресурсів та засобів ЦО у НС. Серед напрямів діяльності МОЦО доцільно виділити:

- підготовку національних кадрів в галузі управління в період НС (здійснюється в Навчальному центрі ЦО в Швейцарії);
- надання технічної допомоги державам у створенні та удосконаленні систем запобігання НС та захисту населення;

– пропаганду досвіду та знань з ЦО та питань управління в період НС (здійснюється через центр документації МОЦО, що видає журнал «Гражданская защита» та Бібліотеку МОЦО);

– посередництво та сприяння співпраці між країнами-членами і міжнародними урядовими і неурядовими організаціями, що займаються проблемами ЦО [31; 103].

На другій Всесвітній конференції з ЦО у 1994 р. (м. Амман, Йорданія) МОЦО закликала країни виходити в своїх діях з того, що термін «заходи цивільної оборони» має використовуватися для визначення будь-яких гуманітарних дій щодо захисту населення, його майна та довкілля.

Під егідою МОЦО в рамках роботи Міжнародної міністерської конференції «Цивільний захист – інструмент сталого розвитку» 22 травня 2000 р. у Женеві відбулося підписання Рамкової Конвенції з надання допомоги в сфері ЦО. Країни, що її підписали, серед яких і Україна, зобов'язуються сприяти співробітництву між службами ЦО, зокрема в галузі професійної підготовки персоналу, обміну інформацією та експертизи, а також прагнути до зменшення перешкод, що виникають під час надання допомоги з метою прискорення реагування на НС.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Международная Организация Гражданской Обороны. – Режим доступу: <http://www.obzh.ru/learn/m.html>.

### ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЩОДО ЗМІЦНЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ В ОРГАНАХ І ПІДРОЗДІЛАХ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Павелко І. О.,  
Горбаченко Ю. М., к. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Підтримка на належному рівні дисципліни є одним із напрямків реалізації основних завдань роботи з особами рядового та начальницького складу органів і підрозділів служби цивільного захисту.

Дисципліна повинна ґрунтуватись на усвідомленні своїх службових обов'язків та вірності Присязі й повинна забезпечувати неухильне дотримання вимог.

В основі дотримання дисципліни лежать такі документи, як: Конституція України, закони України та відомчі нормативно-правові акти. Документи визначають сутність службової дисципліни, права та обов'язки в органах та підрозділах служби цивільного захисту, в тому числі слухачів і курсантів навчальних закладів, щодо її дотримання, види заохочення та дисциплінарних стягнень і порядок їх застосування.

Вивчення реального стану дисципліни серед особового складу, опрацювання та вжиття дійових попереджувальних та профілактичних заходів передбачає здійснення:

- чіткого обліку правопорушень, подій та грубих дисциплінарних проступків, допущених особовим складом;

- належної організації проведення службових розслідувань;
- ефективного контролю за станом дисципліни в органах і підрозділах цивільного захисту;
- ретельного аналізу стану дисципліни, дисциплінарної практики.

Належний рівень службової дисципліни досягається шляхом:

- виховання високих професійних і морально-психологічних якостей на національно-історичних традиціях, засадах патріотизму, свідомого ставлення до виконання службових обов'язків, вірності Присязі;

- встановлення особистої відповідальності кожної особи за дотримання вимог Присяги, Статуту, виконання службових обов'язків;

- формування правової культури;

- поєднання вимогливості начальників до підлеглих із забезпеченням дотримання їхніх прав і свобод та турботою про них;

- поєднання методів переконання і заохочення із застосуванням заходів дисциплінарного стягнення;

- особистого прикладу зразкового виконання своїх службових обов'язків, справедливого ставлення до підлеглих;

- створення належних матеріально-побутових умов, забезпечення дотримання внутрішнього порядку;

- своєчасного і повного надання встановлених видів забезпечення;

- залучення всіх до службової підготовки.

Відповідальність за стан дисципліни покладається на начальників цих органів і підрозділів. Заступники керівників та відповідальні працівники, визначені керівником органу чи підрозділу цивільного захисту, несуть відповідальність за належну організацію роботи щодо зміцнення дисципліни, підготовку і проведення відповідних загальних, індивідуальних виховних та профілактичних заходів з особовим складом.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту України» за станом на 05.03.2009 р. / Верховна Рада України. – Офіц.вид. – К.: Парламент. Вид-во, 2009.

2. Ануфрієв М.І. Управлінські шляхи зміцнення дисципліни в органах внутрішніх справ (соціолого-правові аспекти): Дис. канд. юрид. наук. – Харків, 1998.

### ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ НА ПОТЕНЦІЙНО-НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Парелюлько В. С.,  
НК – Лисюк В. М., к. т. н., доцент,  
Одеська національна академія харчових технологій*

На сьогодні доволі гострою та актуальною є проблема захисту населення і територій України від надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Для забезпечення безпеки населення і територій будь-якого міста чи регіону першим чином необхідно виявити всі потенційно-небезпечні об'єкти щодо загрози виникнення техногенних надзвичайних ситуацій.

В цьому плані м. Одеса та Одеська область – особливий регіон. На території Одеської області розташовано 913 потенційно небезпечних об'єктів (ПНО), з яких: 827 вибухонебезпечні; 44 хімічно небезпечні; 35 гідродинамічної небезпечності. До речі, на хімічно небезпечних об'єктах може зберігатись або використовуватись близько 86,2 тис. тон небезпечних хімічних речовин, з них: 86 тис. тон аміаку, 200 тон хлору та інших речовин.

В зону можливого хімічного ураження від цих об'єктів попадає близько 694 тис. чоловік. У великій кількості хімічно небезпечні речовини на своїх виробництвах використовують такі підприємства області, як Одеський припортовий завод, на якому одночасно можуть зберігатись до 120 тис. тон аміаку, а також водонасосна станція «Дністер».

До підприємств, які представляють хімічну загрозу, належить також ОАО «Гемопласт» (Білгород-Дністровський р-н), а радіаційно небезпечне спецпідприємство «Радон» (Івановський р-н) є сховищем радіоактивних відходів [1].

Кількість потенційно-небезпечних об'єктів збільшилась, що обумовлено не стільки появою нових об'єктів або погіршенням ситуації на старих, скільки змінами у законодавстві, що поширили перелік ПНО. В 2015 р. Головне управління Державної служби з надзвичайних ситуацій в Одеській області (ГУ ДСНС) презентувало інтерактивну карту розташування захисних споруд цивільного захисту, споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів м. Одеси із позначенням на карті також всіх ПНО міста.

Визначення загальної кількості та ступеня небезпеки кожного з ПНО, розташованих в м. Одеса і Одеській області, які можуть стати джерелом надзвичайної ситуації, є обов'язковим та першочерговим етапом діяльності територіальних органів влади щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного походження. За результатами ідентифікації, тобто виявлення на об'єктах господарської діяльності джерел та факторів небезпеки, на основі яких об'єкт визнається як потенційно небезпечний, ПНО заносяться у відповідні територіальні та галузеві переліки. Дані об'єкти також підлягають паспортизації. Паспортизація ПНО проводиться на основі нормативно-правових актів: Кодексу цивільного захисту України,

Положення «Про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів», «Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів» та ін.[2,3]. Згідно законодавства керівництво ПНО несе відповідальність за проведення паспортизації об'єкта. Дані паспорту ПНО вносяться до Державного реєстру потенційно небезпечних об'єктів, який є автоматизованою інформаційно-довідковою системою обліку та обробки інформації щодо потенційно небезпечних об'єктів[4].

З метою здійснення державного нагляду за додержанням та виконанням вимог законодавства у сфері техногенної безпеки, цивільного захисту та діяльністю аварійно-рятувальних служб спеціалісти ГУ ДСНС в Одеській області систематично проводять перевірку ПНО. Так у 2016 р. перевірено 83% об'єкти підвищеної небезпеки. Приписами запропоновано 3628 заходів, притягнуто до адміністративної відповідальності 117 посадових осіб (що складає 32,24% від перевірених).

Разом з цим, не зі всіма об'єктами, які підлягають обов'язковому аварійно-рятувальному обслуговуванню, укладено відповідні договірні угоди на обслуговування таких об'єктів державними аварійно-рятувальними службами. Окрім того, об'єкти підвищеної небезпеки на території області підлягають обладнанню системами раннього виявлення. Станом на 01.01.2017 року змонтовано тільки 11,03% від необхідної загальної кількості систем та прийнято в експлуатацію - 7%[1].

До основних шляхів вирішення проблем техногенної небезпеки ПНО й, в тому числі, об'єктів підвищеної небезпеки можна віднести наступне: 1) запровадження сучасних технологій регулювання техногенної безпеки, зокрема управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій (керівництво повинно забезпечити експлуатацію об'єкта з мінімально можливим ризиком); 2) застосування сучасних методів моніторингу об'єктів й завершення створення автоматизованих систем раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення; 3) завчасне придбання необхідної кількості засобів індивідуального та колективного захисту виробничого персоналу і населення від можливих вражаючих факторів; 4) створення ефективних систем технологічного контролю і діагностики безаварійної зупинки виробництва та уникнення аварійної ситуації; 5) розробка плану ліквідації і локалізації аварійних ситуацій і аварій на об'єкті; 6) забезпечення належного фінансування всіх необхідних заходів захисту населення від наслідків аварій і катастроф, застосування засобів ураження, а також заходів з утилізації токсичних речовин.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Головне управління ДСНС в Одеській області. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://odesa.dsns.gov.ua/>
2. Кодекс цивільного захисту України, 2012. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Положення про паспортизацію потенційно небезпечних об'єктів: Затверджене наказом МНС України від 18.12.2000 № 338. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
4. ДСТУ 7134:2009 Безпека у надзвичайних ситуаціях. Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів. Основні положення. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://normativ.ua/>

### ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В УКРАЇНІ ПРОТЯГОМ 2000-2015 РОКІВ

*Повстин В. А.*

*НК – Мартин О. М., к. е. н., доцент,*

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Безпека людини у суспільстві, в тому числі і пожежна безпека є метою створення безпекового середовища у суспільстві і першочерговою загальнодержавною проблемою. В Україні реальною є проблема пожежної небезпеки, яка загострюється в останні роки, незважаючи на унеможливлення здійснення обліку пожеж та їх наслідків на частині невідконтрольних Україні територій Донецької та Луганської областей унаслідок загострення політичної обстановки в країні і війни на сході. Основними тенденціями в системі пожежної безпеки в Україні протягом 2000-2015 років є:

1) В Україні сформувалася позитивна тенденція до зменшення кількості пожеж, проте, починаючи з 2010 року спостерігається негативна тенденція до зростання пожеж.

2) Динаміка прямих матеріальних збитків від пожеж характеризується негативною тенденцією до їх зростання. Прямі матеріальні збитки від пожеж за останні роки зростали вищими темпами, ніж кількість пожеж, в результаті щороку збільшувались збитки, що наносилися кожною пожежею. Прямі матеріальні збитки від пожеж у розрахунку на одну пожежу у 2015 році порівняно з 2000 роком збільшилися у 18,4 рази.

3) В останні роки в Україні при зростанні кількості пожеж скорочується як кількість загиблих, так і кількість травмованих під час пожежі. В цьому контексті сформувалися дві позитивні тенденції – до зменшення кількості загиблих унаслідок пожеж (починаючи з 2008 року) та до зменшення кількості травмованих під час пожежі (починаючи з 2006 року), причому як і в абсолютних розмірах, так і у розрахунку на 1000 пожеж.

4) Позитивною тенденцією за останні роки є скорочення людей, що загинули під час пожеж, причому як в цілому, так і у містах та селищах міського типу, а також у сільській місцевості. Проте показник кількості людей, що загинули унаслідок пожеж у сільській місцевості у розрахунку на 100 тисяч сільського населення є вищий у два рази за аналогічний показник у містах і селищах міського типу.

5) В регіональному вимірі найбільше пожеж виникає у Донецькій, Харківській, Дніпропетровській, Одеській областях та м. Києві. Так, у 2015 році сумарно у цих областях виникло 38,3% від загальної кількості пожеж в Україні, тоді як цей показник становив у 2008 році 40,7%, у 2012 році – 35,8%, у 2014 р.

– 47,2%. Отже, у найбільш напружених відносно пожежної небезпеки областях України ситуація у 2008-2015 роках практично не змінилася, в у 2014 році суттєво погіршилася.

Найкраща пожежна безпека традиційно в останні роки спостерігається в Тернопільській, Волинській, Рівненській, Кіровоградській, Чернівецькій, Черкаській та Хмельницькій областях. Так, у 2014 році у цих областях виникло 11,15% пожеж в Україні, у 2015 році – 12,0%. Цей показник становив у 2008 році 15,1%.

Розрахунок свідчить про позитивну тенденцію – відносно скорочення кількості пожеж у 2008-2015 роках у цих областях (при загальному зростанні пожеж у цих областях у 1,5 рази).

Регіональний аналіз пожежної безпеки в Україні за останні вісім років дозволяє зробити висновок: найвища пожежна небезпека спостерігається в областях Східного та Південного регіонів, найменша – в областях Західного регіону.

б) Протягом останніх років сформувалася позитивна тенденція до зменшення частки пожеж на об'єктах, профілактику яких здійснюють органи державного нагляду (контролю) ДСНС України, від загальної кількості пожеж в Україні. Проте статистичні дані свідчать, що за останні вісім років зростала як кількість пожеж на цих об'єктах, так і величина прямих матеріальних збитків від цих пожеж.

7) В цілому серед причин, що зумовлюють зростання кількості пожеж в Україні, вагому роль відіграють соціальні чинники, тобто необережне поводження з вогнем, паління, експлуатація електроприладів, пічного опалення. Ці причини в Україні зумовлюють в цілому  $\frac{3}{4}$  пожеж. Основними причинами загибелі людей на пожежах є алкогольне сп'яніння та отруєння токсичними продуктами. Разом з тим кількість випадків пожеж у побуті, особливо причинами яких є людська недбалість, зазвичай збільшується із настанням осінньо-зимового періоду.

Статистичний аналіз і виявлені тенденції у системі пожежної безпеки свідчать про те, що забезпечення ефективної пожежної безпеки у суспільстві в Україні стає все більш актуальним як з економічної, але і з соціальної точки зору.

Сформульовані тенденції необхідно врахувати при розробці державної стратегії забезпечення пожежної безпеки, яка повинна передбачати посилення державного регулювання системи пожежної безпеки та зростання її фінансування, суттєве поліпшення пожежно-профілактичної роботи.

Нова стратегія забезпечення пожежної безпеки держави повинна бути високоефективною, а відповідно спрямованою на мінімізацію ризиків виникнення пожеж та загроз життю і здоров'ю людей.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Статистика пожеж [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.undicz.mns.gov.ua/content/stat.html](http://www.undicz.mns.gov.ua/content/stat.html).

### НАТО У ПРОТИДІІ КАТАСТРОФАМ

*Погрібна Ю. В.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Північно-Атлантичний Альянс (НАТО), створений у 1949 р. як військово-політичний блок, також не залишається осторонь реагування на катастрофи.

Зокрема, ще у 1953 р. НАТО виробило єдину узгоджену схему надання допомоги у разі виникнення стихійних лих. До 1958 р. сформовано механізми координації надання допомоги країнами-членами у випадку катастроф. Згодом, у 1971 р. ці механізми було переглянуто, вдосконалено міжінституційні зв'язки НАТО з міжнародними гуманітарними організаціями.

Згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 45/221 від 21 грудня 1990 р., було розпочато розробку проекту щодо застосування військових ресурсів та активів ЦО під час проведення операцій з ліквідації наслідків катастроф, що передбачав і участь НАТО у цих заходах.

У грудні 1992 р. видано оновлені рекомендації країн-членів НАТО у галузі планування на випадок НС цивільного характеру, за якими НАТО має виконувати роль координатора на випадок НС поза межами територій його країн-членів на прохання міжнародної організації (Управління з координації гуманітарної діяльності ООН, Федерації Червоного Хреста та Червоного Півмісяця).

Згодом політику НАТО з реагування на катастрофи було переглянуто з урахуванням співпраці та допомоги країнам-членам Ради північноатлантичного співробітництва (далі – РПАС) та програми НАТО «Партнерство заради миру». 12 травня 1995 р. Північноатлантична рада затвердила оновлену політику надання допомоги на випадок катастроф у мирний час основоположними принципами якої було визначено:



– урядам окремих країн-членів НАТО належить вирішальне слово щодо відповіді на запит про надання допомоги у разі катастрофи. Звернення про допомогу надходить від уряду постраждалої країни, ООН або іншої відповідної організації;

– НАТО не буде перебрати на себе окрему гуманітарну місію і відігравати роль додаткової сходинок в системі організації надання допомоги;

– Альянс не повинен дублювати або втручатися в роботу інших міжнародних організацій, створених з метою полегшення страждань населення у разі катастрофи;

– Цивільні ресурси завжди залишаються підпорядкованими своїм країнам. Стандартна практика передбачає консультації між відповідними міжнародними організаціями та окремими країнами і одночасне інформування НАТО про роботу зі столицями окремих держав.

Визнаючи важливість розширення міжнародного співробітництва у цій сфері проведення міжнародних операцій з ліквідації наслідків катастроф, 17 грудня 1997 р. Ради Євроатлантичного партнерства (далі – РЄАП) підтримала пропозицію РФ щодо Євроатлантичного потенціалу реагування на катастрофи, який передбачав створення Євроатлантичного Центру координації реагування на катастрофи (далі – ЄАЦКРК) та Євроатлантичного підрозділу реагування на катастрофи (далі – ЄАПРК). Останній не є постійно діючою структурою та складається з різних національних компонентів, добровільно наданих країнами-членами РЄАП, та може бути розгорнутий у випадку серйозного надзвичайного стану на території країни-члена РЄАП. ЄАЦКРК очолює директор Комітету НАТО з питань планування на випадок НС цивільного характеру.

При цьому ООН зберігає провідну роль у координуванні міжнародних операцій з ліквідації наслідків катастроф, а ЄАЦКРК буде доповнювати та надавати додаткову підтримку ООН. Місія ЄАЦКРК у складі РЄАП є координуючою. Адже у разі катастрофи, що вимагатиме міжнародної допомоги, рішення про надання допомоги через ЄАЦКРК або безпосередньо постраждалій країні, залишається за урядом кожної країни, при чому постраждала країна відповідає за керівництво щодо надання допомоги.

В рамках НАТО Комітет у справах захисту цивільного населення під егідою Вищого Комітету НАТО з питань планування на випадок НС цивільного характеру є пунктом, через який країни НАТО та країни-партнери здійснюють обмін інформацією щодо підготовки до можливих катастроф та проводять аналіз ситуації після катастроф. А для ефективного надання допомоги у випадку НС країни та організації мають досягти домовленостей для зменшення адміністративних перешкод щодо фінансування, перетину кордонів, надання дозволу митниці, транспортування гуманітарних вантажів, статусу персоналу тощо.

Не залишається осторонь співпраці з міжнародними організаціями в сфері реагування на НС різного характеру і Україна, для якої пріоритетними у цій сфері, зокрема, є:

– створення договірної-правової бази з питань спільного запобігання і ліквідації наслідків НС на двосторонній і багатосторонній основах;

– відпрацювання спільних планів і механізмів реалізації домовленості про дії у випадку природних та техногенних катастроф;

– налагодження механізмів взаємодії зі структурами інших держав і міжнародних організацій, що відповідають за запобігання і ліквідацію наслідків НС, а також обміну інформацією і досвідом з відповідних проблем.

Україна бере активну участь у здійсненні гуманітарних операцій ООН. Крім того, в рамках Плану дій Україна – НАТО, однією з цілей співробітництва є посилення ролі України як ключового учасника регіональних операцій з подолання наслідків природних лих та НС цивільного характеру; підтримка України у справі вдосконалення національної об'єднаної системи планування з питань НС цивільного характеру та реагування на природні лиха; розвиток взаємосумісності в організації та процедурах операцій з подолання наслідків катастроф, в т.ч. через механізми ЄАЦКРК.

Подальша активізація співпраці України з міжнародними організаціями у цій сфері сприятиме вивченню передового досвіду країн світу і удосконаленню на його основі підготовки управлінців загальнодержавного, регіонального та місцевого з управління ризиками техногенного, природного і соціального характеру та з антикризового управління, а також розвитку систем державного та приватного страхування ризиків природного та техногенного характеру, а також модернізації матеріально-технічної бази оперативного-рятувальних підрозділів на основі новітніх технологій.

Підводячи підсумки є підстави констатувати, що на сучасному етапі роль міжнародних організацій (зокрема, МОЦО, ООН, НАТО) у координації співпраці світової спільноти щодо захисту населення та територій від НС і подолання їх негативних наслідків в різних частинах земної кулі зростає. Підставою для цього є збільшення кількості НС, які мають глобальні негативні наслідки для всього людства та необхідність координації зусиль різних країн і ресурсів, які вони виділяють на їх ліквідацію.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Роль НАТО у реагуванні на катастрофи. – Режим доступу: <http://mns.gov.ua/inter/coop/nato/natorole.ua.php?p=1>

## **ЧЕХІЯ, СЛОВАЧЧИНА: ДОСВІД У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ВИНИКНЕННЮ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ**

Сай І. О.,  
НК – Чубіна Т. Д., д. і. н., професор,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Органами, що беруть участь у врегулюванні кризових ситуацій у Чеській Республіці, є уряд, міністерства і відомства, Чеський національний банк, ОМС та виконавчої влади та спеціальні територіальні органи.

Центральним координуючим органом у цій сфері є Рада безпеки держави, основною метою якої є розбудова надійної та безпечної системи держави, забезпечення координації і контролю заходів, що спрямовані на попередження або ліквідацію кризових або НС. Робочим органом Уряду Чеської Республіки є Центральний кризовий штаб, на який покладено подолання кризових ситуацій. На регіональному рівні функціонують ради безпеки країв.

Безпосередньо заходи із запобігання виникнення кризових і НС, а також ліквідації їх наслідків покладено на Інтегровану рятувальну систему (далі – ІРС).

Керівництво ІРС здійснюється Управлінням інтегрованої рятувальної системи та виконання служби, до складу якого входять відділи ІРС, підрозділи протипожежної охорони, технічної та хімічної служби, психологічної допомоги.

Головне управління Пожежно-рятувальної служби у сфері ІРС забезпечує:

- методичне керівництво виконанням державних функцій органами країв;
- управління виконанням функцій пожежно-рятувальними підрозділами у напрямі ІРС;
- контроль за виконанням завдань та надання кваліфікованої методичної допомоги пожежно-рятувальними підрозділами країв;
- опрацювання розвитку ІРС та підготовки до НС, організацію залучення Чеської Республіки до міжнародних рятувальних операцій для ліквідації НС за кордоном та надання гуманітарної допомоги іншим державам;
- забезпечення центральної координації закордонних та ліквідаційних заходів, контроль та координація рятувальних планів ІРС країв та розробка плану проведення рятувальних робіт на державному рівні;
- координацію допомоги при катастрофах, великих аваріях за міжнародними угодами з прикордонними державами та Угорською Республікою.

Управління інтегрованої рятувальної системи та виконання служби відповідає за концепцію і реалізацію ІРС, координацію рятувальних заходів та співпрацю підрозділів ІРС, за координацію та контроль дій підрозділів пожежної охорони. Бере участь у дослідницькій діяльності стосовно пожежної охорони, оцінює, систематизує та накопичує інформацію для підрозділів пожежної охорони, подає пропозиції з надання дотацій громадським об'єднанням та цільових дотацій добровільним пожежним командам, організує інструктаж та навчання для територіальних підрозділів ІРС, координує їх співпрацю тощо. Управління також:

- аналізує та оцінює небезпеку виникнення НС, зокрема, стихійних лих, масштабних аварій, координує підготовку рішень для НС та бере участь центральному керівництві рятувальних заходів;
- готує концептуальні та методичні матеріали, документацію ІРС та координує їх опрацювання Пожежно-рятувальною службою Чеської Республіки, висловлює зауваження та рекомендації до аварійно-рятувальних планів, обладнання та документації конкретних об'єктів, у частині, що стосується ІРС;
- у сфері стратегічного управління координує та створює умови для залучення підрозділів ІРС на всіх рівнях державного управління та місцевого самоврядування для системної співпраці при здійсненні ними безпосередніх рятувальних і ліквідаційних заходів, оцінює спільні дії підрозділів ІРС на республіканському рівні;
- опрацьовує пропозиції з матеріально технічного та фінансового забезпечення підрозділів ІРС.

На регіональному рівні ІРС складається з підрозділів ІРС у складі Пожежно-рятувальних служб країв, міст, районів, селищ, їх фінансування здійснюється з відповідних місцевих бюджетів.

У системі забезпечення національної безпеки Словацької Республіки центральним органом виконавчої влади, який відповідає за питання запобігання, планування і реагування на кризові та НС, є МВС Словацької Республіки. Для виконання вказаних функцій у системі МВС створено Секцію кризового менеджменту та цивільної захисту.

Головними функціями та завданнями Секції кризового менеджменту та цивільного захисту МВС Словацької Республіки є забезпечення управління в кризових ситуаціях; цивільний захист населення; роботи інтегрованої системи рятування; економічної та господарської мобілізації; цивільного кризового

планування; охорони критичної інфраструктури; керівництво системою цивільного захисту та гуманітарної допомоги.

Структура Секції кризового менеджменту та цивільного захисту МВС Словацької Республіки є такою: організаційний відділ; відділ кризового менеджменту; відділ цивільного захисту населення; відділ матеріального забезпечення цивільного захисту та гуманітарної допомоги; Навчальний та технічний інститут кризового менеджменту і цивільного захисту; центральний склад МВС; гірська рятувальна служба.

Міністр внутрішніх справ країни є керівником центрального кризового штабу, який створюється для управління державою в кризових ситуаціях. Керівник центрального кризового штабу, згідно із Законом "Про управління державою в кризових ситуаціях (окрім часу війни та військового стану)" невідкладно доповідає Президенту та прем'єр-міністру країни про виникнення кризової ситуації чи про пряму загрозу її виникнення. Штаб діє відповідно до Статуту, який схвалює уряд Республіки.

Основними завданнями центрального кризового штабу є: співпраця з Радою безпеки країни при вжитті заходів для виходу з кризової ситуації; координація діяльності кризових штабів нижчого рівня; контроль виконання визначених урядом завдань і заходів по виходу з кризової ситуації; подання пропозицій уряду республіки щодо необхідності отримання допомоги від іноземних держав; подання пропозицій уряду держави щодо використання цільових резервів фінансових ресурсів для виходу з кризової ситуації та локалізації її наслідків.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Чмига В. О. Діяльність органів державної влади у сфері цивільного захисту : навч. посіб. / В. О. Чмига, Н. Г. Клименко, М. Г. Орел; За заг. ред. В. О. Чмиги. – К. : Вид-во НАДУ, 2008. – 152 с.
2. Труш О. О. Досвід побудови та діяльності систем цивільного захисту країн – членів ЄС Центральної Європи / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – Вип. 2. – С.454–461.
3. Труш О. О. Досвід побудови та функціонування систем цивільного захисту країн-членів Європейського Союзу Західної Європи / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – Вип. 4 (27). – С. 441–447.

#### УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ДНІПРОВСЬКОГО МІСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ГУ ДСНС УКРАЇНИ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

*Семерханова Е. О., Кравченко Н. В.,*

*НК – Соболь О. М., д. т. н., с. н. с.*

*Національний університет цивільного захисту України*

На теперішній час в Україні відбувається процес децентралізації влади, тобто здійснюється передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Однією із головних функцій органів місцевого самоврядування, безперечно, є забезпечення належного рівня пожежної безпеки. У зв'язку з цим, в Україні триває процес формування розгалуженої мережі місцевих пожежних команд та залучення добровольців для допомоги професійним рятувальникам. Зокрема, у Дніпрі вже створено робочу групу із запуску пілотної групи добровольців-вогнеборців в місті [1, 2]. Крім того, на 2017 рік закладено кошти в бюджет для будівництва та обладнання в Дніпрі трьох нових пожежних депо. Разом з тим, з метою раціонального використання коштів, необхідно визначити місця розташування зазначених пожежних депо, визначитись із проектами депо та здійснити їх комплектування пожежно-рятувальними автомобілями.

Аналіз статистичних даних про пожежі та їх наслідки у м. Дніпро, а також часу слідування до місць виклику пожежно-рятувальних підрозділів Дніпровського міського управління ГУ ДСНС України у Дніпропетровській області дозволив запропонувати орієнтовані місця розташування нових пожежних депо, які наведено на рис. 1.

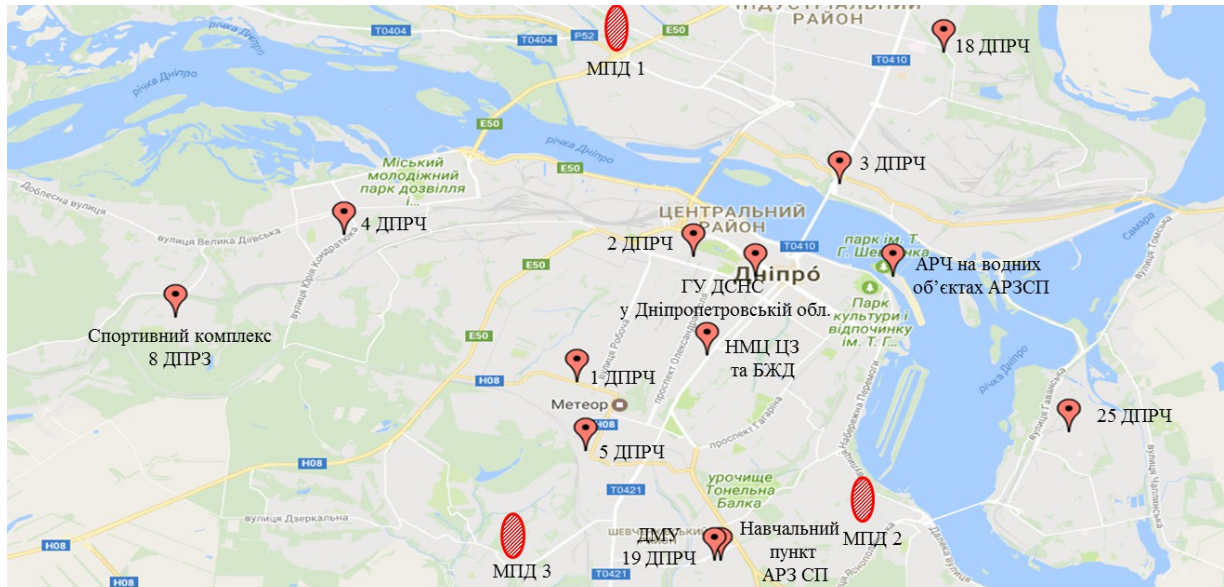


Рис. 1. Схема розташування пожежних депо у м. Дніпро

Додавання трьох пожежних депо, які позначені, відповідно, МПД-1, МПД-2 та МПД-3, дозволить зменшити час реагування на пожежі та можливі збитки від них.

Слід відзначити, що раціональним управлінським рішенням є побудова модульних пожежних депо [3] на визначених місцях. Перевагами даних проектів є:

- швидкість спорудження;
- відносно низька вартість будівництва (приблизно у 2 рази менше ніж капітального пожежного депо).

Що стосується комплектування новостворених пожежних депо, то пропонуються такі варіанти:

- автомобілі першої допомоги АППД-2, перевагами яких є висока маневреність, швидкість та надійність;
- придбання «бувших у вжитку» пожежних автомобілів, які пройшли капітальний ремонт і повну технічну реконструкцію на спеціалізованому підприємстві;
- передача Головним управлінням ДСНС України у Дніпропетровській області надлишків власної пожежної техніки.

Залучення добровольців до чергування у запропонованих трьох пожежних депо дозволить:

- зменшити витрати, що пов'язані з утриманням підрозділів державної пожежної охорони, з одночасним збільшенням кількості пожежних;
- зменшити можливі збитки від пожеж завдяки більш швидкому реагуванню добровільних підрозділів та подачі перших стволів до прибуття підрозділів ДСНС України;
- збільшити авторитет пожежної охорони в очах мешканців міста та підняти престиж професії.

Подальші дослідження будуть спрямовані на застосування ризик-орієнтованого підходу з метою обґрунтування раціональних параметрів системи реагування на надзвичайні ситуації на регіональному рівні.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. У Дніпрі триває процес створення муніципальної пожежної охорони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art\\_id=249694528](http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=249694528)

2. Рятувальники спільно із міською владою створюють добровільні пожежні команди та побудують пожежні депо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dp.dsns.gov.ua/ua/Ostanni-novini/9025.html>.

3. В громадах Дніпропетровщини створюють пожежні депо. Про це йшла мова на нараді облдержадміністрації з головами громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://officereform.dp.ua/index.php/78-v-hromadakh-dnipropetrovshchyny-stvoriuiut-pozhezni-depo-pro-tse-ishlasia-mova-na-naradi-oblderzhadministratsii-z-holovamy-hromad>.

## ДО ПИТАННЯ ПРО МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Сокур О. А.,  
НК – Білека А. А., к. ю. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Державна політика - це практична діяльність політичних суб'єктів і органів державної влади з реалізації виробленого політичного курсу та досягнення конкретних політичних цілей.

Слід констатувати, що органи державної влади відіграють провідну роль у підготовці та виконанні державної політики. Саме в діяльності глави держави, уряду та парламенту знаходять практичне вираження сутність і роль держави у суспільстві, види цілеспрямованого впливу на нього.

Державну політику розробляють і здійснюють такі публічні інститути влади як Президент і уряд на чолі центральних та місцевих органів виконавчої влади. Активну участь щодо узгодження політичної стратегії та контролю за її реалізацією в цьому процесі бере законодавча влада. Проте парламент не є суб'єктом виконання державної політики [1, с. 12].

Залежно від того, які саме проблеми і як вирішуються, застосовується конкретний державний механізм.

Досить важливим у державному регулюванні є правовий механізм, що складається із сукупності правових засобів, за допомогою яких поведінка суб'єктів суспільних відносин приводиться у відповідність до вимог і дозволів, що містяться у нормах права.

Професор О. Ф. Скакун під правовим регулюванням розуміє здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону і розвиток [2, с. 89].

Механізм правового регулювання - це взята в сукупності система правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин.

Існують такі типи правового регулювання:

- загальний дозвіл - це тип правового регулювання, що базується на своерідній презумпції - виконувати ті чи інші дії;

- загальна заборона - тип правового регулювання, основу якого складає загальна заборона певних видів дій, але при цьому формулюється конкретне звільнення від неї, тобто робиться виняток із загальної заборони.

Механізм правового регулювання включає: 1) норми права; 2) акти реалізації права; 3) індивідуальні вимоги, направлені на казуальну регламентацію суспільних відносин; 4) акти державних органів, спрямовані на примусову реалізацію юридичних суспільних обов'язків у випадку невиконання об'єктом державного управління умов і норм права, актів казуальної регламентації або індивідуальних вимог - у забезпеченні їх виконання; 5) правовідносини, пов'язані з реалізацією перелічених елементів механізму правового регулювання суб'єктом державного управління.

Згідно з поглядами фахівців у сфері цивільного захисту (О. Труш, Л. Жукова), формування правового простору здійснюються за такими основними напрямками: державна політика у сфері забезпечення функціонування державної системи з попередження і реагування на надзвичайні ситуації; забезпечення безпеки населення і навколишнього середовища, попередження і ліквідація надзвичайних ситуацій; підвищення стійкості функціонування об'єктів і галузей економіки в надзвичайних ситуаціях; матеріально-технічне і фінансове забезпечення, створення надзвичайних резервних фондів; державний нагляд і контроль за виконанням заходів щодо забезпечення безпеки населення і територій від аварій і катастроф природного і техногенного характеру; забезпечення прав і свобод людини і громадянина [3, с. 6].

Отже, правовий простір формується нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність держави у сфері цивільного захисту. Зазначають, що у правовому регулюванні виокремлюють адміністративний механізм державного управління цивільним захистом. Його функціонування базується на цілісній системі вимог, стандартів, регламентів, норм і правил, що реалізуються при проведенні державної експертизи, нагляду, контролю, ліцензування видів господарської діяльності, а також при паспортизації, ідентифікації та декларуванні безпеки промислових об'єктів тощо.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Державна політика: підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. - К.: НАДУ, 2014. - 448 с.
2. Скакун О. Ф. Теория государства и права / О. Ф. Скакун. - Х.: Консум, 2000. - С. 89.
3. Труш О. О. Механізм реалізації державної політики у сфері цивільного захисту в Україні / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління. - 2010. - № 4. - С. 432-438.
4. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

## УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДИСЦИПЛІНУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДСНС УКРАЇНИ

Солонченко Є. П.,  
Горбаченко Ю. М., к. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Удосконалення системи дисциплінування у вищих навчальних закладах ДСНС України, повинне полягати, насамперед:

1) на базі поглибленого організаційно-правового аналізу всіх існуючих елементів і рівнів системи дисциплінування провести реформування структури її елементів на основі науково-обґрунтованих нормативів кількісного навантаження на керівників курсантських колективів (керівництва факультетів, курсів);

2) введення до системи дисциплінування нових структурних елементів – курсантсько-студентського самоврядування, які б мали можливість незалежно від керівництва факультетів, курсів розглядати грубі порушення дисципліни, та мали право остаточно вирішувати ступені дисциплінарних провин, подавати матеріали на затвердження керівництву вищого навчального закладу з обов'язковим викриттям причин, що призвели до скоєння порушень та заходів їх усунення;

3) розробка нової нормативно-правової бази в напрямках:

– кодифікації дисциплінарних провин за видами, рівнем та ступенем дисциплінарної провини курсанта. Існуюча нормативно-правова, дисциплінарна відповідальність, як позитивна, так і негативна, для всіх існуючих структурних підрозділів має потребу у виділенні особливого розділу, призначеного для функціонування системи дисциплінування вищих навчальних закладів ДСНС України;

– перегляду дисциплінарних функцій керівництва навчального закладу щодо застосування стягнень та заохочень, виходячи з вимог розглядання матеріалів за видами, ступенем та категорією порушень дисципліни курсантами;

– введення нормативно-правових норм функціонування структурних елементів курсантсько-студентського самоврядування, виходячи з чіткого розподілу кола їх обов'язків щодо порушень службової дисципліни курсантами в залежності від виду, категорії та ступеню провини;

– розширення дисциплінарних функцій керівництва курсантських підрозділів (начальників факультетів, курсів, молодших командирів) щодо застосування стягнень та заохочень;

– перегляду юридичних повноважень працівників по роботі з персоналом, психологів, які супроводжують курсантів у напрямку впливу на прийняття рішень щодо застосування засобів дисциплінарного індивідуального та групового впливу, виховний процес;

4) в обов'язковому порядку до призначення керівників навчальних підрозділів на посаду вони повинні пройти курси початкової підготовки з питань управління та правового застосування дисциплінарних функцій, психології виховання та індивідуального, групового впливу на курсантів, педагогіки, теорії входження в контакт та ін. Аналогічні курси повинні функціонувати у кожному навчальному закладі для категорії молодших командирів (взводів, відділень);

5) на основі ґрунтовних наукових психологічних розробок здійснювати постійне психологічне супроводження курсантів протягом всього періоду навчання, не зважаючи на стан індивідуальної та групової дисципліни в навчальному підрозділі (групи особливої психологічної уваги, ризику) у напрямку встановлення латентної складової дисциплінарних порушень;

6) введення до структури вищих навчальних закладів ДСНС України комплексної, безперервно діючої аналітико-інформаційної системи, яка б щоденно отримувала, обробляла інформацію про стан успішності, відвідування занять, стан дисципліни та тенденції їх зміни серед курсантських груп, курсів, факультетів. Створення банку даних за вищевказаними показниками;

7) переглянути програму професійної підготовки керівного складу навчальних підрозділів у напрямку включення до програми розділів різних галузей права, психології, педагогіки, застосування дисциплінарних засобів та ін.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту України» за станом на 05.03.2009 р. / Верховна Рада України. – Офіц.вид. – К.: Парламент. Вид-во, 2009.

2. Ануфрієв М.І. Управлінські шляхи зміцнення дисципліни в органах внутрішніх справ (соціолого-правові аспекти): Дис. канд. юрид. наук. – Харків, 1998.

3. Оспіщев Є.Я. «Організаційно-правове забезпечення службової дисципліни курсантів ВНЗ МВС України»: Канд. дис... к.ю.н., Харьков, 2004. – 180 с.

## СОЦІОЛОГІЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ЗАПОРУКА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ

Тарасюк Б. А.,  
НК – Федоренко Я. А., д. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Однією з найважливіших складових елементів, необхідних для якісної роботи ДСНС, є функція управління персоналом. Для її ефективного забезпечення обов'язково потрібно застосовувати різноманітні методики. Одна із них застосовується на широкому використанні соціологічних методів.

Варто зазначити, що саме соціологічні методи дозволяють встановити призначення і місце співробітників в колективі, виявити лідерів і забезпечити їх підтримку, забезпечити ефективні комунікації і вирішення конфліктів в колективі. Серед них можна виділити наступні:

Соціологічні методи дослідження складають науковий інструментарій в роботі з персоналом, вони надають необхідні дані для підбору, оцінки, розстановки і навчання персоналу і дозволяють обґрунтовано ухвалювати кадрові рішення. Анкетування дозволяє збирати необхідну інформацію шляхом масового опиту людей за допомогою спеціальних анкет. Інтерв'ювання припускає підготовку до бесіди, потім, в ході діалогу із співбесідником, – отримання необхідної інформації. Інтерв'ю - ідеальний варіант бесіди з керівником [1].

Соціометричний метод незамінний при аналізі ділових і дружніх взаємозв'язків в колективі, коли на основі анкетування співробітників будується матриця переважних контактів між людьми, яка також показує і неформальних лідерів в колективі.

Метод спостереження дозволяє виявити якості співробітників, які часом виявляються лише в неформальній обстановці або екстремальних ситуаціях під час виконання службових завдань (пожежа, стихійне лихо). Також позитивним методом є використання соціальних експериментів, що передують кардинальним змінам у колективі.

Особові якості характеризують зовнішній образ співробітника, який достатньо стабільно виявляється в колективі і є невід'ємною частиною соціології особи. Особові якості можна розділити на ділових (організаційні), які необхідні для виконання конкретних функцій і завдань, і моральні (етичні), такі, що відображають прояв особистої моралі людини.

Особливу роль у ефективній роботі підрозділів ДСНС України є партнерство, що складає важливий компонент будь-якої соціальної групи і полягає в налагодженні різноманітних форм взаємин, на базі яких організовується спілкування людей. У партнерстві люди виступають як рівноправні члени у взаєминах між собою на відміну від формального зв'язку керівника з підлеглим, де має місце залежність однієї людини від іншого. Таким чином, партнерство складає один з ключових компонентів корпоративної культури підприємства і соціологічних методів в роботі з персоналом.

Змагання є специфічною формою суспільних відносин і характеризується прагненням людей до успіху, першості, досягнень і самоствердження.

При соціологічному вивченні колективу необхідно враховувати постійні процеси спілкування та конфліктів, без яких неможливе життя колективу. Спілкування – це специфічна форма взаємодії людей на основі безперервного обміну інформацією. Міжособове спілкування виникає між різними людьми у формах керівник – підлеглий – співробітник – друг й інших складніших формах спілкування декількох людей. Особове спілкування має місце в простих формах взаємин керівника з підлеглим, співробітників між собою, коли існують два суб'єкти комунікацій.

Конфлікт – форма зіткнення протилежних сторін, що має свій сюжет, композицію, енергію, які по ходу дії трансформуються в кульмінацію і розв'язку і закінчуються позитивним або негативним вирішенням проблеми. Розрізняють міжособові конфлікти, особовий конфлікт між зовнішнім середовищем і внутрішньою мораллю, конфлікти з приводу розподілу ролей на роботі, ділові конфлікти із-за зіткнення інтересів різних підрозділів, сімейні конфлікти по різних проблемах [2, 567].

Однак під час використання соціологічних методів під час дослідження колективу потрібно уникати таких помилок як

1. Широке використання неформальних методів збору інформації (на основі чуток, пліток і ін.), що породжує напруженість в колективі, недовіру та ворожість.

2. Підтримка лише формальних правил у стосунках провокує створення бар'єру в ланці керівник – підлеглий.

3. Ігнорування соціальних експериментів, проведення радикальних змін без підготовки та інформування колективу породжує «опір змінам».

Отже, знання соціологічних методів управління персоналом дозволяє керівникові колективу об'єктивно здійснювати соціальне планування, регулювати соціально-психологічний клімат,

забезпечувати ефективні комунікації і підтримувати на хорошому рівні корпоративну культуру. Для цього доцільно систематично (не рідше за один раз на рік) проводити соціологічні дослідження в колективі; особливо корисно знати думку членів колективу про керівника.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Методи і зміст управління персоналом [Електронний ресурс]. – <http://www.frontmanagement.org/fomants-1807-4.html>
2. Кравченко А.І., Тюріна І.О. Соціологія управління: фундаментальний курс: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – М.: Академічний Проект, 2005. – 1136 с.

### ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО ПОЖЕЖНОГО НАГЛЯДУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ НАПРИКІНЦІ 30-Х РОКІВ ХХ СТ.

*Томіленко А. Г., к. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Постановою ЦВК та РНК СРСР № 52/654 від 7 квітня 1936 р. “Про Державний пожежний нагляд” були остаточно визначені функції та права органів Державного пожежного нагляду [1]. Цей документ чітко визначив обов’язки ГУПО НКВС СРСР та його органів на місцях. Держпожнагляд одержав право проводити безперешкодний огляд всіх будинків та споруд, складів та житлових приміщень. Він же складав акти оглядів, а осіб, винних у порушенні обов’язкових постанов, норм, інструкцій з пожежної охорони, притягав до адміністративної, а в особливо тяжких випадках і до кримінальної відповідальності.

Начальники відділів пожежної охорони областей набули права заборонити частково чи повністю роботу підприємств, установ, організацій, якщо була безпосередня загроза виникненню на них пожеж, через незадовільний протипожежний стан.

Поява цього документу була викликана нагальними потребами індустріалізації. В другій половині 30-х рр. ХХ ст. на Харківщині проводилося інтенсивне будівництво, стали формуватися нові пожежні частини, особливо на великих підприємствах. Зокрема впродовж 1938-1940 рр. у Харківській області були спроектовані та побудовані пожежні депо у Великому Бурлуці, Дворічній, пожежні вежі в Балаклії, Вовчанську. У м. Харкові побудували пожежні депо на електромеханічному, паровозобудівному та авіаційному заводах [2, 56]. Фінансування подібного будівництва проводилося із двох джерел: на підприємствах – за рахунок заводів, у районах області – за рахунок 15% відрахувань Держстраху.

Побудовані на початку 30-х років підприємства та установи залишалися уразливими у питаннях протипожежного захисту. В технології широко застосовувалися пожежонебезпечні речовини та матеріали, велися вогненебезпечні роботи у промисловому виробництві та на будівництві. Навіть технологічне обладнання часто-густо не відповідало вимогам пожежовибухової безпеки. При цьому темпи будівництва постійно нарощувалися, країна різко збільшувала об’єми випуску військової техніки. Навантаження на працівників пожежної охорони зростало. Зокрема пожежні-профілактики вдень перевіряли підприємства та будівництва, а по вечорам та вночі працювали у відділах з документацією [2, 58]. Оскільки зміцнення протипожежного захисту підприємств вимагало суттєвих капіталовкладень було прийнято компромісне рішення щодо встановлення черговості виконання протипожежних приписів. У першу чергу замінювалися найбільш небезпечні покриття над термічними, літейними та іншими корпусами і прольотами на залізобетонні. При цьому органи ДПН здійснювали як контроль за виконанням протипожежних робіт, так і проводили дізнання у випадку пожеж.

Для того щоб збільшити ефективність профілактичних заходів відділення профілактики практикували закріплення об’єктів народного господарства за співробітниками з урахуванням їх кваліфікації. У функції відділень профілактики ВПО входила повна перевірка роботи відомчих пожежних команд – профілактичного напрямку, служби, бойової підготовки, політико-виховної роботи, роботи з інженерно-технічним складом, бойовими розрахунками добровільних пожежних дружин тощо. При кожному обстеженні об’єктів проводилися заняття та пожежно-технічні навчання з бойовими розрахунками ДПД [2, 59].

При перевірці об’єктів обов’язково створювалася тимчасова комісія з представників підприємств та установ. Огляду підпадали всі цехи, установки, лабораторії, склади, підсобні виробництва та комунікації. В першу чергу перевіряли пожежне водопостачання, стаціонарні системи для евакуації людей, пожежну сигналізацію. За підсумками перевірок визначалися необхідні заходи для усунення порушень, які вимагали капітальних витрат. Режимні порушення мали усуватися негайно під відповідальність представників підприємств на начальників цехів.



Ветеран пожежної охорони О. С. Сумцов у своїх мемуарах зазначав, що при перевірці підприємств у Харківській області його «приємно вразило шанобливе ставлення заводчан до працівників пожежної охорони» [2, 59]. Вже у відділах кадрів профілактики зустрічалися з усіма хто отримував посади на підприємствах і знайомили їх із заходами пожежної безпеки, потім продовжували інструктажі на робочих місцях. Результати оглядів, приписів і актів доповідалися директору підприємства, обговорювалися спірні питання та визначалися терміни виконання протипожежних заходів.

Бурхливий індустріальний розвиток країни викликав необхідність наукової розробки протипожежних норм. У 1939 р. Комітетом у справах будівництва при РНК СРСР було затверджено "Загальносоюзні протипожежні норми будівельного проектування промислових підприємств" (ОСТ 90015-39), який регламентував вимоги пожежної безпеки в будівництві. Цим документом уперше було проведено розмежування виробництва за ступенем пожежної небезпеки, визначено категорійність будинків і споруд за їх вогнестійкістю. Таким чином, упродовж другої половини 30-х рр. ХХ ст. на Харківщині розпочав свою діяльність Державний пожежний нагляд, який став основою пожежно-профілактичної роботи на підприємствах та установах України.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Положение о государственном пожарном надзоре и о городской пожарной охране. – Режим доступу: <http://lawru.info/dok/1936/04.htm>.
2. Сумцов О. С. У боротьбі з вогнем: Записки харківського пожежного [Текст] / О. С. Сумцов. – Х.: Прапор, 1998. – 208 с.

### ПРОБЛЕМА УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ

*Федун Д. А.,  
НК - Чупанова Д. О.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Якщо не за рівнем життя, то принаймні за кількістю побутових відходів Україна не відстає від середньоєвропейського показника. Поступово наша країна перетворюється на «смітник Європи». Щороку накопичується близько 10 млн. тонн сміття. Тільки офіційні українські полігони відходів займають 164 тисячі гектарів. Для порівняння: площа найбільшого в нашій області й другого за величиною в Україні Карпатського біосферного заповідника – близько 54 тисяч гектарів [1].

Оскільки побутові відходи містять досить високий відсоток органічної фракції, для переробки твердого сміття досить часто застосовують термічні методи. Термічна переробка твердого сміття являє собою сукупність процесів теплового впливу на відходи, необхідних для зменшення їх обсягу і маси, знешкодження, і отримання енергоносіїв та інертних матеріалів (з можливістю утилізації).

Важливими перевагами сучасних методів термічної переробки є:

- ефективне знешкодження відходів (повне знищення патогенної мікрофлори);
- зниження обсягу відходів до 10 разів;

використання енергетичного потенціалу органічних відходів [2].

Основна тенденція розвитку сміттєспалювання є перехід від прямого спалювання відходів до оптимізованого спалювання паливної фракції і плавний перехід від спалювання як процесу ліквідації сміття до спалювання як процесу, який забезпечує додаткове отримання електричної та теплової енергії.

Найбільш перспективно сьогодні є застосування плазмових технологій, завдяки яким забезпечується температура вище, ніж температура плавлення шлаку, що дає можливість отримати на виході нешкідливий продукт і корисну енергію. Плазмова переробка твердого сміття, по суті, являє собою не що інше як процедуру газифікації сміття.

Технологічна схема даного способу передбачає собою отримання з біологічної складової відходів газу з метою застосування його для отримання пари і електроенергії. Складовою частиною процесу плазмової переробки є тверді продукти у вигляді непіролізуємих залишків або шлаку. Явною перевагою високотемпературного піролізу є те, що дана методика дає можливість екологічно чисто і відносно просто з технічного боку переробляти і знищувати найрізноманітніші побутові відходи без необхідності їх попередньої підготовки, тобто сушки, сортування і т.д. [3].

Таким чином, використання даної методики на сьогоднішній день вигідніше з економічної точки зору, ніж застосування інших, більш застарілих методик. До того ж, при використанні даної технології одержуваний на виході шлак є абсолютно безпечним продуктом, і він може бути використаний згодом для самих різних цілей. Сучасними вимогами регламентується спалення відходів, в морфологічному

складі яких відсутні метали, а негорючий залишок не перевищує 6% від усієї маси. Крім того, спалення відходів має відбуватись при температурі не нижче 850°C.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Газета «Дзеркало Коломиї» [<https://dzerkalo.media/ukrayina-posidaye-pershe-mistse-u-sviti-za-kilkisty-u-smittya/>] – ресурс доступу: [www.dzerkalo.media](http://www.dzerkalo.media) – назва з екрану.
2. Переработка мусора / инвестиции в будущее [<http://ztbo.ru/o-tbo/stati/obshie/metodi-i-sposobi-pererabotki-musora-tbo>] – ресурс доступу: [www.ztbo.ru](http://www.ztbo.ru) – назва з екрану.
3. Екологія вашого міста [<http://betosteel.ru/articles/plazmennaya-texnologiya-utilizacii-otxodov.html>]. – ресурс доступу: [www.betosteel.ru](http://www.betosteel.ru) – назва з екрану.

### МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК СТРАТЕГІЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА ТРАНСКОРДОННІ НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ

Філіпчук А. І.,  
НК – Кибальна Н. А., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

На територіях суміжних з Україною держав розташовані об'єкти, аварії на яких можуть створити загрозу для населення й навколишнього середовища в межах прикордонних територій. До підприємств, надзвичайні ситуації (далі – НС) на яких можуть мати транскордонний характер, належать, переважно, об'єкти радіаційної та хімічної небезпеки, а також гідродинамічно-небезпечні об'єкти.

Загальне збільшення ризиків і масштабів виникнення НС актуалізують проблему розвитку транскордонного співробітництва регіонів у сфері цивільного захисту (далі – ЦЗ). Розв'язання усього комплексу проблем у цій сфері вимагає від кожної держави, в контексті співпраці й відповідно до норм міжнародного права, вживати таких заходів, щоб діяльність, яка ведеться на їхніх територіях не була причиною погіршення навколишнього середовища інших держав чи регіонів, які знаходяться поза межами національної юрисдикції.

Транскордонними вважають ситуації, наслідки яких поширюються на територію суміжних держав [1].

На даний час в Україні існують загрози транскордонного характеру для Вінницької, Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Одеської, Сумської, Чернігівської, Харківської областей [2, 3].

З метою утвердження відповідної політики, а також посилення і координації дій на всіх належних рівнях ДСНС України реалізує ряд проектів у рамках Програм транскордонного співробітництва.

Так у контексті Програми «Польща – Білорусь – Україна 2007 – 2013» у Волинській області реалізовано два проекти: «Розвиток потенціалу рятувальних служб України та Польщі» та «Молодь прикордоння: разом за безпеку». Результатом цієї роботи стало придбання двох одиниць пожежно-рятувальної техніки, манекенів для навчання реанімаційним заходам, організація стажувань волинських рятувальників у Польщі, проведення спільних українсько-польських навчань та спортивних змагань, виготовлення методичної літератури для навчання дітей і дорослих правилам безпеки тощо.

На території Закарпатської області впродовж 2014 року реалізований українсько-угорський «Пілотний проект щодо співпраці з відновлення після стихійного лиха», мета якого – покращення протипаводкового захисту територій у прикордонній зоні.

Управлінням ДСНС України в Івано-Франківській області разом із Інспектором з Ургентних питань Марамурешського повіту Румунії розроблену Концептуальну ноту проекту в рамках транскордонного співробітництва щодо будівництва у Бая-Маре (Румунія) та в Івано-Франківську (Україна) Центрів спостереження кордону та координації дій в надзвичайних ситуаціях та подано її на розгляд до програми «Україна – Румунія 2017 – 2020».

Управлінням ДСНС України у Чернівецькій області проводить роботу щодо підготовки великомасштабних проектів в рамках програми прикордонного співробітництва «Румунія – Україна» Європейського інструменту сусідства 2014-2020р.

У Львівській області реалізований спільний польсько-український проект у сфері ЦЗ «СВКИ транскордонна безпека та співпраця», який фінансувався Міністерством закордонних справ Республіки Польща в рамках Програми «Польська допомога 2014 – 2015». Проект «Розробка та впровадження системи попередження, локалізації та ліквідації аварійних розливів нафтопродуктів в басейні річки Західний Буг» дозволив придбати додаткове обладнання для аварійно-рятувальної служби Львівщини

для роботи у хімічно-активному середовищі, провести навчання, семінари, стосовно взаємодії у випадку забруднення річок та територій поблизу них тощо.

Отже активізація міжнародного співробітництва між Україною і сусідніми державами має двостороннє значення для захисту населення і територій у разі виникнення НС і з огляду на високі показники ризику виникнення транскордонних загроз як з територій країн-сусідів, так і з території України є стратегією попередження та реагування на транскордонні НС техногенного та природного характеру.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Данилишин Б. В. Наукові основи прогнозування природно-техногенної безпеки/ Б. В. Данилишин, В. В. Ковтун, А. В. Степаненко. – К. : ЛексДім, 2004. – 520 с.
2. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2014 році [Електронний ресурс] / М. О. Нікулін та ін. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/dopovidi>.
3. Андрієнко М.В. Міжнародне співробітництво України в галузі реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру на сучасному етапі / М. В. Андрієнко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 634 : Держава та армія. – С. 116–118.

### ДЕЯКІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ОСОБОВИМ СКЛАДОМ ПІДРОЗДІЛУ ЦЗ

*Філіпчук А. І.,  
НК – Кришталь М. А., к. психол. н., професор,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Під принципом управління розуміють основні правила, ідеї, норми поведінки, розроблені управлінською наукою.

Особи начальницького складу підрозділів ЦЗ зобов'язані проявляти турботу про безпечні і здорові умови несення служби підлеглими, надавати їм можливості для просування по службі з урахуванням досвіду, кваліфікації, професійної майстерності та здібностей, створювати належні умови для служби та відпочинку. При цьому вони мають дотримуватися принципів гласності та соціальної справедливості.

Розглянемо, якими основними принципами управління повинен керуватися начальник підрозділу ЦЗ. Проаналізувавши роботи таких учених, як А.Файоль, Г. Емерсон, П. Друкер та інших, ми вважаємо, що начальник мусить, насамперед, володіти собою за будь-яких обставин. До того ж у своїй професійній діяльності начальник підрозділу ЦЗ повинен дотримуватися наступних принципів:

– Цілеспрямованість. Цей принцип означає спрямування зусиль на вирішення головних і визначальних завдань державної політики у сфері ЦЗ. Передбачає чітку постановку цілей, що мобілізує зусилля персоналу на їх виконання.

– Компетентність. Начальник підрозділу повинен постійно підвищувати рівень своєї професійної компетентності, знайомитися з останніми досягненнями у сфері ЦЗ.

– Дисципліна – це твердо встановлений порядок, дотримання якого є обов'язковим для всіх і, в першу чергу, для керівника.

– Єдиноначальність. Полягає в тому, що головні функції і повноваження керівництва в підрозділі концентруються в руках однієї особи — керівника. Цей принцип дає змогу усувати безвідповідальність.

– Справедливість, тобто неупереджене, об'єктивне ставлення до підлеглих.

– Стимулювання. Цей принцип передбачає, насамперед, мотивацію професійної діяльності на основі використання матеріальних і моральних стимулів. Матеріальне стимулювання базується на особистій економічній зацікавленості персоналу у результатах праці, моральне – в основному на психологічному впливі на співробітників. Як спонукальні мотиви, тут можуть виступати різні духовні потреби персоналу: потреби в приналежності, у причетності, в успіху.

– Цілісність. Мета управлінських комунікацій полягає у встановленні взаєморозуміння між співробітниками у процесі виконання службових завдань. Передбачає, щоб керівник вищого рівня не віддавав наказ в обхід керівника нижчого рівня, намагаючись вийти безпосередньо на виконавців, оскільки цілісність організації залежить від взаєморозуміння між вищим і нижчим керівництвом. Тільки за необхідності миттєвого зв'язку можна порушувати цей принцип.

– Відповідальності. Відповідальність є обов'язком і не може бути делегованою, тобто жодний керівник не може шляхом делегування звільнитися від відповідальності за діяльність підлеглих. Підлеглі, отримавши доручення і необхідні для його виконання повноваження, несуть повну відповідальність перед керівниками за свою діяльність; керівники несуть усю відповідальність за організаційну діяльність підлеглих[1].

– Законність. Начальник повинен здійснювати свої повноваження на підставі Конституції та законів України. Цей принцип ґрунтується на підзаконному характері управлінської діяльності, на обов'язку кожного керівника діяти в межах наданих йому прав і повноважень. Усі акти управління (накази, розпорядження тощо) повинні спиратися на вимоги закону. Жодні посилання на необхідність, інтереси заради справи, доцільність не можуть виправдати відхилення від закону.

– Принцип гуманізму. Є одним із основоположних принципів управління в демократичному суспільстві. Цей принцип виражає систему поглядів, що визначає цінність людини як особистості, його права на волю, щастя, розвиток, виявлення своїх здібностей, що вважає благо людини критерієм оцінки соціальних інститутів[2]. Тобто цей принцип поєднує в собі рівність, справедливість, людяність.

Слід зазначити, що усі принципи управління тісно взаємозалежні та взаємообумовлені. Наприклад, неможливо забезпечити цілеспрямовану діяльність організації без плановості, компетентності, дисципліни та ієрархічності. Необхідно також відмітити, що якщо посадова особа під час виконання своїх службових обов'язків керується вище зазначеними принципами управління, вона безперечно буде користуватися повагою серед колег. Підлеглі відчуватимуть впевненість у своєму начальнику, що сприятиме продуктивній роботі підрозділу.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Осовська Г.В. Основи менеджменту: Навч. посібник /Г. В. Осовська, О. А. ОсовськийК.: «Кондор», 2006. – 664 с.

### **ДОСВІД У МЕЖАХ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ ДСНС УКРАЇНИ**

*Філіпчук А. І.,  
Юрченко К. М., к. т. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Сьогodenня актуалізує питання щодо професійної підготовки працівників органів та підрозділів цивільного захисту у системі ДСНС України, тому залучення світового досвіду є ефективною та успішною рушійною силою з приводу покращення професійної підготовки працівників сфери цивільного захисту.

Так як важливою складовою співробітництва з НАТО ДСНС України вважає освіту та професійну підготовку, представники ДСНС України проходили підготовку на 4-х курсах НАТО з надзвичайного цивільного планування, військово-цивільного співробітництва та РХБЯ захисту; курсах з мовної підготовки (вивчення англійської мови), які проводяться на базі Міністерства оборони України та мовної лабораторії Університету цивільного захисту України за підтримки Офісу зв'язку НАТО в Україні. Участь представників ДСНС України у практичних заходах співробітництва з НАТО позитивно впливає на фаховий рівень українських рятувальників, дозволяє оволодіти спеціальними процедурами та стандартами Альянсу, а також набути реального досвіду, що в свою чергу сприяє покращенню взаємодії з країнами-членами та партнерами Альянсу під час спільних дій з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій цивільного характеру [1].

Слід зазначити, що протягом 2014 – 2016 року ДСНС України забезпечувала реалізацію державної політики у сфері євроатлантичного співробітництва відповідно до такої нормативно-правової бази: Індивідуальна програма партнерства між Україною та НАТО у рамках Програми «Партнерство заради миру»; Меморандум про взаєморозуміння у галузі планування при надзвичайних ситуаціях цивільного характеру та готовності до катастроф між ДСНС України і НАТО (підписаний у 1997 році).

У рамках Індивідуальної програми партнерства між Україною та НАТО представники ДСНС України взяли участь у засіданні Комітету НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій, який є вищим політичним та дорадчим органом НАТО з цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій та допомоги при катастрофах, та 9-х засіданнях підпорядкованих йому 4-х Груп НАТО у сфері надзвичайного цивільного планування. Особливої уваги заслуговує участь ДСНС України у міжнародних навчаннях з реагування на катастрофи, що проводяться НАТО відповідно до Програми «Партнерство заради миру».

У 2015 році проведено спільні міжнародні навчання Україна-НАТО з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Зазначені навчання стали першим спільним масштабним практичним заходом між Україною та НАТО у сфері ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій за останні роки, під час яких відпрацьовано спільні дії та питання організації взаємодії формувань центральних і місцевих органів виконавчої влади та сил країн-членів і партнерів Альянсу під час запобігання та реагування на надзвичайні ситуації [2].

Отже, можна зробити висновок, що перспективи євроатлантичного співробітництва, успішно застосовані підходи до професійного розвитку ведуть за собою: підвищення професійного рівня українських експертів; розвиток у сфері цивільного захисту; отримання даних інноваторства міжнародних організацій; залучення експертної та технічної підтримки ЄС; підвищення авторитету нашої держави в рамках процесу євроінтеграції; оволодіння новими навичками у сфері ЦЗ; підвищення обізнаності стосовно організації ЦЗ в інших країнах; встановлення особистих контактів з іноземними колегами.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційно-аналітичний матеріал щодо співробітництва ДСНС України з НАТО у 2014 році [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.dsns.gov.ua/ua/NATO.html>
2. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2014 році [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/dopovidi>
2. Теорія управління в органах внутрішніх справ: Навчальний посібник / За ред. В.А. Ліпкана. – К.: КНТ, 2007. – 884 с.

### ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ: МОДЕЛЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

Чубіна А. С.,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Історія децентралізованої держави є історією суперечностей, пов'язаних із пошуком найкращої форми організації державної влади. Останні кілька десятиріч поняття децентралізації є основним в Європі, воно також стало об'єднуючим щодо економічного розвитку регіонів у цій частині світу. Децентралізація як концепція набуває багатьох форм, зважаючи на історію країн, рівні розвитку, культури й підходи до державного управління.

Публічна влада виступає у двох формах – державна влада та місцеве самоврядування. Система публічної влади існує і функціонує за рахунок податків з населення та підприємств для того, щоб діяти у суспільних інтересах. Проте, за наявних умов переходу України до демократії, механізм дії публічної влади потребує подальшого розвитку та вдосконалення.

Одним із способів оптимізації державного управління є децентралізація - передача певної частини повноважень органам, які не є підпорядкованими центральній владі, а обираються чи створюються громадою. Процес децентралізації, наприклад, у Франції та Німеччині відбувається і дотепер – час від часу ще робляться деякі вдосконалення і корегування. Традиційно усталений погляд на децентралізацію як на процес, за якого в рамках централізованої держави утворюються самостійні одиниці, що є носіями місцевого самоврядування (громади), потребує вироблення нових підходів до аналізу його змісту.

Проблема децентралізації влади в Україні не є новою, проте залишається актуальною, оскільки за існуючої системи державотворення - управління занадто сконцентроване в центрі, не вистачає ресурсів і, відповідно, функціонування виконавчої влади на місцях є не досить динамічним, спостерігаються суперечності між місцевими органами влади, і, як результат – відчуженість людей від неї. З огляду на це потребує вдосконалення та приведення у відповідність з Конституцією України правове регулювання цих проблем. Насамперед це стосується розвитку місцевого самоврядування, стратегічного планування, і особливо бюджетної політики держави.

Осмилення процесу децентралізації в системі державного управління спирається на положення теорії та історії державного управління, наукові підходи до дослідження проблем децентралізації таких вітчизняних і зарубіжних учених, як: В. Б. Авер'янов, Г. В. Атаманчук, І. П. Бутко, В. М. Вакуленко, Т. Вюртенбергер, Я. Гонціаж, Д. Гібсон, Б. Гурне, Ж-Ф. Девемі, О. С. Ігнатенко, В. І. Кампо, В. М. Князев, А. А. Коваленко, В. В. Копейчиков, Д. Кохен, Л. М. Кравчук, А. В. Крусян, В. С. Куйбіда, Ж. Литвак, В. І. Луговий, П. І. Надолішній, І. Ф. Надольний.

Проблема вдосконалення місцевого управління, зокрема взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування, сьогодні залишається актуальною. Для ефективного розв'язання питань місцевого значення потрібна модель, яка б забезпечувала необхідну єдність державної влади з одночасною самостійністю територіальних громад. У суспільстві мають бути визначені не максимальні, а граничні можливості самоврядування з метою розвитку демократії і забезпечення суверенітету народу, і оптимальне співвідношення державного управління і самоврядування, їх співвідношення на місцевому рівні. В умовах реформування українського суспільства вирішення цієї проблеми є надзвичайно важливим.

Сучасний етап суспільного розвитку передбачає зміщення центру ваги системи управління на регіональний рівень, оновлення змісту діяльності державної влади та органів місцевого самоврядування, підвищення їхнього престижу.

Розподіл повноважень між державним, регіональним та місцевим рівнями влади є важливим фактором здатності держави покращувати надання послуг населенню, а також допомагати у формуванні належного середовища для регіонального економічного розвитку. Подібного ефекту можна досягти як шляхом децентралізації (політичний та адміністративний підхід), так і шляхом деконцентрації (переважно) адміністративний підхід, або завдяки їх поєднанню. Однак у будь-якому випадку, в існуючому середовищі, яке було сформоване з точки зору централізованого переходу до державного управління в усіх сферах, що стосуються життя громадян, це, безперечно, є нелегким завданням. Воно ще більше ускладнюється тим фактом, що передача повноважень повинна супроводжуватися відповідною передачею фінансових ресурсів, необхідних для здійснення повноважень, які делегуються та передаються на нижчі рівні державного управління.

Адміністративна децентралізація в Польщі сприяла самостійному розвитку місцевого самоврядування, покращанню якості життя її громадян і, насамкінець, після вступу країни до ЄС дала можливість новоствореним адміністративним одиницям виступати рівноправними партнерами в міжнародному співробітництві. Вивчення зарубіжного досвіду впровадження реформ децентралізації влади може сприяти уникненню деяких упереджених і неправильних підходів, характерних для сучасної української практики управління «з центру», тому передовий досвід децентралізації має для України на етапі зміцнення державності передусім змістове значення.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Верлан-Кульшенко О. О. Співпраця територіальних громад з громадськими організаціями та громадськістю як одна із форм децентралізації влади в Румунії / О. О. Верлан-Кульшенко // Держава і право. – Випуск 39. – С. 668- 873.
2. Єсипчук Н. Взаємодія місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування як умова ефективного функціонування механізму державного управління / Н. Єсипчук // Вісник НАДУ. – 2004. - № 4. – С. 326 – 321.
3. Мінченко Р. М. Проблеми децентралізації державної влади і їх взаємодія з місцевим самоврядуванням в Україні / Р. М. Мінченко // Держава і право. – Випуск 39. – С 29-307.
4. Моргос П. Процес децентралізації: деякі основні концепції розподілу повноважень між державним, регіональним та місцевим рівнями влади / П. Моргос // Економічний часопис – XXI. – 2006. - № 5-6. – С. 40-44.
5. Сороко В. М. Децентралізація влади і державна служба: виклики адміністративної реформи / В. М. Сороко // Регіональна політика на сучасному етапі державотворення: проблеми децентралізації, ризики та перспективи впровадження: пленарне засідання, мат. щоріч. наук. – прак. конф. , 31 жовтня 2006 р. – С. 23-34.

#### ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА»

*Шилоносов І. Д.,  
НК – Мартин О. М., к. е. н., доцент,  
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Пожежна безпека сьогодні і в майбутньому є необхідною передумовою життєдіяльності суспільства і людини у суспільстві, розвитку і нормального функціонування всіх об'єктів господарювання в національній економіці. Надійна пожежна безпека передбачає наявність правової бази, реальних гарантій її забезпечення та адміністративно-правових заходів захисту. Пожежна безпека сьогодні виходить за межі внутрішнього рівня і набуває глобального характеру, тобто характеризується мегарівневим проявом.

В Кодексі цивільного захисту України, який прийнято Верховною Радою України 2 жовтня 2012 року, пожежна безпека визначається як відсутність неприпустимого ризику виникнення та розвитку пожежі, пов'язаної з нею можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю [1]. Таке ж визначення пожежної безпеки дається і в державному стандарті ДСТУ 2272-2006 [2].

У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі поняття «пожежна безпека» трактується по-різному.

Так, Б.Е. Касимов пожежну безпеку визначає як систему соціально-економічних і організаційно-правових заходів, спрямованих на охорону власності, захист життя, здоров'я і майна громадян, народногосподарського комплексу, пам'яток історії і культури, а також навколишнього середовища і природних багатств від пожеж і пов'язаних з ними небезпек [3, 35]. Деяко ширше до цього поняття підходить Г.М. Овсепян, стверджуючи, що пожежна безпека – це комплекс суспільних відносин, які на нормативній основі забезпечують пожежобезпечну життєдіяльність суспільства, своєчасне гасіння пожеж, проведення аварійно-рятувальних робіт, рятування людей і майна, а також захищеність інтересів особи, суспільства і держави від загроз пожеж» [4, 115].

В науковій літературі зустрічаються неповні і спрощені визначення пожежної безпеки. В науковій літературі під пожежною безпекою розуміють:

- заданий рівень ризику виникнення та розвитку пожеж [5];
- як практика виконання вимог нормативних документів, які регулюють діяльність людини щодо безпечного використання в суспільстві пожежонебезпечних речовин і матеріалів [6, 10];
- стан захищеності господарюючих суб'єктів і природного середовища від наявних загроз виникнення та розвитку пожеж» [7, 177].

На рівень ризику акцентують увагу Н.Н. Брушлинський і С.В. Соколов, які вважають, що пожежна безпека – це стан об'єкта захисту, за якого значення всіх пожежних ризиків, пов'язаних з даним об'єктом, не перевищує допустимого рівня [8, 9-10]. Автори констатують, що стан захищеності об'єкта з позицій рівня ризику можна говорити за умови, що на об'єкті проводять всі протипожежні заходи, які спрямовані на зниження існуючого ризику до допустимого рівня. Стан на рівні допустимих ризиків вважається безпечним, оскільки абсолютної безпеки досягти неможливо.

Незважаючи на відсутність єдиного підходу до визначення пожежної безпеки, всі науковці по-перше, акцентують на особливій актуальності її забезпечення, а по-друге, обґрунтовують пожежну безпеку як важливий напрям безпеки у суспільстві.

Найповніше визначення пожежної безпеки як виду національної безпеки, на нашу думку, запропоновано М.В. Андрієнком, який вважає, що пожежна безпека – це сукупність урегульованих нормативно-правовими актами суспільних відносин, спрямованих на створення таких внутрішніх і зовнішніх умов існування будь-якого об'єкта чи суб'єкта, що виключається неприпустимий ризик виникнення та розвитку пожежі, забезпечується запобігання можливості впливу небезпечних факторів пожежі на живих істот, матеріальні цінності та довкілля, а також попередньо впроваджуються заходи, які будуть сприяти гасінню пожеж [9, 13].

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
2. ДСТУ 2272–2006 від 1 жовтня 2006. Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять. – Чинний від 2007–07–01 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ksv.do.am/publ/dstu/dstu\\_2272\\_2006/3-1-0-186](http://ksv.do.am/publ/dstu/dstu_2272_2006/3-1-0-186).
3. Касымов Б. Е. Организационные и правовые основы пожарной безопасности / Б. Е. Касымов. – Ташкент: Мехнат, 1990. – 230 с.
4. Овсеян Г. М. [Пожарная безопасность как предмет правового регулирования и объект научного познания](#) / Г. М. Овсеян // [Юристъ-Правоведъ](#). – 2014. – № 4 (65). – С. 112-115.
5. Удод М. В. Адміністративно-правове регулювання забезпечення пожежної безпеки в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / М.В. Удод. – Ірпінь, 2004. – 22 с.
6. Окнян В. К. Кримінально-правова відповідальність за порушення правил пожежної безпеки: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Київський нац. ун-т ім. Т.Шевченка / В.К. Окнян. – К., 1997. – 21 с.
7. Мельниченко О. Пожежна безпека як об'єкт державного управління / О. Мельниченко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2014. – Вип. 3. – С. 171-181.
8. Брушлинский Н. Н. Еще раз о пожарной безопасности / Н. Н. Брушлинский, С. В. Соколов // Пожаровзрывобезопасность. Научно-технический журнал. – 2012. – № 6. – Т. 21. – С. 9–12.
9. Андрієнко М.В. Особливості визначення поняття «пожежна безпека» / М. В. Андрієнко // Пожежна безпека : теорія і практика. – 2014. – № 16. – С. 11-14.

***Секція 3.  
Організація фінансового  
та матеріально-  
технічного забезпечення  
ЄДСЦЗ***



## КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ: ПРОБЛЕМА СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Бабенко Т. С.,  
НК - Шелехов А. О., к. ю. н., доцент,  
Одеський державний університет внутрішніх справ

Останнім часом Україна визнає кіберзлочинність як один із найнебезпечніших видів злочинів. Міжнародні аналітичні компанії зазначають, що кіберзлочинність стала одним із п'яти найпоширеніших економічних злочинів, а збитки від онлайн-злочинів і махінацій на сьогодні вже перевищили збитки від традиційних форм злочинності в Україні. Адаже злочини у сфері інтернету мають високі показники, статистика за останні 5 років засвідчує, що якісний відсоток вчинених злочинів тільки збільшується.

Кіберзлочинність - це злочинність у так званому кіберпросторі. В даний час офіційне визначення кіберпростору на міжнародному рівні відсутнє.

Розвиток високих інформаційних технологій є масштабним динамічним процесом, що має постійний та цілеспрямований характер. Внаслідок чого постійно вдосконалюються існуючі або створюються нові способи оброблення інформації, підвищується швидкість передачі даних, з'являються нові види каналів зв'язку, виникають раніше невідомі або недосяжні послуги. З іншого боку, все це приваблює злочинний світ, оскільки виступає підґрунтям для виникнення більш складних, високотехнологічних схем кримінальної діяльності, створюючи тим самим вищий рівень організованості. Тому, на сьогодні кіберзлочинність є складною актуальною проблемою [1].

Як межрешіональний територіальний орган в складі Національної поліції України діє Департамент кіберполіції (у складі кримінальної поліції) та відділи у областях. Обов'язками підрозділу кіберполіції є формування та реалізація державної політики у цій сфері правоохоронної діяльності, вироблення методичних рекомендацій протидії злочинам такої категорії, організація міжнародного співробітництва у справах про комп'ютерні правопорушення, розроблення та внесення відповідних змін до чинного законодавства. Крім того, до завдань цього відділу входить виявлення та документування організованих груп транснаціонального та регіонального характеру, учасники яких спеціалізуються на вчиненні злочинів із використанням високих технологій.

На даний час, кіберзлочинність значно зросла в своїх масштабах, стала більш спеціалізованою, а також здобула професійну технічну основу. Сучасний стан злочинів, що стосуються інформаційних технологій, характеризуються тим, що їх кількість збільшується в геометричній прогресії, що не може не ставити питання про загрозу багатьом державам світу. Ця проблема вимагає від кожної держави прийняття рішень, змін типових підходів до її вирішення, розроблення нових практичних засобів, прийомів та методів боротьби із кіберзлочинністю, а також профілактики та протидії злочинам, які є досить невизначеними при цьому враховуючи перевагу інтересів людини й громадянина.

Кіберзлочинність явище за своєю природою транскордонне. Тому аналіз кіберзлочинності або його різновиду яким являється комп'ютерної злочинності - у рамках однієї країни чи групи країн, безумовно, цінний, але навряд чи здатний дати уявлення про справжні масштаби і про розмах цього явища.

Проблема злочинів у сфері світової павутини також має різні наслідки для розвинених країн і країн, що розвиваються. Одна із найросповсюджених проблем як СПАМ (нелегальних розсилок електронною поштою, в соціальних мережах) для різних держав створює загрозу здебільшого через програми, які несуть в собі один чи декілька вірусів. Також здатність телекомунікаційних мереж в більшості країн не витримує подібного навантаження. Без сумніву можна казати про те, що ступень розвитку економіки країни залежить не тільки від органів державної влади чи місцевих органів, а також від користувачів інтернету, які своїми діями чи бездіяльністю можуть допомагати кіберзлочинності набирати свої обороти [2].

Звичайно, серед злочинів в ІТ сфері більш відомою для користувачів є випуск "піратської", тобто незаконної, продукції, що несе в собі загрозу охороні прав інтелектуальної власності. Серед таких проблем охорони права інтелектуальної власності найгострішими є створення веб-сайтів, що поширюють піратські матеріали, наприклад відомий сайт ex.ua для перегляду різного роду фільмів та серіалів, який не одноразово закривали, хоча мав досить велику популярність серед молоді. Неконтрольоване використання фальшивих товарів приносять великі збитки бюджету, завдають великої шкоди іміджу країни, яке повернути на попереднє місце є досить важким завданням для органів які регулюють питання в даній сфері [3].

Але незважаючи на вищезазначене, на сьогодні в Україні здійснюються заходи, спрямовані на дотримання конституційних прав громадян на захист інтелектуальної власності, забезпечення сприятливих умов для створення об'єктів інтелектуальної власності. Триває робота щодо підвищення якості законодавчих актів які регулюють відносини в даній сфері, усунення їх суперечностей та прогалин. Крім удосконалення національного законодавства, посилюється контроль за дотриманням суб'єктами інтелектуальної власності чинних нормативно-правових актів. Приділяється увага покращенню взаємодії державних органів та суб'єктів господарювання при здійсненні ними інтелектуальної діяльності. Важливо зазначити, що в Україні створена і діє досить розгалужена система забезпечення безпеки інформації. Національне законодавство включає Закони України «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про державну таємницю» та Укази Президента України та Постанови Кабінету Міністрів України, якими врегульовано конкретні напрями діяльності в галузі захисту інформації [4.]

Дослідження зарубіжного досвіду свідчить про те, що на сучасному етапі оперативно-розшукова профілактика кіберзлочинів повинно ґрунтуватися на вивченні основних тенденцій розвитку кіберзлочинності. Це передбачає застосування нових підходів до реалізації аналітичних розробок щодо інформаційно-психологічних впливів, спрямованих на боротьбу з комп'ютерною злочинністю. Так наприклад контроль за кримінальною діяльністю в мережі Інтернет здійснює Федеральне бюро розслідувань США, у складі якого у 1996 році створено Кіберпідрозділ, що функціонує на правах окремого управління в структурі ФБР. На Кіберпідрозділ покладено функцію надання допомоги іншим підрозділам ФБР у розслідуванні злочинів, вчинених з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

На сьогоднішній день комп'ютерні злочини - це одна з найдинамічніших груп суспільно небезпечних посягань. Швидко збільшуються показники поширення цих злочинів, а також постійно зростає їх суспільна небезпечність. Це зумовлене прискореним розвитком науки й технологій у сфері комп'ютеризації, а також постійним і стрімким розширенням сфери застосування комп'ютерної техніки. Отже, кіберзлочинність у сфері інформаційних технологій є однією з актуальних проблем боротьби зі злочинністю у світі, запобігання і протидія якому, повинна сприяти належному забезпеченню конституційних прав громадян на захист інтелектуальної власності, покращенню міжнародного іміджу України, посиленню контролю щодо розповсюдження даного виду злочинних дій. Україна має величезний науковий потенціал, тому велике значення для розвитку інтелектуальної власності, економічного зростання держави має подальше створення належних умов для винахідницької діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Кіберзлочинність в Україні // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.science-community.org/ru/node/16132>
2. Кіберзлочинність: проблеми боротьби і прогнози // [Електронний ресурс]: Режим доступу : [http://anticyber.com.ua/article\\_detail.php?id=140](http://anticyber.com.ua/article_detail.php?id=140)
3. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Підручник // За заг. ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. - К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. - С. 236
4. Пастухов О.М. Авторське право в Інтернеті / О. М. Пастухов. - К.: Школа, 2004. - С. 144 - 159.

### ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРИ ЗАПОБІГАННІ ФІКТИВНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВУ В УКРАЇНІ

*Войнов Р. В.,  
НК - Романько П. С., к. ю. н., доцент,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Одним із пріоритетних завдань правоохоронних органів в Україні є боротьба з фіктивним підприємництвом, запобігання та протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. На сьогодні в нашій державі ще не розроблено дієвого механізму протидії створенню фіктивних підприємств, не досліджено їхній вплив на економічну безпеку держави та ефективно не працює міжнародне співробітництво.

Для вирішення проблем боротьби з фіктивним підприємництвом, запобіганням та протидії легалізації доходів одержаних злочинним шляхом доцільно було б проаналізувати зарубіжний досвід протидії фіктивному підприємництву. Його потрібно не лише ретельно вивчити, а й запропонувати практичне впровадження в діюче законодавство.

В деяких країнах передбачена кримінальна відповідальність юридичних осіб за вказані злочини. Так у Франції та Бельгії юридична особа розглядається разом з фізичною особою в якості самостійного суб'єкта злочину. Туреччині, Швейцарії та Латвії визнання фізичної особи є єдиною можливим суб'єктом злочину, а в Німеччині та Італії є адміністративна відповідальність юридичних осіб за причетність до злочину.

Законодавство України не передбачає спеціальну конфіскацію, а в деяких країнах світу вона вже на протязі багатьох років успішно діє, наприклад в Бельгії, США та Франції. Також в деяких країнах таких як Франція, Іспанія, Литва, Молдова практикується обмеження діяльності юридичної особи, в тому числі заборона займатись окремими видами діяльності, закриття підрозділів чи філіалів. Також в Бельгії, Литві, Молдові, та Перу передбачена ліквідація юридичної особи, а в Бельгії і Франції ще й практикується публікація вироку в ЗМІ. Ми зазначили не вичерпний перелік законних і правових наслідків які застосовуються у боротьбі з фіктивним підприємництвом, запобіганням та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), на сьогодні в світі є найбільш впливовою міжнародною організацією, що займається боротьбою з відмиванням брудних грошей. Яка була створена у відповідь на зростання проблеми відмивання грошей у 1989 р. на зустрічі керівників країн Великої Сімки у Парижі.

Одним з перших завдань FATF є розробка рекомендацій, які визначають заходи, що їх мають вжити уряди країн для запровадження ефективних програм боротьби з відмиванням грошей. FATF рекомендує заборонити відкриття у фінансових установах анонімних рахунків на очевидно фіктивні імена; вимагають від фінансових установ проводити ідентифікацію клієнтів, вжиття додаткових заходів

для підтримання ділових контактів з клієнтами, які є політичними діячами, та перевірки надійності міжнародних фінансових операцій [1]. В нашій країні одна із служб яка ефективно взаємодіє і працює з FATF є Державна служба фінансового моніторингу України.

Протидія фіктивному підприємництву, відмиванню грошей неможлива без співпраці з банками та іншими фінансовими установами. Так банківська система США є однією з продуманих для виявлення і боротьби з цим видом злочинності. В США держава вимагає від фінансових установ виявляти підозрілі операції і повідомляти про них правоохоронним органам, у разі порушення цих вимог фінансові установи можуть бути покарані як у цивільному, так і в кримінальному порядку. В нашій державі законодавчо чітко не прописана, відповідальність за конкретне порушення фінансової установи.

В багатьох країнах світу у тому числі і США та Англії кримінальна відповідальність юридичних осіб існує вже протягом декількох десятиліть. В Конвенції ООН проти транснаціональної злочинності були визначені нові підходи в боротьбі з організованою злочинністю, де прямо рекомендується країнам-учасникам - введення кримінальної відповідальності юридичних осіб за певні злочинні діяння. Нажаль хоч Україна і є країною учасницею, але рекомендації по цьому питанню не виконує.

До найбільш поширених суспільно небезпечних діянь, що вчиняються юридичними особами, можуть бути віднесені: ухилення від сплати податків, шахрайство з фінансовими ресурсами, фіктивне банкрутство, рейдерські захоплення, фіктивне підприємництво, здійснення контрабандного експорту або імпорту товару, маніпулювання цінами на ринку товарів і послуг та інші. Слід зазначити, що перебіг розвитку злочинності в тому чи іншому вигляді характерний для будь-якої національної ринкової економіки. Він виникає на певному етапі її розвитку і розглядається як побічний, але об'єктивно неминучий фактор.

Оскільки останнім часом активно діють організації за принципом фінансових пірамід, що мають масовий характер і завдають шкоду як економіці країни в цілому, так і величезній кількості людей, необхідно розробити ефективні напрямки протидії їх діяльності [2]. Для цього необхідно перевіряти, чи були дотримані всі формальності при створенні та діяльності такої юридичної особи, чи була вона зареєстрована у Державному реєстрі фінансових установ, чи отримувала передбачені законодавством ліцензії/спеціальні дозволи, куди, яким чином і з якою метою перераховувала гроші, які операції здійснювала і т.п. Залежно від результатів такої перевірки можна буде говорити про наявність або відсутність складів злочинів (фіктивне підприємництво, легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, привласнення або розтрата майна, заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою, доведення до банкрутства, шахрайство з фінансовими ресурсами). Фінансові піраміди нелегальні і прямо заборонені більш ніж в 30 країнах, наприклад в Австрії, Великобританії, Франції, Канаді, Італії. Відповідальність, встановлена за організацію фінансових пірамід, в різних країнах дуже розрізняється. Наприклад, у Канаді особа засуджується до тюремного ув'язнення до одного року не тільки за організацію, рекламування та просування фінансової піраміди, але також і за участь в ній [3]. У той час як у Китаї тільки за організацію фінансової піраміди і керівництво нею термін ув'язнення у в'язниці може бути від трьох до десяти років; нерідкі випадки призначення смертної кари.

Проблеми боротьби з фіктивним підприємництвом не охоплюються лише кримінальним законодавством. Суттєвого удосконалення потребує нині діюче законодавство, що регулює питання створення, перереєстрації та ліквідації суб'єктів господарювання в державі. Щодо підстав ліквідації доцільним видається як закріплення в Господарському кодексі України повного переліку всіх чинних у цей час підстав ліквідації, так і їх доповнення. Необхідність реформи законодавства про припинення діяльності господарських організацій, спрямованої на прийняття єдиного нормативного акта, що регулює ці відносини, визнана актуальною в ряді країн перехідної до ринкової економіки.

Позитивно вплине на боротьбу зі злочинністю, зокрема фіктивним підприємництвом введення інституту кримінальної відповідальності юридичних осіб в національне кримінальне законодавство, а також посилення відповідальності щодо реєстрації підприємств. Досвід зарубіжних країн стосовно протидії фіктивному підприємництву та іншим пов'язаним з ним злочинам свідчить, що для удосконалення боротьби з цим явищем в Україні необхідно: по перше внесення змін і доповнень до законодавства нашої держави, спрямованих на унеможливлення створення і функціонування в майбутньому фіктивних суб'єктів господарювання; по друге розроблення і законодавче закріплення вичерпного переліку ознак фіктивності суб'єктів господарювання і критерії їх оцінювання на предмет виявлення цих ознак на стадії створення, функціонування і припинення діяльності; по третє проведення ефективного реформування фіскальної служби України; по четверте створення загальнодоступних автоматизованих електронних систем обновлюваних банків даних, які дозволятимуть ще на переддоговірній стадії у режимі реального часу самостійно здійснювати перевірку потенційних контрагентів на предмет легальності останніх та відсутності обґрунтованих ризиків від правовідносин з ними. Також необхідно створити систему вільного обміну інформацією і досвідом між спеціальними підрозділами інших держав, які ведуть боротьбу з легалізацією злочинних прибутків, шляхом укладання двосторонніх угод на засадах взаємності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Дудник Л. М. Підприємницька діяльність та запобігання фіктивному підприємництву (історико-правові аспекти) / Л. М. Дудник, В. І. Василичук // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – К., 2003. – № 5. – С. 233–236.

2. Дудник Л. М. Проблема протидії фіктивному підприємництву у фінансовій сфері / Л. М. Дудник // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – Ірпінь, 2009. – № 1. – С. 215–218.

3. Користін О. Є. Актуалізація окремих напрямів правоохоронної діяльності у протидії економічній злочинності / О. Є. Користін, С. М. Бортник // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – К., 2013. – № 4. – С. 122–126.

## СТРАХУВАННЯ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В СИСТЕМІ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

*Кобко О. В.,  
НК – Мартин О. М., к. е. н., доцент,  
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Щоденна діяльність пожежного-рятувальника відбувається в екстремальних умовах, які визначаються сукупністю різноманітних зовнішніх і внутрішніх негативних чинників, які є небезпечними для його здоров'я; в першу чергу такими чинниками є загазованість і задимленість середовища, висока температура і вологість, висота, непередбачувана ситуація і розгортання подій тощо. Така ситуація обумовлює реальний ризик отримання рятувальником травм різного характеру (забій, розтягнення зв'язок, перелом кінцівок, опіки тощо), які спричиняють професійні хвороби та у найгіршому випадку смерть.

В Україні спостерігається негативна тенденція до зростання захворювань і травм, пов'язаних з проходженням служби в органах і підрозділах цивільного захисту, саме для працюючих осіб в активному працездатному віці – починаючи з 30 років значно зростає ризик виникнення захворювань або травм, пов'язаних безпосередньо з проходженням служби в органах і підрозділах цивільного захисту [1, 395].

Сьогодні життя та здоров'я рятувальника не захищено належним чином. Заступаючи на чергування, неможливо передбачити розвиток надзвичайної ситуації, яка може статися, та тим більше, її наслідки для як для людей, які опинилися в небезпечному середовищі, так і для рятувальників. Робота рятувальника постійно пов'язана з підвищеним ризиком для його життя і здоров'я і відбувається в екстремальних умовах підвищеної відповідальності за людське життя. Тому необхідні гарантії від держави, що вона потурбується як за родину пожежного, так і докладе зусиль, щоб допомогти при лікуванні професійних хвороб.

В Україні сьогодні в умовах реформування системи пожежної безпеки, на наш погляд важливим є досвід Польщі, де правильно організована і відпрацьована сумісність систем пожежно-рятувальної та медичної допомоги, яка підтримується необхідними знаннями і вміннями рятувальників щодо надання першої медичної допомоги постраждалим в надзвичайних ситуаціях. Це забезпечує збільшення шансів на їх виживання і відновлення стану здоров'я. Діяльність осіб, які входять до складу підрозділів національної пожежно-рятувальної системи, передбачає їхнє вміння проводити першу медичну допомогу, зокрема, у відсутності можливостей щодо її ефективного здійснення підрозділами державної системи медичної допомоги [2].

В системі пожежної безпеки сьогодні важливо сформувати розвинуте інституційне середовище, у якому важливими інститутами повинні бути інститут держави та інститут права. В цьому контексті чільне місце займає страхування, яке повинно розвиватись за двома найважливішими напрямками:

- 1) розвиток медичного страхування;
- 2) забезпечення соціального захисту населення на страховій основі після виходу на рятувальників пенсію.

В системі пожежної безпеки розвиток інституту страхування повинен, на наш погляд, передбачати:

- 1) реформування існуючої нормативної бази і створення сучасної законодавчої і нормативної основи з урахуванням як українських реальних потреб, так і досвіду європейських країн;
- 2) запровадження обов'язкового страхування усіх працівників ДСНС України;
- 3) встановлення адекватних розмірів виплат за умови отримання травм рятувальником, а також інших соціальних страхових виплат.

Цей процес повинен відбуватися з урахуванням процесу реформування системи медичного обслуговування в Україні [3], а також створення ринку страхових послуг і реформування системи соціального страхування в Україні, що передбачає зміну ролі держави у наданні соціальних послуг, посилення адресності надання пільг, підвищення якості надання соціальних послуг та ефективності управління фондами соціального страхування, здійснення контролю за раціональним використанням страхових коштів, а також перехід до європейської моделі надання соціальних послуг [4, 152].

### ЛІТЕРАТУРА

1. [Гур'єв С.О.](#) Підходи до визначення зв'язку медичних наслідків проходження служби особовим складом аварійно-рятувальних формувань та визначенням професійної придатності / С.О. Гур'єв, М.І. Стрюк // [Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика](#). – 2014. – Вип. 23(1). – С. 392-400.
2. [Михайлов В.М.](#) Роль підрозділів Національної пожежно-рятувальної системи у функціонуванні Державної системи медичної допомоги в Польщі / В.М. Михайлов // [Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління](#). – 2016. – Вип. 2. – С. 309-316.

3. Жабинець О.Й. Вплив інституту страхування на соціально-економічний розвиток та безпеку держави / О. Й. Жабинець // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. – 2013. – Вип. 1. – С. 41-48.

4. Ковалевич Д.А. Реформування системи соціального страхування / Д.А. Ковалевич // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2015. – Вип. 2. – С. 146-153.

### ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Корчак А. В.,  
НК – Бразілій Н. М., к. е. н., доцент,  
Черкаський державний технологічний університет*

В сучасних умовах господарювання, значна роль належить доходу підприємства та механізму його формування. У своїх працях визнання, оцінку, визначення та порядок формування доходів підприємства розглядали наступні науковці: Іваненко В. О., Ковальчук В. А., Очеретько Л. М. та інші.

Категорія доходу є однією з найскладніших в економічній науці. Особливості формування доходу підприємства безпосередньо визначаються характером його господарської діяльності. Дохід є основним джерелом покриття здійснених підприємством витрат та формування прибутку. Це один із найголовніших показників, що впливає на фінансовий стан підприємства. Розглядаючи механізм формування доходу підприємства, необхідно відзначити, що він містить в собі декілька видів доходів, різних за своєю сутністю та порядком утворення.

Зокрема, діяльність підприємства включає операційну, фінансову та інвестиційну.[1,326] Операційна діяльність – це будь-яка основна діяльність підприємства, яка приносить дохід, а також інші види діяльності, що не є інвестиційними чи фінансовими.

До основної діяльності належать операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією готової продукції (товарів, робіт, послуг), які є метою створення підприємства і забезпечують основну частину його доходу. Для виробничого підприємства такими є операції з виробництва і реалізації продукції (робіт, послуг); для будівельної організації – операції з виконання будівельно-монтажних робіт тощо.

Інша операційна діяльність включає реалізацію іноземної валюти, інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій), операційну оренду активів, операції з операційними курсовими різницями, створення резервів сумнівних боргів, одержання або сплату санкцій тощо.

До інших доходів від операційної діяльності також відносяться:

- вартість виявлених унаслідок інвентаризації надлишків;
- сума невикористаного забезпечення майбутніх витрат і платежів;
- доходи, що виникли під час погашення довгострокової (короткострокової) позики у зв'язку з тим, що з будь-яких причин кредитор не вимагає її погашення в повному обсязі;
- інші доходи, що виникають під час господарської діяльності підприємства та не відносяться до фінансової та інвестиційної діяльності.

Інвестиційною діяльністю вважається придбання і реалізація активів, що амортизуються (основних фондів, нематеріальних активів та інших необоротних активів), а також короткострокових фінансових інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Дохід від реалізації продукції є одним з показників результатів економічної діяльності підприємства. За допомогою цього показника оцінюється вартість продукції, що не тільки завершена виробництвом але вже продана, а кошти за неї надійшли на розрахунковий рахунок підприємства. Інші назви цього показника – «обсяг продажів», «обсяг реалізованої продукції».

При визнанні доходу підприємства, він має відповідати П(С)БО 15 «Дохід» [2], а саме: дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Після визнання доходів підприємства в бухгалтерському обліку їх класифікують за такими групами:

- дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- інші операційні доходи;
- фінансові доходи;
- інші доходи.

На розвиток підприємств величезний вплив має реалізація продукції і одержуваний при цьому дохід. Процес реалізації продукції, виготовленої підприємством, є найважливішим у його діяльності, він дозволяє відшкодувати витрати і виконати зобов'язання перед бюджетом по податкових платежах, позабюджетними фондами, установами банків за отриманими кредитами, постачальниками і кредиторами, з оплати праці та іншими кредиторами.

Значний вплив на формування доходу від реалізації продукції мають чинники зовнішнього та внутрішнього характеру. Основними чинниками, за допомогою яких можливе зростання доходу для підприємств в сучасних умовах господарювання, є:

- оптимізація каналів розподілу, стимулювання збуту, упровадження сучасних видів реклами згідно з вимогами споживачів, оцінювання їх ефективності;
- упровадження внутрішнього та зовнішнього інформаційного обміну;
- упровадження сучасних ІТ-технологій;
- дієва організація управління (організаційна структура, система управління, фірмова культура; престиж та імідж фірми; комунікації, соціально- психологічний клімат). [3,221]

Впровадження запропонованих заходів дозволить збільшити дохід підприємства, а також покращити ефективність функціонування підприємства в цілому. Враховуючи отримані результати від впровадження цих механізмів, а саме збільшення доходності, дасть можливість для розширення діяльності вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Бухгалтерський фінансовий облік / за ред. Ф.Ф. Бутинця. - Вид. 7- ое. - Житомир : Вид-во "Рута", 2012. - 832 с
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід": затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р., № 290 – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
3. Шмиголь Н.М. Економічна суть доходів та доходності в системі управління підприємством / Н.М. Шмиголь // Держава та регіон : наук.- виробн. журнал. - Сер.: Економіка та підприємництво. - Запоріжжя : Вид- во Класичного приватного університету. -2014. - № 7. - С. 221-225.

### УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДСЦЗ

*Куриліна О. В., к. е. н., доцент,  
Національна академія внутрішніх справ*

Коливання економічного стану в Україні останнім часом носять вкрай загрозливий характер для її національної безпеки. Вона пов'язана з багатьма факторами зокрема: політичною нестабільністю яка породжена як внутрішніми так і зовнішніми загрозами. Виправлення положення вимагає кардинальних дій у різних сферах народного господарства.

Для стабілізації загального положення в державі потрібно стабілізувати фінансування системи органів виконавчої влади. ДСНС України є в системі органів виконавчої влади.

Ефективність функціонування органів і підрозділів ДСНС України залежить від фінансування, недостатність фінансових ресурсів негативно впливає на роботу системи в цілому. Покращення роботи підрозділів ДСНС залежить від правильної побудови структури фінансового підрозділів ДСНС України.

Змінити стан речей повинно виконання Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Яка схвалена Урядом України.

Реалізацію Стратегії передбачається здійснювати трьома етапами протягом 2017-2020 років. На першому етапі, зокрема, планується передача майнових комплексів державних пожежно-рятувальних підрозділів та іншого майна ДСНС з державної в комунальну власність, покладення на органи місцевого самоврядування повноважень із забезпечення пожежної безпеки населених пунктів і територій, стимулювання участі громадян у місцевій і добровільній пожежній охороні.

На другому етапі, в 2018 р., відбудеться реорганізація сил цивільного захисту ДСНС. До їх складу будуть входити: аварійно-рятувальні, спеціальні та спеціалізовані підрозділи, які безпосередньо підпорядковуються апарату ДСНС, регіональні аварійно-рятувальні підрозділи, державні пожежно-рятувальні підрозділи ДСНС, об'єктові пожежно-рятувальні підрозділи.

На третьому етапі, протягом 2019-2020 років, буде оптимізована організаційна структура ДСНС. Фінансування заходів, передбачених Стратегією, здійснюватиметься в межах бюджетних коштів, передбачених у державному та місцевих бюджетах, у межах видатків, передбачених головним розпорядникам коштів на відповідний рік [1].

Ефективне функціонування фінансового механізму ДСНС України повинно базуватися на чіткому виконанні усіх етапів Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Яка схвалена Урядом України.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. "Про схвалення Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій " № 61-р — редакция от 25.01.2017 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
2. Закон України Про Державний бюджет України на 2017 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

## ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК НАСЛІДОК НЕВРЕГУЛЬОВАНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Мельнікова О. О.,  
НК - Мукоїда Р. В., к. ю. н., доцент,  
Одеський державний університет внутрішніх справ

Інтернаціоналізація і демократизація господарського і соціально-культурного життя людства, а також наслідки гострих міжнаціональних конфліктів, надзвичайні ситуації породили чимало взаємозалежних проблем. З-поміж них – великомасштабна міграція населення. Це і добровільні мігранти, що послуговуються правами на роботу в інших державах, біженці, тобто вимушені мігранти, що залишають домівки не за власним бажанням, а під тиском обставин. Масштаби потоків і драматизм становища таких людей можуть спричинювати соціальні лиха, впливати на роль міжнародно-правових норм у галузі праці, відтак, вимагають тісного міжнародного співробітництва.

Трудова міграція належить до одного з видів міжнародної міграції населення і характеризується переміщенням робочої сили на тимчасову роботу з наступним поверненням на батьківщину.

Трудова міграція дає можливість: • забезпечити добробут багатьох сімей; • зменшити напруженість на ринку праці, сприяти розв'язанню проблеми безробіття шляхом забезпечення надлишкової робочої сили роботою в іншій країні; • сприяти валютним надходженням від трудових емігрантів, що в подальшому інвестуються в економіку країни; • підвищувати кваліфікацію працівників, переймати передовий досвід інших країн для його подальшого застосування на батьківщині; • здійснювати тимчасову міграцію як альтернативу виїзду на постійне місце проживання; • для країни, що приймає мігрантів (країна-реципієнт), – задовольняти потребу в трудових ресурсах, тимчасово залучати кваліфіковану робочу силу, не витрачаючи часу і фінансів на її підготовку.

Сьогодні трудова міграція, як глобальне явище має і позитивні, і негативні наслідки, які часто безпосередньо пов'язані із тим, наскільки міграційний процес є врегульованим і узаконеним. На жаль, деякі з українських громадян, що виїхали за кордон, стають жертвами зловживань у галузі трудових відносин та експлуатації. Найчастіше це відбувається через те, що вони не обізнані зі своїми правами, і виїжджаючи з України, не знають, що очікує на них у країні призначення.

Причини неврегульованої трудової міграції: 1. Низька обізнаність потенційних мігрантів з перевагами врегульованої міграції і ризиками неврегульованої міграції, вимогами щодо міграції та працевлаштування за кордоном, правами людини і трудовими правами мігрантів. 2. Надскрутне економічне становище в країні походження мігрантів, неможливість мати джерела доходу на батьківщині, що спонукає людину виїжджати з країни за будь-яку ціну, нехтуючи правовими нормами та власною безпекою. 3. Невиважена міграційна політика країни. Жорстка, обмежувальна міграційна політика або її відсутність призводить до того, що законні канали для міграції є важкодоступними через складність або високу вартість передбачених процедур і їхню довготривалість. В результаті потенційні мігранти звертаються до неформальних посередників, які часто ошукують людей, втягують у боргову кабалу і торгівлю людьми з метою їх використання для примусової праці. 4. Нерозвиненість інституту соціального партнерства – роботодавці намагаються зменшувати витрати на робочу силу, а профспілки не виборюють законні права працюючих. Наслідком неврегульованої міграції є неврегульований статус працівника - мігранта, що тягне за собою такі ризики: • порушення прав людини і неспроможність їх відстоювання мігрантом; • порушення трудових прав і неспроможність їх відстоювання мігрантом; • порушення умов та оплати праці, в тому числі її невиплата; • втрата кваліфікованих кадрів державою, у підготовку яких були вкладені значні бюджетні кошти, та їхня декваліфікація; • торгівля людьми з метою економічної або комерційної сексуальної експлуатації; • руйнування родинних стосунків; • виникнення стресових, депресійних станів тощо; • недосягнення кінцевої мети – заробляння коштів. [1, с. 14]

Ситуація ускладнюється тим, що процес міграції починає швидко набувати криміногенності, оскільки легальних можливостей виїхати працювати за кордон замало для всіх бажаних. Крім того, серед факторів, що негативно впливають на поширення торгівлі людьми, фахівці все частіше відмічають посилення загальної криміналізації суспільства.

За результатами репрезентативного опитування населення, здійсненого на замовлення МОМ, частка тих, хто працює за кордоном неофіційно, різко зростає з 28% 2011 року до майже 41% від усіх українців в 2015 році, які працювали за кордоном на момент цього річного опитування. «Це тривожна тенденція, – зазначає Голова Представництва МОМ в Україні Манфред Профазі. – Ми також бачимо різке зростання кількості людей, які готові пристати на ризиковані пропозиції щодо працевлаштування за кордоном. Сьогодні 21% потенційних трудових мігрантів з України погодилися би заради роботи в іншій країні перетнути кордон нелегально або працювати під замком або віддати свій паспорт працедавцю. Результати дослідження відображають вплив економічної кризи та конфлікту на Сході на міграційні настрої українців. Важкі життєві умови багатьох українців роблять їх більш схильними до того, щоб приймати ризиковані пропозиції працевлаштування за кордоном та приставати на умови праці, на які за іншої ситуації вони б не погодилися». Чотири роки тому група ризику, схильна приймати сумнівні пропозиції працевлаштування, становила 14% від загальної кількості потенційних трудових мігрантів. [2]

Більшість країн Європи потребують дешевої робочої сили. Існують певні види робіт, виконувати які згодні тільки мігранти. Часто це низькооплачувана робота без належних умов, а також соціальних гарантій. Місцеві наймані робітники, що мають ширший вибір, можуть відмовитися від її виконання.

Відсутність знань про відповідальність за нелегальне перебування в країні або нелегальну працю робить трудових мігрантів уразливими для торговців людьми. Трудові мігранти так само часто потерпають від експлуатації.

Легалізація нелегальних мігрантів, яку в останні роки провели ряд країн Європейського Союзу, проблему не вирішила. На місця легалізованих робітників, новий статус яких дозволив їм знайти легальну та краще оплачувану роботу, прийшли нові мігранти. Фактор попиту на дешеву робочу силу залишається одним з основних аргументів вербувальників, які використовують його для переконання в можливості працевлаштування за кордоном.

Примусова праця стає одним із найбільш поширених наслідків нерегульованої міграції і торгівлі людьми. Відповідно до статті 2.1 Конвенції МОП № 29 "Про примусову працю", примусова або обов'язкова праця – це будь-яка робота або служба, що вимагається від будь-якої особи під загрозою якогось покарання, і для якої ця особа не запропонувала добровільно своїх послуг.

Торгівля людьми тісно пов'язана з діяльністю міжнародних організованих злочинних груп. За даними ООН, цей різновид кримінального бізнесу посідає третє місце з прибутковості після торгівлі зброєю й наркотиками, при цьому ризик для злочинних угруповань значно менший. Факти торгівлі людьми складніше довести, і далеко не у всіх країнах такий злочин підлягає кримінальній відповідальності. Поєднання невисокого ступеня ризику та більших прибутків роблять цей кримінальний бізнес одним із найпривабливіших.

Аналізуючи повноваження центральних органів виконавчої влади слід підкреслити місце та роль Державної служби зайнятості щодо протидії торгівлі людьми.

Державна служба зайнятості України працює у двох напрямках, які стосуються протидії торгівлі людьми: запобігання нерегульованій зовнішній трудовій міграції та торгівлі людьми, а також допомога особам, які постраждали від торгівлі людьми і неуспішної трудової міграції. ДСЗ здійснює свої заходи через розгалужену структуру центрів зайнятості – обласні, міські і районні центри зайнятості. Так, напрям щодо запобігання нерегульованій зовнішній трудовій міграції та торгівлі людьми містить ряд заходів, які можна згрупувати у дві групи. До першої групи належать превентивні заходи загального характеру: проводиться робота щодо заохочення населення до внутрішньої зайнятості; здійснюється інформаційно-роз'яснювальна робота щодо ризиків нерегульованої міграції, засобів і методів, що використовуються торговцями людьми, а також інформування про можливості Державної служби зайнятості у допомозі потенційним мігрантам і потерпілим від торгівлі людьми щодо реалізації себе в Україні; центри зайнятості проводять роботу з роботодавцями щодо проблем нерегульованої зовнішньої трудової міграції робочої сили з 123 України; крім того, до заходів превентивного характеру належать звернення до правоохоронних органів щодо припинення незаконної діяльності посередників. Друга група запобіжних заходів стосується індивідуальної роботи з потенційними мігрантами. Це виявлення потенційних мігрантів і проведення співбесід з ними; сприяння зайнятості в Україні; проведення семінарів для потенційних мігрантів; надання допомоги щодо перевірки ліцензії у посередника з працевлаштування за кордоном; надання консультацій щодо підвищення безпеки при виїзді за кордон; направлення до інших компетентних урядових структур або громадських організацій для отримання додаткової інформації. У напрямі щодо допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми і неуспішної трудової міграції, ДСЗ надає постраждалим ряд послуг безпосередньо (підбір роботи, професійна консультація, направлення на навчання, допомога у започаткуванні власної справи, призначення матеріальної допомоги), а також перенаправляє постраждалих до інших компетентних урядових структур або громадських організацій для отримання додаткової допомоги. [3, с.122]

Проблеми, пов'язані з трудовою міграцією і торгівлею людьми, потребують сьогодні розв'язання, зокрема: потрібно вироблення та впровадження чіткої комплексної державної політики у сфері трудової міграції; потрібно удосконалити статистичний облік міграційних процесів; усунути прогалини в інформаційному забезпеченні широкого кола населення про процедури законного виїзду і працевлаштування за кордоном і про те, які саме компетентні органи можуть надати необхідні консультації.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Діяльність роботодавців та їхніх об'єднань у попередженні нерегульованої зовнішньої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та ліквідації дитячої праці: Навч. посібн. / За заг. редакцією С.Литвин, В.Аніщенко – К.: , 2007. – 174 с.
2. Українці стають дедалі вразливішими до загроз торгівлі людьми, свідчить нове дослідження МОМ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/ua/ukrayinci-stayut-dedali-vrazlyvishymy-do-zagroz-torgivli-lyudmy-svidchyt-nove-doslidzhennya-mom> (дата звернення: 17.01.2017). – Назва з екрану.
3. Турок В. В. Соціально-економічні наслідки та механізми протидії торгівлі людьми. Спеціальність 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – 211 с.



## ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЮЮТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ФІКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мукоїда О. В.,  
Одеський державний університет внутрішніх справ

Діяльність оперативних підрозділів щодо викриття фіктивного підприємництва має різноманітний характер як за предметом (щодо виявлення ознак злочину), так і за засобами. Складності у документуванні злочинної діяльності, високий злочинний професіоналізм вимагають проведення комплексу спеціальних заходів та зумовлюють необхідність у веденні відповідних оперативно-розшукових справ.

Проблема оперативно-розшукового документування є центральною в практиці ОРД, активно її послідовно вивчається її теорією [1]. Дослідженнями цієї тематики відзначилися С. В. Албул, В. Г. Бобров, Б. В. Бойцов, А. Ф. Возний, В. І. Медушевський, О. О. Подобний, В. Г. Самойлов, Г. К. Синілов, Д. О. Ноздрін та ін. З урахуванням новел Кримінального процесуального кодексу України до проблеми визначення поняття, змісту та структури доказування у кримінальному процесі зверталися Ю. П. Аленін, В. Д. Берназ, Ю. А. Комісарчук, Т. В. Лукашкіна, М. А. Погорецький. Особливості документування фіктивного підприємництва вивчали ряд науковців: О. Є. Користін, С. І. Николаюк, С. Н. Баліна, А. Г. Семчук, Д. В. Федоренко, К. П. Антоновим, В. М. Бутузівим та іншими. Водночас, проблема співвідношення оперативно-розшукового документування й кримінально-процесуального доказування злочинів, що вчинюються з використанням фіктивних підприємств в умовах дії чинного кримінального процесуального і оперативно-розшукового законодавства досі ще не знайшла свого наукового вирішення.

На наш погляд, успішно та ефективно вирішити завдання, що стоять перед кримінальним судочинством щодо протидії фіктивному підприємству та вчиненню з використанням фіктивних суб'єктів господарювання злочинів у сфері господарської діяльності, можна лише за умови оперативно-розшукового забезпечення розслідування зазначених злочинів. Так, С. М. Щербаковський справедливо зазначає, що оперативно-розшукове супроводження розслідування злочинів є особливим організаційно-правовим різновидом взаємодії оперативно-розшукових підрозділів із слідчими органами, прокурором, судом, який починається до порушення кримінальної справи і закінчується після винесення вироку. [2; 11]

Під час доказування документування виконує функцію фіксації в процесуальних документах відомостей, що потім використовуються в доказуванні у кримінальному провадженні. З цього приводу також відзначають єдність документування і доказування, яка полягає не тільки в тому, що вони використовують однакові пізнавальні методи, але й у єдиному для них пізнавальному процесі – збирання, фіксація, дослідження, оцінка інформації, загальність мети, додержання критерію належності, забезпечення її достовірності. По суті, оперативно-розшукова інформація за змістом повинна відповідати тим самим вимогам, що і доказова. Різниця між ними – в засобах і методах збирання й дослідження інформації (фактичних даних), а також у значимості отриманих результатів [3; 36]. Як слушно зауважує О. О. Подобний, оперативно-розшукове законодавство України не наводить визначення терміну «документування». У вітчизняному законодавстві розглядуваний термін був застосований лише в Законі України «Про інформацію», де визначено, що інформація про особу – це сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про особу, а джерелами документованої інформації про особу є видані на її ім'я документи, підписані нею документи, а також відомості про особу, зібрані державними органами влади та органами місцевого самоврядування в межах своїх повноважень. Ми підтримуємо думку О. О. Подобного [4; 65], що існує безперечна необхідність закріплення такої центральної категорії ОРД як «документування» у вітчизняному Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Документування в ОРД не тільки призначено для фіксування відомостей, отриманих у результаті здійснення оперативно-розшукових заходів. Воно передбачає регламентований відомчими нормативними актами процес збирання документованої інформації, її перевірки, оцінки та використання у вирішенні завдань ОРД, а в кримінальному провадженні – у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом [5; 423].

Кримінальний процесуальний кодекс України надає перелік обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні: 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

На нашу думку, документуючі злочини, що вчинюються з використанням фіктивних підприємств повинні бути відбиті і допоміжні обставини (доказові факти), типові для даної категорії злочинів, за допомогою яких і через з'ясування яких встановлюються основні обставини злочину – предмет доказування. Так, зокрема, на наш погляд, за справами про діяльність фіктивних підприємств до предмету документування обов'язково також необхідно включати всі елементи її оперативно-розшукової характеристики – систему відомостей про: 1) структурно-функціональну побудову

фіктивного підприємництва; 2) соціально-психологічні особливості осіб, що мають стосунок до створення чи діяльності суб'єктів підприємництва з ознаками фіктивності; 3) її субкультурні та інфраструктурні елементи; 4) технологію відповідної злочинної діяльності. Успішне виявлення та закріплення фактичних даних оперативно-розшуковим шляхом визначається, насамперед, дотриманням вимог, що висувають до документування: законність, своєчасність, повнота, конспіративність.

Встановлення оперативно-розшуковими засобами інформації про зареєстрованих суб'єктів підприємницької діяльності з ознаками фіктивності та виявлення ознак злочинів, які вчинені за їх участю, – це лише початковий етап оперативно-розшукової діяльності. Одним із важливих завдань оперативно-розшукової діяльності щодо протидії фіктивному підприємству, діяльності суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності є фіксація джерел інформації про факти злочинної діяльності осіб, які беруть участь у скоєнні злочинів та користуються послугами фіктивних підприємств. Важливими є також фіксація (документування) окремих фактів злочинної діяльності, розробка та реалізація оперативно-тактичних комбінацій з метою затримання злочинців у ході здійснення незаконних фінансово-господарських операцій, незаконного отримання готівки в банківських установах, передавання готівкових грошових коштів замовникам тощо. На нашу думку, перспективним напрямом діяльності правоохоронних органів на сучасному етапі є також встановлення місць розміщення так званих конвертаційних центрів, «податкових ям», затримання осіб, які беруть участь у скоєнні злочинів, та подальше вилучення документів та предметів, які свідчать про зміст і характер злочинної діяльності.

Вчинення злочинів у сфері господарської діяльності з використанням суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності пов'язане зі значними сумами грошових коштів, отриманими завдяки незаконному відшкодуванню податку на додану вартість, відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, відповідно, виникає також необхідність у встановленні та фіксації інформації про місцезнаходження коштів, цінностей, які отримані за результатами скоєння злочинної діяльності. Здійснюючі документування змісту злочинної діяльності з використанням фіктивних підприємств необхідно фіксувати зв'язки між учасниками організованих груп, які створюють та забезпечують діяльність таких суб'єктів господарювання.

На нашу думку, основним етапами оперативно-розшукової діяльності щодо протидії фіктивному підприємству є отримання (встановлення) такої інформації, її фіксація і зберігання, а також використання такої інформації для забезпечення потреб кримінального судочинства у ході вирішення питання щодо початку кримінального провадження; забезпечення оперативно-розшуковою інформацією проведення окремих слідчих дій та негласних слідчих (розшукових) дій; оперативно-розшуковий супровід кримінального провадження; оперативно-розшукове забезпечення досудового розслідування.

Тобто, предмет документування злочинної діяльності фактично збігається з предметом доказування у досудовому розслідуванні, а отже без врахування обставин, що становлять предмет доказування у кримінальному судочинстві документування дій розроблюваних осіб буде безпредметним. Тактика документування тісно пов'язана з тактикою оперативної розробки, оскільки оперативна розробка здійснюється тоді, коли запобігти злочині або його розкрити звичайним, гласним шляхом неможливо або вкрай утруднено. Це пов'язане з тим, що злочинці, як правило, не лише ретельно планують свої дії, не лише тримають їх у таємниці, але й застосовують усіх заходів, що маскують сліди та знищують докази.

Наукові дослідження та практика діяльності правоохоронних органів свідчить про те, що найбільш активною формою, яка створює належні умови для документування змісту злочинної діяльності суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності, їх відповідну реалізацію для потреб кримінального судочинства, є оперативна розробка.

Необхідність оперативної розробки обумовлена наступними обставинами: по-перше, хоча первинні відомості переконливо свідчать про підготовку або вчинення злочину певною особою (групою осіб), однак точно невідомий характер даного злочину, як конкретно він вчинений (тобто стоїть завдання доповнення первинних відомостей достовірними даними про конкретні факти злочинних дій – ознаки об'єктивної сторони складу злочину); по-друге, з отриманих первинних відомостей може стати відомо не про усіх учасників злочинних дій, у такому випадку перед оперативником стоїть завдання зібрати достовірні відомості про всіх учасників злочину, їх конкретній ролі, злочинних намірах – ознаки суб'єктивної сторони складу злочину; по-третє, первинні відомості можуть свідчити про подію злочину, проте відсутні дані про осіб, до нього причетних, за таких умов слід якнайшвидше отримати такі відомості і вжити заходів щодо затримання злочинців; по-четверте, отримані відомості можуть свідчити про те, що злочинець переховується від слідства та суду, у зв'язку з чим слід вжити заходів щодо встановлення його місця знаходження та затримання. Наведені ситуації свідчать про необхідність застосування крім гласних, також і негласних заходів. Тому оперативна розробка полягає у проведенні процесу негласного здійснення оперативними підрозділами оперативно-розшукових заходів щодо особи (групи осіб), об'єктовано підозрюваних у підготовці чи вчиненні злочину, з метою його попередження або розкриття, якщо іншим шляхом досягти позитивних результатів неможливо або надзвичайно складно.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (Одеса, 27 листопада 2013 р.)/Відповідальний за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – 504 с.
2. Щербаковський С. М. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності при розслідуванні незаконного обігу наркотиків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук:

спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / С. М. Щербаковський. – Х., 2010. – 20 с.

3. Грохольський В.Л. Поєднання гласних і негласних заходів в оперативно-розшуковій діяльності / В.Л. Грохольський // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2000. – № 4. – С. 34–37.

4. Співвідношення документування й доказування. / О.О. Подобний // Вісник кримінального судочинства. – № 2/2015. – С.64–68.

5. Теория оперативно-розыскной деятельности: учебник / под ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского, Г.К. Синилова. – М.: ИНФРА-М, 2008. – Х. – 832 с.

### **РОЛЬ ТА МІСЦЕ ДЕРЖФІНМОНІТОРИНГУ У ПРОЦЕСІ ВІЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ФАКТІВ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ**

*Мукоїда Р. В., к. ю. н., доцент, Аносенков А. А., к. ю. н., доцент,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Ключовим елементом системи протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення є Державна служба фінансового моніторингу України, як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Ряд вчених присвятили свої дослідження вивченню проблемних питань протидії легалізації доходів із точки зору кримінального, адміністративного, фінансового права, теорії управління, кримінологічної та криміналістичної наук, зокрема: Аркуша Л.І., Андрущенко П.П., Баліна С.Н., Беніцький А.С., Берлач А.І., Гуржій С.Г., Білоус В.Т., Доля Л.М., Головіна В.П., Гега П.Т., Качка Т.В., Калужний Р.А., Клименко А.О., Кондратьев Я.Ю., Користін О.Є., Корнієнко М.В., Короткевич М.Є., Лисенко В.В., Маркова О.В., Мезенцева І.Є., Попович В.М., Симовян С.В., Некрасов В.А., Никифорчук Д.Й. та інші.

Функції та повноваження Держфінмоніторингу регламентуються Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [2] та його положенням.

Відповідно до Положення про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 №537, діяльність Держфінмоніторингу спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України.

Держфінмоніторинг здійснює реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та забезпечує координацію діяльності державних органів у цій сфері.

Безперечно, що пріоритетною формою взаємодії Держфінмоніторингу з правоохоронними органами у процесі виявлення та розслідування фактів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є надання ним відповідних узагальнених матеріалів на адресу правоохоронних органів щодо фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму.

На виконання Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [2] та відповідно до Порядку надання та розгляду узагальнених матеріалів [3], затвердженого міжвідомчим наказом Міністерства фінансів України та правоохоронних органів, експертна комісія Держфінмоніторингу з розгляду узагальнених матеріалів і додаткових узагальнених матеріалів, підготовлених для подання правоохоронним та розвідувальним органам, за наявності достатніх підстав приймає рішення щодо направлення таких матеріалів до правоохоронних органів. Нині під узагальненими матеріалами розуміються відомості про фінансові операції, які були об'єктом фінансового моніторингу і за результатами аналізу яких Держфінмоніторингом виявлено підозри щодо відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, чи фінансування тероризму, або суспільно небезпечного діяння, що передує легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Такі матеріали є повідомленням про злочин і містять підстави для прийняття правоохоронними органами рішення відповідно до Кримінально-процесуального кодексу України, а також для проведення правоохоронними та розвідувальними органами України оперативно-розшукової діяльності.

Інформація про фінансову операцію або сукупність пов'язаних між собою фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, а також про клієнта, одержана Держфінмоніторингом України у встановленому законодавством порядку, обробляється та аналізується на предмет наявності достатніх підстав:

вважати, що операція або сукупність пов'язаних між собою операцій можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму;

підозрювати, що фінансова операція або клієнт пов'язані із вчиненням діяння, визначеного Кримінальним кодексом України, що не стосується легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

У разі встановлення вищезазначених підстав Держфінмоніторинг України у встановлені строки надає до правоохоронних органів відповідні узагальнені матеріали. Рішення про наявність достатніх підстав для передачі узагальнених матеріалів до правоохоронних органів приймається експертною комісією.

До участі в засіданнях експертної комісії можуть запрошуватися представники структурних підрозділів правоохоронних органів, завданням яких є запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, які затверджуються окремим розпорядчим документом відповідного структурного підрозділу правоохоронного органу.

Представники структурних підрозділів правоохоронних органів, які залучаються до участі в засіданнях експертної комісії, наділені консультативно-дорадчими функціями та мають право:

знайомитися з короткими описами проектів узагальнених матеріалів (у табличній формі) та схемами фінансових операцій;

вносити пропозиції щодо наявності або відсутності достатніх підстав для передачі узагальнених матеріалів до правоохоронного органу, його територіального підрозділу;

вносити пропозиції щодо обсягу і терміну доопрацювання узагальнених матеріалів;

вносити пропозиції щодо визначення правоохоронного органу, його територіального підрозділу, до якого рекомендується передати узагальнені матеріали;

інформувати про стан розгляду раніше переданих до правоохоронних органів узагальнених матеріалів;

вносити пропозиції щодо надання копій узагальнених матеріалів;

вносити пропозиції щодо доцільності інформування правоохоронного органу щодо направлення узагальнених матеріалів до іншого правоохоронного органу, його територіального підрозділу тощо.

За наявності достатніх підстав вважати, що фінансова операція може бути пов'язана з фінансуванням тероризму, узагальнений матеріал негайно передається Службі безпеки України.

Треба враховувати, що при наявності інформації, що територіальним підрозділом правоохоронного органу розпочато кримінальне провадження за ознаками предикатного злочину, та/або легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та/або фінансування тероризму, експертна комісія може прийняти рішення про надання узагальненого матеріалу, пов'язаного з таким провадженням, безпосередньо до цього підрозділу.

У разі наявності інформації, що територіальним підрозділом правоохоронного органу проводиться оперативно-розшукова діяльність у межах оперативно-розшукової або контррозвідувальної справи відповідно до Законів України [«Про оперативно-розшукову діяльність»](#) [5] та [«Про контррозвідувальну діяльність»](#) [4], експертна комісія може прийняти рішення про надання узагальненого матеріалу, пов'язаного з такою справою, безпосередньо до цього підрозділу.

Узагальнені матеріали готуються Держфінмоніторингом України у письмовій та/або електронній формі. Форма та структура узагальнених матеріалів встановлюється Держфінмоніторингом за погодженням з правоохоронними органами. Також антилегалізаційним законом передбачена така форма взаємодії, як надання додаткових узагальнених матеріалів, тобто відомостей, зібраних на основі аналізу додатково одержаної інформації, на доповнення до раніше поданих узагальнених матеріалів.

Правоохоронні органи (їх територіальні підрозділи) протягом п'яти робочих днів з моменту прийняття рішення за результатами розгляду узагальнених матеріалів надають Держфінмоніторингу України інформацію [про стан розгляду узагальнених матеріалів правоохоронними органами](#).

Для повідомлення суб'єктів первинного фінансового моніторингу про факт початку досудового розслідування - повідомлення про підозру у вчиненні злочину (або про факт закриття такого кримінального провадження в ході досудового розслідування) та інформування суб'єктів первинного фінансового моніторингу і суб'єктів державного фінансового моніторингу про прийняті судами рішення за такими кримінальними провадженнями за повідомлення суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що надсилались до Держфінмоніторингу України відповідно до вимог статей 15, 16 ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [2], правоохоронні органи, їх територіальні підрозділи, на розгляді яких перебували узагальнені матеріали, надають повідомлення Держфінмоніторингу України про факт початку досудового розслідування - повідомлення про підозру у вчиненні злочину (або про факт закриття такого кримінального провадження в ході досудового розслідування), а також про прийняті судами рішення у розрізі таких фінансових операцій.

У разі потреби в отриманні інформації (додаткової інформації) щодо стану розгляду переданих узагальнених матеріалів, копій процесуальних документів Держфінмоніторинг України направляє запити до правоохоронних органів, їх територіальних підрозділів.

Правоохоронні органи (їх територіальні підрозділи) на запити Держфінмоніторингу України зобов'язані надавати інформацію (додаткову інформацію) про стан розгляду узагальнених матеріалів, хід досудового розслідування та/або відповідні копії процесуальних документів.

Держфінмоніторинг України та правоохоронні органи один раз на півріччя проводять взаємозвірку результатів стану розгляду переданих узагальнених матеріалів.

Держфінмоніторингом протягом 2015 року підготовлено 686 узагальнених та додаткових узагальнених матеріалів (з них 364 узагальнені та 322 додаткові узагальнені матеріали), які направлено до:

- ГПУ – 52 узагальнені матеріали та 171 додатковий узагальнений матеріал;

- ДФС – 75 узагальнених матеріалів та 34 додаткові узагальнені матеріали;
- МВС – 108 узагальнених матеріалів та 57 додаткових узагальнених матеріалів;
- СБУ – 128 узагальнених матеріалів та 60 додаткових узагальнених матеріалів;
- СЗР – 1 узагальнений матеріал.

У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані:

- з легалізацією коштів, становить 67,6 млрд. грн.;
- з учиненням іншого злочину, визначеного Кримінальним кодексом України, становить 19,9 млрд. грн.

За результатами розгляду 358 узагальнених матеріалів (з урахуванням переданих у період 2003-2014 років) підрозділами правоохоронних органів, розпочато або використано в ході досудових розслідувань у 356 кримінальних провадженнях:

- за результатами перевірки 125 узагальнених матеріалів розпочато 126 кримінальних проваджень;
- використано 233 узагальнені матеріали у 230 кримінальних провадженнях;
- підрозділами правоохоронних органів закінчено 58 кримінальних проваджень у зв'язку із зверненням до суду з обвинувальним актом, розпочатих за 62 узагальненими матеріалами;
- судами розглянуто 70 кримінальних справ, розпочатих за результатами розгляду 71 узагальненого матеріалу із постановленням обвинувального вироку або винесенням ухвали за не реабілітуючими обставинами.

Відповідно до інформації правоохоронних органів у кримінальних провадженнях, розпочатих правоохоронними органами за результатами розгляду узагальнених матеріалів Держфінмоніторингу, загальна вартість арештованого майна (коштів) становить 5 489,61 млн. грн. та вилученого майна (коштів) – 3,0 млн. гривень [1].

На нашу думку, важливим аспектом взаємодії Держфінмоніторингу із зазначеними правоохоронними органами в цьому напрямку є супроводження узагальнених матеріалів, тобто підготовка і направлення запитів до правоохоронних органів про хід опрацювання узагальнених матеріалів, а також отримання інформації від правоохоронних органів про прийняті рішення за результатами їх перевірки; узагальнення інформації щодо стану і результатів розгляду узагальнених матеріалів правоохоронними органами; визначення додаткової інформації, необхідної правоохоронним органам для розгляду узагальнених матеріалів; надання консультативної допомоги правоохоронним органам; організація та проведення робочих нарад.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Звіт ДСФМУ за 2015 рік. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.sdfm.gov.ua/>
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 19.12.2014. № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 50-51. – Ст. 2057. (з наступними змінами та доповненнями).
3. Про затвердження Порядку надання та розгляду узагальнених матеріалів Мінфін України, МВС України, Міндоходів України [...]; Наказ, Порядок, Перелік [...] від 02.12.2013 № 1026/1184/739/484. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z2170-13>
4. Про контррозвідувальну діяльність Верховна Рада України; Закон від 26.12.2002 № 374-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/374-15>
5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303. (з наступними змінами та доповненнями).

### ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ З БОКУ ДЕРЖАВИ – ПРОЯВ ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ

Симонова А.

НК - Корнієнко М. В., к. ю. н., доцент, професор кафедри адміністративної діяльності ОВС та економічної безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ

Держава за своєю суттю потужне багатофункціональне утворення. Її характеризують різного роду фактори, які формують та розвивають внутрішню та зовнішню політику. І не дивно, що економіка має на меті створити умови для найбільш якісного та ефективного функціонування країни.

Основні ознаки тоталітарного режиму давно вже визначені у світовій науковій спільноті. І не дивно, що майже всі вони схожі за змістом і значенням. Найбільш поширеною є думка, що тоталітаризм – це повний контроль державної влади з боку визначеного лідера, який контролює суспільне життя за допомогою терору; намагання встановлення однопартійності та єдиновірної ідеологічної думки. Не останнє місце займає намагання влади створити замкнутого, відокремленого економічного механізму, який знаходиться під жорстким, централізованим контролем держави [1].

Строго централізований порядок економічного життя потрібен правлячій верхівці для того, щоб мати необмежений доступ до матеріальних та фінансових ресурсів, необхідних для реалізації тих або інших вольових рішень, проектів, а також для того, щоб максимально збільшити економічну залежність людей від тоталітарної держави. Домагаючись державного монополізму в господарській сфері, тоталітарний режим виключає із економіки ту частину промислового й фінансового бізнесу, яка не йде до співпраці з ним. Відібрані засоби

виробництва, капітали присвоюються тоталітарною державою або переходять в руки лояльних йому підприємців. Необхідно сказати, що через однопартійну систему управління формується жорстка вертикаль влади й командно-адміністративна модель керування економікою [2].

Загалом, питання економічного контролю часто підіймалося у творах багатьох письменників - антиутопістів. Адже антиутопія – це своєрідне показання усього негативного, чим може бути наділена держава. І аналізуючи творчість більшості представників цього літературного жанру формується чітке усвідомлення та поняття таких держав.

Джордж Оруелл – один із визначних представників ХХ століття, який привернув увагу до проблем тоталітарної держави. Звісно, його попередник Євген Замятін у творі «Ми» також розглянув проблеми антиутопічного світу. Але в його концепції більше уваги приділялось самоусвідомленню та індивідуалізації людської особистості. Оруелл пішов набагато далі. Він продемонстрував повний державний контроль над усіма сферами людського життя. Алегорична казка «Скотний двір» якнайкраще тому підтвердження. Економіка держави при тоталітаризмі повинна повністю покривати потреби суспільства, бо міжнародні відносини з іншими країнами складаються при тоталітарному режимі доволі складно. Держава повинна повністю забезпечувати свої потреби всередині країни [2].

Оруелл зобразив звичайну Ферму, яка за сюжетом відокремилась від усього зовнішнього світу та почала вести власне господарство. Блискуча пропаганда з боку правлячої партії свиней сформувала стійке уявлення про переваги одноособового формування економічного шляху розвитку. Уся розбудова Ферми велася за рахунок власних ресурсів та робочої сили. І лише коли точка кипіння в «скотському суспільстві» досягла критичної відмітки було прийнято рішення про, так звану, співпрацю із людьми, хоча це і суперечило основним ідеологічним ідеям. Усе робилося для збагачення не усього населення, а лише окремої привілейованої його частини - хряків та свиней: «Усі тварини рівні. Але одні тварини рівні більше, ніж інші». А це і є однією із негативних сторін економічного контролю [3].

Існує твердження, що тоталітарна держава змушена витратити більшу частину бюджету на розвиток оборонного, військово-промислового комплексу країни. Дуже часто економіка тоталітарного режиму направлена на створення потужної бойової системи в середині держави [2]. Тут також хочеться згадати Джорджа Оруелла із його твором «1984». Військове удосконалення Океанії призвело до занепаду інших сфер життя. І неважливо було навіть (завдяки засобам масової інформації країна-ворог змінювалась майже щотижня) важливо було, що це прикриває справжній економічний розвиток держави [3].

Ця тема стає усе актуальнішою з кожним роком для нашої держави. Адже країни-гіганти намагаються контролювати економіку менш розвинених держав, а це в свою чергу призводить до їх занепаду. У світовій спільноті не існує думки, що контроль та регулювання економічної діяльності тієї, чи іншої країни має істотне значення на її розвиток загалом. Але історія показує, що саме з таких спроб формуються тоталітарні держави із власною ідеологією.

Отже, економічний контроль у сучасному світі – це система конкретних заходів, спрямованих на раціональне господарювання підприємців з різними формами власності в умовах ринкових відносин. Але якщо такий контроль відбувається з боку держави, то значення набуває нового вираження – це система певних заходів, спрямованих на встановлення контролю над усіма підприємствами, установами, організаціями, незалежно від форм власності в умовах командно-адміністративної економічної системи. Тоталітаризм в економіці означає одержавлення економічного життя, економічну несвободу особи. Особистість не має власних інтересів у промисловості. Відбувається відчуження людини від результатів його труда, і, як наслідок, позбавлення його ініціативи. «Свобода політична – ніщо без свободи економічної». І тому в економічному контролі з боку держави і є прояв тоталітарного режиму, для того щоб зменшити цей вплив економіка в державі повинна розвиватися самостійно без тиску з боку держави.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Скотт Джеймс Шість признаков тоталитарного государства [Електронний ресурс] / Джеймс Скотт. – Електрон.дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://www.iines.org/node/70> - Назва з екрану.
2. Тоталитаризм и экономика. На примере Советского Союза (1928 - 1941 гг.) [Електронний ресурс] – Електрон.дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=667244> – Назва з екрану.
3. Оруэлл Джордж 1984: роман. Скотный двор: сказка-аллегория [Текст] / Джордж Оруэлл. – М.: АСТ: Астрель, 2012. – 361, [7] с. – (Зарубежная классика).

## ІНФЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ ТА СПОСОБИ ЇЇ РЕГУЛЮВАННЯ

Чубін Д. Д.,  
НК – Ковтун Л. Г.,  
Смілянський природничо-математичний ліцей  
Смілянської міської ради Черкаської області

**Постановка проблеми.** Інфляція є однією з найбільш актуальних проблем сучасності, її називають ворогом суспільства номер один. Актуальність даної теми зростає у зв'язку з посиленням інфляційних тенденцій, значними негативними соціально-економічними наслідками та проблемами подальшого розвитку економіки України. За останні роки з просуванням світової фінансової кризи в Україні та у зв'язку з надзвичайними внутрішніми проблемами, такими як анексія Криму та війна на Сході країни, інфляція знову набуває загрозливого характеру. Саме тому сьогодні, як ніколи, необхідні своєчасні, рішучі і обґрунтовані дії з боку держави, спрямовані на проведення такої антиінфляційної політики, яка б дозволила стримувати високі темпи інфляції і не допустити подальшого руйнування економіки.

**Результати.** Інфляція – це процес знецінення грошей, котрий проявляється як стійке підвищення загального рівня цін у результаті перевантаження сфери обігу грошовою масою, незабезпеченою матеріальними цінностями [1].

Інфляція виявилася серйозним випробуванням для України на етапі ринкового реформування. Період 1992-1994 рр. характеризується надзвичайно високим рівнем інфляції. В 1992 році її рівень зріс у 21 раз, за 1993 рік – у 103 рази. До листопада 1995 року рівень цін порівняно з груднем 1990 року зріс в Україні в 37 тисяч разів. Лише з 1995 року ситуація в країні почала вирівнюватись і темпи росту цін знизились. В 1998-1999 роках ціни зростали вже приблизно на 20% щороку [2].

Починаючи з 2000 року темпи інфляції не були стабільними. Найбільш несприятливим роком з точки зору розвитку інфляційних процесів став 2015 рік. Індекс інфляції сягнув 143,3%, а це дає підстави стверджувати, що в 2015 році мала місце галопуюча інфляція [3]. Аналіз базової інфляції показав, що за 2014-2015 роки найбільшого підвищення зазнали ціни на продукти харчування та непродовольчі товари, тоді як у сфері послуг інфляційні процеси виявились менш відчутними. Але у 2016 році темпи росту цін значно знизилися. Мала місце також інфляція пропозиції (не базова). Причому, найбільшого коливання зазнали ціни на паливо та адміністративно регульовані ціни.

За період 1992-2016 років в економіці України спостерігались різні види інфляції. Для переважної більшості років характерною була галопуюча інфляція. В 1992-1994 рр. в Україні мала місце гіперінфляція, а в 2002 р. і в 2012 р. – дефляція. За останні 10 років, починаючи з 2006 року, рівень цін в Україні зріс більше, ніж у 4 рази. Найбільш відчутні зміни відбулись у 2014-2015 роках. Це зумовлено ситуацією, що склалась в країні. Політична криза, анексія Криму, військові дії на Сході країни і, як наслідок, зниження промислового виробництва, падіння курсу національної валюти та збільшення видатків держави на військово-промисловий комплекс – ось найбільш вагомі причини інфляційних процесів останніх років.

Основними соціально-економічними наслідками інфляції в Україні є надмірна диференціація населення і регіонів за рівнем доходів; падіння курсу національної валюти; зниження конкурентоспроможності національних товарів, внаслідок чого банкрутують національні виробники; відтік капіталів за кордон, що сприяє зниженню політичної стабільності, зростанню соціальної напруженості.

Нажаль, за досліджувані роки в Україні так і не була напрацьована дієва антиінфляційна політика. Дієвим може виявитись перехід до інфляційного таргетування – режиму, що включає в себе публічне оголошення кількісних цілей щодо інфляції із зобов'язанням центрального банку щодо досягнення цих цілей [4]. Необхідне проведення широкого комплексу антиінфляційних заходів, а саме: розробка та втілення в життя комплексних державних програм розвитку економіки; проведення послідовної антимонопольної політики та створення широкої мережі економічної інформації для підприємств; посилення стимулів виробничого накопичення; стимулювання розвитку підприємств імпортозаміщення; вдосконалення податкової системи; підвищення ефективності монетарної політики.

**Висновки.** Найбільшої ефективності проведення антиінфляційної політики можна досягти лише за умов комплексного використання всіх можливих способів боротьби з інфляцією. Інфляційні процеси та економічні кризи не минули жодної країни, проте навіть найважчі з них зазвичай завершувалися оновленням економіки та її зростанням. Україні необхідно використовувати той досвід і методи, які допомогли вийти іншим країнам з кризи і подолати інфляцію, але з врахуванням особливостей національної економіки.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 703 с.
2. Бойко В.С. Інфляційна динаміка в Україні 1992-2013 рр.: загальні оцінки. // Вісник Львівської комерційної академії. 2013. – №43. – С. 5-15.
3. Финансовый портал Минфин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/inf/>
4. Лепушинський В. Стратегічний документ з монетарної політики в умовах запровадження в Україні інфляційного таргетування. // Вісник Національного банку України. – 2015. – №9. – С. 25-38.

***Секція 4.  
Психолого-педагогічні  
та медичні аспекти  
забезпечення діяльності  
ЄДСЦЗ***



## ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПРЕСИВНО-РУХОВОГО ТРЕНІНГУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ДСНС УКРАЇНИ

*Балабанова К. В.,  
Перелигіна Л. А., д. б. н., професор,  
Національний університет цивільного захисту України*

Професійна діяльність працівника ДСНС України характеризується підвищеним ризиком для життя і здоров'я, великою кількістю стресових ситуацій, професійно-деформуючими впливами, тощо. Трансформаційні процеси, що у наш час відбуваються на Україні, вимагають інноваційних підходів до підготовки працівників ДСНС України. Потрібна зміна формату навчання, пошуку нових шляхів не лише фізичної та розумової, а й психологічної підготовки. Для удосконалення діяльності та підвищення психологічної надійності персоналу, поряд з іншими традиційними методами підготовки курсантів-рятувальників у відомчих закладах освіти, сьогодні впроваджуються психотренінгові методи. Проте, відсоток тренінгових занять у навчальних програмах ще надто малий, а самі заняття не систематизовані, організаційно, методично та матеріально не забезпечені.

Питання розробки та використання тренінгів у навчальній програмі вивчали Лефтеров В.О.[1], Мороз Л. І., Попова Г.В. [2] та інші. Але всі вони звертали увагу лише на когнітивний та емоційний аспекти, залишаючи тілесний пласт майже поза увагою.

Експресивно-руховий тренінг (ЕРТ) це як групова, так і індивідуальна форма роботи з тілом, заснована на уявленні про те, що існує зв'язок між властивостями особистості і її рухами, і що зміна рухових звичок впливає на психологічний, емоційний і фізичний стан здоров'я людини. ЕРТ базується на тому, що є тісний зв'язок між тілом і свідомістю. Те, що змінює тіло, змінює і свідомість, і навпаки. ЕРТ використовує рух як засіб зміни психологічних властивостей особистості, руйнування певних психологічних бар'єрів, тощо. Працюючи з рухом, фокусуючись на взаєминах між фізіологічними і психологічними процесами, ЕРТ допомагає розкрити, звільнити і трансформувати внутрішні почуття, конфлікти і прагнення. В основі ЕРТ лежить синтез трьох напрямків: тілесно-орієнтованої психотерапії, танцювальної терапії та ритмічної гімнастики.[3]

Впровадження ЕРТ в процес підготовки курсантів ДСНС України дозволить вивести на рівень усвідомлення їх тілесні реакції, краще розуміти свої почуття і діяти більш ефективно, підсилюючи відчуття комфорту, безпеки, впевненості через тісну взаємодію зі своїм тілом.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Лефтеров В.О. Психологічні тренінгові технології в органах внутрішніх справ : монографія : у 2-х т. / В.О. Лефтеров. – Т.1 : Методологія психотренінгу та його використання у професійно-психологічному розвитку персоналу, задіяного в екстремальних видах діяльності. – Донецьк : ДЮІ, 2007. – 242 с.
2. Попова Г.В. Перспективні напрямки застосування тренінгу в системі підготовки фахівців правоохоронної сфери //Теорія та досвід застосування тренінгових технологій у практичній психології: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. 22 листопада 2003. – К.: КІВС, 2003. –С. 85–90.
3. Малкіна-Пих І. Г. Психологічна допомога в кризових ситуаціях - М.: Изд-во Ексмо. - 960 с., 2005 - перейти до змісту підручника

## ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ У ПРОФІЛЬНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ ДСНС УКРАЇНИ

*Бамбульська К. Р.,  
НК – Федоренко Я. А., д. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Специфічною потребою, яка реалізується в діяльності профільних ВНЗ ДСНС, є потреба кваліфікованої професійно - психологічної підготовки для усвідомлення курсантами мети професійного становлення офіцера служби цивільного захисту з урахуванням сутності і особливостей його професійної діяльності та необхідності розвитку особистісного потенціалу.

Фахівець пожежно-рятувальної служби повинен володіти значним обсягом професійних знань, умінь і навичок. У зв'язку з цим, з одного боку збільшується потреба у становленні професійно підготовлених фахівців з пожежної справи, а з іншого – акцент робиться на формування соціально-моральної готовності курсантів до професійної діяльності [1, 109].

Професійно-психологічна підготовка курсантів – це система цілеспрямованої психолого-педагогічної роботи, що забезпечує належний рівень, підготовленості фахівця до зіткнення з

особливими (екстремальними) ситуаціями службової діяльності та успішне подолання їх негативних наслідків та реалізації життєвих та професійних намірів. Основне завдання такої підготовки – зменшення кількості нещасних випадків з працівниками під час виконання службових обов'язків шляхом забезпечення психологічної готовності до їх виконання [2, 97].

Структура психологічної готовності до екстремальних видів діяльності постає як складний синтез взаємозв'язаних компонентів: усвідомлення дорученого завдання; усвідомлення мети, досягнення якої приведе до задоволення потреб і виконання поставленого завдання; оцінка умов, в яких буде здійснюватися виконання дорученого завдання; визначення способів вирішення завдання; оцінка власних можливостей, рівня домагань; налаштування на досягнення поставленої мети.

Таким чином, професійно-психологічна підготовка повинна допомагати кожному спеціалісту вміло, швидко, безпомилково виконувати бойові задачі, професійно діяти в різних умовах; а також сприяти підвищенню професійної майстерності рятівників.

Шляхи та засоби професійно-психологічна підготовки: формування наукового світогляду, свідомості, соціальних мотивів; вироблення і розвиток професійних якостей особового складу, виховання впевненості в своїй техніці; цілеспрямоване ознайомлення з чинниками несення служби і бойової обстановки, їх труднощами та небезпеками, методами їх подолання; підвищення функціональних можливостей психіки шляхом регулярних, поступово-ускладнюючих видів навчання; регулярне проведення спеціальних занять з психологічної підготовки, розробка і втілення тренувальних систем; залучення в активну виховну і культурно-масову роботу; активна фізична підготовка [3, 84].

Професійно-психологічна підготовка вимагає і спеціальних форм, серед яких психотренінги, ігри та різноманітні вправи. Вона проводиться під керівництвом психологів, розрахована на тривалий час, у сутності, продовжується протягом всієї життєдіяльності людини, у професійній (оперативно-службовій, розшуковій) діяльності, забезпечує формування, розвиток і підтримування оптимального рівня професійно значимих особистісних якостей. Безпосередня професійно-психологічна підготовка здійснюється перед виконанням конкретного завдання і передбачає: формування у працівників образу дій або ситуації, яка може виникнути; створення психологічної установки, емоційного настрою на ефективне вирішення професійних задач; зняття психологічного напруження.

Проведення занять з психологічної підготовки вимагає своєрідного і ґрунтовного матеріально-технічного забезпечення. Потрібні слайди, фотографії, фотоальбоми, відео- і кінофрагменти, відеофільми, різні предмети, навчальна техніка. Доцільно підготувати і використовувати фонограми з записами звуків, типових для реальної складної обстановки: записи звуків моторів транспортних засобів, шуму вулиці, натовпу, пожежі.

Для психологічної підготовки використовуються ігрові та документальні фільми. До них пред'являються високі вимоги: показ реальних факторів пожежі і умов роботи по її гасінню без їх спрощення; максимально можливе досягнення "ефекту присутності", сили психологічної дії; формування правильних уявлень про фактори пожежі, труднощі з одночасним утвердженням впевненості в можливості ефективних дій; показ деяких жаклих елементів реальності (крові, загибелі і страждання людей тощо) без «модельовання» їх, підготовка людей до зустрічі з ними без переоцінки своїх сил та можливостей [4, 117].

Отже, ми можемо стверджувати, що для становлення справжнього фахівця служби цивільного захисту необхідно вдало організувати професійно-психологічну підготовку ще під час навчання у профільних вищих фахових навчальних закладах.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Давидов В.В. [Педагогическая психология](#) / В. В. Давидов. М.: ИНТОР, 1996 – 544с.
2. [Грибенюк Г. С.](#) Розвиток саморегуляції у професійній діяльності майбутніх рятівників. / Г. С. Грибенюк; Черкас. ін-т пожеж. безпеки ім. Героїв Чорнобиля. – Черкаси : Вид. Чабаненко Ю., 2006. – 144 с.
3. Архипова С.П., Майборода Г.Я Соціальна педагогіка. – Навчально-методичний посібник. – Черкаси-Ужгород, 2002. – 154 с.
4. Волков С.В. Психологічна підготовка особового складу пожежно-рятувальних підрозділів до виконання службових завдань / С.В. Волков . – Науковий вісник херсонського державного університету. - Серія «Психологічні науки».- Вип.1. – Т.2., 2014. – С. 116-121

## ГРА ЯК МЕТОД АУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Бездольна О. С.,  
НК – Чубіна Т. Д., д. і. н., професор,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Гра як метод аудиторної самостійної роботи слугує дієвим методом моделювання ситуацій, що дозволяє ефективно сприяти соціалізації та адаптації, нейтралізації стресів. Найважливіша функція гри полягає, таким чином, в можливості програти ситуацію в достатньо безпечних в психологічному відношенні обставинах і не тільки *пережити* (а значить – прожити) її, набувши унікального досвіду подолання негативних впливів, але і шляхом перебору й аналізу знайти оптимальний або прийнятний поведінковий патерн, що дозволяє впоратися з певною ситуацією як в умовах ігрового моделювання, так і в реальних життєвих умовах.

Ступінь участі в навчальній грі оцінюють за «глибиною занурення»:

- пасивна участь («Екскурсант»). На цьому етапі учасники не приймають активної участі, а лише спостерігають за розвитком сюжету, що розігрується іншими студентами;
- обмежена участь («Учасник»). Учасники безпосередньо включені в гру. Вони поділені на команди або мають індивідуальні ролі, але їх ініціатива обмежена викладачем. Група осіб, згідно з гнучким сценарієм, в якому заздалегідь розписані ключові моменти, розігрує театралізовані фрагменти за допомогою яких пояснюється певна професійна ситуація і дається поштовх подальшому ходу гри;
- необмежена участь («Гравець»). Для проведення таких ігор необхідна наявність досвіду в її учасників і чітка робота викладача. Гравці самостійно визначають свої дії у грі. Вони самі розробляють особисті та командні легенди на основі установок викладача. У таких іграх викладачі стежать за дотриманням правил і регулюють хід гри.

Ролеві ігри базуються на теорії ролей, яку розробляли Дж. Мес, Дж. Моренно, Р. Лінтон тощо. Зараз ролеві ігри застосовуються дуже широко в психотерапії (психодрама, гештальт-терапія, групи зустрічей, первинна терапія Янова тощо). У певному значенні до ігрових методів можна віднести і роботу з деструктивними іграми в трансактному аналізі Е. Берна.

Визначення гри як діяльності, мотив якої лежить в ній самій, дозволяє виокремити основні завдання навчальної гри: передача гравцям певних знань і навиків. Першим етапом організації навчальної ролевої гри є теоретична її розробка, що включає такі пункти:

- картину змодельованої ситуації;
- правила гри;
- командні та (або) індивідуальні ввідні.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Прокофьева О. О. Педагогика: практикум с использованием методов и приемов технологии развития критического мышления: учеб.-метод. пособ. / О. О. Прокофьева, Е. И. Снопкова. – Могилев : УО МГУ им. А. А. Кулешова, 2009.
2. Смирнов С. А. Педагогика: теории, системы, технологии: учебник для высших и средних учебных заведений. / С. А. Смирнов. – М.: Академия, 2007.

## ПСИХОЛОГО-ТЕХНІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Бородіна О. Р.,  
НК - Юрченко К. М., к. т. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Цивільний захист - це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Цивільний захист (ЦЗ) в Україні реалізується комплексом організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів, які здійснюються центральними і місцевими органами виконавчої влади (ЦіМОВВ), органами місцевого самоврядування (ОМС), підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності і підпорядкування, підпорядкованими їм силами і засобами з метою запобігання, реагування та ліквідації надзвичайних ситуацій (НС) та їх

наслідків, захисту і збереження життя та здоров'я людей, засобів виробництва, матеріальних цінностей, територій та навколишнього довкілля в мирний час і в особливий період.

Забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту здійснюється єдиною державною системою цивільного захисту (ЄДС ЦЗ), яка складається з функціональних і територіальних підсистем та їх ланок.

Основною метою функціонування ЄДС ЦЗ є об'єднання дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, підпорядкованих їм сил цивільного захисту для реалізації заходів державної політики у сфері цивільного захисту у мирний час та в особливий період.

У розвитку освіти на кожному історичному етапі відбиваються проблеми суспільства, а тому освітні системи повинні враховувати як інтенсивність, так і потреби життя людини. Разом з тим, освіта має тенденцію до відставання від інноваційних процесів у суспільстві і на сучасному етапі не гарантує створення достатніх умов для розвитку кожного студента, формування нового мислення, нового бачення змісту життя. Тому одним з важливих напрямків реформування освіти в Україні є створення передумов для формування освіченої, творчої особистості, становлення її морального і фізичного здоров'я, виховання громадянина демократичного суспільства.

Основною ознакою традиційного навчання є знаннево-орієнтований підхід до визначення мети освіти: отримання особою, що навчається певних наукових знань, а також вмінь і навичок, необхідних для практичної життєдіяльності, орієнтації в світі явищ і процесів. При такому підході знання є абсолютною цінністю, що приводить до ідеологізації і регламентації наукового ядра знань, орієнтації змісту освіти на середнього студента та інших негативних наслідків.

Педагогічне спілкування, поєднуючи в собі особливості професійного і особистісного, є одним з найбільш складних і універсальних за своєю структурою, функціями, цілями, способами, психологічними вищими, що поєднує в собі різні суперечливі види, типи, форми спілкування: формальне й неформальне, публічне й інтимне, індивідуальне й групове, батьківське й соціально-директивне, емпатійне, наукове й побутове, логічне й емоційне, конфліктне й діалогізоване. Це цілісна система способів і навичок соціально-психологічної взаємодії педагога з вихованцями, колегами, адміністрацією й батьками студентів, що вміщає в собі обмін інформацією, виховні впливи й організацію взаємин за допомогою комунікативних способів.

Отже, необхідно змінити цілі та зміст освіти, що вимагає перехід від традиційних до інноваційних форм навчання. Одне з основних положень сучасної психолого-педагогічної науки полягає в тому, що вдосконалення процесу формування і розвитку особистості можливо лише за умови здійснення особистісно-орієнтованого навчання, при якому освітній процес стає для студента особистісно значущим.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. <http://ua.textreferat.com/referat-10918-5.html>
2. <http://bibl.com.ua/informatika/29754/index.html>

### ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ЗАНЯТЬ СЕРЕД УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС МАСОВО-РОЗ'ЯСНУВАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ ПОЖЕЖ ДЛЯ ЗАХИСТУ ВІД ПЕРЕВТОМИ

*Будовий А. В.,  
НК – Томіленко А. Г., к. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Розумова діяльність старшокласника визначається, в основному, участю в трудовому процесі центральної нервової системи та органів чуття. При розумовій роботі уповільнюється частота серцевих скорочень, підвищується кров'яний тиск, послаблюються обмінні процеси, зменшується кровопостачання кінцівок та черевної порожнини, водночас збільшується кровопостачання мозку (у 8-10 разів порівняно зі станом спокою). Розумова діяльність дуже тісно пов'язана з роботою органів чуття, і в першу чергу органів зору та слуху. Порівняно з фізичною діяльністю при окремих видах розумової діяльності (навчання учнів, викладацька діяльність, проведення масово-роз'яснювальної роботи у вигляді занять тощо) напруженість органів чуття зростає в 5-10 разів.

Важливою складовою в масово-роз'яснювальній роботі є етап приймання інформації. Головними психічними процесами, що забезпечують перебіг цього етапу, є процеси відчуття, сприймання, мислення та уяви [1, 32]. Приймання інформації старшокласником необхідно розглядати як процес формування перцептивного образу, тобто суб'єктивного відображення у свідомості людини властивостей об'єкта, що на неї діє.

Саме сприймання характеризується певними властивостями – цілісністю, структурністю, усвідомленістю, вибірковістю тощо [1, 38]. Перелічені властивості не є первинними, а формуються у процесі розвитку дитини, розвитку її навчальної діяльності, що має суттєве значення для побудови інформаційних моделей. Фізіологічною основою формування перцептивного образу є робота

аналізаторів, котрі складаються з трьох основних частин: рецептора, провідних нервових шляхів та центральної частини кори головного мозку.

У психології виділяють такі загальні характеристики аналізаторів: чутливість, адаптивність, вибірковість. Чутливість основних аналізаторів до дії фізичних та хімічних подразників є досить значною і характеризується абсолютним, диференціальним та оперативним порогами. Мінімальна сила подразника, що викликає ледь помітне адекватне відчуття, називається нижнім абсолютним порогом чутливості даного аналізатора, а максимальна – верхнім абсолютним порогом чутливості. Подальше зростання сили подразника викликає вже більшову реакцію [1, 42]. Величина, обернено пропорційна нижньому абсолютному порогу, характеризує абсолютну чутливість аналізатора  $E$ :  $E = 1 / I_n$ , де  $I_n$  – порогова величина аналізатора.

За допомогою аналізаторів учень може не тільки відчувати той чи той сигнал, а й розрізнити його за інтенсивністю. Для цього вводиться поняття диференціального порога, який характеризується мінімальними відмінностями відчуттів при відображенні інтенсивності двох подразників. Для окремих відчуттів диференціальні пороги чутливості залишаються більш або менш незмінними щодо значення первинного подразника:  $\Delta I / I = K$ , де  $I$  – вихідна сила подразника,  $\Delta I$  – диференціальний поріг. Коефіцієнт пропорційності  $K$  для зорового аналізатора становить 0,01, слухового – 0,1, тактильного – 0,3 [2].

Таким чином, при організації вивчення учнями правил пожежної безпеки у формі лекції, особливо в позаурочний час коли старшокласники вже відпрацювали 7-8 уроків, може настати втома, для якої характерним є зниження працездатності. Під втомою розуміють сукупність тимчасових змін у фізіологічному та психічному стані дитини, які з'являються внаслідок напруженої та тривалої діяльності і призводять до погіршення її кількісних та якісних показників. Втома є захисною реакцією, яка спрямована проти виснаження функціонального потенціалу організму учня. Після відпочинку втома зникає, а працездатність поновлюється. Втома може виникнути як при інтенсивній фізичній, так і при розумовій діяльності, хоча при останній вона менш помітна. Стан втоми, як правило, супроводжується відчуттям стомленості – суб'єктивним вираженням процесів, які відбуваються в організмі при втомі [2]. Важливо щоб втома, накопичуючись, не перейшла в перевтому, оскільки при ній можливі патологічні зміни в організмі дитини та розвиток захворювань центральної нервової системи.

Отже при проведенні занять на протипожежну тематику у вигляді лекцій, семінарів інспектор ДСНС повинен враховувати фізіологічні особливості організму учня. Саме тому, з нашої точки зору, найбільш оптимальними формами проведення занять можуть слугувати круглі столи, ситуаційна методика навчання, рольові та імітаційні ігри. Подібні заняття не є одноманітними, вони дозволяють переключати увагу учнів, а отже несуть у собі потенціал безпеки від перевтоми слухачів.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [http://b-ko.com/book\\_83\\_glava\\_2\\_%d0%97%d0%9c%d0%86%d0%a1%d0%a2.html](http://b-ko.com/book_83_glava_2_%d0%97%d0%9c%d0%86%d0%a1%d0%a2.html).
2. Дитяча психологія: навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К.: Академвидав, 2008. [Електронний ресурс]. – [http://pidruchniki.ws/18271207/psihologiya/dityacha\\_psihologiya\\_-pavelkiv\\_rv](http://pidruchniki.ws/18271207/psihologiya/dityacha_psihologiya_-pavelkiv_rv).

### ОСВІДОМЛЕННЯ ПОЧУТТЯ ГРОМАДЯНИНА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕЛІТИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Букшій О. А.,  
НК - Швець В. Г.,  
Одеська національна академія харчових технологій

*Кожен повинен пізнати свій народ і у народі себе...  
Якщо ти українець, будь ним...  
Все добре на своєму місці і у своїй мірі.  
Г.Сковорода*

Серед першочергових завдань, які держава висуває перед сучасною освітою, важливе місце належить освідженню кожним студентом почуття громадянина, як найважливішої ланки виховання освіченої, творчої особистості, становленню її фізичного і морального здоров'я, забезпеченню пріоритетності розвитку людини, відтворенню й трансляції культури й духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків.

Педагогічний досвід, вивчення історії й сучасних освітніх систем, їхній аналіз, теоретичне осмислення, спостереження за діяльністю викладачів в умовах швидкоплинного оновлення життя, переконливо свідчать, що досягти цього можливо, якщо мати якісно нового керівника. Сьогодні потрібен керівник - патріот своєї держави, з високим рівнем національної свідомості, вихований на засадах народної педагогіки, знавець історії, культури, традицій рідного народу Він повинен мати високий рівень професійної підготовки, широкий світогляд і ерудицію, педагогічні здібності, бути обізнаним зі скарбами спадщини українського народу. Це має бути людина з новим мисленням, здатна до творчості, ініціативи, сміливості, в центрі уваги якої буде виховання у підлеглих громадянської свідомості, гідності, безмежної любові до рідного краю, народу, його мови, культури,

формування у них загальнолюдських цінностей. Ці величні поняття можуть усвідомлюватись лише тими людьми, які ототожнюють себе з українським народом, українською державою, безмежно віддані Україні.

Таким чином, український громадянин - категорія об'єктивно існуюча, що не викликає сумніву, бо інакше вже не було б українською народу, і не поставало питання про українську державу.

На нашу думку, мають рацію ті науковці, які, вивчаючи реалізацію громадянськості українського народу, виходять, перш за все, з позицій свідомого самотворення людини в конкретних формах матеріального життя.

На думку З.Фрейда все наше знання постійно пов'язане із свідомістю [1,с.17] Духовна сутність народу відкидає все штучне і фальшиве, причому відкидає саме свідомо. Громадянськість виступає, як фактор породження суспільної свідомості і джерело культурно-історичної динаміки. Вона включає в себе разом із свідомістю інтелект і розум.

Тому реалізація громадянськості народу України повинна стати основним компонентом в процесі формування майбутньої еліти Цивільного захисту України. На нашу думку в ході навчально-виховного процесу повинні використовуватись елементи:

- народної педагогіки: готувати фізично загартованих з міцним здоров'ям, майбутніх керівників виробництва, виховувати в них національний характер і світогляд, національні і загальнолюдські цінності, формувати високі лідерські якості.

- народної психології: психології свободи і незалежності, любові до матері-природи, рідної землі, волі - як головного дару життя, її природного права. Усвідомлення найвищих цінностей - людини, права на волю.

- національного характеру: сильна воля, почуттєве багатство, внутрішня енергія, порядність, кмітливість, дотепність, практичність, стійкість незламність, твердість, ніжність і ліризм, любов до друзів і товариства, пошана до громади, вірність обов'язку, співчуття знедоленим, милосердя, прагнення до волі, до боротьби за незалежну державність, гуманність, стремління до високих ідеалів.

- народної моралі: шляхетне ставлення до людини, батьківська турбота про дітей, глибока пошана до літніх і похилих людей, любов до рідної землі, героїзм, нетерпиме ставленню до зла, увага і допомога знедоленим, скромність, миротворча місія, людяність, діяльна доброта, милосердя, жертвовність, честь і обов'язок, гідність і гордість, шляхетність, мужність, справедливість, войовничість у відстоюванні всенародної правди.

- народної ідеології: система психологічних філософських, політичних, правових, економічних, моральних, естетичних, релігійних ідей, принципів, ідеалів. Готовність захищати демократичний лад, політичний устрій, державність України, інтереси народу, його права, привілеї, цілісність держави.

Стержнем педагогічного процесу має бути високий рівень професіоналізму, потреба систематичному його самоаналізу та постійної потреби підвищення своєї кваліфікації, розуміння соборності, єдності країни. Розуміння, що історія одна на всіх, вона наша і її необхідно приймати без осуду такою яка вона є.

Формування якостей майбутнього керівника цивільного захисту на основі патріотизму народу України, як громадянина є важливою складовою навчально-виховного процесу, і повинно стати нормою та принципом будівництва України, адже це життєва необхідність.

#### ЛІТЕРАТУРА

1.Сучасні тенденції викладання у вищій школі: інформаційні та інноваційні технології навчання: Матеріали Міжнародної 44-ї наук.-практ. конф., м. Одеса, ОНАХТ 9-10 квітня 2013 р. / . - Одеса: ОНАХТ 2013. - 160 с.

### ПРОФІЛАКТИКА ПОБУТОВОГО ОТРУЄННЯ РТУТТЮ: МЕДИКО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ АСПЕКТ

*Бурлака Л. М.,  
НК - Шапошнікова В. М., к. м. н.,  
Черкаська медична академія*

Отруєння хімічної етіології сьогодні є однією з глобальних проблем охорони здоров'я у світі. За оцінками ВООЗ, переважна більшість отруєнь реєструється у країнах із низьким та середнім рівнем доходів населення. В Україні він у 2,5 разу перевищує аналогічний показник країн Європейського Союзу [1; 2].

Однією із найбільш токсичних хімічних речовин є ртуть. Разом із свинцем та кадмієм вона входить у трійку найнебезпечніших для здоров'я людини металів-токсинів[3]. І хоч гострі отруєння ртуттю в побутових умовах зустрічаються не дуже часто, при хронічній дії на організм випаровувань цього металу можуть виникнути досить суттєві розлади здоров'я, серед яких меркуріалізм – загальне отруєння організму, яке проявляється підвищеною втомлюваністю, загальною слабкістю, головними болями, запамороченням, емоційною нестійкістю [4].

Незалежно від шляху надходження в організм і форми сполуки, ртуть накопичується в основному в нирках (до 90% її загального вмісту в організмі). До 10% ртуті, що надійшла в організм, особливо в формі метилртуті, може міститися в головному мозку. Приблизно 90% загальної кількості абсорбованої метилртуті виділяється з організму з калом і жовчю і менше – з сечею, потом, грудним молоком. Період напіввиведення метилртуті з організму людини – близько 70 днів [3].

У довоклишньому середовищі вміст ртуті невеликий. Вплив ртуті на людину виникає під час споживання в їжу риби та молюсків, забруднених метилртуттю, та при вдиханні робітниками елементарної ртуті під час промислових процесів. Небезпечним джерелом отруєння ртуттю також стає пошкодження приладів, які містять ртуть. ВООЗ рекомендує по можливості замінити ртуть іншими

компонентами при виробництві гальванічних елементів, термометрів, ламп, амальгами для зубних пломб, косметичних та фармакологічних засобів [5].

На практиці потрапляння ртуті в організм людини, яка не зайнята на небезпечному виробництві, можливе передусім через пошкодження ртутних термометрів. За інформацією, яку нам надали в управлінні Державної служби з надзвичайних ситуацій у Черкаській області, в 2016 році на території області фахівці ДСНС зібрали 3426 грамів ртуті. За викликами служби «101» для збору цього металу було здійснено 174 виїзди.

Залежно від виробника, медичний термометр містить 1-2 г ртуті. Як показують дослідження, в разі, якщо розлиту ртуть вчасно зібрано, а приміщення систематично провітрюється, пошкодження термометра не тягне за собою серйозних негативних наслідків. Але якщо краплі залишилися, в приміщенні (залежно від його розміру) утворюється концентрація парів металу, яка у 100-200 разів перевищує гранично допустиму. При такій концентрації навіть у здорової дорослої людини (не кажучи вже про дітей, хворих та вагітних) внаслідок вдихання парів через деякий час (від кількох днів до кількох місяців) з'являються ознаки хронічного отруєння ртуттю [6].

Разом із тим, небезпека отруєння ртуттю недостатньо адекватно оцінюється суспільством. Із переглянутих нами 54 коментарів, залишених читачами під інформаційними повідомленнями у електронних ЗМІ та соціальних мережах про діяльність ДСНС із демеркуризації квартир жителів Черкаської області, 28 коментарів мають негативний (скептичний або саркастичний) характер, 11 є нейтральними або беззмістовними, і тільки 15 є в цілому схвальними.

Із 63 проанкетованих нами студентів Черкаського медичного коледжу (II курс, відділення медсестринства) на запитання «Чи викличете ви рятувальників у випадку, якщо розіб'єте медичний термометр?» лише 17 відповіли «так». 15 відповіли «ні», 31 – «не знаю».

Ці дані свідчать про те, що жителі області недостатньо поінформовані про небезпеку отруєння парами ртуті. Необхідно активізувати інформаційно-просвітницьку роботу з цього питання, в тому числі й із залученням ЗМІ, а також докладніше зупинитися на цьому питанні при викладанні у навчальних закладах предметів, пов'язаних із охороною здоров'я та безпеки життєдіяльності людини.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Уніфікований клінічний протокол екстреної медичної допомоги: гострі отруєння / Затв. Наказом Міністерства охорони здоров'я 15.01.2014 №34.
2. Державний заклад «Центр медичної статистики МОЗ України». База нормативних документів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://medstat.gov.ua/ukr/normdoc.html>. (Дата останнього перегляду 21 листопада 2016 р.).
3. Теплая Г.А. Тяжелые металлы как фактор загрязнения окружающей среды (обзор литературы) / Г.А. Теплая // Астраханский вестник экологического образования. – 2013. – №1(23). – С. 182–192.
4. Костюк І.Ф. Професійні хвороби / І.Ф. Костюк, В.А. Капустник. Вид. 2-ге. – К.: Здоров'я, 2003. – 636 с.
5. Ртуть и здоровье // Информационный бюллетень Всемирной организации здравоохранения. – 2016. – Январь (№361). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs361/ru/>. (Дата останнього перегляду 19 січня 2017 р.).
6. Ртуть в квартире // Ecospace: независимая экологическая экспертиза «Экология жизненного пространства». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ecospace.ru/ecology/science/hg/>. (Дата останнього перегляду 19 січня 2017 р.).

### СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ФОРМА ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

*Гавриш А. В.,  
НК – Чубіна Т. Д., д. і. н., професор,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Соціально-психологічний тренінг є прикладом однієї з форм інтерактивних методів навчання, метою якого є формування поведінкових навиків і умінь. Ця форма групової роботи дозволяє працювати з життєвими ситуаціями.

Тренінг як форма групової роботи дозволяє використовувати різноманітні інтерактивні технології. Провідний фахівець з теорії і практики тренінгу Ю. Н. Ємельянов об'єднує активні групові методи, вживані в тренінгу, в три блоки:

- дискусійні методи (групова дискусія, розбір ситуацій з практики, моделювання практичних ситуацій, метод кейсів і таке ін.);
- ігрові методи (імітаційні, ділові, ролеві ігри, мозковий штурм та ін.);
- сенситивний тренінг (тренування саморозуміння, емпатії тощо).

У перебігу тренінгу група впливає на кожного члена групи в трьох площинах:

- пізнавальній – учасник групи усвідомлює, як його звична поведінка і способи відносин дозволяють вирішувати ситуації, осмислює причини своєї поведінки і розуміє, як надалі ефективніше поводитися в подібних ситуацій;

- емоційній – учасник тренінгу, підтриманий іншими членами групи, усвідомлює свої психологічні захисні механізми, коректує відносини з іншими, змінює емоційне відношення до себе, і, як результат, підвищується його самоповага, стабілізується самооцінка;

- поведінковій – учасник групи виробляє адекватні ситуації, способи поведінки.

Тренінг – це активний метод групової роботи з метою розвитку певних компетенцій. Група для тренінгу, як правило, складається з 7–15 осіб, що забезпечує необхідний рівень різноманітності досвіду і залишає достатньо часу для того, щоб всі учасники сформували потрібний або необхідні навички. До таких універсальних навичок відносять:

- навички соціальної перцепції – здатність адекватного повного пізнання себе й інших людей і стосунків;

- навички ділового спілкування;

- комплекс навичок, з соціально-психологічної компетентності - здатність ефективно взаємодіяти з людьми;

- навички роботи з інформацією й документами; навички управління та «самоменеджменту».

Лі Девід вважає, що «тренінг – це тривалий процес, а не обмежена у часі подія подія».

Тренінги можна класифікувати за типологією дій, що розгортаються в тренінговій реальності:

- *метод регресії* – активізація події, що вже відбулися в професійній діяльності;

- *метод обміну досвідом* – активізація події, що вже відбулася, та її активне обговорення в групі;

- *метод прогресії* – програвання події, яка вірогідна у майбутній професійній діяльності.

Кожен тренінг повинен бути направлений на актуалізацію позиції активного суб'єкта навчальної діяльності в спеціально створених психолого-педагогічних умовах. Ефект при цьому виникає:

- завдяки систематичності вказаної актуалізації;

- завдяки специфічності створюваних умов, що знижують, наприклад, ризик отримання курсантом чи студентом психологічної травми.

У кожному навчальному тренінгу крім навчальної мети присутні дидактична та розвиваюча мета, які сприяють засвоєнню позиції активного суб'єкта навчальної діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Фокин Ю. Г. Теория и технология обучения: деятельностный поход / Ю. Г. Фокин. – М.: Академия, 2007.
2. [Емельянов Ю. Н.](#) Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1985.
3. [Сидоренко Е. В.](#) Мотивационный тренинг: практ. рук / Е. В. Сидоренко. – СПб.: Речь, 2005.
4. [Сидоренко Е. В.](#) Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е. В. Сидоренко. – СПб.: Речь, 2004.

### ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ФАХІВЦІВ

Гапич І. М.,

НК – Радзівєвська І. В., к. пед. н., заслужений працівник охорони здоров'я України,

Черкаська медична академія

Розвиток заходів в галузі охорони здоров'я населення, визначення його рівнів та критеріїв щодо якості медичних послуг, зумовили необхідність наукового осмислення, оцінки та розробки ефективних форм та методів професійної підготовки спеціалістів-медиків, здатних забезпечити надання якісної медичної допомоги, індивідуальний підхід до роботи з пацієнтами та їх родинами. Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку медичної освіти є компетентісна орієнтація, оновлення змісту освіти та форм навчально-виховного процесу. Про необхідність підвищення рівня професійної компетентності фахівців-медиків наголошується у новій редакції Закону України «Про вищу освіту» (2016), проекті «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки». Суттєвим чином це стосується підготовки середнього медичного персоналу з реалізацією їх потенційних особистісних та професійних здібностей.

Відомо, що однією з найважливіших проблем загальної, вікової і педагогічної психології є розкриття зв'язку психічного розвитку тих, хто навчається, із навчанням і вихованням. У працях Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Давидова, Л. Занкова, Г. Костюка, О. Леонтєва, Д. Ельконіна та інших учених акцентується увага на тому, що навчання і виховання є загальними формами розвитку особистості, що психічний розвиток є опосередкованим навчанням і вихованням.



У дослідженнях, присвячених впливу навчання на формування особистості, особливу увагу зосереджено на саморозвиток особистості, що безпосередньо пов'язано з однією із основних цілей реформування системи освіти, а тому доцільним у цьому є застосування особистісно орієнтованого підходу до організації навчального процесу.

Принципи застосування компетентнісного та особистісного підходів до організації професійного навчання майбутніх медичних фахівців.

Звернення освіти до особистості зумовлене глобальними процесами гуманізації і демократизації, кризами в економіці, екології, енергетиці, тими чи іншими соціальними потребами.

Аналізуючи проблеми розвитку національної системи освіти на сучасному етапі, можна зробити висновки, що виникає об'єктивна потреба в посиленні уваги до досліджень проблем педагогіки і психології неперервної професійної освіти, здійсненні комплексу спеціальних дидактичних досліджень у галузі сучасних проблем професійного навчання фахівців, а також з методики викладання провідних профільних дисциплін з урахуванням специфіки призначення професійного навчального закладу та відповідної фахової підготовки.

Аналіз стану здоров'я населення України та діяльності закладів охорони здоров'я свідчить про незадовільну медико-демографічну ситуацію, низьку народжуваність, від'ємний природний приріст населення, скорочення середньої очікуваної тривалості життя, а також зростання поширеності хвороб системи кровообігу, злоякісних новоутворень, травм та отруєнь тощо. Поширеність серцево-судинної патології збільшилася за останнє десятиліття в 1,9 рази, онкологічної патології - на 18, бронхіальної астми - на 35,2, цукрового діабету - на 10,1 відсотка. Сьогодні в Україні кожен п'ятий житель хворіє на артеріальну гіпертензію. Зростають захворюваність і смертність від раку в зв'язку з несприятливою екологічною ситуацією та значним постарінням населення.

Тому надзвичайно важливе значення сьогодні приділяється науковому і соціальному розвитку медицини, підготовці медичних кадрів, діяльність яких націлена на збереження і зміцнення здоров'я населення, підвищення якості та ефективності медико-санітарної допомоги, поліпшення стану здоров'я усіх верств населення, зниження рівнів захворюваності, інвалідності, смертності, подовження активного довголіття й тривалості життя. Виконання завдань держави в галузі охорони здоров'я завжди вимагало сучасного рівня підготовки медичних працівників - активних організаторів медичної допомоги, які глибоко розуміють проблеми здоров'я та людини.

Підготовка фахівців для галузі охорони здоров'я завжди привертала увагу педагогів і в Україні, і за її межами, враховуючи критичність щодо професійної помилки лікарів, медичних сестер, провізорів. Саме у системі підготовки медичних кадрів зароджувалися, апробувалися, а згодом поширювалися на інші сфери професійної освіти інноваційні методи навчання та контролю знань. Розвиток системи вищої медичної освіти безпосередньо пов'язаний зі змінами, що відбуваються в суспільстві, процесом трансформації національної системи культурних цінностей, новою парадигмою системи вищої освіти.

Стан здоров'я населення завжди був і є провідним критерієм розвитку цивілізації, адже його високий рівень - це передумова економічного, соціального і політичного добробуту в державі, запорука безпеки і прогресу. Розвиток громадських і державних заходів з охорони здоров'я населення і виникнення уявлень про громадське здоров'я, його рівні, критерії і показники створили логічну необхідність у науковому осмисленні, оцінці, розробці ефективних форм, служб, методів, тобто потребу в науці про здоров'я та його охорону, а також у підготовці власних спеціалістів. У цих умовах медична освіта виступала і виступає як один із регуляторів та важелів соціального розвитку, адже вона, по суті, формує доктрину життєздатності суспільства та підтримує його через діяльність кадрів системи охорони здоров'я.

Необхідність визначення основних напрямів розвитку охорони здоров'я населення України зумовлюється реальними політичними та соціально-економічними процесами, зокрема:

- демократизацією суспільства, інтеграцією України в світове співтовариство;
- глобальними структурними процесами в економіці;
- зниженням рівня й погіршення якості життя більшості громадян;
- критичною демографічною ситуацією;
- незадовільним станом здоров'я населення;
- низькою економічною ефективністю використання ресурсів охорони здоров'я;
- недосконалою системою оплати праці працівників сфери охорони здоров'я;
- незадовільною екологічною ситуацією, ускладненою наслідками чорнобильської катастрофи.

Кінцевою метою реалізації Концепції є досягнення таких довготривалих цілей:

- збереження та зміцнення здоров'я населення, продовження періоду активного довголіття й тривалості життя людей;
- створення правових, економічних та управлінських механізмів реалізації конституційних прав громадян України на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування;
- забезпечення гарантованого рівня надання безоплатної кваліфікованої медичної допомоги у визначеному законодавством обсязі;

- формування керованого ринку платних медичних послуг, сприяння діяльності закладів охорони здоров'я всіх форм власності, створення умов для задоволення потреб населення в медичних послугах;
- ефективне використання наявних кадрових, фінансових і матеріальних ресурсів;
- солідарна участь держави, роботодавців, територіальних громад та окремих юридичних і фізичних осіб у фінансуванні послуг з надання громадян медичної допомоги.

Держава гарантує молоді право на працю, але через відсутність достатнього практичного досвіду, соціально-правових та професійних знань, а часто і моральної невідповідності до конкуренції на ринку праці реалізувати своє право на працю молодими громадянам стає дедалі складніше. Особливе значення має такий напрям активної підтримки молоді, як професійна підготовка та перепідготовка. При цьому необхідно об'єднувати зусилля усіх зацікавлених органів виконавчої влади для розв'язання проблем молоді, вживати спеціальні заходи щодо регулювання молодіжної зайнятості, зокрема, такими шляхами:

- удосконалення системи професійної орієнтації, підготовки та перепідготовки кадрів;
- перегляду системи замовлення кадрів, як державою, так і роботодавцями, переорієнтації навчальних закладів, що готують надлишкові кадри за рахунок державного бюджету;
- поновлення централізованої офіційної статистики, в тому числі звітності про чисельний і якісний склад спеціалістів.

Проблема якості підготовки медичного персоналу стає все більш актуальною у зв'язку із зростаючими вимогами до рівня їх підготовки. Відомо, що підготовка і післядипломна освіта медичних працівників не відповідає рівню загальноєвропейських стандартів. Медичні сестри, фельдшери, акушерки та інші фахівці медичного персоналу не приймають активну участь в розвитку своєї професії.

В Україні спостерігається відтік кваліфікованих медичних працівників в інші галузі. Особливості сучасного розуміння проблеми формують необхідність проведення реформування потужної ланки професійної медичної освіти, а саме, медичних коледжів та училищ. Успішна трансформація галузі можлива тільки за адекватного планування, раціонального розподілу, високоякісної підготовки та ефективного використання кадрового потенціалу.

Сучасні диспропорції в загальній структурі медичного персоналу спричинюють серйозну занепокоєність щодо економічних і моральних наслідків кадрового дисбалансу у вітчизняній охороні здоров'я. Вони становлять реальну загрозу якості медичної допомоги на всіх рівнях її надання.

Проведення необхідних змін у кадровій політиці охорони здоров'я потребує негайного прийняття державних галузевих рішень, пов'язаних зі створенням і забезпеченням системи соціально-економічного стимулювання діяльності сестринського персоналу, відкриттям можливостей для його професійного росту, формуванням науково обґрунтованих підходів до планування, підготовки та використання сестринських кадрів.

Рівень ефективності та якості використання медичних кадрів, безумовно, залежить не лише від ступеню їх теоретичної та практичної професійної підготовки, а й від низки набутих суто людських позитивних моральних якостей. Фахова мораль медика підпорядкована цілям охорони здоров'я та життя людини. Звідси випливають особливі етичні якості, без яких не може відбутися становлення медика: чуйність, доброта, милосердя, духовність, чесність, готовність до самопожертви.

В концепції освіти України зазначено, що стратегічною метою освіти є життєва і соціальна компетентність тих хто навчається, що передбачає розвиток і саморозвиток майбутніх фахівців на основі більш повного використання внутрішнього потенціалу особистості.

Особистісно зорієнтована підготовка розглядає зміст особистісного розвитку розвитку людини як зміст функцій, які особистість виконує у своїй професійній діяльності щодо вибору і цілепокладання, рефлексії, сенсовизначення, побудови власного «Я», самостійного прийняття рішень і відповідальності за їх виконання, творчої реалізації в обраній сфері діяльності.

Парадигма особистісно орієнтованої освіти і Національна доктрина розвитку освіти в Україні зобов'язують педагогів долучати до змісту освіти, крім предметного змісту, що визначений освітніми стандартами, програмами, ще й змістове забезпечення емоційних цінностей, особистісних компонентів.

Особистісно орієнтована підготовка має бути спрямована не лише на засвоєння системи знань і вмій, а й на професійний розвиток і саморозвиток майбутнього фахівця і викладача.

Суттєвим у цьому є цілепокладання, як головний регулятор обґрунтування процесу навчання, а саме: соціальне замовлення, потреби особистості майбутнього фахівця, викладача, який здійснює навчально-виховний процес. Особистісно орієнтована підготовка передбачає забезпечення сприятливих умов для повноцінного розвитку особистісних властивостей майбутнього фахівця. Важливим у цьому адекватне ставлення до дійсності, усвідомлення навколишніх змін і потреб (рефлексія, самоспостереження, самопізнання, самоаналіз, розмірковування).

У психології виокремлюють такі види рефлексії:

- елементарна рефлексія, що приводить до розгляду та аналізу знань і вчинків, до міркувань про їх межі й значення;
- наукова рефлексія, яка передбачає критику і аналіз теоретичного знання і здійснюється за допомогою методів і прийомів, властивих певній галузі наукового дослідження;

• філософська рефлексія, що спонукає до усвідомлення буття і мислення, людської культури вцілому.

У сучасній педагогіці (В. Попков, А. Коржуєв) рефлексію відносять до загально навчальних умінь, обов'язкових для оволодіння майбутніми фахівцями [4]. Вона передбачає вміння:

- контролювати свої дії, зокрема і розумові;
- контролювати логіку розгортання своєї думки ;
- помічати у відомому невідоме, у звичайному – незвичайне, тобто вміння бачити суперечність, яка є рушієм думки;

- здійснювати аналіз ситуацій, моделювати ці ситуації;
- розглядати різні думки щодо ситуації, яка спостерігається та аналізується;
- використовувати теоретичні методи пізнання для аналізу знання, його структури і змісту.

Критично-рефлексивний стиль мислення охоплює такі якості:

• налаштованість майбутнього фахівця на конструктивний діалог із викладачем і партнером, здатність відстоювати свій погляд незалежно від думки людей, що оточують, визнавати її неправильність, якщо опонент має аргументовані докази;

- налаштованість майбутнього фахівця на само діагностику щодо сформованості різних умінь.

Суттєвим для особистісно орієнтованої освіти є обґрунтування відповідного змісту навчання в контексті не тільки інформативного забезпечення, але й з урахуванням розвитку особистісних функцій суб'єктів навчання. У зв'язку з цим важливим завданням є створення державних освітніх стандартів як основи індивідуального і диференційованого навчання, розвитку і виховання особистості.

Відомо, що учіння є відображувально-перетворювальною діяльністю, оскільки, спрямоване на перетворення особистісного досвіду суб'єкта, учіння є засобами пізнання та самопізнання. Пізнавальні і перетворювальні компоненти цієї діяльності взаємозумовлені. Перетворювальний характер учення пов'язаний з активністю суб'єкта діяльності, тому в умовах особистісно орієнтованої освіти потрібна реконструкція і процесуально-методичної складової процесу навчання.

Доцільно поєднувати типи прямого і контекстного навчання, діалогового й інструктивного, індивідуального і колективного, створювати сприятливі умови для репродуктивної, продуктивної й творчої діяльності, поєднувати зовнішнє регулювання викладачем (студентом) навчання та самоосвіти, застосовувати активні та інтерактивні методи і форми навчання. При цьому зміст навчання репрезентує єдність змістового і процесуального компонентів, взаємодію навчання та особистого досвіду суб'єкта.

І. Якиманська висунула низку вимог до технології такого навчання його методичного забезпечення [8]. В умовах особистісно орієнтованої освіти значно підвищуються вимоги до особистості викладача.

Узагальнюючи наукові погляди вчених (С. Подмазін, В. Серіков, Ю. Фокін) щодо особистісного розвитку сучасної особистості, можна стверджувати, що постала потреба у формуванні соціально активної, життєздатної, гуманістично зорієнтованого медичного фахівця, якому притаманні не тільки професійні, але й особистісні якості, а саме [3,6]:

• ефективно адаптуватися до сучасних умов діяльності, керуватися власною світоглядною позицією, ідеалами, гуманістичними цінностями щодо формування здатності до самостійного прийняття рішень;

• усвідомлювати власну відповідальність за результати діяльності, здатність до об'єктивної самооцінки, власну цілеспрямованість;

• прагнути до пошуку нового і перспективного у здійсненні професійної діяльності, знаходження нестандартних ефективних рішень; виробити певні індивідуалістичні установки, орієнтацію на свої інтереси й потреби, на досягнення успіху в житті, виявляти раціональність мислення і прагматичне ставлення до життя;

• усвідомлювати себе українцем, громадянином України, виявляти свої громадянські якості, патріотизм, прагнення до збереження єдності країни і становлення її як самостійної держави, яка посідає гідне місце у світовому співтоваристві.

Аналізуючи вищезазначене, можна стверджувати, що організацію навчання у вивченні фахових дисциплін варто спрямовувати на розвиток й виховання у майбутніх медичних фахівців професійно важливих якостей, формування та актуалізацію відповідних особистісних рис і характеристик:

• відкритість до сучасних змін, потреби постійного самовдосконалення, нестандартних способів розв'язання завдань і прийняття рішень;

• готовність до аналізу і усвідомлення професійної інформації щодо здійснення професійних дій, самостійного розв'язання професійних проблем та завдань.

Навчальний процес у підготовці фахівців є складною системою володіння певною системою знань та умінь, де постійно змінюється їх обсяг, напрям використання у відповідності до потреб тієї чи іншої професійної галузі.

Системні знання вибудовуються у свідомості майбутнього фахівця за схемою: базові наукові поняття – основні теоретичні положення – результати – застосування. Суттєвим для викладача є формування теоретичних і практичних засад щодо здійснення певного виду діяльності, визначення

основних структурних елементів і зв'язків, забезпечення готовності майбутнього фахівця до самостійного розв'язання проблем та завдань у певній галузі діяльності. Системний характер розумової діяльності при цьому пов'язаний із узагальненням асоціативних зв'язків шляхом входження їх у зв'язки вищого порядку [5,7].

Забезпечення ефективного формування професійних знань і умінь можливе за умови застосування комплексного підходу до організації навчального процесу, що дає змогу розглядати об'єкт вивчення у всіх зв'язках, у єдності спільного, індивідуального й одиничного. Комплексний підхід зазначає поєднання трьох параметрів: соціального, психологічного і педагогічного, що передбачає:

- єдність освітньої, розвивальної і виховної функції;
- єдність цілей, змісту, методів, організаційних форм і засобів навчання;
- чітке визначення основної мети і цілей навчального процесу.

Навчальна діяльність є повноцінною за умови єдності і взаємопроникнення усіх трьох компонентів.

У професійній педагогіці широкого застосування набув принцип компетентнісного підходу, який спирається на діяльнісну теорію навчання. Його застосування сприяє ефективному розв'язанню майбутнім фахівцем професійно спрямованих завдань і проблем. Особливість застосування компетентнісного підходу до професійної підготовки особистості полягає в тому, що людина виявляє властивості і зв'язки у тій чи іншій сфері діяльності й, на основі різних її форм, самостійно виокремлює цілі і мотиви навчання, навчальні дії, дії з контролю та оцінювання набутих знань і вмінь. Варто наголосити, що добре засвоюється те, що виступає як предмет і мета його діяльності. Причому, у процесі підготовки майбутній фахівець не просто спостерігає і слухає, а виконує певні дії з навчальним матеріалом, завдяки чому, у подальшому формується його здатність до визначення професійно спрямованих цілей і мотивів у розв'язанні реальних задач діяльності. Суттєвим у цьому є етап засвоєння певного виду професійної діяльності за умови, що знання мають включатися в структуру конкретних професійних дій.

Підвищення ефективності навчального процесу потребує системного аналізу різних видів навчальної діяльності із виокремленням практичних і розумових дій у конкретній галузі діяльності.

Сучасні психологи виокремили основну функцію психіки людини, яка безпосередньо управляє процесами людської діяльності. М. Каган подає п'ять блоків у здійсненні цієї функції [2]:

- будь-яка цілеспрямована активність суб'єкта повинна мати внутрішню мотивацію (діяльністю керує мотивація);
- мотивація процесу діяльності має перетворюватися на конкретну орієнтацію цього процесу, перейти на цілепокладання, яке проявляється у розроблені конкретних заходів та дій;
- діяльність може бути реалізована лише за наявності певної операціональної бази, за допомогою якої здійснюється та чи інша професійна діяльність, при цьому психіка має забезпечити оволодіння суб'єктом виконавських механізмів, вміннями оперувати ними;
- діяльність має забезпечуватися енергетичними ресурсами, що мають фізичну і психічну природу, без яких неможливе здійснення реальних дій;
- реалізація діяльності потребує отримання інформації щодо ефективності власної діяльності на засадах оцінювання і коригування результативності дій.

Процес діяльності та самоуправління можна доповнити такими пунктами:

- мотиваційний компонент має містити потреби, інтереси, мотиви щодо залучення суб'єкта до активного процесу учіння;
- орієнтаційний компонент, його зміст, має бути метою навчально-пізнавальної діяльності її планування і прогнозування;
- змістово-операціональний компонент має складатися із системи знань, засобів учіння і переробки інформації та засобів застосування знань на практиці;
- ціннісно-вольовий компонент відображає емоційну підготовленість майбутнього фахівця, його увагу та волю щодо здійснення певних видів професійної діяльності.

У сучасній дидактиці, виконання будь-якої навчальної дії розглядається у контексті виконання певних операцій, способів діяльності, які опановують майбутні фахівці [2].

Варто наголосити, що у професійній підготовці всі положення компетентнісного підходу мають бути засадовими в організації змісту навчання, визначення відповідних цілей і завдань професійної освіти. Застосування компетентнісного підходу передбачає сприйняття професійної підготовки фахівця, як цілісної структури, де компонентами цієї структури є певні навчальні дисципліни. Дидактичне обґрунтування системних принципів і підходів в організації компетентнісно орієнтованого навчання передбачає системне оновлення змісту, форм та методів навчальних дисциплін, що формують основні професійні знання і уміння майбутнього фахівця. Суттєвим у цьому є професійна спрямованість навчального процесу щодо формування ключових компетенцій майбутнього фахівця, забезпечення його готовності до здійснення професійної діяльності в реальних умовах праці. Компетентнісний підхід до формування професійної компетентності майбутнього медичного фахівця змінює мету і вектор змісту медсестринської освіти від передачі знань і умінь предметного змісту до формування розвинутої

особистості зі сформованими життєвими і професійними компетентностями, з високим рівнем мотивації до навчання. Сукупність професійних компетенцій та сформованість мотивації до навчання можна розглядати як набуті характеристики (властивості) особистості, характеристики, що визначатимуть успіх особистості у професійному, особистому, соціальному житті. Застосування компетентнісного підходу передбачає формування компетентного фахівця, здатного до ефективної діяльності, самостійного вирішення ситуаційних завдань і проблем, особистості, системного саморозвитку і самовдосконалення [1].

На нашу думку, до відповідних педагогічно-психологічних основ організації компетентнісно орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності у підготовці майбутніх медичних фахівців можна віднести наступні наукові положення:

- компетентнісно орієнтована діяльність може бути реалізована лише за наявності певної операціональної бази за допомогою якою здійснюється конкретні види професійних дій, де психіка особистості забезпечує оволодіння суб'єктом виконавських механізмів щодо оперування цими діями;
- компетентнісно орієнтована діяльність має забезпечуватися енергетичними ресурсами особистості, її фізичною і психічною природою;
- реалізація компетентнісно орієнтованої діяльності потребує аналізу результатів власної діяльності, оцінювання і коригування якості праці;
- компетентнісно орієнтована діяльність потребує мотивації навчального процесу до професійної діяльності на засадах цілепокладання, яке проявляється у розроблені, конкретних заходів та дій щодо вирішення професійних проблем та завдань.

Підсумовуючи вищезазначене можна стверджувати, що у підготовці майбутніх медичних фахівців застосування компетентнісно орієнтованих форм навчально-пізнавальної діяльності за умови набуття ключових особистісних, ключових професійних та ключових інструментальних компетенцій, на основі вищезазначених наукових положень, забезпечить сформованість необхідного рівня професійної компетентності щодо формування медичного фахівця нової формації, що є творчим, адаптованим до нових умов праці, здатним самостійно вирішувати виробничі функції та задачі.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія освіти / АПН України ; голов. ред. В.Г. Кремень ; [заст. голов. ред. : О.Я. Савченко, В.П. Андрущенко ; відп. наук. секр. С.О. Сисоева]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Каган, М.С. Художественная культура как система // Системный подход и гуманитарное знание: Избр. тр. / Под ред. М.С. Каган. Л.: 1991. С. 240–260.
3. Подмазин С.И. Личностно–ориентированное образование :социально–философское исследование / Сергей Иванович Подмазин. – Запорожье : Просвіта, 2000. – 249 с.
4. Попков, В. А. Дидактика высшей школы: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. завед. / В. А. Попков, А. В. Коржуев // — М.: Издат. центр "Академия", 2001. — 136 с.
5. Самарин, Ю.А. Очерки психологии ума: Особенности умственной деятельности школьников / Ю.А. Самарин. – М.: Издат. Акад. пед. наук РСФСР, 1962. – 504 с.
6. Сериков, Г.Н. Образование : аспекты системного отражения / Геннадий Никонаевич Сериков. – Курган: Зауралье, 1997. – 256 с.
7. Шеварев, П.А. Теория обобщенных ассоциаций в психологии / [ под ред. Т.А. Ратановой и Б.Б.Косова ]. – М.: Издательство «Ин-т практ. псих.»; Воронеж: Изд-во НПО "МОДЭК". – 1998. – 608 с.
8. Якиманская, И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 1996. – 96 с.

## СУЧАСНІ ОСНОВИ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ НА ДОГОСПІТАЛЬНОМУ ЕТАПІ

Губенко І. Я., к. мед. н, доцент,  
Шапошнікова В. М., к. мед. н,  
Шевченко О. Т.,  
Черкаська медична академія

Нещасні випадки, травматичні ушкодження, отруєння тощо часто вимагають екстреної медичної допомоги, від своєчасності та якості якої залежать здоров'я й життя людини. Належна організація роботи та матеріально-технічне забезпечення служби екстреної медичної допомоги (ЕМД), помножена на високий рівень професійної підготовки у наданні невідкладних медичних заходів на догоспітальному етапі, здатні не лише рятувати життя постраждалим, а й сприяти подальшому успішному лікуванню, попереджуючи при цьому розвиток тяжких ускладнень. Саме володіння сучасними знаннями та практичними навичками на сьогодні необхідні фахівцям у галузі медицини.

Нещодавно у Черкасах пройшов цикл удосконалення для лікарів з надання екстреної медичної допомоги під час бойових та надзвичайних ситуацій за програмою ТССС/ТЕСС. Лікарі та фельдшери Черкаської медичної академії та фахівці практичної медицини пройшли додаткове навчання, що сприяло вдосконаленню їхніх теоретичних знань й практичних навичок та наблизило надання допомоги до сучасних західних медичних стандартів.

Відомо, що оптимальним строком надання допомоги є перша година після отримання травми, початку гострого невідкладного стану пацієнта, саме це сприяє мінімізації втрат та інвалідності. Отже, необхідно забезпечити своєчасну першу медичну допомогу, тобто комплекс медичних маніпуляцій, спрямованих на порятунок життя постраждалих та попередження розвитку ймовірних ускладнень. Ключовим на цьому етапі є чітке знання методики AVPU та оцінка рівня свідомості з подальшим первинним і вторинним обстеженням пацієнта із дотриманням принципів ABCDE та визначенням тактики лікування відповідно до протоколу з медицини невідкладних станів. Надають таку допомогу, медики ЕМД (медичні сестри, фельдшери, лікарі) у встановленому обсязі [1, 2].

При надзвичайних ситуаціях важливою є перша медична допомога, що виконуються на першому (догоспітальному) етапі медичної евакуації та базується на методиці MARCH з метою усунення наслідків травмування (ураження), що безпосередньо загрожує життю постраждалого, попередження розвитку інфекційних ускладнень та підготовку постраждалих до евакуації. Така допомога повинна надаватися в перші 4-6 годин з моменту отримання ураження чи ушкодження.

Як свідчать статистичні показники [1,2], перша допомога за невідкладними життєвими показниками потрібна в середньому 25,0% від усіх санітарних втрат. Провідними причинами летальності в перші дві доби є тяжка механічна травма, шок, кровотеча та порушення функції органів дихання, причому 30,0% із цих постраждалих гине протягом 1 години, 60,0% – через 3 години; якщо допомога затримується на 6 годин, то гине вже 90,0% тяжкотравмованих (уражених). Серед померлих, близько 10,0% з травмами, що несумісні з життям та їх смерть була неминучою незалежно від того, як швидко їм було б надано медичну допомогу.

З огляду на характер патології та ступінь тяжкості травми за умов надзвичайних станів, перша медична допомога повинна бути надана якомога раніше. Встановлено, що шок через 1 годину після травми може бути незворотним. Під час проведення протишоккових заходів у перші 6 годин на 25,0-30,0% знижується летальність.

Обсяг першої лікарської допомоги може змінюватися (розширюватися або звужуватися) залежно від умов обстановки, кількості постраждалих, строку їхньої доставки, відстані до найближчих лікувально-профілактичних закладів (ЛПЗ), забезпеченості транспортом для евакуації постраждалих. Надання першої медичної допомоги є завданням бригад швидкої медичної допомоги ШМД, лікарсько-сестринських бригад, що не припинили свою роботу та опинилися в місцях зосередження постраждалих.

Реформа екстреної медичної допомоги, яку на сьогодні планує проводити МОЗ України, рекомендує «зміну системи екстреної допомоги як питання зміни цінностей та розуміння важливості кожного людського життя». Щоб оптимізувати надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі, слід провести ряд заходів, удосконалити підготовку медичних фахівців. Адже перша медична допомога має бути стандартизована через впровадження протоколів надання допомоги на всіх рівнях.

Черкаська медична академія активно сприяє впровадженню реформ у медицині, застосовуючи навчання сучасним протоколам надання допомоги, базованих на доказовій медицині. Колективом академії розробляються навчальні програми для спецфельдшерів та фахівців із догоспітальної допомоги (парамедиків). Парамедик, у близькому майбутньому, – це фельдшер з медицини екстрених станів – перший медичний фахівець на місці ДТП, травми або іншого невідкладного медичного випадку. Він відповідальний за оцінку стану пацієнта і забезпечення необхідної допомоги на місці, а також під час транспортування до ЛПЗ. Професійна підготовка парамедика тривалістю три роки буде сприяти

подальшій оптимізації надання екстреної медичної допомоги населенню на до госпітальному етапі, зокрема й у сфері цивільного захисту населення.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Зозуля І.С., Боброва В.І., Рошнін Г.Г. Медицина невідкладних станів: екстрена медична допомога / І.С. Зозуля, В.І. Боброва, Г.Г. Рошнін // К.: МЕДИЦИНА, 2017.- 960с.
2. Гур'єв С.О., Волянський П.Б., Терент'єва А.В., Сацик С.П., Гріненко Ю.О. Організація та управління процесом надання медичної допомоги постраждалим внаслідок землетрусів.- Переяслав-Хмельницький: СКД, 2008. – 188с.

### АЛКОГОЛІЗМ ЯК ФОРМА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

*Денисенко К. О.,  
НК - Чупанова Д. О.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

З давніх часів людині знайомі різні п'янки напої. Вони активно використовувалися в багатьох країнах Європи. Приблизно в XVIII столітті почалося масове розпивання спиртних напоїв і в Росії. А вже в XX столітті ситуація погіршилася і перетворилася на глобальну проблему людства – алкоголізм. Алкоголь швидко проник в життя і побут людини, став невід'ємною частиною важливих подій [1, 7].

За статистикою, більше половини всіх злочинів пов'язані тим, що їх скоїли люди, що знаходилися в стані сильного алкогольного сп'яніння. Убивства, грабежі, розбійні напади, нанесення тяжких тілесних пошкоджень в 70% випадках відбуваються особами в нетверезому стані; близько 50% всіх розлучень також пов'язано з пияцтвом. Найчастіше мотивом пияцтва є: розвага, вплив найближчого оточення, святкування пам'ятних дат, подружні, сімейні негаразди, або неприємності на роботі. На сьогоднішній день алкоголізм розглядається як складна форма девіантної поведінки [1, 22].

Відхиленою (девіантною) поведінкою прийнято називати соціальну поведінку, що не відповідає ustalеним в даному суспільстві нормам (Невський І. А.). Відомий соціолог І. С. Кон уточнює визначення девіантної поведінки, розглядаючи її як систему вчинків, що відхиляються від загальноприйнятої норми.

У дитини формування хронічного алкоголізму відбувається в 3-4 рази. Алкоголізм у людини розвивається з часом і характеризується фізіологічними та психологічними змінами, що виснажують організм людини, яка надмірно вживає алкоголь.

Фактори формування алкоголізму як девіантної поведінки:

- 1) Спадковий;
- 2) Особистий характер;
- 3) Індивідуальні особливості людини, яка надмірно вживає алкоголь;
- 4) Навколишнє суспільство і середовище;
- 5) Погане матеріальне становище;
- 6) Відсутність належної освіти.

Коли людина, яка надмірно вживає алкоголь, має діагноз будь-якої форми олігофренії, фізичне або психічне захворювання, то алкоголь діє як щось, що компенсує ці дефекти. Поведінка таких людей скоро проявляється як девіантна, бо їх тягне на здійснення різних вчинків із негативним результатом [2, 25].

Алкоголізм - це серйозне захворювання, яке починається з «побуту», а закінчується на лікарняному ліжку. В організмі людини відбуваються складні процеси, при яких вона вже не уявляє своє життя без алкоголю. Це стає невід'ємною частиною її життя. Тому алкоголізм вже давно розглядається як девіантна поведінка [2, 80].

В історії боротьби суспільства з алкоголізмом можна знайти два напрями. По-перше, обмеження доступності спиртних напоїв, скорочення їх продажу та виробництва, підвищення цін, жорсткість каральних заходів, порушення заборон і обмежень. По-друге, зусилля, спрямовані на зменшення потреби в алкоголі, поліпшення соціальних і економічних умов життя, зростання загальної культури і духовності, спокійна, зважена інформація про шкоду алкоголю, формування у населення безалкогольних стереотипів поведінки [3, 105].

Отже, синдром алкогольної залежності призводить до погіршення контролю за споживанням алкоголю, а також суб'єктивного стану, і до змін поведінки, яку прийнято вважати девіантною.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Братусь Б. С. Психологія, клініка і профілактика раннього алкоголізму. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. –126 с.
2. Дроздов Е.С., Зінченко Є. І. Алкоголізм: 100 запитань і відповідей. М.: Изд-во Радянська [Росія](#), 1989.-234 с.
3. Лисицин Ю. П., Копит Н. Я. Алкоголізм (соціально-гігієнічні аспекти). М.: Изд-во «Медицина», 1990.-166с.

## МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ

Довбнюк В. В.,  
НК - Спіркіна О. О., к. і. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Основним фактором, який забезпечує ефективне та успішне функціонування підрозділів та колективів ДСНС України, є морально-психологічний стан особового складу.

Основою морально-психологічного стану співробітників є духовні цінності, що домінують у суспільстві і сприймаються особистістю.

Під морально-психологічним станом слід розуміти інтегральну динамічну характеристику реального стану індивіда чи колективу, що включає в себе сукупність елементів свідомості, сформованої під впливом військово-політичних, соціальних, економічних та інших факторів, що проявляються у їхній професійній діяльності і виступають як ступінь реалізації морально-психологічного потенціалу під час вирішення конкретних задач.

Одним із напрямків процесу укріплення морально-психологічного стану особового складу під час проведення морально-психологічної підготовки завжди був, є та буде напрямок на удосконалення професіоналізму співробітників за рахунок розвитку та використання у професійній діяльності духовних сил, які реалізуються в морально-психологічному факторі. Саме конкретний стан морально-психологічного фактору представляє собою реально існуючу духовну силу, яка здійснює безпосередній вплив на стан службово-професійної діяльності органів ДСНС України.

Одним із основних засобів формування, підтримки та відновлення високого морально-психологічного стану особового складу ДСНС України є морально-психологічна підготовка. Вона є найважливішим елементом комплексної системи виховання, навчання та підготовки співробітників. При цьому в особового складу розвиваються необхідні морально-психологічні та службово-професійні якості, здатність холоднокровно та відповідально діяти у будь-якій екстремальній ситуації, у непередбачених обставинах, протистояти негативному інформаційно-психологічному впливу.

Морально-психологічний стан особового складу залежить від впливу ряду як об'єктивних, так і суб'єктивних умов та факторів. До них слід віднести вплив на особовий склад глобального інформаційного простору; застосування потенційним супротивником пропагандистських, інформаційних та технічних елементів, сил та засобів інформаційно-психологічної боротьби (у мирний час та під час бойових дій); реальні обставини, образ життя і стан системи морального виховання і професійної підготовки особового складу тощо.

Ці обставини обумовлюють зміцнення залежності загальної функціональної готовності ДСНС України від рівня службово-професійної підготовки, етичних та морально-психологічних якостей конкретних співробітників.

Для забезпечення службово-професійної підготовки особового складу використовується службова підготовка, а для підтримки певного рівня морально-психологічної готовності особового складу повинна здійснюватися морально-психологічна підготовка.

Суть та зміст морально-психологічної підготовки – це об'єднання окремих напрямків системи морально-психологічного забезпечення у єдину навчально-виховну систему.

Таким чином, морально-психологічна підготовка, як основна складова системи морально-психологічного забезпечення, – це комплекс взаємопов'язаних на основі загальних планів заходів інформаційно-виховного, психологічного, соціально-правового, культурного та медичного характеру та заходів із захисту особового складу від негативного інформаційно-психологічного впливу навколишнього природного та антропогенного середовища, а у період війни – ворога.

Отже, морально-психологічна підготовка – це об'єднана єдиною направленістю та метою інформаційно-виховна, психологічна та психологічно-виховна складова системи морально-психологічного забезпечення діяльності органів ДСНС України, яка здійснює свої функції під час соціально-правового, культурного та інших видів забезпечення.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Іллюк О. О. Сутність і зміст морально-психологічного забезпечення дій військ [Текст] / О. О. Іллюк // Морально-психологічне забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України : навч. посіб. / В. В. Говоруха, О. О. Іллюк. – Х. : ВІ ВВ МВС України, 2002. – 279 с.
2. Щавінський Ю. В. Роль керівника у формуванні здорового морально-психологічного стану особового складу підрозділів ДСНС України / Ю. В. Щавінський // Науковий вісник. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – №1. – С. 244–252.
3. Ягупов В. В. Морально-психологічне забезпечення [Текст] : Курс лекцій / В. В. Ягупов. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2002. – 349 с.



## ПОВЕРНЕННЯ БІЙЦІВ АТО ДО ЖИТТЯ БЕЗ ВІЙНИ

Довбнюк В. В.,  
НК - Чупанова Д. О.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Іноді психологічні травми можуть бути більш небезпечні, ніж травми фізичні — вони здатні нашкочити здоров'ю і життю самих солдатів, а також тих, хто їх оточує.

Багато бійців повернуться із зони АТО з величезним багажем психологічних переживань, зміною стилю поведінки до війни, що безпосередньо пов'язано з бойовими рефлексами, які він придбав в результаті небезпечних для життя ситуацій. Що ж тоді робити? Успішна психологічна реабілітація та ресоціалізація ґрунтується на трьох основних діях - спілкуванні, прийнятті ветерана таким, яким він є і допомозі фахівця [1; 108].

Поки боєць знаходиться в зоні АТО, не розповідайте йому про свої страхи і тривоги, не плачте в трубку. Якщо у нього не буде впевненості, що вдома все добре - він не зможе ефективно виконувати бойові завдання.

Переживання в сім'ях бійців неминучі, але градус хвилювання можна знизити, обмеживши доступ до ЗМІ і захистивши себе від повідомлень «все пропало». Є зв'язок з вашим сином/чоловіком/братом — з ним все добре.

Найскладніше у поточній ситуації матерям військових. Багато хто з них часто опиняється на межі відчаю. Для них вкрай важливо, щоби поруч була присутня людина, яка морально сильніша і здатна контролювати емоції. Дайте їм зрозуміти, що поруч є хтось, хто може підтримати і допомогти.

Приготуйтеся, що боєць, який повернувся із зони бойових дій, - це вже інша людина, яка отримала унікальний досвід. Його потрібно прийняти разом з новими поглядами, знайомствами, проблемами, страхами і, можливо, проявами агресії. Повернення до мирного життя може затягнутися, але без любові, турботи, тепла і найголовніше - прийняття сім'ї воно стане практично неможливим.

Людина, що пройшла війну, стала набагато більш сильнішою, мудрішою і досвідченішою. Він повернувся. Живий. Повернувся саме до вас. Все інше - труднощі, які можна пережити, якщо ви націлені на те, щоб прожити з людиною щасливе життя.

Не відгороджуйтеся. В іншому випадку боєць залишається сам на сам зі своїми спогадами, які часом є небезпечними для психічного здоров'я. Це призводить до внутрішнього конфлікту, який буде поступово посилюватися. У підсумку виходів з нього може виявитися багато і всі вони будуть деструктивні для особистості і соціуму.

Слухайте його. Це важливо. Боєць повинен зрозуміти, що поруч з ним його рідна людина, яка прийме його будь-яким. Він повинен зрозуміти, що він потрібен. Багато хлопців закриваються в собі, якщо бачать, що дружина відкидає його новий досвід і каже, що не хоче чути про вбивства і кров. Але він-то цього не може забути, а поділитися йому більше нема з ким. Відсутність цієї можливості може спровокувати серйозні проблеми з психікою. Дім повинен стати для нього місцем, де можна розслабитися і розкритися [2; 76].

Забороніть собі ображатися. Не можна не будувати здогади. Не можна ставити себе в роль жертви. Людина була в ситуації, де все по-справжньому.

Щоб чоловік швидше адаптувався, його потрібно залучати у повсякденне життя. Він повинен розуміти, що він потрібен тут і не є тягарем. Якщо немає різко агресивних форм поведінки, не можна відгороджувати дітей від батька. Дитина - це додаткова ниточка, яка прив'язує бійця до реального життя. Діти розуміють більше, ніж вам здається. Їхня участь і співпереживання може стати для людини рятівними.

Якщо людині починають снитися кошмари - зверніться до психотерапевта або психолога. Вони допоможуть створити комфортні умови, які сприятимуть усвідомленню безпеки. Приклад: боєць повернувся додому без видимих фізичних ушкоджень. Однак, коли дружина вимикала світло і вони лягали спати, йому здавалося, що поруч сепаратист, який може його задушити. Він починав захищатися. Ситуацію врятувала порада психолога залишати включеним нічник. Людина прокидається від кошмару, дивиться по сторонах, бачить, що вона удома, життя нічого не загрожує, жодних сепаратистів немає - поруч кохана дружина.

Усвідомлення того, що поруч кохана дружина змінює розуміння того, що поруч бажана дружина. Нерідко учасники бойових дій кажуть, що пропадає сексуальний потяг і з'являється агресивний настрій. З цим можна впоратися, якщо підходити до чоловіка з боку, супроводжуючи це голосом. Ласкаво погладжуйте спину і плечі, ніжно обіймайте. Його потрібно поступово привчати, що вся небезпека минула і удару в спину не буде.

Якщо чоловік не виносить фізичних контактів в принципі - приготуйтеся до того, що потрібно поступово, день за днем, можливо - тиждень за тижнем, налагоджувати контакт. Він має відтанути. Згадайте, як годували в парку білочок. Ви протягуєте їй руку з горіхами і чекаєте, поки вона не зрозуміє, що ситуація безпечна і ви бажаєте їй добра - хочете погодувати її саме зі своєї руки. З людиною механізм той самий.

Чоловіку потрібно дати зрозуміти, що він може прийти до вас у будь-який момент. Ось ваша рука, ви поруч і будете чекати стільки, скільки потрібно, щоб він зміг протягнути свою руку у відповідь [3; 28].

Буває, що людина, яка повернулася із зони бойових дій, довго мовчить, але в якийсь момент зривається і починає трошити все навколо. У таких ситуаціях потрібно максимально намагатися прибрати всі колючо-різучі предмети, щоб вони не потрапили під руку, обмежити перебування людини на кухні. Постаратися зацікавити її більшу частину часу знаходитися в інших приміщеннях.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Вдовиченко, Галина. Маріупольський процес: роман / Галина Вдовиченко; передм. В. Лиса. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 288 с.
2. Гук Наталія. Євромайдан. Звичайні герої. – К.: Брайт СТАР паблішинг, 2015, - 144 с.
3. Сурженко, Маргарита. АТО. Історії зі Сходу на Захід. - Брустурів: Дискурс, 2014. – 84 с.

### ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ ПРАВООХОРОНЦЯ

Захаренко Л. М., к. психол. н.,  
Національна академія внутрішніх справ України

Довіра відіграє надзвичайно важливу роль для ефективної взаємодії людини із навколишнім середовищем, встановлення міжособистісних стосунків. Науковці вважають, що довіра є проявом афіліативної потреби особистості (Кравченко В.Ю., 2009), засобом гармонізації відносин людини одночасно зі світом і з самим собою (Василець Н.М., 2014), складовою віри у релігійному досвіді особистості (Цукур О.Г., 2014) тощо.

Загальновідомо, що афіліація (від англ. *affiliation* – з'єднання, зв'язок) – потреба у спілкуванні, в емоційному контакті, дружбі, любові. Науковець Кузнецова І.В. (1999), розглядаючи потребу людини в емоційно-довірливому спілкуванні (афіліації), виділяє дві тенденції: надію на афіліацію (взаєморозуміння при спілкуванні) і страх неприйняття (страх формальності спілкування).

Згідно з поглядами Кравченко В.Ю. (2009) здатність людини апріорі наділяти явища та об'єкти оточуючого світу, інших людей, їх майбутні дії, як і власні, ознаками безпеки (надійності) і значущості (цінності) є психологічною основою довіри. Запропонована дослідницею структура довіри включає базову довіру, яка формується у ранньому дитинстві, та такі її сутнісні ознаки:

- соціально-психологічні функції (пізнавальна, інтерактивна, адаптаційна, інтегративна, орієнтувальна, регулятивна, комунікативна, розвиваюча, самовираження і самовдосконалення, креативна, прогностична, аксіологічна, афективна, виховна), що інтегруються в особистісні установки;
- умови виникнення (безпека (надійність) і значущість (цінність));
- формально-динамічні характеристики (вибірковість, парціальність, міра довіри).

Міра довіри до інших пов'язана з мірою довіри до себе як складовою життєстійкості особистості (Кравченко В.Ю., 2009, 2015). Згідно з поглядами Єрмакової Н.О. (2008) довіра до себе характеризується за такими критеріями як самоприйняття, самоцінність, самоприхильність та проходить рівні становлення (низький дезінтегрований, середній неузгоджений, високий узгоджений).

Основу довірливих відносин, на погляд Кравченко В.Ю. (2009), складають уявлення про конгруентність (відповідність, симетричність) психологічних позицій партнерів один до одного: позитивне ставлення, взаємність, позитивне сприйняття, значущість. Симетричність міжособистісних стосунків визначається за співвідношенням («психологічним балансом» за Кравченком В.Ю.) феноменів «довіра до інших» і «довіра до себе». Це проявляється у таких формах міжособистісного спілкування: «діалог» як довіра до інших, «квазидіалог» як довіра до себе. Міра довіри до інших впливає на рівень прояву афіліативної потреби особистості: зменшення довіри до інших зумовлює зниження афіліативної потреби особистості. Це призводить до зміни форми спілкування між партнерами, а саме: діалог, що передбачає взаєморозуміння, і проявляється у кооперації, співробітництві, компромісі, консенсусі, переростає у квазидіалог, який реалізується через гру, суперництво, конфронтацію, маніпуляцію, конкуренцію, та призводить до недовіри, нерозуміння опонента.

Основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції є рівень довіри населення. За результатами загальнонаціонального опитування населення України, проведеним Фондом «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва та Центром Разумкова у травні 2016 року, Національній поліції України повністю довіряють 5,6% громадян, переважно довіряють – 34,1%, зовсім і переважно не довіряють – 19,5% і 24,7%. Недовіра до Національної поліції України переважає над довірою лише на 4,5% [3].

Дослідження особливостей довіри до працівників ОВС здійснила Василець Н.М. [1], за результатами якого побудувала трикомпонентну структурно-функціональну модель соціально-психологічних чинників відносин довіри громадян до працівників органів внутрішніх справ. Згідно з висновками дослідниці довіра громадян до працівників органів внутрішніх справ є «соціально-психологічним феноменом, який створюється, виявляється і динамічно змінюється в інтеріндивідному просторі як спільні психологічні суб'єкт-суб'єктні

відносини, що здійснюють функцію взаємозв'язку між суб'єктами взаємодії» [1, с. 520]. У взаємодії громадян з працівниками органів внутрішніх справ переважають три типи довіри:

- 1) найбільш поширений «негативно спрямований» тип, що уособлює негативну оцінку громадянами професійно-особистісних якостей працівників ОВС;
- 2) «експектаційний» тип, що формується на основі очікувань позитивних особистісних та професійних якостей в ідеальному образі працівника ОВС;
- 3) найменш поширений «ціннісно-орієнтований тип довіри громадян, що формується на основі пріоритетів їх життєвих цінностей. [1, с. 187].

Василець Н.М. стверджує, що працівники органів внутрішніх справ належать до кола невизначеної довіри (є представниками тієї верстви населення, до якої більшість громадян не визначилась з довірою). На її погляд, критеріями довіри громадян до працівників органів внутрішніх справ є *показники емоційної та зовнішньої привабливості* (найважливіші критерії), а також *моральні характеристики особистості* (щирість, справедливість, чесність, ввічливість, принциповість), *рівень інтелекту, освіченість, авторитетність, комунікабельність*.

Таким чином, у професійному спілкуванні з громадянами правоохоронцю слід враховувати наступне:

- 1) довіра має подвійний характер (одночасно як передумова і як наслідок співпраці);
- 2) довіра населення до працівників органів внутрішніх справ характеризується такими особливостями:
  - «відставання» довіри в часі (це оцінка «вчорашньої» роботи);
  - «інерційність» довіри (невідповідність між реальними подіями та очікуваннями, що, однак, не змінюють стереотипні уявлення);
  - стійкість, «узвичаєність» довіри (здатність сформованого у суспільстві рівня довіри залишатися без змін тривалий час);
  - «авансованість» довіри (приписування громадянами більшого рівня довіри у розрахунок на якісне та своєчасне вирішення їхніх питань);
  - «дієвість» довіри (змушує людину діяти в умовах невизначеності);
- 3) найважливішими критеріями довіри громадян до працівників органів внутрішніх справ є показники емоційної та зовнішньої привабливості правоохоронця;
- 4) на відносини довіри громадян до працівників ОВС впливають такі фактори: досвід взаємодії громадян з правоохоронцями; особистісні характеристики правоохоронцями; негативне ставлення громадян до правоохоронців; якість життя і цінності громадян.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Василець Н.М. Соціально-психологічні чинники довіри громадян до працівників органів внутрішніх справ України : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи // Наталія Михайлівна Василець ; Нац. Академія пед. наук, Інс-т психології ім. Г.С. Костюка. – К., 2016. – 523 с.
2. [Ильин Е.П.](#) Психология доверия / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2013. – 288 с.
3. Соцопитування: за рік поліція різко наростила довіру. Лідери недовіри – прокуратура й суди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novynarnia.com/2016/05/25/sotsopituvannya-za-rik-politsiya-rizko-narostila-doviru-lideri-nedoviri-prokuratura-y-sudi/>

### ЗМІНА ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНІЙ СИТУАЦІЇ

Захматова А. В.,

НК – Косяк С. М., к. і. н.,

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Людство початку ХХІ ст., потерпає від великої кількості катастроф, стихійних лих, епідемій, терористичних актів та інших надзвичайних ситуацій. Саме тому, значення та важливість психології екстремальних ситуацій у сучасному світі неухильно зростає, адже людина так чи інакше психологічно залучається до надзвичайної ситуації: або як її ініціатор, або як жертва, або як очевидець.

Основні підходи до розуміння сутності переживання травматичної події окреслили в своїх працях М.С. Корольчук [1] та Є.В П'ятницька [2]. Поведінці людей у надзвичайних ситуаціях, особливостям мислення, переживань в стресових ситуаціях присвячені роботи В.І. Розова [3] та Б.А. Смірнова і О.В. Долгополової [4].

Перш ніж перейти до аналізу змін психологічного стану людини в надзвичайних, екстремальних ситуаціях слід дати визначення основних понять, якими будемо оперувати. Отже, екстремальна ситуація – це сукупність умов і обставин, що виходять за рамки звичайних, які ускладнюють, чи роблять неможливою життєдіяльність індивіда, або соціальної групи та вимагають для захисту життя і здоров'я людини напруги всіх фізичних і духовних сил. Надзвичайна ситуація – це обстановка на певній території,

що склалася в результаті небезпечного природного явища, катастрофи, стихійного лиха, яка може спричинити, або призвела до людських жертв, завдала шкоди здоров'ю людей, довкіллю, порушила умови життєдіяльності спільноти. Слід зазначити, що екстремальна і надзвичайна ситуації застосовуються як синонімічні поняття.

Отже, опинившись в екстремальній ситуації, індивіди проходять в своїх психологічних станах кілька етапів. Спочатку виникає гострий емоційний шок, для якого характерна загальна психологічна напруга з переважанням почуття відчаю та страху і загостренням сприйняття.

Потім настає психофізіологічна демобілізація, суттєве погіршення самопочуття та психоемоційного стану з наростанням розгубленості, паніки, зниженням моральних норм поведінки, ефективності діяльності та мотивації до неї, як правило, з проявом депресивних тенденцій. На цьому етапі ступінь психогенних порушень залежить від інтенсивності, раптовості виникнення та тривалості надзвичайної ситуації, а також від психоемоційних особливостей постраждалих.

На наступному етапі у людини, що пережила екстремальний стрес, відбувається складна емоційна та когнітивна обробка ситуації, оцінка власних переживань та відчуттів. Актуальності набувають, травмуючі психіку, фактори, пов'язані зі зміною життєвих стереотипів. Їхньою особливістю стає прояв вираженої тривожної напруги, страху, різних вегетативних дисфункцій, що згодом породжують психосоматичні порушення.

Слід зазначити, що саме психологія екстремальних ситуацій покликана не лише вивчати особливості психічного функціонування в кризовій ситуації, а й надавати психологічну допомогу постраждалим. Така допомога необхідна для запобігання порушень поведінки та профілактики психосоматичних розладів у подальшому. Вона передбачає, перш за все, нормалізацію психічного стану з нівелюванням негативних переживань, які чинять руйнівний вплив на психічні та соматичні функції людини. Основним завданням психологічної допомоги постраждалим є актуалізація адаптивних і компенсаторних ресурсів особистості, мобілізація її психологічного потенціалу для подолання негативних наслідків дії надзвичайної ситуації.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: навч. псіб. / М.С. Корольчук. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 580 с.
2. Пятницкая Е.В. Психология травматического стресса / Е.В. Пятницкая. – Н.: Балашов, 2007. – 140 с.
3. Розов В.И. Психология экстремальных ситуаций: адаптивность к стрессу и психологическое обеспечение: научно-практическое пособие В.И. Розов. – К.: КНТ; Саммит-Книга, 2012. – 480 с.
4. Смирнов Б.А. Долгополова Е.В. Психологическая деятельность в экстремальных ситуациях / Е.В. Долгополова, Б.А. Смирнов. – Х.: Гуманитарный центр, 2007. – 276 с.

#### ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛІДЕРСТВА У КУРСАНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

*Іванюк Р. О.,  
НК – Фомич М. В., к. психол. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

У сучасному суспільстві інтерес до проблематики лідерства істотно зростає. Це обумовлено тим, що проблема лідерства є провідною у багатьох галузях та видах діяльності. Адже для досягнення ефективної діяльності потрібно забезпечити виконання всіх функцій управління. Лідерство – той вид діяльності, який пронизує всю систему управління. Ефективне виконання поставлених задач, планування подальшої роботи, її контроль та безліч іншого – неможливо без ефективного керівництва, яке приймає на себе відповідальність за відповідні дії. Майже усі особи, які займають керівні посади, досягли цього завдяки низці чинників: лідерським якостям, оточенню, досвіду, здібностям тощо.

Лідера можна визначити як особистість, здатну об'єднати людей заради досягнення якої-небудь мети. На думку М.О. Іванової [2], лідер – це особа, яка має, розвиває та удосконалює різні навички роботи з людьми (робота в колективі, спілкування, вміння знаходити компроміс, розуміти індивідуальні особливості інших людей, ефективно реагування на проблеми, які виникли); вдало оперує ораторським мистецтвом; рішуча, що є досить важливою рисою, особливо враховуючи специфіку діяльності працівників ДСНС; володіє організаційними здібностями.

Він може бути призначений офіційно, а може і не займати ніякого офіційного положення, але фактично керувати колективом через свої здібності. Дослідження показують, що знання й здібності лідера оцінюються людьми завжди вище, ніж відповідні якості решти членів групи. Лідерові властиві такі психологічні якості: упевненість в собі, гострий і гнучкий розум, компетентність як досконале знання своєї справи, сильна воля [3]. Проте, аналіз реальних груп показав, що деколи лідером стає людина без вищеперерахованих якостей. З іншого боку, людина може мати ці якості, але не бути лідером. Дане положення лягло в основу ситуативної теорії

лідерства, згідно з якою лідером стає та людина, яка при виникненні в групі якої-небудь ситуації має якості, властивості, здібності, досвід, необхідні для оптимального вирішення цієї ситуації [2].

Неможливо ефективно виконувати роботу та мріяти про бездоганний результат не маючи задатків лідера та не маючи бажання досягти високих результатів у своїй роботі. Інтерес до проблеми лідерства в нашій країні зараз великий. І це природньо, тому що від дій лідерів, адміністраторів, керівників, залежить управління різними соціальними структурами від різного роду груп, колективів підприємств, підрозділів ДСНС до держави в цілому.

Період навчання у ВНЗ ДСНС України – це період юності, період відкриття власного «Я», період складних пошуків та рішень, період самоідентифікації. Його пов'язують з віком обов'язкової участі людини в суспільному житті. Курсанти вчать приймати на себе відповідальність, вирішувати завдання особистісного розвитку, орієнтуватися в людських якостях і суспільному оточенні.

Відбувається переживання особистої цінності, готовності до змін в своєму житті та прагнення реалізації своїх зусиль. Це вік, коли ти готовий до цілісного, правдивого, реалістичного відношення до факту свого особистісного існування. З'являється прагнення до лідерства, загострюється потреба у самоствердженні, визнанні.

У людини в цьому віці існує велика потреба, необхідність в інтегруванні різних проявів лідерських якостей. Юнацький вік – сенситивний, особливо чуттєвий до змісту відношень з людьми. Життя сповнюється безліччю різного роду відносинами, які засновані на явному або таємному підкоренні людини людиною.

Відомий психолог О.Г. Асмолов вважає, що в цей період з'являється питання, про мету свого існування, про те, до чого ти ідеш і до чого спрямовані твої зусилля [1]. Дуже близько сприймаються в юнацькому віці погляди Е. Фромма про сенс життя, про свободу існування. Людина може бути сама собою тільки в співвідношенні з тим, що вона про себе думає. Але думки інших про неї, теж стають вагомими в цей віковий період. Прагнення спілкуватись мовою правди не завжди реалізується в соціальному оточенні. Юнак шукає силу для розвитку лідерських якостей, для розуміння особистої цілісності.

Образ «лідера», що формується в період курсантських років, прагнення до незалежного існування та специфіка навчання порушують безліч проблем та протиріч в процесі взаємодії «особистість-оточення».

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Асмолов А.Г. Психология личности: культурно-историческое понимание развития человека / А.Г. Асмолов. – М. : Смысл, 2007. – 528 с.
2. Иванова М.О. Навички ефективного лідерства / М.О. Иванова // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. праць. – Вип. 32-33. – Харків: НТУ «ХПІ», 2013. – С. 271-276.
3. Кокун О.М. Чинники розвитку лідерських якостей курсантів / О.М. Кокун // Проблеми екстремальної та кризової психології, 2013. – Вип. 14. – С. 147-153.

### ОСНОВНІ ПСИХІЧНІ СТАНИ ТА РЕАКЦІЇ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ПЕРСОНАЛУ ДСНС УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ФАКТОРІВ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Качур А. А.,  
НК – Мохнар Л. І., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Екстремальний характер професійної діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів ДСНС України, які безпосередньо беруть участь у ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природнього або соціально-політичного характеру, зумовлює високий рівень ризику виникнення у них нервово – психічних розладів, психічних дезадаптацій і стресових станів. Такі негативні впливи нерідко стають причиною зривів у професійній діяльності, знижують працездатність, провокують міжособистісні конфлікти, призводять до порушень дисципліни, зловживання алкоголем, інших негативних явищ, що у результаті призводить до зниження успішності професійної діяльності пожежних-рятувальників в цілому.

Вивчення різноманітних симптомів показало, що психічний і фізичний стан окремих працівників у ході проведення складних службових дій в умовах підвищеного ризику для життя може бути надзвичайно пригніченим. До цих станів відносяться:

1. Стан тривоги. Загальне почуття тривоги, що відчуває рятувальник в екстремальній ситуації, характеризується втомою і почуттям напруги всього організму. Такий стан не зникає навіть після сну або відпочинку і призводить до того, що людина не може ні на чому зосередитися. Працівник, якому вдалося заснути, часто прокидається від страху, від жаків нічних кошмарів, пов'язаних із тим, що він випробував в екстремальній ситуації. Деяких починають переслідувати думки про смерть, страх, що вони не впораються з завданням, що їхні товариші побачать їхній страх. Якщо таке почуття зберігається достатньо довго, розвивається стан фобії, тобто почуття стійкого страху, який із чим-небудь асоціюється.

2. Випадки бойової втоми. Працівники, які страждають від простої втоми, вкрай виснажені фізично і психічно, їхні біологічні системи відмовляють після певного періоду гіперактивності, коли фізичні можливості знаходяться в такому стані, що дозволяє справитися з небезпекою. Фізичне виснаження організму призводить до порушення розумової діяльності. Починає виявлятися тенденція до самотності, працівники стають занадто дратівливими. Вони втрачають інтерес до спілкування зі своїми товаришами, намагаються уникнути будь-яких видів діяльності, пов'язаних із витратою навіть незначних фізичних зусиль. Такі працівники схильні до емоційних криз, істерії або до приступів надзвичайно сильного страху або жаху. Все це може супроводжуватися крайньою сприйнятливістю до звукових подразників, підвищеною спітнілістю, посиленням серцебиття, посинінням кінцівок.

3. Випадки бойового шоку. «Бойовий шок» – емоційна реакція, що виникає через кілька годин або днів інтенсивних дій персоналу ДСНС України у надзвичайних ситуаціях, викликаних соціальними явищами криміногенного характеру або введенням режиму військового часу.

4. Асоціальна поведінка. Екстремальні ситуації службової діяльності можуть мати такий глибокий вплив, що зміниться сама натура людини. З такого стану рятувальника дуже складно вивести. Цей стан припускає стійкі нав'язливі ідеї, коли людина фіксує свою увагу на якихось конкретних діях або об'єктах. Все це супроводжується дратівливістю, запальністю, почуттям пригніченості, занепокоєння і сприймається як загроза особистій безпеці.

5. Стан помутніння свідомості. Персонал ДСНС України, що страждає від психічного і фізичного виснаження, може швидко переходити до такого стану, коли порушується нормальне функціонування мозку (це звичайно виявляється у вигляді відходження від реальності, втрати орієнтації у часі і просторі). Часто такі стани супроводжуються втратою пам'яті, що може викликати шизофренічний стан дисоціації (тобто своєрідний відхід у себе), розвиток маніакально-депресивних психозів, при яких можливі різкі зміни настрою і фізичної активності.

6. Конверсійна істерія. Це психічне захворювання – одне з найважчих і сильних проявів наслідків екстремальної ситуації. Конверсійна істерія може викликати травматичні наслідки або відбуватися в посттравматичний період (тобто вона може виникнути після того, як працівник одержав травму або каліцтво). Конверсійна істерія викликає великі або часткові розлади психіки. Великі розлади психіки можуть виявлятися, зокрема, у реакції втечі, тобто при втраті орієнтування у просторі, коли людина не в змозі зрозуміти, що їй робити. Нерідко такий стан супроводжується безцільним ходінням у ризиконебезпечній зоні, при цьому людина залишається цілком байдужою до можливої небезпеки [1].

Психічні реакції персоналу ДСНС України, викликані різними факторами службової діяльності, можуть носити як позитивний, так і негативний характер, тобто можуть або поліпшувати психологічну діяльність та мобілізувати резерви працівників, або руйнувати та утруднювати прояв сформованих якостей, навичок та умінь.

Існує велика кількість психологічних засобів відновлення організму після екстремальної ситуації, таких як м'язова терапія, нав'язаний сон зі збереженням словесного контакту, культуротерапія й арттерапія, аутогенне тренування та тренінги, психологічне інформування про можливі негативні наслідки службової діяльності, консультування працівників з питань, що виникли у зв'язку з пережитими психологічними труднощами, використання спеціалізованих психологічних методів, спрямованих на прискорення відновлювальних процесів (психофізичний тренінг, тренінг саморегулювання, групи інтенсивного спілкування, релаксація).

Психологічна робота допомагає працівникам відновлювати та підтримувати психічні стани, які необхідні для ефективного виконання службових завдань. Подібна психологічна допомога необхідна для запобігання порушень поведінки та профілактики психосоматичних розладів. Вона припускає нормалізацію психічного стану з нівелюванням негативних переживань рятувальників. Основним завданням психологічної допомоги є актуалізація адаптивних та компенсаторних ресурсів особистості, мобілізація психологічного потенціалу для подолання негативних наслідків надзвичайних обставин. Наслідком ефективної психологічної допомоги постраждалим є оптимізація психічного стану і поведінки людини в екстремальних ситуаціях.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. О.В.Тімченка – Х.: УЦЗУ, 2007. – 502 с.

## НОВІ НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Кир'ян Т. І., к. пед. н., доцент,  
Черкаська медична академія

Поняття навчальних технологій широко обговорюється в сучасній педагогічній літературі, що пов'язано з практикою освіти, де орієнтація на впровадження цих технологій стає панівною. Говорячи про навчальні технології, будемо виходити з визначення В. П. Андрущенка, згідно з яким «поняття «навчальних технологій» охоплює систему методів, з допомогою яких здійснюється процес навчання й засвоєння знань з урахуванням взаємодії технічних і людських ресурсів» [1, с.8]. Застосування тих чи інших навчальних технологій – показник розвитку освіти. Це положення цілком стосується сучасної вищої медичної освіти України. Нові навчальні технології значною мірою характеризують певний етап у розвитку освіти. І зараз ми можемо спостерігати поєднання в медичних ВНЗ України новітніх і традиційних технологій залежно від цілей і змісту навчання, від наявності відповідних засобів. Тому при дослідженні розвитку вищої медичної освіти в Україні варто робити предметом аналізу тенденції до змін у застосуванні навчальних технологій.

У сучасній педагогіці вищої медичної освіти досить часто порівнюються традиційні пояснювально-ілюстративні технології та інноваційні технології XXI століття. Пояснювально-ілюстративні технології були характерні для радянської вищої школи. Вони мають свої переваги, певною мірою застосовуються й зараз, але в цілому вже не відповідають новітнім освітнім вимогам. Інноваційними освітніми технологіями XXI століття можна вважати такі, які орієнтовані на пробудження активності у студентів, а також які використовують новітні інформаційні технічні засоби.

Специфікою медичної освіти є широке застосування технологій, що моделюють майбутню професійну діяльність студентів. Зокрема, йдеться про використання клінічно-ситуаційних завдань, які, за словами Е. В. Пітули, моделюють ситуації, подібні до тих, з якими стикаються медичні працівники [2, с.26]. Інший спосіб моделювання професійної діяльності – «ділові ігри». Ділова гра є вищою формою інтерактивного навчання. Вона є надзвичайно ефективною саме в умовах медичної освіти. Ділова гра – це не що інше, як імітація професійної діяльності, принципом якої є максимально наближена до реальної зовнішня обстановка. У діловій грі відтворюються типові, узагальнені ситуації, які виникають у медичних закладах, зокрема, ситуації взаємодії медичного персоналу між собою і з пацієнтами. Це дає змогу студентам побачити себе в різних професійних ролях і ситуаціях. Студенти набувають навички професійного мислення, уміння нести відповідальність за свої дії, передбачати наслідки правильних або помилкових дій і рішень.

Новітні освітні технології в вищій медичній освіті України також включають організацію самостійної роботи студентів. Самостійна робота стає одним з основних способів формування фахівця як активної, творчої особистості здатної до самостійного набуття знань, до розвитку власних здібностей, до вміння використовувати власний і чужий досвід. Самостійна робота студентів-медиків має включати роботу з літературою, реферування, анування корисних джерел, підготовку до доповіді, пошук інформації в Інтернеті, створення тематичних сторінок, діалог в соціальних мережах.

Ще одним специфічним напрямом впровадження новітніх навчальних технологій до вищої медичної освіти України стала останнім часом орієнтація на принципи й методику доказової медицини. Формою організації навчального процесу згідно з принципами доказової медицини є запровадження спецкурсів, які складаються з проблемно-орієнтованих практичних занять і доповнюють загальні курси медичних дисциплін. Проблемно-орієнтоване навчання виробляє у студентів здатність творчо мислити, критично оцінювати рівень валідності та доказовості одержаної інформації, визначати для себе шляхи застосування цінної інформації за конкретних обставин клінічної практики.

Надзвичайно важливою стороною сучасного освітнього процесу в медичних ВНЗ є впровадження новітніх інформаційних технологій. Змістом навчання стає формування вміння користуватись різними, насамперед, електронними базами даних, що містять біомедичну інформацію. Майбутній медик має бути готовий до систематичного збору даних для планування та надання медичної допомоги, а можливо, і для наукових досліджень. Особливою проблемою є здатність сформулювати пошукові запити, здатність знайти та оцінити певну інформацію, обирати інформацію з міжнародної професійної літератури.

Висновки. Процес реформування вищої медичної освіти в Україні містить впровадження новітніх навчальних технологій. У цьому процесі можна виділити такі напрями як впровадження клінічно-ситуаційних завдань та ділових ігор, інформаційні та комунікаційні технології, проблемно-орієнтоване навчання, організація самостійної роботи студентів, технології, які орієнтуються на принципи й методику доказової медицини.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Вища освіта у пост-Болонському просторі: спроба прогностичного аналізу // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. № 11. Соціологія Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: зб. наук. пр. / В. П. Андрущенко. – К. : НПУ, 2007. – Вип. 5, ч. 1. – С. 3-13.
2. Пітула Г. В. Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес підготовки молодших спеціалістів / Г. В. Пітула // Вісник Вищої медичної освіти. – Львів, 2007. – №1. – С.25-28.

## ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ У КУРСАНТІВ ВНЗ ДСНС УКРАЇНИ

Кобець В. В.,  
НК –Дулгерова О. М., к. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Забезпечення ефективного управління підрозділом цивільного захисту, який виконує завдання з цивільного захисту – нагальна проблема на сучасному етапі розвитку Державної служби з надзвичайних ситуацій України. Співробітнику органів і підрозділів служби цивільного захисту для її подолання необхідно мати уміння кваліфікованого фахівця, організатора та керівника. Саме тому, особливої актуальності набуває це в сучасних умовах переходу до ринкової економіки, коли гостро постає потреба в активних, ініціативних особистостях, які здатні організувати себе та інших. Таким чином, на перший план висувається проблема підготовки конкурентоздатної особистості, яка має необхідні знання та вміння, стиль мислення і поведінки керівника.

Структура організаторської діяльності персоналу ДСНС України відображає сукупність таких елементів, як організація своєї діяльності (самоорганізація); організація служби підлеглих (розподіл доручень, визначення завдань і повноважень виконавців, організація виконавчої дисципліни та відповідальності за доручену справу); організація взаємодії з іншими підрозділами ДСНС України, та різними відомствами.

Практика свідчить, що діяльність співробітників ДСНС України як керівників підрозділів значно відрізняється від діяльності їх колег з інших структур. Перш за все, це зумовлене специфікою служби та її складністю. Адже начальник органу і підрозділу ДСНС України, крім реалізації управлінських функцій, загальних для будь-якого керівника, повинен здійснювати керівництво підпорядкованою службою, забезпечувати виконання покладених на службу завдань щодо цивільного захисту населення від надзвичайних ситуацій, організувати розроблення дислокації оперативних підрозділів, регулювати їх діяльність та ефективну взаємодію в режимі цілодобової готовності до рятування людей та ліквідації аварій, брати участь у розробленні оперативних планів ліквідації аварій та наслідків надзвичайних ситуацій, організувати групи оперативно-технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт, керувати аварійно-рятувальними роботами під час ліквідації складних аварій та наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і т.д.

При цьому йому потрібно діяти самостійно, оперативно, у межах правового поля. До того ж, начальнику органу і підрозділу ДСНС України належить звітуватися перед вищим керівництвом, організувати взаємодію із сусідніми підрозділами, співпрацювати з органами місцевого самоврядування, місцевим населенням. Все мовлене вище вказує на важливу роль організаторських здібностей у діяльності керівника органу і підрозділу ДСНС України і підкреслює особливе значення процесу формування таких здібностей у курсантів вищого навчального закладу цього відомства.

Курсант як майбутній офіцер для формування власних організаторських здібностей повинен активно засвоювати інформацію, що стосується його професійної діяльності загалом та управлінської зокрема. Практичне застосування таких знань забезпечує їх перехід в організаторські навички та вміння. Враховуючи думку дослідників, що знання перетворюються на навички лише завдяки постійним вправам, курсанти постійно повинні працювати над собою. Організаторська навичка є результатом багаторазових і цілеспрямованих вправ. При цьому вправи мають спиратися на усвідомлення курсантом мети конкретної вправи, інакше вони не будуть ним виконуватися.

В своїй майбутній діяльності курсант повинен поповнювати свій багаж знань, розширювати світогляд, підвищувати пізнавальну активність, щоб оволодіти системою розумових операцій, виробити власний стиль і стратегію вирішення проблем. Він має отримати достатній запас планів і комбінацій, а також володіти спроможністю швидко їх застосовувати або вибирати між ними. Адже при непередбачених змінах ситуації набирає чинності така властивість розуму командира, як швидкість орієнтування, міркування і прийняття рішення.

Курсанту необхідно привчати себе знаходити неординарні шляхи вирішення проблем, які виникають перед курсантським колективом протягом навчання. За роки навчання важливо, щоб він не перетворився на безініціативного підлеглого, виконуючи певний набір ролей, характерних для виконавця (підлеглого). Адже саме через те на початку офіцерської служби більшість молодих офіцерів відчуває значні труднощі в службовій діяльності. Багато з них буває просто не готовими правильно і раціонально використовувати надану їм владу, а також взяти на себе відповідальність за інших людей (своїх підлеглих) та їх поведінку. Зважаючи на цю думку, курсант повинен намагатися самостійно засвоювати певний набір ролей, що сприяють формуванню організаторських здібностей. Йдеться про виконання обов'язків чергового навчального взводу, про несення служби в ролі старшого добового наряду, про керівництво робочою групою під час господарської години та ін.

Загалом ефективна підготовка курсантів як майбутніх керівників органів підрозділів ДСНС України залежить від доцільної діяльності суб'єктів формування їхніх організаторських здібностей.



Впровадження у цей процес комплексного підходу, а також залучення усіх можливостей вищого навчального закладу ДСНС України буде сприяти формуванню повноцінного майбутнього керівника.

*ЛІТЕРАТУРА:*

1. Алифанов С. А. Основные направления анализа лидерства // Вопросы психологии. — 1991. — № 3. — С. 90–97.
2. Баєва О. Біологічні основи влади і лідерства // Персонал. — 2006. — № 12. — С. 67.
3. Бесєдін М. О., Нагаєв В. М. Основи менеджменту: оцінно-ситуаційний підхід: Підручник (модульний варіант). — К.: ЦУЛ, 2005.
4. Управління персоналом: Навч. посібн. / М. Д. Ви-ноградський, С. В. Беляєва, А. М. Виноградська та ін. — Е.: ЦУЛ, 2006.

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ**

*Кондратьєва В. В.,  
НК - Чупанова Д. О.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

В сучасному суспільстві інтерес до проблеми особистості людини є настільки великим, що практично всі суспільні науки звертаються до цього предмету дослідження.

Оскільки суспільні відносини існують як форма діяльності і поведінки реальних, конкретних індивідів, які є носіями і суб'єктами суспільних відносин, остільки властивості, соціальні якості реальних людей, які виявляються в їх взаємодії, визначають властивості цілісної суспільної системи. Ось чому шляхи формування особистості визначають подальший розвиток суспільства. У зв'язку з цим проблема особистості набуває не тільки теоретичного, а й практичного значення. Цим пояснюється її актуальність [5; 28].

Розширення та поглиблення соціалізації людини відбувається у трьох основних сферах: діяльності, спілкуванні та самосвідомості [1; 114]. У сфері діяльності соціалізація означає включення людини в різні види соціальної діяльності та їх засвоєння, саме у діяльності людина виражає себе як суспільний індивід, проявляє особистісні смисли, виявляє самостійність, ініціативу, творчість та професіоналізм, засвоює нові види активності. У сфері спілкування соціалізація розширює коло спілкування, розвиває навички спілкування, поглиблює розуміння себе та інших людей, збагачує зміст взаємодії та сприйняття людьми одне одного. У сфері самосвідомості соціалізація означає становлення «Я-концепції» особистості, осмислення свого соціального статусу, засвоєння соціальних ролей, формування соціальної позиції, моральних цінностей [4; 11].

Соціалізація – це стадійний процес, який починається з народження людини і продовжується все життя. Стадійність означає, що одні періоди розвитку послідовно змінюються іншими. Кожен з цих періодів триває певний час, впродовж якого відбуваються якісні та кількісні зміни в процесі становлення особистості, засвоєння нею соціального досвіду [2]. Існують різні класифікації стадій соціалізації, оскільки вчені за основу беруть різні критерії. Для психоаналітичного підходу особливе значення в соціалізації індивіда має період раннього дитинства. Психоаналіз пов'язує стадії соціалізації з виявом біологічних потягів, інстинктів і підсвідомих мотивів людини [3; 47].

Одним з перших описав соціалізацію як процес, що триває все життя, американський соціолог О. Брім. Відмінність соціалізації дорослих, від соціалізації дітей, на його думку, полягає в тому, що соціалізація дорослих націлена на зміну поведінки в новій ситуації, тоді як у дітей акцент робиться на формування ціннісних орієнтацій. Крім того, дорослі, спираючись на свій соціальний досвід, здатні оцінювати норми і сприймати їх критично, у той час як діти здатні лише засвоювати їх, соціалізація дорослих орієнтована на оволодіння певними навичками, соціалізація дітей пов'язана в більшій мірі з мотивацією їхньої поведінки [4; 131].

Американський соціальний психолог Е. Еріксон розробив теорію стадій психосоціального розвитку особистості. Згідно цієї теорії, індивіду як у дитинстві, так і в зрілому віці доводиться долати складні, іноді критичні ситуації, що закономірно виникають на його життєвому шляху і мають специфічний характер на кожній стадії. Долаючи ці критичні ситуації успішно, індивід збагачується новим соціальним досвідом і переходить до наступної стадії. Якщо соціалізація на якій-небудь стадії не відбулася або вона відбулася частково, це негативно впливає на подальші стадії та соціалізацію в цілому [3; 17].

У вітчизняній психології виділяють два етапи соціалізації: первинну та вторинну. Первинна соціалізація охоплює дві стадії: 1) від народження до початку навчання в школі; 2) від початку навчання у школі до початку соціальної зрілості та вибору професії. Вторинна соціалізація – засвоєння соціальних ролей дорослою людиною у процесі праці, пізнання і спілкування [5; 75].

На всіх стадіях соціалізації особистості суспільство впливає на неї. Цей вплив здійснюється або безпосередньо, або через групу. Ті конкретні групи, в яких особистість ознайомлюється із системою норм і цінностей та які виступають своєрідними трансляторами соціального досвіду, отримали назву інститутів соціалізації. Вони характеризуються стійкою формою організації спільної діяльності, усталеним комплексом правил, принципів, норм, що її регулюють. Водночас інститути соціалізації є різновидами особливих соціальних зв'язків, що забезпечують цілісність взаємодії особистості і суспільства; заданим набором доцільно орієнтованих стандартів поведінки людини в конкретних ситуаціях [5;67].

Таким чином, соціалізація особистості займає важливе місце в житті людини, представляє собою процес формування особистості в певних соціальних умовах, процес засвоєння людиною соціального досвіду, в ході якого людина перетворює соціальний досвід власні цінності і орієнтації, вибірково вводить в свою систему поведінки ті норми і шаблони поведінки, які прийняті в суспільстві чи групі.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г. М. Социальная психология: учебник для высших учеб. заведений, 5-е изд., испр. и доп. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 365 с.
2. Варій М. Й. Психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – 2-ге вид. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 288 с.
3. Коваленко А. Б., Корнев М. Н. Соціальна психологія: Підручник для студ. вузів. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: 2006. – 400 с.
4. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-ге, виправл. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
5. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. – К.: Фенікс, 2013. – 540 с.

#### САМИСТЬ: СИМВОЛІЧНО-КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

Кретов П. В.,  
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Постановку теми й актуальність розвідки обґрунтовує семіотично-вербальний характер здійснення та функціонування ЄДСЦЗ в комунікативно-соціальній сфері. Перед тим, як перейти до проблематизації зазначених у темі понять, з'ясуємо прийняту нами їх інтерпретацію. Під *символом* ми розуміємо універсальну смислогенеративну модель, (у традиції О. Ф. Лосєва) інтерпретовану як відкрита система в сфері когнітивного та як образ або знак на феноменологічному рівні. Поняття самості інтерпретується в юнгіансько-гайдегґерівській традиції, а саме як «центр сумарної цілісності свідомого та безсвідомого психічного буття», «буття Я (самобуття), тобто таке присутнє, що може вимовити “Я”» [1, с. 926]. У контексті нашої теми концепт самості цікавить нас як джерело і суб'єкт нарації, як позначення суб'єктивності чи інтерсуб'єктивності як передумов творення дискурсу. П. Рікер у своїй роботі «Сам як інший», аналізуючи поняття «Сам» та з'ясовуючи діалектику понять ідентичного, тотожного і «самого», говорить про імперсональну дескрипцію як суттєву ознаку актуалізації та саморозгортання особистості (нарративна теорія особистої ідентичності). «Істотна відмінність, що відрізняє нарративну модель від будь-якої іншої моделі взаємозв'язку життя (нім. *zusammenhang des lebens* (В. Дільтей). Найбільш адекватним перекладом цього словосполучення видається «контекст життя» – П. К.) полягає у статусі події...» [2, с. 171]. Усвідомлюючи, що подія формує інтригу оповіді [2, с. 170], а також ставить нарратив у найширший онтологічний контекст (подія як спів-буття), можна припустити, що подія, яка піддається імперсональній дескрипції персонажа нарративу, тлумачиться, за визначенням, символічно, у межах мовної конвенціональності. Отже, суб'єкт, що комунікує, необхідно в межах нарративної ідентичності послуговується символом і символізацією у монолозі, автодіалозі, полілозі – а отже, вони мають символічний характер, оскільки процес символізації утворює смислове поле діалектичних пошуків точок перетину між ідентичністю, тотожністю та самістю. Наразі ідентичність інтерпретується як нарративна динамічна та трансфінитна, а тотожність – як сумарна, механічна, статична відповідність. Таким чином, подія в нарративі виступає як символ актуальних змін самосвідомості персонажа нарративу, актуалізації самості. І в цьому сенсі процесуальність символіки позначає діалектичний характер узгодженої неузгодженості, єдинороздільності (О. Ф. Лосєв), невірноваженої рівноваги, нехай навіть заперечення заперечення, що характеризують процес комунікації. В. Подорога принагідно до аналізу концепту події говорить про так звану лімітарну тривалість (рос. – «пороговая длительность»), що може бути виражена вербально лише символічно, тобто одночасно особистісно і безособово, завершено і незавершено (пригадаймо: символ – це знак з безкінечною кількістю інтерпретацій, модель, що може утворювати безкінечний ряд смислів). «Бути – означає продовжуватися і незавершуватися, ек-стазувати мить життя

її зупинкою», – пише філософ [3, с. 379]. Таким чином, вищезначена трансфінитність, яка обумовлюється символічним характером комунікації у процесі метаморфоз самості, виражається безособовими інфінитивами або лексемами-категоріями модальності.

Отже, незавершеність дії, тривалість нездійсненого, «те, що відбувається, збувається, не збуваючись, і триває в іншому горизонті часу (та смислів – П.К.), вислизаючи до таких масивів досвіду переживань, які ми не в змозі ані врахувати, ані зупинити, щоби пізнати» [4, с. 379]. Тому символ тут поєднує безособову самість (у термінології М. Гайдеггера – *Man-selbst*) та особистісну самість (*Ich-selbst*). Можемо стверджувати, що історія життя людини, вищезгадувані «контекст життя», персонаж, сукупність подій, які утворюють наратив, не є лінійною моделлю розвитку від точки А до точки Б, від початку до кінця; детермінація подій тут не означає послідовності (як ніколи не слід забувати про поширену логічну помилку – *post hoc ergo propter hoc*), не повторює «об'єктивну історію», навпаки, утворює складну структуру, своєрідний фрак тал, чи то фрейм (якщо скористатися відповідно поняттєвими апаратами теоретичної фізики та когнітивної лінгвістики), «хронотоп» (М. Бахтін) особистісного перманентного акту комунікації, який, за великим рахунком, і є сенсом того, що з нами відбувається.

І на завершення, в якості превентивного висновку, який не може претендувати на повне вичерпання заявленої проблематики (символічний характер самості, яка репрезентується у процесі комунікації в «безмежних межах» наративу, є мерехтливим, мінливим, таким, що не піддається фіксації, не є статичним) скажемо, що, оскільки філософська антропологія першої третини 21 ст. має на меті якомога більш повне розширення свого проблемного поля, то концепт символу та вивчення процесу і механізмів символізації може прислужитися розв'язанню означеного завдання.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Лук'янець В. С., Кравченко О. М., Озадовська Л. В. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури. – К., 2000. – 304 с.
2. Грицанов А. А. Самость / История философии: Энциклопедия. – Мн.: Интерпрессервис; Книжный Дом, 2002. – 1376 с. – С. 926.
3. Подорога В. А. Мимесис. Материалы по аналитической антропологии литературы. Т.1. Н. Гоголь, Ф. Достоевский. – М.: Культурная революция, Логос, Logos-altera, 2006. – 688 с.
4. Рікер П. Сам як інший /Пер. із фр. – Вид.2. – К.: Дух і Літера, 2002. – 458 с.

### КОНЦЕПТ ДИСКУРСУ ТА СИМВОЛІЧНИЙ ХАРАКТЕР КОМУНІКАЦІЇ

Кретова О. І.,

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Актуальність теми розвідки обґрунтовує семіотично-вербальний характер здійснення та функціонування ЄДСЦЗ в комунікативно-соціалній сфері.

Перед тим, як перейти до проблематизації зазначених у темі понять, з'ясуємо прийняту нами їх інтерпретацію.

Під *символом* ми розуміємо універсальну смислогенеративну модель (у традиції О. Ф. Лосєва), інтерпретовану як відкрита система в сфері когнітивного та як образ або знак на феноменологічному рівні. Особливо підкреслимо колосальне значення символічних функцій нашої свідомості для когнітивної діяльності, творення культурних форм, *lebenswelt*, життєсвіту людини (Е. Гусерль), оскільки емпірична дійсність і вся сфера когнітивного сприймається нами як дещо цілісне, не розкладаючись, не атомізуючись на окремі речі, явища, мисленнєві процеси, когнітивні та психо-емоційні феномени великою мірою завдяки символічній функції свідомості.

Поняття *комунікації* ми розуміємо у його найширшому значенні – як позначення процесів соціальної, міжособистісної та трансцендентальної взаємодії людини зі світом, взятих в їх знаковому аспекті, тобто «процес інформаційного обміну між двома і більше сутностями за допомогою певної семіотичної системи». Показово, що сучасна наукова література налічує понад сотню визначень цього поняття [1, с. 243].

Поняття *дискурсу* введено Мішелем Фуко в межах проекту постмодерної парадигми у філософії. Воно є фундаментальним концептом у сучасній філософській та науковій картинах світу. Інтерпретацій цього поняття є дуже багато, залежно від того, яка саме дисципліна його використовує. Спектр цих дисциплін дуже широкий – від філософії до когнітивної лінгвістики, семіотики, психології.

Найпоширенішими визначеннями дискурсу є: надфразовий взаємозв'язок (єдність слів); самоузгоджений текст; усно-розмовна форма тексту; взаємодія, інтеракція між особистостями; діалог; полілог; мовленнєва практика; група висловлювань, пов'язаних між собою за змістом; мовний твір, тобто письмова або усна даність думки; «мова у мові» (характеристика мови як знакової системи, що обумовлює глибинні структури мислення); граматично фіксований спосіб знакового закріплення соціокультурних смислів. Із семіотичної точки зору (підрозділ семіотики – прагматика, що формує

уявлення про те, як знакова система та її носій співвідносяться) дискурс є формою позиціонування людини щодо дійсності, а з іншого боку – проєкцією людської свідомості й інтелекту на дійсність.

Дискурс, таким чином, виявляється як середовище спонтанного виникнення та вільної еволюції бажань, образів, уявлень, понять, повір'їв, думок, переконань, знань, чуток. Дискурс при цьому перетворюється на дискурс влади, тобто у практику керування, контролю, маніпуляції почуттями, поведінкою, мисленням людей за допомогою тих чи інших типів мово-дій.

З урахуванням викладеного легко зрозуміти, чому мова у 20-21 ст. перетворилася на базову метафору практично всіх складних соціокультурних реалій, які досліджуються в гуманітарних науках, а також є основою та підставою опису реальності у фундаментальних точних науках і природознавстві. Він може показати засадничі підвалини філософствування, а також з аналізу мовної практики певного вченого реконструювати його світоглядну позицію.

Дискурс визначає, таким чином, основні етичні, соціально-культурні орієнтації людини. Комунікація як система репрезентації людини передбачає існування такої єдності «часо-простору», такого континууму, в якому всі події відбуваються і не відбуваються одночасно, що не в останню чергу обумовлене кореляцією між сприйманим і мисленим, перцептивною та інтелігібельною картинами світу.

Очевидним видається, що таким чином проблематизований концепт комунікації набуває статусу онтологізованого і в будь-якому дискурсивному контексті виступає інструментом і механізмом актуалізації людини, того, що лінгвісти називають статичним фреймом (Г. Скрег, У. Чейф), що відображає стан, статус модальності, а філософи – інтенціональними станами (Дж. Р. Серль).

Такі стани, як скеровані, так і нескеровані, конституують самість людини. Віра, страх, надія, бажання, кохання, ненависть, симпатія, неприязнь, сумнів, подив, задоволення, захват, смуток, тривога, гордість, розпач, каяття, відчай, провина, насолода, ворожість, люб'язність, роздратованість, збентеження, схвалення, прив'язаність, очікування, гнів, презирство, повага, обурення, намір, потреба, уява, фантазія, сором, хтивість, відраза, жах, потяг, розвага та розчарування – все це модуси наративу існування людини, своєрідна казка, яку вона розповідає собі про себе і про світ, при цьому від першої особи і поза межами дихотомії «суб'єкт – об'єкт», розповідає собою, в собі, для себе сама [2, с. 99].

І на завершення в якості превентивного висновку, який не може претендувати на повне вичерпання заявленої проблематики, скажемо, що, оскільки когнітивна лінгвістика першої третини 21 ст. має на меті якомога більш повне розширення свого проблемного поля, то концепт символу та вивчення процесу і механізмів символізації може прислужитися розв'язанню означеного завдання.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – 716 с.
2. Серль Дж. Р. Природа інтенціональних состояний / Философия, логика, язык // Пер.с англ. и нем. / Сост. и предисл. В. В. Петрова. – М.: Прогресс, 1987. – 336 с. – С. 96–127.

### ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК КЛЮЧ ДО ЄВРОПИ

Крічкер О. Ю. к. і. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Віднедавня розмови про євроінтеграцію стали невід'ємною частиною виступів на телебаченні та радіо. Український народ внутрішньо відчуває потребу єднання з Європою, і не лише територіально. Всі розуміють необхідність у ще більш тісній економічній, політичній та культурній співпраці. Проте чи можна налагодити контакт з іншими народами Європи, не знаючи при цьому жодної іноземної мови? Кажуть: «На чийм возі сидиш, того й пісню співай», а в разі інтеграції українці виступають у ролі запрошеної, а не приймаючої сторони, тож саме ми маємо оволодіти чужою мовою.

Отже, в епоху глобалізації незамінним інструментом для налагодження та підтримки контактів стають іноземні мови. Їх роль у всіх сферах життя не можна оспорити чи перебільшити. Інформатизація суспільства вимагає від сучасного спеціаліста не лише мати знання та практичні навички у обраній професійній сфері, але й використовувати величезний обсяг ресурсів, створених людством.

Для успішного оволодіння іноземними мовами має бути насамперед створено сприятливе навчальне середовище. Проте тут і починається найцікавіше, те, що і стало темою нашої наукової розвідки, власне *сприятливе* навчальне середовище. Чи можливо сприяти оволодінню іноземними мовами, віддавши більшу частину годин на її вивчення на самостійне опрацювання та обмеживши курс дисципліни одним єдиним роком? Адже саме таких змін набула програма навчання іноземним мовам у нашому вищому навчальному закладі цього року всупереч Указу Президента України №641/2015 «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні», у якому одним з пунктів виступало «сприяння

розширенню в установленому порядку викладання здобувачам вищої освіти навчальних дисциплін англійською мовою» [1].

Перед викладачами іноземної мови поставлено складну задачу: навчити професійній іноземній мові курсантів та студентів, які переважно мають рівень знань, що згідно стандартів British Council відповідає рівням Elementary та Pre-Intermediate (або A1-A2 та рідше B1 згідно шкали акредитованої європейською комісією по освіті організації ALTE (The Association of Language Testers in Europe), що не дозволило б їм навчатися у будь-якому закордонному вузі. Враховуючи це, викладачі мають виконати величезний обсяг робіт з розробки навчальних матеріалів для самостійної роботи студентів [2].

Основним завданням викладача в умовах вкрай обмеженої кількості аудиторних годин на вивчення іноземних мов стає навчити самостійної діяльності по засвоєнню іншомовного матеріалу та формуванню мовленнєвих компетенцій в області читання, письма, говоріння та аудіювання. Викладач іноземної мови повинен створити сприятливе середовище для вивчення предмету за допомогою ретельно відібраного та методично обґрунтованого навчального матеріалу.

Закласти основи для продуктивної самостійної роботи необхідно на початковому етапі, розробивши спеціальні завдання на закріплення та поглиблення знання матеріалу, вивченого під час аудиторних занять. Необхідно, перш за все, створити загальну мовленнєву базу, що включатиме граматику та загальноповсякденну лексику, тобто «стартовий капітал», який допоможе їм надалі рухатися вперед, самостійно поглиблювати знання, за необхідності звертаючись до викладача. Необхідно також вчити курсантів та студентів працювати з довідковими матеріалами. Особливо підкреслимо необхідність навчити їх правильно користуватися електронними словниками, оскільки це один з факторів оволодіння мовою, який може стати їм у нагоді у подальшій професійній діяльності.

Таким чином, підготовка майбутнього спеціаліста до самостійної навчальної діяльності, та формування готовності продовжити вивчення іноземних мов – одна з найважливіших цілей навчання іноземним мовам у немовних вузах.

Сподіваємося також, що прийняття Черкаського інституту пожежної безпеки до Європейської асоціації навчальних закладів пожежних служб сприятиме підвищенню інтересу курсантів та студентів до вивчення іноземних мов та відкриватиме їм в подальшому широкі перспективи у співпраці та працевлаштуванні у міжнародних компаніях.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України №641/2015 — Офіційне інтернет-представництво Президента України. Електронний ресурс]. URL:<http://www.president.gov.ua/documents/6412015-19560>.
2. Уровни владения английским языком. [Електронний ресурс]. URL:<https://english4real.com/levels.html>

### МЕТОДЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ ОБУЧАЮЩИХСЯ К ЛИКВИДАЦИИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ

Лебадина М. Д.,

НР - Чиж Л. В.,

Университет гражданской защиты МЧС Беларуси

В ходе подготовки к выполнению аварийно-спасательных работ в очаге ликвидации чрезвычайных ситуаций (ЧС) и комплексных учений проводится специальная работа по психологическому обеспечению обучающихся, как будущего личного состава подразделений. Содержанием психологической подготовки во всех ее видах является выработка активной реакции обучающихся на реальную обстановку.

Формирование боевого активного психологического состояния, выработка четкой внутренней установки на выполнение конкретной задачи, подготовка к определенному действию по ликвидации ЧС предполагает целевая психологическая подготовка. Осуществляется она путем повышения функциональной активности психики обучающихся и улучшения работоспособности до начала активных действий по ликвидации ЧС. Целевая психологическая подготовка проводится в комплексе с тактико-специальной подготовкой личного состава. Объектом воздействия являются не только различные стороны сознания человека, но и психология коллектива спасательного формирования: формируется активное коллективное мнение; боевое настроение; укрепляется структура коллектива. [1,2]

Высокая профессиональная активность и психологическая устойчивость личного состава применительно к реальным ЧС, практическое и теоретическое ознакомление с конкретными опасными явлениями и поражающими факторами, возникающими в очагах ЧС, достигается специальной психологической подготовкой. Многие задачи специальной психологической подготовки должны решаться в процессе тактико-специальных и комплексных учений с практическим использованием специальных технических и защитных средств, средств фантомно-модульного комплекса в условиях

максимально приближенных к обстановке реальной ЧС. Объектом подготовки являются не только навыки по осуществлению управления личным составом, но и оценка обстановки, принятие решений, речевая активность, способность держать под умственным наблюдением весь комплекс проблем, отражающих динамику спасательных мероприятий в ходе ликвидации ЧС, перспективы и всестороннее обеспечение аварийно-спасательных работ.[3]

Методами психологической подготовки являются:

- для достижения психической напряженности внедрение в обстановку учений и тактико-специальных занятий элементов опасности по механизму безусловного или условного рефлекса, осуществление тренировок в экстремальных ситуациях на учебно-тренировочных базах с применением комбинированного воздействия различных факторов ЧС;
- максимальное приближение обстановки к реальным условиям ЧС, осуществление работ в средствах защиты, использование в учебных целях таких стрессовых факторов, как: неопределенность в складывающейся обстановке путем ограничения передаваемой информации; заведомый дефицит времени на выполнение учебных задач; неожиданные и внезапные изменения обстановки;
- применение различные манекенов (фантомных модулей) для отработки алгоритмов первой помощи пострадавшим.

#### ЛИТЕРАТУРА

1. Дежкина, Ю.А. Развитие профессионально важных качеств работников государственной противопожарной службы МЧС России в процессе профессионализации. Автореферат дисс. На соиск. Ученой степени кандидата псих.наук. – С-Пб.: РГПУ, 2008. – 175 с.
2. Климов, Е.А. Психология профессионала. – М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МО-ДЭК».1996. – 400 с.
3. Кремень, М.А. Спасателю о психологии / М.А. Кремень – Минск: Изд. Центр БГУ, 2003 – 136с.

#### ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

*Лисенко І. В.,  
НК - Усов Д. В., к. філос. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Кожне покоління вносить свої корективи у розуміння історичного процесу, робить переоцінку подій, ролей окремих постатей. На зміну протистоянню із західним світом, тривалому періоду заборони й заперечення культурних досягнень інших народів, ХХІ століття висуває перед українським суспільством вимогу визнати пріоритети загальнолюдських цінностей та збереження культурного доробку кожного народу. Лише цивілізований підхід до власних культурних надбань, незалежно від змін у політичних оцінках того чи іншого періоду, збереження в Україні пам'ятних символів інших народів – важливі чинники історичного пізнання. А ще – формування національної самосвідомості, історичної пам'яті та гуманітарної політики держави.

У час розбудови української держави й її прагнення зайняти гідне місце в європейському співтоваристві визначальними є не тільки економічні реформи. Поза увагою державних інституцій не може залишитися й гуманітарна політика. Адже в ній не останнє місце посягає охорона культурної спадщини, збереження національного надбання, відновлення історичної пам'яті про значні події й видатні постаті. Сучасне переосмислення суспільної ролі релігії і церкви в Україні змушує до перегляду і переоцінки пов'язаних з ними культурних надбань. Упереджене ставлення до релігії у радянські часи не давало можливості по-справжньому оцінити культурні мистецькі здобутки, внаслідок чого вони надовго були вилучені із загальнонаціональної культурної скарбниці [3, 37].

Сьогодні, в умовах духовного відродження українського народу, коли державний атеїзм відходить у небуття, необхідно глибоко і всебічно проаналізувати історію церкви, зробити створені нею неперехідні цінності надбанням національної культури. Монастирі упродовж багатьох віків були такими своєрідними острівцями, які розсівали серед простого народу зерна освіти і культури, показували зразки справжньої благодійності, вселяли духовну силу у скривджених і знедоволених. Саме монастирі зберегли для нас списки, які дозволяють усвідомити своє, притаманне лише нам місце в історії світової цивілізації [2, 15]. Також потребують свого подальшого дослідження монастирські бібліотеки, які були осередками зберігання й поширення знань.

Окремим питанням формування гідного громадянина є проблема патріотичного та військово-патріотичного виховання, яке є актуальним на сучасному етапі розвитку нашого суспільства, держави та ДСНС України. Їх актуальність зумовлена тим, що у свідомості населення, в тому числі рятувальників, на жаль, набули поширення егоїзм, індивідуалізм, цинізм, невмотивована агресивність, байдужість окремих

громадян до суспільних проблем, неповажне ставлення до держави та соціальних інститутів. Причини цих тривожних явищ безпосередньо пов'язані з духовною кризою в нашому суспільстві, певним світоглядним «вакуумом», неефективним національним, громадянським і патріотичним вихованням громадян України. Вони викликані невизначеністю таких базових понять гуманітарної науки, як «ідеал виховання», «національні цінності» та ін.

Проблема подальшого вдосконалення військово-патріотичного виховання є надзвичайно актуальною для сучасної України. Це висуває підвищені вимоги до духовної сфери громадян, їх свідомості, самосвідомості, мотивації та життєвих настанов. Розв'язати ці проблеми неможливо без вдосконалення військово-патріотичного виховання. Як свідчить аналіз сучасного стану патріотичного виховання і військово-патріотичного виховання, єдина система формування у громадян патріотизму, знаходиться на стадії формування.

Аналізуючи ряд наукових джерел [1] можна зробити висновки, що основними напрямками роботи з патріотичного виховання є:

- формування національної свідомості;
- формування кращих рис української ментальності – працелюбності, вміння зберегти власну історію та культуру держави;
- виховання бережливого ставлення до національного багатства країни: мови, культури; турбота про піднесення престижу власної країни;
- шанування сімейних, релігійних, громадських звичаїв, традицій, обрядів та історії українського народу, усвідомлення своєї належності до нього як його представника і спадкоємця;
- повага до пам'яті пращурів, до батьків, членів родини;
- формування готовності до творчої праці на благо людей, героїчного подвигу в ім'я процвітання держави;
- формування об'єктивних уявлень про історію розвитку суспільства, його минуле та сучасність;
- виховання громадсько-патріотичного обов'язку перед родиною, народом, країною, суспільством;
- вироблення етики міжнаціональних стосунків, гуманності, толерантного ставлення до культури інших людей.

Сьогодні, на рубежі переходу людства у новий духовно-цивілізаційний світ, саме і потрібна точка опори у просторі історичного буття – усвідомлення причетності до рідної землі, поваги до своєї історії, культури, мови, традицій. У час розбудови української незалежної держави чи не найважливішу роль відіграють завдання формування національної самосвідомості та історичної пам'яті українського народу.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Качур М.М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / М.М. Качур ; Ін-т пробл. виховання, Акад. пед. наук України. – К., 2010. – 20 с.
2. Тронько П.Т. Історичне краєзнавство в розбудові суверенної України [Текст]: / П.Т. Тронько // Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи. Науковий збірник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – С. 10-19.
3. Шуба О.В. Церковні пам'ятки як об'єкт наукових досліджень [Текст] / О.В. Шуба // Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи. Науковий збірник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – С. 37-45.

## ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ВІКТИВНОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІСІ

Лисенко Я. В.,  
НК – Чупанова Д. О.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Останніми роками проблема насильства піддається глибокому міждисциплінарному аналізу, пов'язаному з дослідженням проблеми насильства взагалі, виявленням соціо-політичних, культурних, психологічних і біологічних чинників, що сприяють збереженню насильства і передачі його з покоління в покоління: стає необхідним розгляд другої сторони цього процесу - віктимної поведінки жертви.

Аналіз розвитку вчення про жертву показав наявність ряду актуальних проблем психології віктимності теоретичного, методологічного і емпіричного характеру, таких як необхідність теоретичного обґрунтування системної гомеостатичної моделі (визначення предмету віктимології, розробку її категорій і принципів, дослідження психологічного змісту поняття віктимності, жертви, віктимізації та інших елементів понятійного апарату загальної теорії віктимології); розробка загальнотеоретичних системних аспектів віктимологічних досліджень; виявлення основних закономірностей віктимізації і віктимності [2;3].

Узагальнюючи погляди більшості вчених, можна говорити, що віктимність (від лат. *victima* - жертва) - досить стійка особистісна якість, що характеризує об'єктну характеристику індивіда ставати жертвою зовнішніх обставин і активності соціального оточення. Це свого роду особистісна схильність опинитися жертвою в умовах взаємодії з іншими, які в цьому плані виявляються нейтральними для інших особистостей [4;47]. В основі віктимності лежить соціально-психологічний механізм, який заснований на комплексі соціальних умов, що володіють віктимогенним потенціалом, і індивідуальних особливостях, які проявляються на індивідуальному та особистісному рівнях.

Особливий інтерес представляє аналіз психологічних механізмів віктимності як сукупності внутрішніх детермінант, що обумовлюють дисбаланс між негативними зовнішніми впливами і здатністю долати різні ризики, загрози, небезпеки. До внутрішніх детермінант можна віднести психодинамічні базисні властивості особистості, що відображають індивідуальний рівень її функціонування та програмуючі властивості, які формують змістовно-сміслові програми поведінки та діяльності.

На кожному віковому етапі існують небезпеки, зіткнення з якими може призвести до того, що людина стає жертвою несприятливих умов соціалізації. Таким чином, для підліткового віку можуть бути такі небезпеки, як куріння та алкоголізм, наркоманія та проституція, цькування однолітків, романтичні невдачі.

Ю. М. Антонян досліджував потерпілих 18-20-літнього віку. Психологічними рисами, які відрізняють таких потерпілих, є: підвищена сугестивність, пасивність, підпорядкованість, психологічна інфантильність, погана орієнтація в новій ситуації, прояв сповільненості при орієнтуванні в нових ситуаціях, невміння належною мірою прогнозувати розвиток подій [4;26].

Значно доповнюють картину експериментальні дані, отримані В. Л. Васильєвим і И. И. Мамайчук у результаті дослідження особливостей поведінки неповнолітніх, жертв статевих злочинів, у ситуації конфлікту [3;45-46].

Порівняльний загальний аналіз профілю особистості постраждалих осіб і дівчат з контрольної групи показав, що у перших більш високий показник за фактором конформності. Це характеризує їх як слухняних, залежних, що не уміють відстояти свою точку зору. При цьому, у групі потерпілих домінували безобвинувальні реакції, неповнолітні дівчата були схильні сприймати дані події як щось неминуче, фатальне.

Важливим регулятором поведінки особистості є рівень розвитку її самооцінки. За даними дослідження у постраждалих випробуваних самооцінка була менш адекватна, ніж у контрольній групі, крім того, виявлене порушення балансу позитивних і негативних характеристик, що значно перешкоджало розумінню того, що сталося, знижувало критичність поведінки. Причому, у дівчат із заниженою самооцінкою в досліджуваних ситуаціях спостерігалася обмеження активності, непевність у своїх силах, високий ступінь психічної напруженості. У дівчаток із завищеною самооцінкою спостерігалася некритичність, тенденція брати на себе рішення задач, що перевищують їхні можливості, схильність до ризику; у них спостерігалася прагнення перекласти відповідальність за те, що сталося, на інших, на обставини [3;52].

Отже, саме індивідуально-особистісні якості осіб підліткового віку, як провідні психологічні чинники, сприяють становленню їх віктимної поведінки.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Антонян Ю.М., Голубев В.П., Кудряков Ю.Н. Изнасилования: причины и предупреждения. - М.: МВД СССР ВНИИ, 1990. - 26 с.
2. Вакуліч Т.М. Вивчення фіктивності особистості у неповнолітніх у психологічній літературі. Режим доступу до ресурсу: [<http://vuzlib.com/content/view/780/94/>].



3. Васильев В.Л., Мамайчук И.И., Анализ личности несовершеннолетних жертв половых преступлений / В.Л.Васильев, И.И. Мамайчук // Вопросы психологии. - 1993. - № 1. - С 45-52.
4. Петровский В. А. Социальная психология: Энциклопедический словарь / В. А. Петровский, М. Ю. Кондратьев. - М.: Речь, Per Se, 2006. - 176 с.

### **ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ**

*Литовських М. О.,  
НК - Крижановська О. В.,  
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) - центральний орган виконавчої влади, діяльність який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності [1].

Займаючись екстремальною діяльністю, працівники ДСНС знаходяться у постійній небезпеці. Особа повинна мати окрім спеціальних навичок для рятування людей, вміння орієнтуватися в екстремальних умовах. Отже, працівники повинні бути не тільки фізично підготовлені, а й морально та психологічно. За результатами досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців було встановлено, що успішне виконання завдань з порятунку людей та ліквідації надзвичайних ситуацій різного характеру безпосередньо залежить від рівня психологічної та фізичної підготовленості рятувальників [2].

На мою думку, курсанти спочатку повинні усвідомити значення їхньої майбутньої професії. Вони повинні бути впевнені в собі, мати бажання працювати над собою, бути активними та готовими до непередбачених обставин з якими вони зустрінуться.

Існують випадки, коли при недостатній фізичній підготовці зростає ризик зашкодженою здоров'ю так і життю. У Наказі МВС 20.11.2015 № 1470 «Про затвердження Нормативів виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до виконання завдань за призначенням» існує велика кількість вправ та час за який вони повинні виконуватися [3]. Я вважаю, що кількість вправ достатня для засвоєння основних дій в екстремальних умовах.

Хотілось би звернути увагу на психічний стан, бо на мою думку саме цей критерій у більшості випадків є домінуючим для підготовки працівників. Сьогодні, на жаль, ми змушені констатувати низький рівень психологічної готовності рятувальників до виконання своїх професійних обов'язків [4]. Як вже було зазначено спочатку особа повинна для себе встановити важливість її дій, тому фактором який впливає на якість роботи є невміння переборення внутрішні труднощі.

Ю. О. Приходько досліджуючи психологічні чинники успішності професійної діяльності рятувальників, зазначив, що у пожежних-рятувальників необхідна наявність таких професійно важливих якостей як: здатність зберігати працездатність в умовах аварійної ситуації при впливі стресогенних факторів; фізична сила й витривалість, необхідні й достатні для виконання професійних дій, операцій, нормативів в особливих умовах діяльності; висока швидкість моторного реагування на сигнали; здатність швидко перемикає увагу від одного об'єкта діяльності до іншого, стійкість уваги в часі в особливих умовах діяльності; гарна оперативна зорова пам'ять; ясна, чітка розбірлива мова; гарний рівень розвитку практичного і оперативного мислення; розвинене наочно-образне мислення [2].

В екстремальних ситуаціях рятувальник спочатку повинен правильно оцінити ситуацію і зробити це як можливо швидко. Наступним етапом буде встановлення мети, яку необхідно досягти і які сили потрібні для цього докласти. На останньому етапі потрібно врахувати альтернативні шляхи досягнення мети, не виключаючи основну.

Підводячи підсумок, можна зазначити, аби дії рятувальників були ефективні, треба підготувати їх психологічно. Будучи впевненими у собі, у своїх діях, вони зможуть без проблем використовувати отримані ними знання, вирішувати поставлені перед ними задачі. Також слід не забувати про фізичну підготовку. Завдяки вправам та самостійним тренуванням вони можуть підвищити свою майстерність і готовність до дій в екстремальних умовах.

#### *ЛІТЕРАТУРА*

1. Постанова КМУ від 16.12.2015 № 1052 «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій»- [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-p>
2. «Особливості підготовки працівників підрозділів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту державної служби України з надзвичайних ситуацій» / О. В. Стельмах, Р. М.

Скриньковський, К. Б. Харук // Молодий вчений. - 2015. - № 11(3). - С. 60-63. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv\\_2015\\_11%283%29\\_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_11%283%29_15)

3. Наказ МВС 20.11.2015 № 1470 «Про затвердження Нормативів виконання навчальних вправ з підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівників Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до виконання завдань за призначенням» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1528-15/page>

4. «Психологічна готовність як невід'ємна частина професійно-психологічної підготовки пожежних-рятувальників Державної служби України з надзвичайних ситуацій» / С. В. Волков // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні та психологічні науки. - 2013. - № 1. - С. 373-384. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv\\_ppn\\_2013\\_1\\_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_ppn_2013_1_40)

## АНГЛІЙСЬКА – МОВА САМОРОЗВИТКУ

*Лісовий Д. І.,*

*НК – Крічкер О. Ю., к. і. н.,*

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля*

*Національного університету цивільного захисту України*

Жодна сучасна молода людина сьогодні не уявляє свого життя без інтернету. Електронна мережа WWW покрила своїм павутинням майже всі куточки нашої планети. Нам більше не треба чекати випуску новин, щоб дізнатися чим живе світ: про все можна дізнатися в один «клік». Електронні гаджети дають можливість бути більш мобільними та відповідати потребам сучасності, та найголовніше – відкривають нам необмежений доступ до знань, які людство отримало за тисячоліття свого розвитку.

Використання електронних джерел при підготовці до занять з різних дисциплін сприяє інтелектуальному розвитку, змушує нас розглядати окреслені питання під різними кутами зору, занурюватися у проблему та бачити внутрішні зв'язки.

Однак, якщо ми хочемо дізнатися більше та зрозуміти проблеми глибше, треба шукати інформацію на англійській мові, адже саме англійська – це мова Інтернету, і, якщо ми хочемо з ним домовитись, то необхідно «speak English».

Наприклад при підготовці економічної інформації до семінарів з дисципліни «Економічна теорія» чи «Основи підприємницької діяльності» можна використати цілу низку англійських сайтів новин. Особливо слід виділити такі незаангажовані онлайн видання як The Associated Press, World Street Journal, The Guardian, Google News, The BBC.

Також англійські інтернет-джерела можуть стати в нагоді для пошуку інформації з фахових дисциплін для нас, студентів технічних спеціальностей. Особливо цікавим, на нашу думку, буде офіційний сайт FEMA (Федеральне агентство по управлінню в надзвичайних ситуаціях (США), організації, яка за своїми функціями відповідає ДСНС України. На його сторінках можна дізнатися про підготовку, вимоги та кар'єрний ріст персоналу, діючі гранти, рятувальне та медичне обладнання, переглянути документацію з пожежної профілактики та пожежної безпеки, інформацію про надзвичайні ситуації в країні та їх попередження, фінансування кожної ланки Федерального агентства [1].

Надзвичайно багатим на корисну інформацію для майбутніх спеціалістів у галузі пожежної безпеки ми вважаємо сайт Центру підвищення кваліфікації спеціалістів громадської безпеки Сполучених Штатів Америки [2]. Офіційний сайт Міністерства громадської безпеки Канади знайомить з національною системою реагування на надзвичайні ситуації, що дасть змогу провести порівняльний аналіз між роботами систем у наших країнах [3].

Зрозуміло, що студенти нелінгвістичних факультетів не можуть вільно спілкуватися та читати тексти та статті англійською мовою, тому і тут приходиться на допомогу всюдисущий інтернет, а саме онлайн словники. Найкращими з них, на нашу думку, є наступні перекладні словники: Multitran, ABBYY Linguo-Online та, якщо дуже потрібен текстовий переклад, Google Translate.

Отже, в наш час є багато шляхів для самовдосконалення, і ми маємо бути відкриті для сприйняття всього нового та передового, використовувати всі можливості, як мовні, так і технічні, щоб дізнаватися про чужий, ділитися власним досвідом та стати справжніми професіоналами своєї справи.

## ЛІТЕРАТУРА

1. <https://www.fema.gov/>
2. <http://www.cpse.org/>
3. Emergency Management. [Електронний ресурс]. <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/mrgnc-mngmnt/index-eng.aspx> &&s=input&sc=51&l1=1&l2=2

## АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ДЖЕРЕЛО АКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Марцін М. В.,  
НК – Крічкер О. Ю., к. і. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

На кожне семінарське заняття з дисципліни «Економічна теорія» студенти отримують завдання підготувати економічну інформацію. Можна підійти до них тривіально, тобто обрати перше, що трапиться на очі у пошуковиках Яндекс чи Google. Проте можна трохи напружитися, використати більше часу і знайти справді цікаву інформацію. Якщо ж ви запропонуєте на розгляд вашої навчальної групи економічні новини з англомовних сайтів, то гарантовано матимете найвищі бали, оскільки інформація точно буде нова та свіжа.

Однак для того, щоб подати англомовну інформацію, треба її спочатку самому перекласти і зрозуміти. Студенти ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля вивчають іноземну мову лише на першому курсі, тому до 4-го року навчання багато хто вже її потроху забуває. Саме тому так необхідно використовувати її повсякденно, хоча б читаючи, щоб бути завжди у вирії подій. Адже володіння англійською мовою дає змогу отримати інформацію з різних джерел, не прив'язуючись до заангажованих українських та російських видань.

Таким чином, за допомогою інтернет-видань та онлайн словників можна знайти цікаву та, що більш важливо, актуальну інформацію про економічне життя різних країн світу. Необхідно зауважити, що при перекладі економічних термінів у статтях не слід обирати перше-ліпше значення зі звичайного англо-українського словника. Навпаки, правильніше користуватися спеціалізованими виданнями. Наприклад, тлумачення слова «input» як «вклад, інформація на вході, подача», який знаходимо в перекладі Google Translate, зовсім не відповідає економічній тематиці і може ускладнити розуміння англомовного тексту. Саме тому необхідно використати спеціалізовані словники, або вказати сферу вживання терміну. Так, обираючи розділ «Економіка» у словнику Multitran, можна знайти відповідний переклад слова «input» – «капіталовкладення», а також більш точний переклад серед інших 112 випадків його вживання у словосполученнях з обраної тематики [1].

Як висновок хочемо зауважити: не треба боятися бути неординарним у виборі засобів навчання, адже альянс іноземної мови та обов'язкової дисципліни набагато підвищить рівень знань та загальну ерудованість.

### ЛІТЕРАТУРА

1. <http://www.multitran.ru/c/m.exe?a=3&&s=input&sc=51&l1=1&l2=2>

## АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Марчук М. Ю.,  
НК – Пасинчук К. М., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Система професійної підготовки фахівців із цивільного захисту містить процес засвоєння знань та вмінь, якими необхідно оволодіти та застосовувати у подальшій практичній діяльності. Зростаючі вимоги до підготовки фахівців вимагають постійного оновлення навчально-виховного процесу. Актуальність проблеми формування професійних знань та вмінь майбутніх працівників цивільного захисту зумовлена тим, що умови роботи ДСНС України вимагають значної кількості професійних якостей, які дозволяють їм приймати ефективні рішення у надзвичайних ситуаціях, наприклад, під час виникнення пожеж, катастроф, стихійних лих, коли йдеться не тільки про оптимальне використання матеріальних і фінансових ресурсів, а, насамперед, про життя людей, у тому числі й дітей [1, с. 314 – 324].

В умовах глобальних соціально-економічних перетворень у сучасному українському суспільстві до особистості фахівця цивільного захисту висуваються вимоги бути суб'єктом власного професійного росту, самовдосконалення та самореалізації. Ефективність підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах неможлива без акмеологізації навчально-виховного процесу. Акмеологічні засади стали складовою частиною навчально-виховного процесу в умовах ВНЗ України, дозволяють запропонувати всім суб'єктам професійної освіти нової моделі взаємодії і кінцевого результату – готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Значення акмеологічного підходу, як зазначає А. Деркач, полягає у здійсненні комплексного дослідження й відновлення цілісності суб'єкта, коли його різнорівневі характеристики вивчаються у єдності, у всіх взаємозв'язках та опосередкуваннях для того, щоб сприяти досягненню його найвищих рівнів [2, с. 30 – 31].

Впровадження акмеологічного підходу у процес професійної підготовки майбутніх фахівців із цивільного захисту полягає у підвищенні у них професійної мотивації і мотивації підвищення рівня

професійної компетентності, що передбачає створення умов для освоєння курсантами прогресивних, сучасних методик і технологій навчання і виховання, самовиховання і саморозвитку.

У контексті досліджуваної нами проблеми особливо актуальною є думка дослідниці В. Вакуленко, котра наголошує на тому, що саме акмеологічний підхід синтезує й надає особливого акмеологічного змісту загальнонауковим методологічним підходам і принципам (системному, синергетичному, аксіологічному) [3].

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із цивільного захисту важливе значення має ціннісно-мотиваційний компонент. Їхні професійні обов'язки передбачають роботу в умовах ризику, коли перед фахівцем стоїть вибір між порятунком життя іншої людини або збереженням матеріальних цінностей і власним здоров'ям. В таких ситуаціях у фахівців має бути чітко сформована професійна позиція, пов'язана з орієнтацією на професійні та загальнолюдські цінності, які будуть визначати його дії, допоможуть адекватно інтерпретувати ситуацію.

Впровадження інноваційних технологій у процес підготовки майбутніх фахівців із цивільного захисту передбачає: аналіз прикладів професійної діяльності фахівця цивільного захисту з акцентом на ціннісні аспекти; надання пропозицій курсантам щодо розв'язання навчальних проблем з нейтралізації надзвичайних ситуацій; виконання завдань із різними варіантами розв'язання; збільшення завдань для самостійного виконання проблемної ситуації; обмін інформацією курсантами при виконанні проєктів; ознайомлення з прикладами морального і аморального в діяльності фахівця цивільного захисту.

Дотримання акмеологічного підходу в сучасній професійній освіті є дієвим фактором, що забезпечує посилення професійної мотивації майбутніх фахівців взагалі і фахівців із цивільного захисту зокрема, стимулюючи розвиток особистісних ресурсів для досягнення успіху в навчальній, а подальшому – професійній діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА

3. Пасинчук К. Сутність поняття «фахова компетентність» майбутнього працівника служби цивільного захисту [Електронний ресурс] / К. Пасинчук // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – 2013. – Ч. 2. – С. 314 – 324.
4. Деркач А.А. Акмеологическая культура личности : содержание, закономерности, механизмы развития / А.А. Деркач, Е.В. Селезнева. – М. : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2006. – 496 с. – (Серия «Библиотека психолога»).
5. Вакуленко В. М. Акмеологічний підхід у теорії й практиці вищої педагогічної освіти України, Білорусії, Росії (порівняльний аналіз) : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Валентина Миколаївна Вакуленко. – Луганськ, 2008. – 561 с.

### ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ НА ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНУ ОРІЄНТАЦІЮ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В СТІНАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Нейченко М. М.,

Швець В. Г.,

Одеська національна академія харчових технологій

Соціально – економічні зміни в сучасному українському суспільстві висувають нові вимоги до діяльності освітніх організацій по забезпеченню методологічної, науково-практичної основи навчального процесу безпеки цивільного захисту з використанням новітніх комунікацій, зокрема, до розвитку громадянської самореалізації майбутнього керівника в стінах вищого навчального закладу.

Формування соціального – психологічного клімату в педагогічних колективах є одним з важливих чинників підвищення ефективності та результативності навчально – виховного процесу, базуючись на системному підході якісної підготовки управлінських кадрів з високим рівнем розвитку їх громадянськості, самовизначенню за безпосередньої участі суб'єкта навчання в розвитку його реалізації.

Педагогічний процес при викладанні «Цивільного захисту» в контексті особистісно-професійної орієнтації майбутніх керівників передбачає сумісну діяльність педагога та студента, він поєднує у собі рішення завдань навчання, розвитку, виховання та психологічної підготовки студента у гармонії взаємообумовленості. Пріоритетними напрями інноваційної діяльності навчально – педагогічного процесу при викладанні цивільного захисту є: інноваційні технології навчання; інтерактивні методи навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; використання у навчально-педагогічному процесі комп'ютерно-орієнтованих методів; впровадження активних моделей і технологій до профільної підготовки і профільного навчання; розробка програмних засобів навчального призначення, новітніх програм, підручників, посібників і методичних матеріалів нового покоління, у тому числі електронних; використання Інтернет ресурсів.

Навчально-методична робота має стати осередком підготовки профільного навчання у стінах вищого навчального закладу, впровадження інформаційних технологій із використанням інтернет-технологій.

Характер взаємодії тих хто виховує і тих кого виховують складає сутність педагогічного процесу кінцева ціль якої набуде сенсу тільки при ефективному рішенні головного завдання це самореалізація громадянськості майбутнього керівника – фахівця цивільного захисту в стінах вищого навчального закладу, а саме готовність випускника працювати за обраним фахом на користь батьківщини.

Студенти є не тільки об'єктами, але й суб'єктами навчально-методичної роботи та психолого-педагогічного процесу, це активний двохсторонній процес самореалізації та набуття громадянськості. Протягом останніх років у навчально-методичній роботі цивільного захисту набуло поширення документального накопичення педагогічними працівниками власних здобутків та інших свідчень професійної діяльності в окремих теках, які рік за роком поповнюються, що є одним із засобів, які дозволяють відобразити розвинені професійні уміння і в той же час слугують засобами моніторингу й оцінці педагогічного працівника, котрий здійснює свою діяльність у сфері Єдиної державної системи цивільного захисту.

Перше, що використовує кожен викладач – це наочність, як засіб підвищення інтересу і один з прийомів формування мотивації. Разом з наочною високий результат дає технологія проведення інтерактивних практичних занять із застосуванням мультимедійних технологій навчання.

Щоб підтримувати і формувати мотивацію викладачу необхідно привчати студентів до напруженої пізнавальної праці, розвивати їх наполегливість, силу волі, цілеспрямованість, заохочувати виконання завдань підвищеної складності, вчити чітко визначати цілі, завдання, критерії оцінки; залучати студентів до організації навчального процесу, до оцінної діяльності. Використовувати нові навчально-методичні комплекси з абсолютно новим виглядом і типами завдань.

Педагог має розуміти головне, що викладач вищого наукового закладу повинен розвивати у студентів: відчуття впевненості та успішності; створювати атмосферу конкурентності; регулювати підбір завдань так, щоб постійно підтримувати оптимальну мотивацію до використання свого потенціалу в області спонукання студентів до навчання.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що використання пріоритетних напрямків інноваційної діяльності навчально-методичної роботи та вміння педагога поставити себе на місце іншої людини і подивитися на проблему її очима це є важлива умова ефективного процесу виховання та самовиховання. Одним із головних завдань вищої освіти з питань цивільного захисту людини є формування у майбутніх фахівців адекватного мислення й цілісної системи знань, умінь та навичок, необхідних для прийняття обґрунтованих рішень на рівні захисту власної безпеки, сім'ї, суспільних груп, підприємства, регіону, держави та світу в цілому.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасні проблеми військової та соціальної психології і соціальної роботи: Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., м. Одеса, ОНУ, ВА, 4-5 жовтня 2013 р. / Редкол.: Л.А. Снігур (наук.ред.), В.І. Захаров (відп.ред.). – Одеса: ОНУ, ВА, 2013. – 160 с.

### **ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ПРИПИНЕННЯ ГОРІННЯ» В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ**

*Однороженко Д. С., Нестеренко Я. А., Олійниченко О. Р.,  
НК – Майборода А. О., к.пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

З метою підвищення результативності роботи з курсантами щодо засвоєння нових термінів і понять під час викладання дисципліни «Теорія розвитку і припинення горіння», яка вивчається на другому у і третьому курсах підготовки бакалаврів, ми використовуємо термінологічний словник із рятувальної справи. Наша робота здійснювалась на трьох етапах початковому, основному, заключному.

Для цього на початковому етапі здійснювалась діагностико-аналітична робота за допомогою розробленої анкети «Термінологічний словник як засіб навчання майбутнього рятувальника» ми провели опитування 50 курсантів другого курсу, де ця дисципліна тільки-но починала вивчатися та 50 курсантів третього курсу, які завершували вивчення дисципліни.

Анкета мала 7 питань (Як Ви розумієте поняття «словник»? Якими словниками Вам уже приходилось користуватися? З якою метою Ви звертаєтесь до словників? Як Ви розумієте поняття «термінологічний словник»? Чи потрібно в професійній діяльності користуватися словником, і в яких випадках? Чи користуються практичні працівники підрозділів ДСНС у своїй діяльності словниками,

довідниками (з досвіду навчальної та виробничої практик), та якими саме? Що дає майбутньому фахівцеві вміння користуватися словником? Які методи роботи викладача сприяли ефективному засвоєнню понять і термінів дисципліни?

При обробці відповідей на запитання анкети з'ясовано, що 21 (42 %) опитаних курсантів другого курсу визначили поняття «словник» як «збірник термінів»; 20 (40%) – збірник різних слів; 9 (18%) – збірник із різною інформацією. 82 % курсантів третього курсу зазначили, що словник – це «довідник, де зазначено тлумачення слів і понять»; 18% респондентів назвали його як «збірник понять і термінів». На друге питання 75% курсантів другого курсу відповіли, що більше всього користуються такими словниками як орфографічний словник із української мови, іноземних мов, іншомовних слів, фразеологічний, тлумачний); 15% з них назвали ще й термінологічний з рятувальної справи; 10% – іншими. Переважна більшість курсантів третього курсу (89 %) серед словників, якими постійно користуються назвали термінологічний словник із рятувальної справи. На запитання щодо мети користування словниками 52% курсантів другого курсу відповіли – «щоб знайти потрібну інформацію»; 30% з опитаних – «з метою тлумачення різних незрозумілих слів»; 18% – «знаходження певного терміну та його тлумачення». 70,6% курсантів третього курсу відповіли, що словником вони користуються для того, щоб «краще зрозуміти сутність поняття», «зрозуміти зміст терміну». 61% від загальної кількості респондентів з другого курсу вважають за необхідне користуватися словниками термінологічними «для підвищення рівня власної ерудиції», 35% – «для перевірки правильності значення слів», 7% – вважають, що рятувальники користуватися термінологічним словником – «не потрібно». 97% курсантів третього курсу зазначили, що «словник – це важливий навчальний посібник, яким варто постійно користуватися, щоб володіти досконало професійною лексикою».

Отже, результати анкетування виявили різницю у знаннях курсантів другого та третього курсів, яка свідчить про дієвість методів викладання, які застосовувалися на заняттях.

Отже, аналіз результатів використання термінологічного словника з рятувальної справи при вивченні дисципліни «Теорія розвитку і припинення горіння» в Черкаському інституті пожежної безпеки виявили збільшення кількості курсантів, які володіють професійною термінологією.

Перевірка можливостей методів і прийомів, які сприяли засвоєнню термінів довела ефективність певної групи методів викладання (самостійне опрацювання словникової статті, повторення понять та використання їх в певному контексті; порівняння з іншими термінами; термінологічні вікторини, конкурс «Кращий знавець термінології», презентації з узагальнення знань основних понять і термінів дисципліни.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Словник основних термінів і понять з рятувальної справи (україно-російсько-англійський) / В. К. Костенко, Ю. П. Ненько, В. М. Покалюк, А. О. Майборода, О. М. Нуянзін, А. А. Нестеренко – Черкаси: ЧІПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2016. – 120 с.

### ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ З АГРЕСИВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

*Осипчук О. І.,  
НК - Мохнар Л. І., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Кожна екстремальна ситуація провокує виникнення у людини сильної нервової напруги, порушує рівновагу в організмі і як наслідок за таких умов у людини можуть з'являтися такі психічні реакції як: рухове збудження, апатія, страх, ступор, агресія, істерика, марення, плач тощо.

Потрясіння від надзвичайної ситуації може бути настільки сильним, що людина перестає розуміти, що відбувається довкола неї. Вона не в змозі визначити, де небезпека, а де порятунок. Людина втрачає здатність логічно мислити й приймати рішення, стає схожою на тварину, яка метається в клітці. Цей стан є захисною реакцією психіки, при якому людина, не усвідомлюючи цього, замість напрямку енергії на вирішення проблеми (як мені жити й що робити далі) направляє її на підтримку збудженого стану. Під впливом гормону, адреналіну, кров у великому обсязі спрямовується до органів, що забезпечують рух (переважно в ноги). Від інших органів кров у цей час відпливає, особливо від головного мозку (саме тому робота мозку погіршується, і налякана людина часто не знає, куди ж їй бігти) [1].

Агресивна поведінка – один з мимовільних способів, яким організм людини «намагається» знизити високе внутрішнє напруження. Кожна людина переживає критичну ситуацію по-своєму: хтось ціпеніє, хтось біжить, а хтось починає злитися. Прояв злості або агресії може зберігатися досить тривалий час і заважати самому потерпілому й навколишнім. Головною ознакою агресивної поведінки є: перенапружені м'язи обличчя, кисті й зап'ястя, м'язи передньої частини голямки, лопаток і попереку. Крім цього, спостерігаються:

роздратування; невдоволення; гнів (за будь-якого, навіть незначного, приводу); нанесення ударів руками або якими-небудь предметами; словесні образи; лайка; м'язова напруга; підвищення кров'яного тиску.

Особливості надання екстреної психологічної допомоги при агресивній поведінці:

1. Зведіть до мінімуму кількість навколишніх.
2. Дайте потерпілому можливість «випустити пару» (наприклад, виговоритися).
3. Дайте постраждалому викричатися, виплеснути адреналін. Можна допомагати йому словами: «Зрозуміло, що ти злишся, розкажи, як саме».
4. Доручіть роботу, пов'язану з високим фізичним навантаженням.
5. Демонструйте доброзичливість. Навіть якщо ви не згодні з потерпілим, не обвинувачуйте його самого, а висловлюйтеся лише із приводу його дій. Інакше агресивна поведінка буде спрямована на вас.
6. Намагайтеся розрядити обстановку смішними коментарями або діями.
7. Агресія може бути погашена страхом покарання: якщо немає мети одержати вигоду від агресивної поведінки, якщо покарання строге й імовірність його здійснення велика.
8. Якщо агресію викликає яка-небудь людина, то може допомогти кілька нескладних прийомів: запропонувати візуалізувати її та проробити наступні дії з неприємним образом: зменшити в розмірах, одягти в смішний одяг, домалювати вуса й т. ін. [2].

Якщо не надати допомогу розлюченій людині, це може призвести до небезпечних наслідків: через зниження контролю за своїми діями людина буде робити необдумані вчинки і може завдати шкоди собі та оточуючим. Екстрена психологічна допомога при вище вказаній психічній реакції повинна бути надана правильно та своєчасно. В такому випадку вірогідність розвитку у постраждалих будь-якої категорії посттравматичних стресових розладів зменшується, а ймовірність вийти з травмуючої ситуації з низькими психологічними втратами на високому рівні.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Дутов В.И. Психофизиологические и гигиенические аспекты деятельности человека при пожаре / В.И. Дутов, И.Г. Чурсин. – М. : Наука, 1993. – 299 с.
2. Кризова психологія: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. – Х.: НУЦЗУ, 2010. – 401 с.

### КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ЧЕРКАСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ

Пасинчук І. І.,  
НК - Білик Л. В., к. пед. н.,  
Черкаська медична академія

Проблема оновлення змісту освіти, модернізації вищих навчальних закладів, удосконалення якості підготовки фахівців входять до числа пріоритетних завдань нашої держави. Реформування сучасної системи освіти потребує радикальних змін у професійній підготовці бакалаврів та магістрів медицини. Варто зазначити, що першочерговим завданням процесу педагогічного дослідження є визначення основних методологічних підходів його проведення. „У широкому розумінні методологію тлумачать як систему принципів і способів побудови теоретичної і практичної діяльності, а також як вчення про цю систему. Особливість методологічних принципів полягає у визначенні вихідних наукових позицій, які є загальними для всіх галузей, і одночасно теорію наукового пізнання у конкретній галузі науки [2, с.498]”. Отже, методологія – це сукупність принципів, методів і вихідних позицій дослідження, що використовують у процесі вивчення задекларованої проблеми і слугують основою пізнання дійсності й її перетворення. Майбутній медик у своїй майбутній професійній діяльності має бути озброєним методологією науково-педагогічного дослідження. На жаль, професійно-педагогічна освіта не використовує на належному рівні методологічний потенціал, що спонукало до здійснення подальших досліджень із зазначеної проблеми.

Компетентісний підхід є основним методологічним аспектом, оскільки він орієнтує викладацьку діяльність у медичній академії на формування професійних компетенцій студентів-медиків як передумову розв'язання професійних функцій майбутніх фахівців цього профілю. На сьогодні компетентісний підхід до організації системи вищої освіти є найбільш перспективним.

Активна розробка компетентісного підходу в Європі розпочалась після підписання Болонської декларації (1999) та формування європейського освітнього простору. Найбільш відомі й ефективні програми носять довгостроковий, багаторівневий характер і передбачають спільні ініціативи Європейської Комісії, Європейської асоціації університетів, таких як проекти – „Створення спільних (подвійних) дипломів”, „Налаштування освітніх структур”, „Формування культури якості” та ін.

Проблема втілення компетентісного підходу висвітлена у нормативних документах у галузі розвитку вищої вітчизняної освіти, зокрема: Національній доктрині розвитку освіти (2002); Постановах

Кабінету Міністрів України: „Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства» (2007), „Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи” (2008); наказах МОН України „Про затвердження плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та інтеграції у європейське світове співтовариство на період до 2010 року” (№ 612, 2007), „Про запровадження у вищих навчальних закладах Європейської кредитно-трансферної системи” (№943, 2009), Законі „Про вищу освіту” (2014) та ін.

Так, В. Болотов і В. Серіков шляхами реалізації компетентнісного підходу в освіті вважають:

- розширення в структурі навчальних програм з загальноосвітніх дисциплін міжпредметного компоненту (тобто тісні міжпредметні зв'язки – включення в зміст певної навчальної дисципліни матеріалу з інших галузей знання та практики);
- утворення принципової схеми використання компетентнісних елементів із усіх навчальних предметів;
- створення профільної старшої школи, яка стане реальною організаційною формою реалізації компетентнісної моделі освіти. Створення такої школи надасть змогу реалізувати освітні можливості та потреби громадян [1, с. 8–14].

Я. Логвінова, обґрунтовуючи сутність компетентнісного підходу в працях українських і зарубіжних учених, виділяє такі його особливості:

- 1) перенесення акцентів із процесу навчання на його результати, якими є компетенції (С. Адам);
- 2) зміщення „акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування й розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки й досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики” (Л. Парашенко);
- 3) студентоцентрована (учнецентрована) зорієнтованість навчання (В. Байденко, Н. Гришанова, С. Адам);
- 4) націленість фахової підготовки на майбутнє працевлаштування випускників у вищій школі (О. Заблоцька).

У процесі свого дослідження Ю. Шапран робить висновок, що проблема компетентнісного підходу в системі вищої освіти є дуже актуальною та відіграє провідну роль у процесі професійної підготовки кваліфікованого фахівця. У сучасному суспільстві рівень освіченості людини, як зауважує автор, вже не визначається енциклопедичністю знань і обізнаністю в конкретній сфері діяльності. Сьогодення вимагає від фахівця уміння ефективного розв'язання різноманітних професійних завдань, постійного оновлення знань (безперервно навчатися впродовж усього життя), вміння аналізувати і працювати в команді.

Головною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння різних знань та способів практичної діяльності (через опанування відповідними компетенціями), завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї професійної діяльності, набуває соціальної самостійності, стає мобільною та кваліфікованою [5, с. 21 - 22].

Отже, сучасні науковці визнають необхідність впровадження компетентнісного підходу в практику роботи вищої школи, що зумовлена такими причинами як: процеси глобалізації світової економіки; створення європейського простору вищої освіти; актуалізація практичної підготовки студентів; можливість отримання престижної роботи з урахуванням ступеня сформованості знань, умінь і навичок майбутніх фахівців тощо. Компетентнісний підхід розвивається стрімкими темпами і сприяє об'єднанню різних методологічних підходів у цілісну концепцію компетентнісно-орієнтованої освіти.

Сьогодні компетентнісний підхід покладений в основу модернізації всієї європейської системи вищої освіти. Використання цього підходу зумовлюється зміною інноваційної освітньої парадигми – орієнтація в підготовці фахівців на розвиток переконань, цінностей, компетенцій студентів. Він вимагає переходу від традиційних когнітивних орієнтацій вищої освіти на інноваційні. акцентує увагу на набутті виробничого досвіду та готовності студентів його використовувати для самостійного розв'язання професійних проблем, що виникають у реальному житті.

Отже, застосування компетентнісного підходу в підготовці бакалаврів та магістрів медицини зумовлена стандартизацією вітчизняної освіти на провідних засадах Болонської декларації та переходу на інноваційні орієнтації вищої медичної освіти. Компетентнісний підхід у професійній підготовці студентів-медиків має свої особливості. Він сприяє забезпеченню єдності освіти, наукових досліджень і клінічної практики. Варто зазначити, що компетентнісний підхід спонукає до втілення принципів: активності особистості, проблемності навчання, моделювання в формах навчального процесу і умовах професійної діяльності.

У процесі реалізації компетентнісного підходу Н. Назаренко говорить про необхідність формування медико-психологічної компетентності (готовність і здатність медичного працівника виконувати свої професійні функції у відповідності до прийнятих в суспільстві і державі на даний час норм і стандартів). Автор звертає увагу на професійно-особистісний розвиток професійно важливих властивостей, якостей і здібностей особистості майбутнього фахівця-медика. Вона відзначає, що на формування особистості впливає безліч біологічних і соціальних факторів. Важливу роль відіграють



навчання і виховання в період професійної підготовки майбутнього фахівця. Їх організація передбачає системність соціальних впливів на особистість на кожному з етапів її розвитку з урахуванням її включеності в дану систему [3, с. 56-57].

Цікава думка Н. Назаренко і щодо використання у сучасній системі освіти нових можливостей, пов'язаних із створенням психологічних служб. Вважаємо, що психологічні служби можуть відігравати важливу роль у процесі формування саме паліативної компетентності медичних працівників, бо психолог може сприяти гуманізації виховного середовища, організації психологічних умов для професійно-особистісного розвитку студентів-медиків, а сам студент медичного навчального закладу повинен бути включений в пронизані гуманізмом професійно-етичні стосунки професійно-освітнього середовища.

А. Усович також звертає увагу науковців і практиків на ту обставину, що компетентнісний підхід до освіти майбутнього медичного працівника передбачає його морально-етичну підготовку до виконання своїх професійних обов'язків. Це, в першу чергу, прищеплення деонтологічних навичок на доклінічному етапі навчання. Адже, на клінічні бази до ліжка хворого студент повинен прийти підготовленим. Студент третього курсу, що прийшов навчатися в клініку, повинен вести себе так, щоб його поведінка, висловлювання, дії не могли завдати шкоди пацієнтові. Навчання коректному використанню спеціальної термінології, ставленню до останків людини і тварин, які використовуються в навчальному процесі, поведінці і взаєминам в різних ситуаціях – це теж обов'язкові елементи компетентнісного підходу до підготовки лікарів і провізорів на доклінічному етапі – вважає автор [4, с. 35].

Основними прийомами реалізації компетентнісного підходу у підготовці майбутніх медичних працівників А. Усович вважає у створенні клінічно орієнтованих ситуаційних завдань при консультації клініцистів і навчанні загально-професійним дисциплінам. Автор пропонує після затвердження на державному рівні переліку практичних навичок (клінічних умінь випускника), не забуваючи про всі навички, якими повинні володіти випускники медичних навчальних закладів, визначити, що з цього переліку опановує студент на кожному курсі, а потім винести це в окремий залік або іспит після закінчення кожного навчального року. Оцінювати ж практичні навички з конкретної дисципліни варто, на думку автора, залежно від їхнього рейтингу тільки в рамках цієї дисципліни. Створення стрункої системи щорічної атестації за клінічними умінями і навичками, як відмічає А. Усович, може стати етапом процесу сертифікації студентів медичних ВНЗ спочатку в якості медсестри, а потім помічника лікаря.

Отже, компетентнісний підхід, допоможе зняти напруженість з браком середнього медперсоналу в регіонах, а студентам надасть можливість практичної підготовки на робочому місці.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Болотов В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8 – 14.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Назаренко Н. В. Компетентностный подход в профессиональной подготовке будущих медицинских работников среднего звена / Н. В. Назаренко // Среднее профессиональное образование . – 2009. – №11. – С. 56–57.
4. Усович А.К. Приемы реализации компетентностного подхода при обучении общепрофессиональным дисциплинам в медицинском вузе / А.К.Усович // Высшее образование сегодня. 2013. №4. С. 3336.
5. Шапран Ю. П. Формування професійної компетентності майбутніх учителів біології : [монографія] / Юрій Петрович Шапран. – Переяслав-Хмельницький : „Видавництво К С В”, 2013. – 334с.

## СПЕЦИФІКА В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ІНСПЕКТОРІВ ДСНС З ВИВЧЕННЯ ПРАВИЛ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пономарчук М. Ю.,  
НК – Томіленко А. Г., к. і. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

В нинішніх соціально-економічних умовах слід констатувати, що пожежі залишаються одними із факторів, які негативно впливають на народне господарство, призводять до колосальних матеріальних збитків, забирають людські життя та здоров'я людей, як дорослих, так і дітей. Практика показує, що дитячих трагедій можна уникнути, якщо навчити дітей азів пожежної грамоти. І чим раніше прищепити дитині знання правил пожежної безпеки, тим швидше вони стануть правилами її життя, тим менше в її майбутньому буде горя.

Навчання дітей і молоді має свої особливості. Ці особливості повинні враховуватися суб'єктами навчання (інспектори ДСНС, інструктори, керівники на яких покладається роль викладача ОБЖ, класні керівники тощо). Психологія та педагогіка пропонує звертати увагу на вікові особливості дитини, на розвиток психіки і пізнавальної діяльності [1, 12].

Під час навчання дітей молодшого шкільного віку (від 6 до 10 років) слід пам'ятати про те, що мислення стає конкретно-образним, школярі оволодівають уміннями робити умовиводи, розкривати причини різних явищ, мотивів поведінки людини. Дітям властиве наслідування, підвищене навіювання, що як позитивно так і негативно впливають на засвоєння норм і правил поведінки. Важливе місце у навчанні правилам пожежної безпеки відводиться дорослим, їх особистому прикладу, перед усім батьків та вчителя. Навчальний матеріал має бути цікавим, образним, емоційно-насиченим.

У процесі засвоєння знань дитина проявляється як особистість з притаманними їй особливостями спрямованості, свідомості і діяльності. Розвиток основних сторін особистості учня зумовлюється зміною механізмів засвоєння, що має відобразитися в методах навчання. Загальна закономірність розвитку пізнання в учнів молодшого шкільного віку полягає в тому, що вона формується на основі діяльності суб'єкта [2, 34]. Важливо, що ця діяльність може будуватися за допомогою та під керівництвом дорослого.

У цьому віці мотивом підпалів часто стають пустощі із сірниками і цікавість. Заняття з пожежної безпеки, як правило, необхідно проводити у формі бесід, з використанням наочних дидактичних матеріалів. В молодшому шкільному віці засвоєння нового тісно пов'язане зі значимістю навчальної діяльності, а також із зростанням пізнавальних інтересів. Важливо так сформулювати навчальну діяльність дитини, щоб вона привчала її контролювати себе (своє знання, своє уміння), оцінювати власні досягнення. Так, наприклад, якщо вдома дитині дозволяють підігрівати собі їжу, вона має вміти правильно запалювати газову плиту, знати, що не можна залишати її без нагляду, і перевіряти чи вимкнена вона. Навчання найбільш успішне тоді, коли в ньому враховуються спрямування та мотивація, характерні для дітей певної вікової чи індивідуально-типологічної групи [1, 37].

При викладанні розділу «Пожежна безпека» необхідно щоб дітям було цікаво на заняттях, для цього варто уникати «перенасичення» навчального матеріалу, який діти не зможуть засвоїти певною мірою. Це можна досягти постановкою на заняттях проблемних задач, адаптованих до віку учнів, та які потребують спеціальних теоретичних знань для їх вирішення. Для проведення занять можна використовувати дитячу літературу, необхідний показ кіно- та відеофільмів пожежної тематики для даного віку, проведення вікторин, ігор, конкурсів, КВК, ігрових ситуацій тощо.

Набуті знання треба закріпити в повсякденному житті – на прогулянках, в іграх, під час спостережень [3, 19]. Велике значення для засвоєння цих навичок, а головне – для правильного поведіння дітей під час пожежі має сім'я. Тому інспекторам ДСНС, Центрам зв'язків із громадськістю слід проводити систематичну роз'яснювальну роботу з батьками. Адже ні для кого не секрет, що головна причина більшості нещасних випадків з дітьми – порушення правил пожежної безпеки батьками, залишення ними дітей без нагляду. Часто діти бачать удома, як дорослі нехтують найпростішими протипожежними правилами: залишають без нагляду електронагрівальні прилади, телевізори, палять у ліжку та інше. Дорослі навіть не замислюються над тим, що дитина наслідує швидше іноді дії, а не слова.

Таким чином, грамотність дітей молодшого шкільного віку з правил пожежної безпеки залежить від того як і чому навчати. Вивчивши дидактичні та психологічні особливості процесу навчання, ми визначили, що слід звертати увагу на вікові, психологічні особливості учнів. Отже, вибір форм і методів навчання залежно від віку тих, хто навчається, являється запорукою успішного засвоєння ними навчального матеріалу з правил пожежної безпеки та використання здобутих знань і умінь у повсякденному житті.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – К.: Сентябрь, 1996. – 45 с.

2. Кузнецова Л. В. Гармоническое развитие личности младшего школьника: Кн. для учителя. – К.: Просвещение, 1994. – 224 с.
3. Пікож А. Навчаємо дітей правил пожежної безпеки // Пожежна безпека. – К., 2000. – №4. – С.18-19.

## ПСИХОКОРЕКЦІЯ САМООЦІНКИ У ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ

Попов В. М.,  
 НК – Афанасьєва Н. Є., к. психол. н., доцент,  
 Національний університет цивільного захисту України

Професійна діяльність працівника ДСНС України характеризується достатньо високим рівнем складності і напруженості. Цій діяльності притаманний високий динамізм, самостійне, швидке прийняття рішення із подальшою реалізацією, підвищення відповідальності за їх наслідки, схильність до соціальної оцінки, новизна нестандартних ситуацій. Все це посилює психоемоційні навантаження на рятувальника, породжує психологічний дискомфорт, ініціює професійну дезадаптацію особистості, і як наслідок призводить до формування безпорадності [1].

В основі психокорекційної взаємодії лежить створення ситуації успіху, метою якого є набуття учасниками досвіду, в результаті якого формується впевненість в тому, що певна дія призводить до результату. Для досягнення мети були використані рольові ігри, моделювання ситуацій, групові дискусії, релаксаційні техніки, метод систематичної десенсибілізації, мультимодальна корекція поведінки, індивідуальна психотерапія [2].

У цій статті представлено результати дослідження особливостей самооцінки працівників ДСНС України з особистісною безпорадністю до та після проведення психокорекційної програми.

Провівши дослідження особливостей самооцінки у працівників ДСНС України, ми отримали результати, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники особливостей самооцінки у працівників ДСНС України до та після психокорекції  
 (у балах)( $m \pm \sigma$ )

Шкала	До корекції	Після корекції	t	p
Самооцінка	43,775±15,25	51,55±12,9	2,461	0,01605

Дані таблиці 1 свідчать про те, що після проведених психокорекційних впливів значно змінився рівень самооцінки ( $t=2,461$ ;  $p=0,01605$ ), до проведення програми працівники мали рівень нижче середнього ( $m=43,775$ ), після проведення програми рівень самооцінки - середній ( $m=51,55$ ). До проведення психокорекції працівники з особистісною безпорадністю зазвичай ставили перед собою низькі цілі, перевищували значення невдачі. Їм була властива надмірна невпевненість в собі. Невпевненість, часто об'єктивно необумовлена, що могло привести до формування пасивності.

Це свідчить про те, що психокорекційні заходи позитивно вплинули на працівників ДСНС України. Працівники визнають як свої позитивні так і негативні якості. Працівники ставлять перед собою реальні цілі, які можуть досягнути, здатні адекватно сприймати значення невдачі. Вони впевнені в собі.

Таким чином, можна сказати, що після проведення психокорекції працівники мають більш високий рівень самооцінки, ніж до її проведення.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Зеер Э.Ф., Сыманюк Э.Э. Психология профессиональных деструкции: Учебное пособие для вузов. - М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2005. - 240 с.
2. Ромек В.Г. Психологическое консультирование в ситуации выученной беспомощности [Текст] / В. Г. Ромек // Психологическое консультирование : проблемы, методы, техники. - Ростов н/Д : ЮРГИ, 2002. - С. 278-287.

## УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Романов О. Г., Кривенко В. В.,  
НК – Покалюк В. М., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Відповідно до керівних документів [2], [4], особи, прийняті на службу в органи і підрозділи цивільного захисту на посади рядового та молодшого начальницького складу, незалежно від отриманого ними раніше освітньо-кваліфікаційного рівня, спеціальності та спеціалізації, крім осіб, які мають робітничу кваліфікацію за непрофільними спеціальностями та прийняті на службу на посади, заміщення яких відповідає отриманій професійній кваліфікації і не передбачає наявності професійно-технічної освіти у сфері цивільного захисту, направляються для проходження первинної професійної підготовки.

До завершення проходження первинної професійної підготовки осіб рядового і молодшого начальницького складу забороняється залучати до проведення професійно-службових заходів, виконання яких, через невідповідність, може становити ризик для їх життя і здоров'я або призвести до непрофесійних дій з їхнього боку.

Навчальні групи в навчальних пунктах комплектуються чисельністю по 15-30 осіб упродовж календарного року залежно від потреб і заявок на навчання кандидатів, що надійшли від замовників на навчання, та відповідно до ліцензійного обсягу [3].

Як показує практика, при комплектуванні навчальних груп нормативною чисельністю виникають певні труднощі. Особу, яку прийнято на службу цивільного захисту в пожежно-рятувальний підрозділ на посаду молодшого начальницького складу, можливо направити до професійно-технічного навчального закладу для проходження первинної професійної підготовки тільки в тому випадку, коли в навчальному закладі, відповідно до замовлення комплектуючим органом, буде укомплектовано навчальну групу нормативною чисельністю. Даний термін в кожному конкретному випадку може бути різним (іноді становить до 6 місяців).

З метою підвищення ефективності первинної професійної підготовки осіб молодшого начальницького складу пожежно-рятувальних підрозділів (пожежних-рятувальників) пропонується організувати в індивідуальній формі, як початковий етап первинної професійної підготовки, спеціальне початкове навчання, яке проводиться в умовах пожежно-рятувального підрозділу.

Спеціальне початкове навчання визначаємо як оволодіння початковими професійними знаннями, вміннями особами, які не мають робітничої професії.

У професійній підготовці провідним компонентом навчання є навчальні дисципліни, орієнтовані на навчання професійної діяльності, а головним кінцевим результатом – здатність пожежних-рятувальників, відповідно до кваліфікації, виконувати посадові обов'язки.

У професійній педагогіці виділяють дві форми організації навчання: групову та індивідуальну. Обидві форми успішно застосовуються в пожежно-рятувальних підрозділах. Групове навчання характерне для навчальних закладів системи ДСНС України, тоді як при організації спеціального початкового навчання застосовується індивідуальна форма.

Спеціальне початкове навчання – це найнижчий щабель професійної підготовки пожежних-рятувальників.

Навчання складається з двох обов'язкових розділів:

- теоретичного курсу, що вивчається протягом 8 днів по 6 годин щоденно;
- практичного курсу, що проходить протягом 7 чергувань в караулі.

Мета спеціального початкового навчання – вивчення кандидата на професійну придатність, ознайомлення з колективом, традиціями підрозділу, формування початкових професійних знань і умінь з дисциплін, що становлять зміст загальнонавчального і професійного рівнів, необхідних для виконання функціональних обов'язків.

Паралельно з освітньою діяльністю, доцільно організувати виховну – створювати передумови для формування та розвитку необхідних професійно важливих якостей особового складу оперативних розрахунків.

Структура і зміст спеціального початкового навчання пожежних-рятувальників в пожежно-рятувальних підрозділах ОРС ЦЗ ДСНС України являє собою систему, яка заснована на теоретичних і емпіричних нормах, що включає формування і розвиток особистісно-професійних якостей, теоретичних знань, практичних умінь, розвиток ключових компетенцій та забезпечує відповідну якість професійної підготовки.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Беляева А.П. Дидактические принципы профессиональной подготовки в профтехучилищах. – М.: Высш. шк., 1991. – 208 с.

2. [Наказ МНС України від 01.07.2009 № 444 «Про затвердження Настанови з організації професійної підготовки та післядипломної освіти осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту».](#)

3. [Наказ МНС України від 02.07.2007 № 461 «Про затвердження Положення про організацію професійно-технічного навчання в мережі навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності АР Крим, областей».](#)

4. [Постанова КМУ від 11.07.2013 № 593 «Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу».](#)

## СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ У ВНЗ (ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ)

*Самойленко Т. І. к. і. н., Тимофеева В. О.,  
Черкаська медична академія*

Перехід України до сучасного ринкового господарства, входження її у світовий економічний і культурний простір неможливий без глибоких соціально-психологічних змін у масовій свідомості, без засвоєння кожною окремою особистістю нових цінностей (співвіднесених із загальнолюдськими), нових моделей і зразків поведінки. Суперечливий характер перетворень, що відбуваються сьогодні в культурно-комунікаційній сфері, суттєво впливає на процеси соціалізації молоді.

Соціалізація студентської молоді пов'язана передусім з навчанням у ВНЗ, з опануванням низки нових дисциплін, необхідних для подальшого професійного становлення особистості. Важливим чинником, який впливає на процес соціалізації в цьому віці, є навчальна діяльність, яка носить системний, а також соціально-психологічний характер, що відтворює характер взаємин у студентській групі, соціально-психологічну групову атмосферу, рівень взаєморозуміння.

Можна виокремити такі основні аспекти соціально-психологічних компонентів навчальної діяльності, що впливають на процес соціалізації студентської молоді: проблеми адаптації молоді до умов навчання у ВНЗ, особливості створення сприятливого соціально-психологічного клімату у студентській групі; особливості налагодження стосунків студентів з викладачами; соціально-психологічні бар'єри студентів, викликані навчанням; типи спілкування й діяльності на рівні "педагог-студент", "педагог-студентська аудиторія"; етнопсихологічні особливості спілкування в процесі навчання і взаємодії; проблема міжособистісних конфліктів; особливості прояву десоціалізаційних впливів на молоду людину.

У науковій літературі виділяють наступні етапи соціалізації студентської молоді:

1. Етап загальної соціалізації – формування і закріплення основних соціальних і психологічних цінностей (трудових, моральних, естетичних, політичних, правових, екологічних, сімейних). Система ціннісних орієнтацій посідає важливе місце у структурі професійного потенціалу студента. Саме ціннісні орієнтації лежать в основі мотивів діяльності і тісно пов'язані з бажаннями, емоціями, інтересами, почуттями індивіда. Несформованість ціннісних орієнтацій породжує внутрішні протиріччя, конфлікти, наслідком чого є невизначеність життєвої позиції, непослідовність дій у процесі досягнення мети.

2. Етап професійної соціалізації – засвоєння людиною тої чи іншої професії, здобуття специфічного рольового знання, коли роль пов'язана з розподілом праці.

Процес соціалізації студентів здійснюється через процеси адаптації, соціального виховання, інтеграції, саморозвитку та самореалізації.

Соціальна адаптація – це соціальне пристосування, процес або результат процесу, який передбачає гармонійне з точки зору індивідуальних прагнень студента задоволення його потреб, створення умов для його здорового, щасливого життя в суспільстві [1, с. 53]. Умовами успішної адаптації виступають особистісні якості студента: самостійність, активність, відповідальність, вихованість, приналежність до певної соціальної групи та ін.

Соціально-психологічна адаптація студентів завжди детермінується полярними тенденціями – процесами адаптованості-неадаптованості. Адаптовані студенти впевнено відчувають себе під час навчання у вузі, у них багато друзів, безліч контактів з однолітками. Будь-які труднощі повсякденного життя вони зустрічають спокійно, розсудливо, без нервових зривів. Неадаптовані – відчувають себе невпевнено, у них занижена самооцінка, насторожено сприймають все нове, очікуючи небезпеки.

3. Соціальна ідентичність (групова чи загальнолюдська) – наступний критерій соціалізованої особистості студента.

Свідомість сучасного студента надзвичайно суперечлива: з одного боку, має місце висока індивідуальна, колективна та масова активність у суспільному житті, енергійність, діловитість; а з іншого – страх, конформізм, нездатність протистояти та успішно пристосовуватись до мінливих соціальних умов життя. У розвитку студента особливе місце займає формування життєвих ролей, тобто ролей, що пов'язані з особистісною ідентичністю [2, с. 328].

Таким чином, успішна інтеграція особистості студента у навчальному і суспільному житті дозволяє всебічно розвинути активну, свідому, перспективну особистість та громадянина. Засвоїти максимальну

кількість соціальних ролей виходячи із системи цінностей, що сформовані в колі високоінтелектуального середовища та чітко націлені на професійну самореалізацію фахового спеціаліста. Саме «такий студент» прагне до кар'єрного зростання та творчого саморозвитку і ВНЗ відіграє у цьому багатогранному процесі першочергову роль, як посередник між молодю людиною і суспільством.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г.М. Социальная психология. – М.: Аспект Пресе, 2014. – 376 с.
2. Горностай П.П. Социализация личности и психологические роли // Теоретические и прикладные вопросы психологии. Вып.3., Ч.1. – СПб, 2011. – С. 325-330.

### РОЗВИТОК КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО РЯТУВАЛЬНИКА

Сіміволос А. А.,

НК – Вороновська Л. Г., к. філос. н., доцент,

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Національного університету цивільного захисту України

Процес розбудови та всебічного розвитку нашої держави на сучасному етапі вимагає детального перегляду та удосконалення складових системи національної освіти у тому числі і культурологічного виховання фахівців служби цивільного захисту. Проблеми культурологічного виховання вимагають перегляду методологічних підходів до нього, розробки більш ефективних психолого-педагогічних засобів впливу на особистість із метою формування високого рівня її національної свідомості, морально-етичних якостей, розширення культурно-освітнього світогляду рятувальників.

Зміст культурологічного виховання рятувальників вміщує в себе педагогічну практику передачі і засвоєння відповідним чином і у відповідній послідовності естетичних, трудових, культурно-освітніх знань, навичок та вмінь, а також формування у них високих загальнолюдських і специфічних якостей і звичок, необхідних у сучасній професійній діяльності.

Культурологічне виховання як розділ виховання взагалі (у широкому сенсі) будується і здійснюється на загальнопедагогічних принципах – принципах навчання і принципах виховання. Але, враховуючи глибоку специфіку і повноту проблеми і віддзеркаленої нею практичної діяльності, представляємо специфічні принципи культурологічного виховання курсантів/студентів вишу:

1. *Принцип теоретичного обґрунтування виховного процесу:* припускає вплив на особистість (групу) з метою формування і розвитку культурологічних знань, навичок і вмінь, якостей і звичок з позицій сучасних світових наук;

У процесі виховання можуть широко застосовуватись теоретичні висновки і практичні рекомендації усіх без винятку наук і галузей людських знань.

2. *Принцип педагогічної компетентності суб'єкта* – припускає високу психолого-педагогічну і професійну культурологічну підготовленість сукупного суб'єкта виховання, його методику і технологічну озброєність і активність.

3. *Принцип цілеспрямованості* означає неможливість яких-небудь спроб виховного впливу і навіть його теоретичного моделювання без чіткої, педагогічно зумовленої цільової настанови виховання.

Увесь процес від початку й до кінця підпорядкований меті, з якої повинен корегуватися кінцевий результат – якості і звички суб'єкта.

4. *Принцип аналітично-синтетичного підходу* – припускає здатність поелементної розробки педагогічної системи культурологічного виховання і гармонійного включення цих елементів на умовах взаємодії, взаємного зв'язку і впливу в складі системи. Серед найбільш важливих елементів цієї системи – методика культурологічного виховання як сукупність відповідних методів. Педагогічна система, мається на увазі, як єдине ціле, здатне гнучко, динамічно і ефективно змінювати свої елементи в залежності від зміни характеру, мети виховання і педагогічної ситуації.

5. *Принцип адекватності й системності методів.*

В умовах конкретної педагогічної ситуації з урахуванням індивідуальних психологічних особливостей особистості необхідний якісний і кількісний відбір прийомів, засобів, методів і форм виховання, які відповідні цій ситуації. В той же час ні один з методів виховання не є універсальним, ізольованим від інших, не дає бажаного педагогічного результату і ефективна лише система виховних методів, яка припускає їх «дозування» з урахуванням особливостей соціального середовища, мети виховного впливу.

6. *Принцип естетизації* – припускає культурологічне виховання на високих ідеалах світової художньої культури, на істинних естетичних зразках. Естетизація торкається як рівня педагогічного і культурного розвитку суб'єкта (сукупного суб'єкта) виховання, так і естетичної забарвленості усієї педагогічної системи і її елементів: мети, методів, форм, прийомів, засобів [1,3].

Аналізуючи проблему культурологічного виховання рятувальників в Україні, слід зазначити, що підвищення рівня здатності рятувальників захищати населення і території вимагає виховання фахівця з високоморальною громадською позицією та широким суспільним світоглядом, за допомогою надбань світової та вітчизняної культури, як спадкоємця і продовжувача прогресивних національних традицій.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Профессиональная деятельность молодого учителя /социально-психологический аспект/. – М.: Педагогика, 1982. – С.7.
2. Теорія та практика культурологічного виховання. В.С. Маслов. – К.: КВГІ, 1995. – С.152.

### МОТИВАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ КУРСАНТІВ

*Сердюк Є. О.,  
НК - Григоренко К. В.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Активна самостійна робота курсантів можлива лише при наявності серйозної та стійкої мотивації. Самий сильний мотивуючий фактор – підготовка до подальшої ефективної професійної діяльності.

Розглянемо основні стимули, що сприяють активізації самостійної роботи. Серед них можна виділити наступні:

1. Корисність виконуваної роботи. Якщо курсант знає, що результати його роботи будуть використані у лекційному курсі, у методичному посібнику, у лабораторному практикумі, при підготовці публікації або іншим чином, то відношення до виконання завдання істотно змінюється у кращу сторону і якість виконуваної роботи зростає.

2. Участь курсантів у творчій діяльності. Це може бути участь у науково-дослідній або методичній роботі, що проводяться на тій чи іншій кафедрі.

3. Важливим мотиваційним фактором є інтенсивна педагогіка. Вона передбачає введення у навчальний процес активних методів, перш за все ігрового тренінгу, в основі якого лежать інноваційні та організаційно-діяльні ігри. 4. Участь в олімпіадах по навчальним дисциплінам, конкурсах науково-дослідних або прикладних робіт і т. ін.

4. Використання мотивуючих факторів контролю знань (накопичені оцінки, рейтинг, тести, нестандартні екзаменаційні процедури), які при певних умовах можуть викликати намагання до змагань.

5. Заохочення курсантів за успіхи у навчанні і творчій діяльності (преміювання, заохочувальні бали) і санкції за погане навчання.

6. Індивідуалізація завдань, що виконуються в аудиторії і поза неї, постійне їх оновлення.

### ПОЛІТРАВМА: ВИЗНАЧЕННЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ВІКОВИЙ АСПЕКТ

*Степанова Г. М.,  
Черкаська медична академія,  
НК – Підручна С. Р., д. м. н., професор,  
Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського*

До поняття «політравма», яке активно застосовується в науковій літературі в останні десятиліття, зазвичай зараховують пошкодження двох і більше ділянок організму, яке тягне за собою порушення основних життєво важливих функцій і високу летальність [1; 2].

Більш точно визначення політравми було запропоновано на XIII Міжнародній конференції з політравми в Аахені. Для об'єктивізації визначення політравми визнали релевантними і рекомендували до застосування такі критерії: шкала ISS (більше 15 балів) або AIS (3 бали і більше ніж у двох ділянках постраждалого) [3]. Відповідно до «Берлінського (2014 року) визначення» політравми, сформульованого міжнародною групою дослідників, Аахенську дефініцію рекомендовано доповнити врахуванням щонайменше 1 із 5 стандартизованих патологічних станів: гіпотензія (систоличний артеріальний тиск  $\leq 90$  мм рт.ст.), непритомність (GCS  $\leq 8$ ), ацидоз (базовий дефіцит  $\leq -6,0$ ), коагулопатія (час часткової тромбoplastичної активації  $\geq 40$  с або міжнародне нормалізоване відношення  $\geq 1,4$ ) і вік понад 70 років [2].

Визначення, прийняте на конференції в Аахені з Берлінськими поправками (політравма – це поєднання двох або більше травм при AIS  $\geq 3$  і одному або більше додаткових діагнозах / станах:

гіпотонія, непритомність, ацидоз, коагулопатія, вік понад 70 років) знаходить належне визнання у науковій літературі [3; 4; 5].

Політравма є наслідком конфлікту між організмом та різними шкідливими чинниками фізико-біологічного та соціального середовища, яке його оточує [6; 7]. За літературними даними, питома вага пацієнтів із політравмою становить до 25-28% від загального числа травматологічних хворих [8; 7].

Вплив політравми на організм не обмежується механічними пошкодженнями, про що свідчить, зокрема, наявність трьох піків летальності. Перший припадає на час самої політравми, другий – на перші кілька годин перебування у стаціонарі, третій – через кілька днів або навіть тижнів після політравми [9]. Отже, травма є лише своєрідним «первинним ефектом» патологічного процесу, який охоплює цілий організм [10]. Ця обставина спричинила виникнення в науковій літературі поняття «травматична хвороба» (ТХ) [11; 12].

Виокремлюють множинні (два або більше пошкоджень в одній порожнині або в рухомому апараті, або на одній магістральній судині або нерві), поєднані (пошкодження у двох або більше порожнинах або пошкодження внутрішнього органу поряд із травмами опорно-рухового апарату), комбіновані (поєднання пошкоджень із різним механізмом травми, наприклад перелом і опік) політравми [12]. Усі ці види політравми викликають ТХ.

У проблемі травматизму помітний віковий аспект – як із погляду поширеності, так і з погляду тяжкості наслідків. Найбільше поширення травматизм має серед дітей та осіб працездатного віку [13; 14; 15]. Встановлено чітку залежність між віком і рівнем летальності у постраждалих з політравмою. Що старше постраждалі, тим вища летальність, причому між віком і рівнем летальності існує сильна лінійна кореляція [16; 17].

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Политравма / В.В. Агаджанян, А.А. Пронских, И.М. Устьянцева и др. – Новосибирск: Наука, 2003. – 492 с.
2. Pape H.-C. The definition of polytrauma revisited: an international consensus process and proposal of the new “Berlin definition” / H.-C. Pape et al. // The Journal of Trauma and Acute Care Surgery. – 2014. – 77 (5). – P. 780-786.
3. Агаджанян В.В. Политравма, пути развития (терминология) / В.В. Агаджанян, С.А. Кравцов // Политравма. – 2005. – № 2. – С. 6–13.
4. Wong T.H. Combining the new injury severity score with an anatomical polytrauma injury variable predicts mortality better than the new injury severity score and the injury severity score: a retrospective cohort study / Ting Hway Wong et al. // Scandinavian Journal of Trauma, Resuscitation and Emergency Medicine. – Published: 8 March 2016. – Режим доступа: <https://sjtrem.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13049-016-0215-6>
5. McDonald S.J. The effect of concomitant peripheral injury on traumatic brain injury pathobiology and outcome / Stuart J. McDonald et al. // Journal of Neuroinflammation. – Published: 26 April 2016. – Режим доступа: <https://jneuroinflammation.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12974-016-0555-1>
6. Захаров Ю.М. Эритробластический островок / Ю.М. Захаров, А.Г. Рассохин. – М.: Медицина, 2002. – 280 с.
7. Политравма. Неотложная помощь и транспортировка. / В.В. Агаджанян, М.М. Устьянцева, А.А. Пронских и др. – Новосибирск: Наука, 2008. – 320 с.
8. Панков И.О. Тяжелая политравма. Специализированная помощь на этапах стационарного лечения в условиях травмцентра I уровня: уч. пособие / И.О. Панков, И.М. Грубер, С.Д. Сиразитдинов и др. – Казань: Отечество, 2014. – 68 с.
9. Усенко Л.В. Опыт организации и тактики оказания экстренной специализированной помощи пострадавшим с тяжелой политравмой / Л.В. Усенко, Г.В. Панченко, С.Б. Куликов. // Проблемы военного здравоохранения. – К.: Янтар, 2002. – С. 207–211.
10. Кудлай Д.А. Иммунобиологические аспекты патогенеза политравмы: дисс. ... д-ра медицинских наук / Дмитрий Анатольевич Кудлай. – Новосибирск, 2007. – 242 с.
11. Политравма: травматическая болезнь, дисфункция иммунной системы, современная стратегия лечения / Под ред. Е.К. Гуманенко и В.К. Козлова. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2008. – 608 с.
12. Підручна С.Р. Патогенетичне обґрунтування ксенодермотрансплантації у системній корекції морфофункціональних змін внутрішніх органів на тлі комбінованої (механічної і термічної) травми: дис. ... д-ра медичних наук: 14.03.04 / Світлана Романівна Підручна. – Тернопіль, 2013. – 347 с.
13. Лихтерман Л.Б. Черепно-мозговая травма / Л.Б. Лихтерман. – М.: Медицинская газета, 2003. – 358 с.
14. Зайцева У.И. Медико-социальная характеристика лиц с политравмой / У.И. Зайцева // Проблемы социальной гигиены, здравоохранения и истории медицины. – 2010. – №1. – С. 27–30.
15. Гайдук С.В. Клинико-патофизиологическое обоснование ранней диагностики синдрома полиорганной недостаточности и висцеральных осложнений у пострадавших с политравмой: дисс. ... доктора медицинских наук: 14.00.16 и 14.00.05 / Сергей Валентинович Гайдук. – СПб, 2009. – 389 с.
16. Шаталин А.В. Основные факторы, влияющие на летальность у пациентов с политравмой транспортированных в специализированный травматологический центр / А.В. Шаталин, С.А. Кравцов, В.В. Агаджанян // Политравма. – 2012. – №3. – С. 17–36.



17. Левченко Т.В. Анализ госпитальной летальности и качества клинической диагностики у пострадавших с политравмой / Т.В. Левченко, С.А. Кравцов, А.Н. Корнев и др. // Политравма. – 2014. – №3. – С. 24–40.

## ІНФОРМАЦІЯ ЯК ГОЛОВНА ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

*Стоколюс Л. М.,  
НК – Чубань В. С., к. е. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Тотальна інформатизація життя людей призвела до перетворення інформації в чинник, який присутній у кожній із сфер життєдіяльності суспільства. Таке положення дозволяє розглядати психологічну безпеку, як одну з провідних є як самостійною складовою національної безпеки.

Важливим аспектом вивчення проблеми психологічної безпеки є дослідження закономірностей маніпулювання внутрішнім світом особистості, її соціальними уявленнями і світоглядом за рахунок інформації, що потрапляє ззовні. В процесах впливу особлива роль належить інформаційному – навмисному або ненавмисному – на образну сферу людини [2].

Враховуючи те, що у сучасній психологічній науці, все частіше акцентується пошук системних характеристик, психологічну безпеку можна визначити, як інтегративну психологічну властивість особистості, що характеризує ступінь задоволеності її базової потреби в безпеці і таку, яка діагностується за інтенсивністю переживання психологічного благополуччя або неблагополуччя.

Аналіз сучасного стану проблеми психологічної безпеки особистості у світі та в Україні показує, що в її тлумаченні та розумінні існують серйозні теоретичні розбіжності між дослідниками. Складність феномену психологічної безпеки особистості визначає різноманіття підходів до його дослідження як в Україні, так і в світі [2].

Ряд вчених розглядають інформаційну безпеку як такий стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, при якому зводиться до мінімуму завдання шкоди через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації, чи негативний інформаційний вплив, через негативні наслідки функціонування інформаційних технологій, а також через несанкціоноване поширення інформації.

Інформаційно-психологічну безпеку особи та суспільства вважають окремою складовою національної безпеки держави та трактують як стан захищеності гарантованих законодавством умов життєдіяльності держави, суспільства та окремої особи від зовнішніх та внутрішніх загроз. Підтримання національної безпеки є важливим напрямом державної діяльності, що актуалізується залежно від наявності та ступеня відповідних загроз [1].

Складність забезпечення інформаційно-психологічної безпеки визначається декількома факторами. Так, до політичних факторів відносять:

- становлення державності на основі демократичних принципів, законності, інформаційної відкритості;
- руйнування усталеної системи командно-адміністративного державного управління;
- інформаційну експансію розвинутих країн, які здійснюють глобальний інформаційний вплив, з метою поширення світогляду, політичних і духовних цінностей та ідеалів західного світу.

Духовні фактори також мають значення, а саме:

- криза державної ідеології;
- деформація системи норм, установок та цінностей, що проявляється у неадекватності оцінки інформаційно-психологічного впливу;
- поява нових форм та засобів впливу на індивідуальну, групову й масову свідомість; поява й ріст нових форм міфологічної свідомості.

Саме чинники інформаційного суспільства визначають специфіку сучасної соціально-політичної ситуації. Агресія мас-медіа, велика кількість слабо контрольованих контактів, навала екологічних, демографічних та інших проблем, залишки тоталітарного режиму в масовій свідомості, готовність до покори, психологічна беззахисність населення, яка стала основною передумовою піддатливості фаховому тиску зацікавлених осіб, брак ефективно діючих громадських соціальних інститутів – усі ці чинники призводять до використання маніпулятивних технологій у різних сферах існування людини, а як наслідок, загрожують інформаційно-психологічній безпеці, впливаючи таким чином і на міжнародну безпеку [1].

Сама логіка суспільного розвитку висуває ці проблеми в число першочергових. Це обумовлено тим, що без їх вирішення неможливо подальший сталий суспільний розвиток і забезпечення психологічної безпеки особистості, суспільства і держави в політичній, економічній, соціальній, духовній, військовій та інших областях.

1. Кормич Б.А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук / Б.А. Кормич// – Харків, 2004. – 44 с.
2. Уханова Н.С. Інформаційно-психологічна безпека особистості, суспільства та держави / Уханова Н.С. // Правова інформатика, - № 3(39). - 2013. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform\\_2013\\_3\\_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2013_3_14)

## ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

*Страйстор І. В.,  
НК – Іващенко О. А., к. пед. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

В Україні щороку виникають надзвичайні ситуації техногенного, природного та соціального характеру, внаслідок яких гинуть і страждають люди, наносяться величезні збитки державі. Від того, наскільки швидко та оперативно надаватиметься допомога особам, які зазнали впливу небезпечних факторів надзвичайних ситуацій, наскільки своєчасно і професійно спрацюють аварійно-рятувальні підрозділи Державної служби України з надзвичайних ситуацій при ліквідації наслідків аварій, катастроф, пожеж та інших стихійних лих, залежить здоров'я і життя багатьох тисяч людей. Тому роль рятувальних служб та професійно підготовлених кадрів для них зростає.

Людський чинник в процесі ліквідації та подолання наслідків надзвичайних ситуацій набуває вирішальної ролі. Особливістю професійної діяльності рятувальників є необхідність діяти в незвичайних, часто досить складних, небезпечних для життя і здоров'я екстремальних ситуаціях. Це зумовлено: гострим дефіцитом часу, що відводиться на виконання операцій; постійним ускладненням рятувальної техніки; обмеженими психофізіологічними можливостями людини. За таких умов дуже важливим є цілеспрямоване формування професійної готовності до діяльності в умовах підвищеного ризику.

Надзвичайні ситуації, що виникають, вимагають оперативного залучення великої кількості фахівців, готових професійно оцінювати їх, бачити перспективи розвитку і забезпечувати їх ліквідацію та подолання наслідків. Професійна діяльність співробітників оперативно-рятувальної служби цивільного захисту протікає в екстремальних умовах і характеризується впливом значної кількості стресогенних факторів. Це висуває підвищені вимоги до рівня професіоналізму рятувальників, їх фізичних, психологічних і особистісних якостей. Одночасно має місце подальше переоснащення аварійно-рятувальних підрозділів країни новою технікою, впровадження нових технологій, що пред'являє більш високі вимоги до підготовки молодих фахівців, які б володіли сучасними способами ведення аварійно-рятувальних робіт і вміли б використовувати передову техніку і технології. Недостатня професійна готовність фахівців до такої діяльності може призвести до неналежного виконання ними службових обов'язків.

Викладене вище диктує необхідність спеціальної професійної підготовки великої кількості фахівців, готових і здатних негайно включитися в дії з ліквідації та подолання наслідків надзвичайних ситуацій. Професійна підготовка представляється як система взаємопов'язаних дій, спрямованих на підвищення рівня готовності майбутніх фахівців до діяльності в умовах підвищеного ризику.

У професійної готовності фахівця доцільно виділяти дві взаємопов'язані сторони, грані, різновиди: 1) попередню, завчасну, потенційну готовність як професійну підготовленість особистості до відповідної діяльності. Ця готовність фахівця включає в себе: систему досить стійких, статичних компонентів, психічних утворень – знань, умінь, навичок професійної діяльності, професійно важливих якостей, цінностей особистості, в цілому певний рівень професійно необхідного потенціалу особистості; 2) безпосередню, одномоментну, ситуативну готовність як стан відповідної мобілізованості, функціональної налаштованості психіки фахівця на вирішення конкретних завдань у відповідних обставинах і умовах. Ця сторона професійної готовності фахівця характеризується високою динамічністю, рухливістю і залежністю від ситуативних обставин, стану психічного і фізичного здоров'я фахівця, морально-психологічної атмосфери в колективі, соціальному середовищі [5].

Цілком очевидно, що безпосередня психологічна готовність виступає наслідком актуалізації попередньої, недостатній рівень (або відсутність) якої знижує прояв першої. Попередня, потенційна, завчасна психологічна готовність є основою безпосередньої, ситуативної. І тому підготовка спеціаліста виступає як процес формування у нього достатнього для професійної діяльності рівня попередньої готовності його психіки, стійких, статичних компонентів його професійної підготовленості.

З іншого боку, навіть досить добре підготовлений до вирішення професійних завдань фахівець в потрібний момент може виявитися не мобілізований, не налаштований на відповідну діяльність, його психічна регуляція професійної поведінки та діяльності відповідним чином може бути не актуалізована. У такому випадку успішне здійснення діяльності буде неможливим або вона виявиться малоефективною.

Як бачимо, професійна готовність фахівця припускає наявність у нього відповідного рівня професійної компетентності, професійної майстерності, а також здатності саморегуляції, самоналаштування на відповідну діяльність, вміння мобілізувати свій професійний (духовний, особистісний та фізичний) потенціал на вирішення поставлених завдань у відповідних умовах.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Большой психологический словарь / [под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко]. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2003. – 672 с.
2. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.

### ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА У РАЗІ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

*Тафійчук В. В, Степаненко О. С.,  
НК – Куліца О. С., к. т. н., Журбинський Д. А., к. т. н., Тарасенко А. В.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Наслідком практично будь-яких надзвичайних ситуацій є травмування людей. Надання їм своєчасної та кваліфікованої домедичної допомоги є професійним обов'язком рятувальників.

Комплекс невідкладних дій та організаційних заходів, спрямованих на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи називається домедичною допомогою[1].

До основних заходів з надання домедичної допомоги належать: визначення стану потерпілого, постановка передбачуваного діагнозу, зупинка кровотечі, накладення пов'язок, серцево-легенева реанімація.

Обов'язковою умовою проведення домедичної допомоги є оцінка ситуації і забезпечення безпеки потерпілих і рятувальників, припинення дії вражаючих факторів, транспортування потерпілого в безпечне місце, вибір стратегії проведення домедичної допомоги, надання домедичної допомоги, інформування спеціальних служб і родичів потерпілого про те, що трапилося, постійний контроль за станом потерпілого, транспортування його до лікувального закладу або додому [2].

При наданні домедичної допомоги рятувальники повинні діяти спокійно, впевнено, вміло, чітко, швидко, рішуче, холоднокровно, професійно, безпечно, дотримуючись правильної послідовності своїх дій. Обов'язковою є постійний контроль за станом потерпілого і своїми діями. При наданні домедичної допомоги неможна допускати дій, в результаті яких постраждалому стане гірше. Найбільш складною є ситуація, коли є кілька постраждалих. У цьому випадку домедична допомога повинна бути надана спочатку тим, хто знаходиться в несвідомому стані, а потім усім іншим.

В процесі надання домедичної допомоги стан потерпілого може погіршитися, незважаючи на своєчасність і правильність її проведення. Також потерпілий може померти. Ця обставина не повинно стати причиною докорів сумління і відмови від допомоги іншим постраждалим.

При наданні домедичної допомоги рятувальники повинні постійно контролювати пульс і дихання потерпілого, а в разі їх зупинки негайно приступити до проведення реанімаційних заходів.

Не можна залишати потерпілого одного. У рятувальників, особливо у новачків, стан постраждалих, їх зовнішній вигляд, травми, кров можуть викликати хвилювання, переляк, розгубленість, паніку, депресію. Все це призводить до небажаних дій рятувальників при наданні допомоги, в тому числі замішання, поспіх, помилки, що в кінцевому підсумку відбивається на погіршенні стану потерпілого, зниження ефективності домедичної допомоги, погіршенні процесу одужання [3].

Обов'язковою умовою надання домедичної допомоги є особиста безпека рятувальника, оскільки існує реальна небезпека травмування, інфекційного зараження, емоційного розладу, перевтоми. Для забезпечення особистої безпеки рятувальникам необхідно зробити щеплення від гепатиту В, правця, дифтерії, використовувати індивідуальні засоби захисту (герметичні рукавички, халат, пов'язки, протигази), постійно тренуватися і брати участь в навчаннях. Найчастіше надання домедичної допомоги пов'язано з болем, кров'ю, стражданням потерпілих. У цій ситуації необхідно контролювати свої емоції, діяти вміло і впевнено. Після завершення роботи з надання домедичної допомоги слід здійснити заходи особистої гігієни: вимити руки, умитись, привести в порядок одяг.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України від 05.07.2012 року №5081-VI «Про екстрену медичну допомогу».
2. Пушкина, Т.П. Медицинская психология: метод. указания / Т.П. Пушкина. – М., 1996. – 38 с.

3. Учебник спасателя/ С. К. Шойгу [и др.]; под общ. ред. Ю. Л. Воробьева. – 2-е изд., перераб. и доп. – Краснодар: Сов. Кубань, 2002. – 528с.

## ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

*Тимофеев В. В.,  
Черкаська медична академія*

Пріоритетними завданнями в процесі розбудови незалежної української держави є виховання у молодого покоління почуття патріотизму, формування особистості на засадах духовності, моральності, толерантності, забезпечення створення умов для інтелектуального, культурного та фізичного розвитку, реалізації науково-технічного та творчого потенціалу громадян.

Процес національно-патріотичного виховання є важливою складовою національної безпеки України. Реалізація єдиної комплексної програми патріотичного виховання молодих громадян України забезпечує ґрунтовну мотивацію молоді до праці на користь України.

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту» як стратегічні визначаються завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення свого громадянського обов'язку на основі національних та загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота України для збагачення і примноження на цій основі культурного і творчого потенціалу нашого народу. У «Концепції виховання особистості в умовах розвитку української державності» також підкреслюється необхідність утвердження у студентській молоді почуття патріотизму та відданості Батьківщині [1, 3].

Патріотизм проявляється насамперед як любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народу, гордість за свій народ, прагнення захистити його надбання, продовжити примноження його загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей.

Одне з чільних місць в цьому процесі належить вихованню любові і дбайливого ставлення до рідної землі, – своєї малої батьківщини, її історії, поваги до народних традицій і звичаїв, фольклору, любові до рідної природи. Нема в людини місця дорожчого, ніж те, де вона народилась, землі, на якій зростає. Щоб по-справжньому любити рідний край, його слід добре знати, необхідно вивчати його історію, мову, культуру. У зв'язку з цим одним з пріоритетних напрямів патріотичного виховання студентської молоді є краєзнавча робота.

Джерелами патріотичного виховання є рідне слово Великого Кобзаря, колискова пісня, культ Матері та Батька, рідна оселя, садиба, батьківщина і Батьківщина, героїчне минуле народу, життєдіяльність історичних постатей народу (політичних діячів, вчених, письменників, діячів мистецтва і культури), конкретна діяльність особистості щодо матеріального та культурного збагачення своєї країни.

Не менш важливим в процесі патріотичного виховання є формування в студентській молоді здатності ідентифікувати себе з українським народом та потреби постійного самоствердження для власного всебічного зростання й утвердження блага України.

Патріотичне виховання є складовою частиною загального виховного процесу, являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади і громадських організацій з формування у громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків. Патріотичне виховання включає у себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, володіє високим рівнем комплексності, тобто охоплює своїм впливом усі покоління, пронизує усі сторони життя: соціально-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну, спирається на освіту, культуру, історію, державу, право.

Серцевиною патріотичного виховання, на думку видатного українського педагога Г.Ващенко, є перехід від стихійного до свідомого патріотизму. Адже лише свідомий патріот не лише знає, а й активно працює для свого народу, прагне піднести його культуру й добробут, захищає Батьківщину і словом і ділом [2, 69].

Основна ідея патріотичного виховання полягає у мотивації громадської активності молодого покоління. Адже саме молоді є найбільш чутливою до новітніх тенденцій розвитку суспільства, до болючих проблем сьогодення, найбільш адекватно здатна відобразити ці проблеми у своїх наукових пошуках.

З огляду на вищевказане, викладачі історії Черкаської медичної академії започаткували проведення як регіональної студентської науково-практичної конференції "Патріотичне виховання" [3], так і всеукраїнської студентської конференції «Україна понад усе» [4]. На нашу думку, такий метод патріотичного виховання шляхом творчої пошукової діяльності є досить актуальним та своєчасним і має на меті виховання в студентській молоді почуття патріотизму, національної гідності та самосвідомості, високих моральних якостей громадянина.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція виховання молоді у національній системі освіти // Інформаційний збірник МО України. – 1996. – №13. – с. 3.

2. Ващенко Г. Виховання любові до Батьківщини // Вибрані педагогічні твори. – Дрогобич, 1997. – с. 69.
3. Патріотичне виховання. Матеріали студентської науково-практичної конференції. – Черкаси, 2013. – 72 с.
4. «Україна понад усе!». Матеріали всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. – Черкаси, 2016. – 228 с.

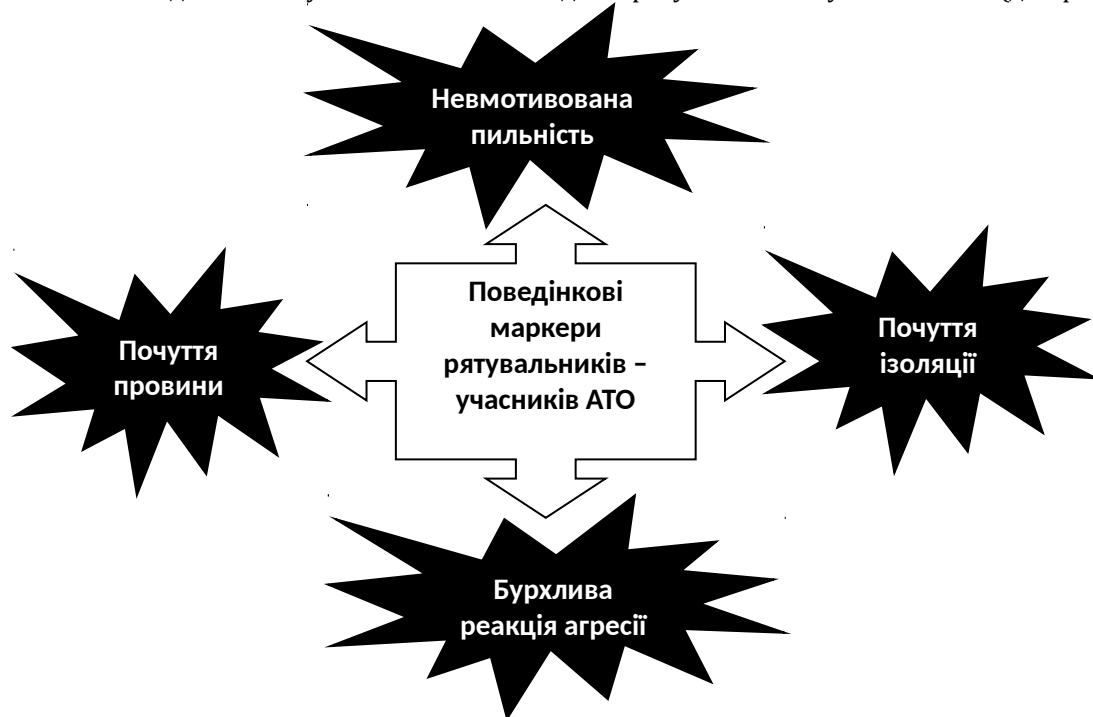
## ПОВЕДІНКОВІ МАРКЕРИ РЯТУВАЛЬНИКІВ - УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Тімченко В. О.,  
НК – Оніщенко Н. В., д. психол. н., професор,  
Національний університет цивільного захисту України

Тим рятувальникам, на чю долю випало взяти участь у локальному збройному конфлікті на сході нашої держави, доводиться переживати досить болісний процес адаптації, пов'язаний з різкою ломкою усталених поведінкових стереотипів, звичок і поглядів. Перший раз – опинившись у зоні проведення антитерористичної операції (АТО). Другий раз – повертаючись до умов мирного життя.

Результатом цих ломок стають особливості поведінки рятувальників – учасників АТО. Ці, так звані поведінкові маркери, переносяться із зони проведення антитерористичної операції в мирну дійсність, де вони виявляються не просто недоречними, а й часом такими, що значно ускладнюють життя.

Грунтуючись на результатах широкомасштабних досліджень, проведених науково-дослідною лабораторією екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України, ми можемо виділити наступні особливості поведінки рятувальників – учасників АТО (див. рис. 1).



**Рис.1. Поведінкові маркери рятувальників – учасників АТО**

Розглянемо виділені поведінкові маркери (див. рис. 1) більш докладніше.

**Невмотивована пильність.** Рятувальник після перебування в зоні АТО починає пильно стежити за усім, що відбувається навколо, немов йому постійно загрожує небезпека, - і не тільки зовнішня, але й внутрішня (остання полягає в тому, що небажані травматичні враження від виконання завдань за призначенням у зоні АТО «прориваються» у свідомість і руйнують психічне здоров'я фахівця).

Дуже часто над-пильність проявляється у вигляді постійного фізичного напруження. Рятувальник стає вкрай зібраним, наче він у будь-який момент готовий відбити зовнішню або внутрішню загрозу. Це фізичне напруження, яке не дозволяє розслабитися і відпочити, може створити чимало проблем:

- по-перше, підтримання такого високого рівня пильності потребуватиме постійної уваги та великих витрат енергії;
- по-друге, рятувальнику починає здаватися, що це і є його головна проблема. І як тільки напругу вдасться зменшити і розслабитися, проблема зникне.

Насправді при такому підході проблема не зникає. Фізична напруга може виконувати захисну функцію – захищати свідомість. Саме тому не бажано прибирати психологічний захист, доки не зменшиться інтенсивність переживань. Коли це відбудеться, - фізична напруга піде сама собою.

*Бурхлива реакція агресії* при найменшій несподіванці, яка за цілою низкою ознак нагадує жажіття бойових дій у зоні АТО (різкі звуки, крики, стукіт та т. ін.). Рятувальник стає конфліктним, з усіма свариться, часто воліє вирішувати суперечки, застосовуючи насильство.

*Почуття провини.* Не секрет, що багато хто з учасників АТО (включаючи і рятувальників) вважають себе відповідальними за загибель своїх товаришів або за віддані накази. Випробовуючи почуття провини, вони нібито прагнуть покарати себе, займаючись саморуйнуванням, як «заслуженим покаранням» за неправильну поведінку у зоні АТО.

Рятувальники – учасники АТО з почуттям провини не налаштовані щось міняти у своєму житті, схильні до зайвого ризику, піддаючи йому і себе і оточуючих. Саме такі ветерани нібито застрягають у минулому, не змінюючись, не просуваючись уперед, іноді починаючи вважати, що вони взагалі не гідні жити.

*Почуття ізоляції.* Багато з рятувальників – учасників АТО, повертаючись до умов мирного життя, починають страждати від самотності, неможливості встановлення близьких відносин з іншими людьми. Вони вважають, що їх переживання, їх досвід настільки унікальні, що іншим людям просто неможливо їх зрозуміти.

Навколишні починають здаватися нудними, такими, які нічого не розуміють у житті. Саме тому, учасники АТО будуть тягнутися один до одного. Адже, за їх розумінням, тільки та людина, яка випробувала ситуацію локального збройного конфлікту, зможе зрозуміти їх.

### **ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ**

*Трошкін С. Е.,  
НК – Пасинчук К. М., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Необхідність підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців з пожежної безпеки в соціальному плані обумовлена науково-технічними досягненнями, соціально-економічними перетвореннями, що відбуваються в країні, і ринком праці, який висуває свої вимоги до випускників профільних вищих навчальних закладів, а також намірами України долучитися до європейського освітнього простору. Педагогічний аспект підвищення якості професійної підготовки фахівців з пожежної безпеки вимагає його розгляду як результату освітнього процесу, що відповідає запитам самої особистості спеціаліста і соціального замовлення.

Однією з актуальних сучасних проблем залишаються забезпечення й оцінювання якості вищої освіти, визначення показників якості професійної підготовки фахівця у ВНЗ. Нині стан системи вищої освіти характеризується тим, що деякі аспекти проблеми оцінювання якості професійної підготовки фахівця, створення вищим навчальним закладом власної системи оцінювання недостатньо вирішені. Тому, на нашу думку, потребують дослідження такі проблеми: порівняння різноманітних підходів до оцінювання якості підготовки фахівців; створення системи якості освіти; уточнення суті поняття «якість підготовки фахівця»; оптимальний відбір сукупності показників для оцінки якості; узагальнення досвіду зарубіжних та українських університетів стосовно створення системи оцінювання якості підготовки випускників.

Нині якісна освіта є одним з індикаторів високої якості життя, інструментом соціальної і культурної злагоди, економічного зростання та декларується як на державному, так і міжнародному рівнях. Відповідальність за якість освіти покладена, передусім, на кожен навчальний заклад. У Законі України «Про освіту» зазначено, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, ... формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі потенціалу народу, ... забезпечення народного господарства кваліфікованим фахівцями» [1].

Серед проблем системи підготовки фахівців називають такі:

- невідповідності структури знань, умінь у молодих фахівців виробничим вимогам унаслідок розриву раніше існуючих системних зв'язків між виробництвом, наукою і освітою;
- оцінки рівня конкурентоспроможності підготовки фахівців і виявлення чинників його підвищення;
- невідповідності кваліфікаційної характеристики фахівця вимогам ринку професійної праці, роботодавців;
- неадекватності змісту навчального плану і робочих програм необхідним компетенціям, відповідно до потреб розвитку ринку праці;

- розвитку системи моніторингу і контролю якості підготовки фахівців, що передбачає: а) систему внутрішньої оцінки якості підготовки, а саме, методи оцінки при вхідному, поточному і підсумковому контролях якості підготовки фахівців; б) систему зовнішньої оцінки якості підготовки фахівців [2, с. 52].

Для оцінювання якості підготовки фахівця О. Мелешко запропонувала таку схему формування показників якості підготовки фахівця: рівень фундаментальної теоретичної підготовки (знання природничо-наукових дисциплін, знання гуманітарних і соціальних наук, знання загальнопрофесійних дисциплін, знання спецкурсів, рівень системності підготовки); рівень професійної компетентності (технологічна та інформаційна компетентність, базові навички фахівця, уміння обґрунтовувати і обирати найкраще рішення); особистісні якості фахівця (розумові навички, навички міжособистісної комунікації, особистісні якості) [3].

Необхідно виокремити показники якості освіти для всіх типів освітніх установ. До них можна зарахувати:

- характер управління цілями, завданнями та змістом освіти;
- кадрове та методичне забезпечення освітнього процесу;
- стан матеріально-технічної бази;
- інформаційне та правове забезпечення.

Основними критеріями якісної освіти на рівні у вищому навчальному закладі цивільного захисту є:

- наявність деякого набору освітніх програм, зміст яких забезпечує підготовку майбутнього фахівця з пожежної безпеки відповідно до його потреб і соціального замовлення;
- рівень засвоєння курсантами/студентами освітніх програм;
- рівень задоволеності навчанням майбутнього фахівця з пожежної безпеки у вищому навчальному закладі цивільного захисту.

Також важливим кроком є створення у вищому навчальному закладі цивільного захисту власної системи, яка б дала можливість оцінити якість підготовки майбутнього фахівця з пожежної безпеки. Для цього необхідно використати комплекс показників, завдяки яким можна об'єктивно оцінити майбутнього фахівця з пожежної безпеки, його здатність виконувати майбутню професійну діяльність. Така система якості повинна бути основана на устояних традиціях, результатах наукових досліджень і сучасного досвіду [4, с. 22].

#### ЛІТЕРАТУРА

5. Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – 428 с.
6. Канивец П. И. Модели и методы оценки качества подготовки и повышения конкурентоспособности специалистов: дис. канд. економ. наук / П.И. Канивец. – Новочеркасск, 2004. – 230 с.
7. Мелешко Е. Н. Методы и модели управления качеством подготовки специалистов с высшим образованием в регионе: дис. канд. економ. наук / Е.Н. Мелешко. – Ростов-на-Дону, 2000. – 249 с.
8. Логачев В. Система качества для образовательных услуг / В. Логачев // Высшее образование в России. – 2001. – № 1. – С. 20 – 24.

## ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ

Фесенко Ю. В.,  
НК – Вороновська Л. Г., к. філос. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Процес формування мотиву може мати індивідуальні особливості в залежності від властивостей особистості. Так, К. Обуховський відмічає, що психастеники пред'являють незвично високі вимоги до свого морального вигляду, тому в них у формуванні мотиву неодмінну участь має приймати такий мотиватор, як моральнісний контроль. У інших же подібні проблеми не виникають, так як при обґрунтуванні рішень, що приймаються, вони керуються іншими цінностями, наприклад, особистою відданістю начальнику. Таким чином, фанатизм будь-якого напрямку позбавляє людину від необхідності сумніватися у правильності прийнятих рішень і вчинків, позбавляє її від болісних переживань, і процес формування мотиву здійснюється у неї легко і швидко.

Особливості особистості втручаються у процес формування мотиву на усіх етапах. Так, легкість виникнення потреби, її інтенсивність (сила) залежать від індивідуальної «чутливості» людини до стимулу впливу (ситуації). Виникнення і переживання станів (образи, злості тощо), що призводять до бажання застосувати ту або іншу форму агресії, значною мірою залежать від того, як виражені у суб'єкта конфліктні риси особистості: запальності, образливості, нетерпимості до думки інших тощо. Ці риси особистості змушують сприймати конфліктну або ситуацію фрустрації гостріше.

На стадії прийняття рішення сильний вплив на процес мотивації можуть надавати такі вольові якості, як рішучість і сміливість. Нерішучість може затягувати прийняття рішення, а боязкість може привести до відмови вчинити ту або іншу дію.

Люди, які прагнуть визнання, найбільш високо оцінюють свої комунікативні якості (товариськість, вихованість, чарівність, уміння ладити з людьми) і частково — властивість соціального інтелекту (гумор, проникливість). Ця самооцінка підкріплюється дійсним вираженням у цих суб'єктів екстраверсії, здатності до маніпуляцій і авантюри.

Суб'єкти із переважанням мотиву суперництва високо оцінюють свою підприємливість, волю. Вони розраховують на власну енергію, напір, доказом чому є жорсткість їх поведінки — домінантність і агресивність.

Ті ж, хто більше за все прагне до досягнень у значимій діяльності, схильні виділяти свої ділові якості, такі, наприклад, як практичність, організованість, підприємливість, воля, передбачливість. Реально ці самооцінки підкріплюються відповідальністю і діловою направленістю цих суб'єктів.

Таким чином, згадані дані добре ілюструють положення, що направленість мотивації визначається тими або іншими особливостями особистості і їх самооцінкою суб'єктом.

На другому етапі мотивації важливу роль відіграють установки, світогляд, уподобання, але також має значення і розвиток інтелекту. Як відмічає К. Обуховський, легкість формування мотиву спостерігається, з одного боку, в осіб із примітивним мисленням, з іншого — і в осіб високої духовної культури [3,10]. Витончені інтелектуали, які звикли постійно контролювати себе, відчувають труднощі у виборі цілей і засобів їх досягнення.

Значний вплив на процес мотивації при здійсненні керівництва можуть надавати такі властивості особистості, як владність або ж боязнь відповідальності. Їх наявність може обумовлювати стихійне формування стилю керівництва (авторитарного, демократичного, ліберального), істотною характеристикою якого є одноосібне або групове прийняття рішення, що, як і коли робити.

Ще одна стильова особливість процесу мотивації пов'язана зі стремлінням суб'єктів до успіху або уникнення невдач [5, 327]. Якщо людина орієнтована на успіх, вона не відчуває страху перед невдачею, а якщо орієнтована на уникнення невдач, то буде ретельніше зважувати власні можливості, коливатися щодо прийняття рішення.

Зі сказаного вище про мотивацію витікає ряд наслідків. По-перше, розглядаючи мотивацію як початок довільного акту, нелогічно говорити про довільну і недовільну мотивації. По-друге, немає необхідності виділяти «вироблювані протягом життя мотиви». Мотиви завжди формуються в індивідуальному житті людини, а не даються в готовому вигляді уже від народження. По-третє, мотиви не можуть діяти мимовільно. По-четверте, не може бути зовнішніх і внутрішніх мотивів. Мотиви завжди внутрішні, на відміну від стимулів, які викликають процес мотивації, які можуть бути і зовнішніми, і внутрішніми (інтероцептивними). Коли ж говорять про зовнішню мотивацію і мотиви, то мають на меті або зовнішні впливи інших осіб, або, привабливість якихось об'єктів.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2002. – 304с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. –СПб.: Питер, 2000. –446с.



3. Ковалев В.И. Мотивационная сфера личности как проявление совокупности общественных отношений // Психологический журнал. –1984. –Т.5. – №4. –С.3–13.
4. Психологія: Навчальний посібник/За ред. О.В. Винославської. –К.: ІНККОС, 2005. –352с.

### **«ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ»**

*Цеховский В. О.,  
НК – Ротар В. Б., к. пед. н.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Забезпечення пожежної безпеки є невід'ємною частиною державної діяльності щодо охорони життя та здоров'я людей, національного багатства і навколишнього природного середовища. У зв'язку з цим процес професійної підготовки фахівця пожежної безпеки в Україні має важливе наукове значення. ВНЗ ДСНС України повинні забезпечити належний рівень знань, умінь, навичок, які дозволять успішно вирішувати задачі, що стоять перед ними.

Спектр напрямків дослідження професійної підготовки є досить широким це і дослідження таких кардинальних питань, як роль професійної компетентності фахівця у підтримці забезпечення пожежної безпеки держави, вплив рівня сформованості професійної компетентності на стан пожежної безпеки населених пунктів і об'єктів на соціально-економічний розвиток держави, довкілля та добробут населення. Одним із аспектів, який потребує вивчення і розробки є формування правової компетенції у майбутніх фахівців пожежної безпеки.

Виходячи із тлумачення поняття «компетентності» як сукупності знань і умінь, які необхідні для професійної діяльності, зокрема умінь аналізувати, бути обізнаним, мати авторитетність, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію, особливу увагу потрібно приділити вихованню професійної спроможності фахівця з пожежної безпеки.

Завданням пожежної безпеки сьогодні є запобіжні заходи, які полягають у попередженні пожеж. В основі цієї профілактики лежить система розробки державних стандартів професійної підготовки майбутніх фахівців пожежної безпеки, які досконало володіють знаннями про правила і норми пожежної безпеки, здатні враховувати ці знання при проектуванні, будівництві та експлуатації підприємств, навчальних закладів, адміністративних та житлових будівель тощо. В зв'язку з цим, назріла першочергова потреба вдосконалення процесу формування правової компетентності майбутніх фахівців в умовах ВНЗ ДСНС України, як активних учасників соціально-економічних процесів і майбутнього покоління нашої держави.

Відповідно, вивчення ролі та структури професійної компетентності майбутнього фахівця з пожежної безпеки набуває особливої актуальності.

Теоретична і практична значущість правової компетентності фахівця пожежної безпеки, аналіз результатів стану формування правової підготовки фахівців пожежної безпеки ДСНС свідчать про необхідність подолання низки протиріч між новизною соціальних вимог до правової компетентності фахівців та недооцінкою ролі сучасної системи вищої освіти в їх досягненні; необхідністю розвитку правової компетентності фахівців пожежної безпеки, оскільки саме вони є представниками «професії захисту» та недостатністю теоретичних наукових доробків; екстремальними умовами професійної діяльності пожежників та правовою компетентністю для попередження проблем безпеки населення та виконання професійних обов'язків.

Отже, формування правової компетентності у майбутніх працівників з пожежної безпеки повинно забезпечуватись на належному рівні у ВНЗ ДСНС України. Тільки завдяки своєму багажу знань, достатній проінформованості, аналізу інформації працівник зможе успішно виконати своє бойове завдання.

#### *ЛІТЕРАТУРА*

1. Вовчаста Н. Я. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Наталія Ярославівна Вовчаста. – 2010. – 20 с.
2. Доманський В.А. Державне управління пожежною безпекою України (організаційно-правовий аналіз за матеріалами діяльності Державного департаменту пожежної безпеки): дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 – «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Доманський Віктор Анатолійович. – К., 2004. – 202.
3. [http://edu-mns.org.ua/nmc/10/N1\(7\)\\_04.doc](http://edu-mns.org.ua/nmc/10/N1(7)_04.doc)

## ПСИХОЛОГІЧНІ ЕТАПИ БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЖЕЖНИКІВ

Чепуль Я. О., Мудра Ю. О.,  
НК – Єремеева Н. Ф., к. філол. н., доцент,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Праця пожежника пов'язана з високим рівнем емоційності, зумовленої особливостями їх діяльності: безперервним нервово-емоційним напруженням, викликаним систематичною роботою в незвичайному середовищі (в умовах високих температур, значної концентрації диму, обмеженої видимості), постійної загрози життю та здоров'ю (можливі руйнування конструкцій, які горять, вибухи парів та газів, отруєння продуктами горіння), негативним емоційним впливом (евакуація поранених та травмованих, а також тих, хто отримав опіки); значними фізичними навантаженнями, які пов'язані з демонтажем конструкцій та установок, прокладанням рукавних ліній, роботою з пожежним обладнанням різного призначення, винесенням матеріальних цінностей, високим темпом виконання дій; необхідністю підтримувати інтенсивність та концентрацію уваги, щоб слідкувати за зміною ситуації на пожежі; труднощами, обумовленими необхідністю проведення робіт в обмеженому просторі (в тунелях, підземних галереях, газопровідних та кабельних комунікаціях), що ускладнює дії, порушує звичні способи руху, робочі пози (рух на колінах, робота лежачи); високим ступенем відповідальності кожного пожежника при відносній самостійності дій і рішень, необхідних для рятування людей та вартісного обладнання; наявністю раптових перешкод, які можуть ускладнити виконання бойового завдання[1].

Для оцінки психологічного стану пожежників їх бойову діяльність можна умовно поділити на три етапи: підготовчий, основний та заключний [2, 6].

Підготовчий етап охоплює період діяльності особового складу пожежних підрозділів з моменту отримання повідомлення про пожежу до прибуття на місце події. В нього входять подача сигналу тривоги, збір особового складу по тривозі, прямування до місця пожежі і приведення сил та засобів в стан готовності до виконання бойового завдання. Сигнал тривоги може застати пожежника за обідом, під час занять або під час відпочинку і, як правило, є раптовим сигналом, який повідомляє про початок бойових дій. Уже під час прямування на пожежу пожежник відчуває нервово-психічне напруження, яке постійно зростає і пов'язане з невідомістю подій, які на нього чекають. Виїжджаючи на пожежу, командири бойових розрахунків програмують свої майбутні дії [2, 4]. Саме тому в кабіні, як правило, не почуєш жартів, сміху – там стоїть ділова, напружена тиша: пожежники намагаються підпорядкувати всі свої почуття та думки виконанню майбутнього бойового завдання. Специфічними особливостями цього етапу бойової діяльності пожежників є обмеження часу і невизначеність ситуації, оскільки відсутня повна інформація про пожежу. Після прибуття на місце виклику, як правило проводиться розвідка пожежі і бойове розгортання згідно з вимогами Бойового статуту пожежної охорони. За цих умов діяльність командирів та пожежників потребує максимум уваги та професіоналізму. Особи, які проводять розвідку, повинні мати високий рівень оперативного мислення, здатністю до орієнтування і стійкістю до різноманітних несприятливих емоційних впливів, які пов'язані з небезпекою, дефіцитом часу, раптовістю, необхідністю швидко реагувати на зміни, що відбуваються на місці пожежі: уточнити рішення, які були прийняті раніше, видозмінити способи дій, наростити в необхідних умовах сили та засоби пожежегасіння. Специфіка цього етапу бойової діяльності полягає в тому, що робота пожежників пов'язана з ризиком для життя (вибухи, обвали, висока температура, отруйні гази), тобто з наявністю великої кількості стрес-факторів, які викликають стан яскраво вираженого нервово-психічного стану (стресу). Заключний етап охоплює період від моменту ліквідації пожежі до моменту готовності варті до чергового виїзду на пожежу [2, 5]. Під час цього етапу пожежники приводять до ладу техніку та обладнання. На цьому етапі стан пожежників значною мірою залежить від результатів їх роботи, тривалості та напруженості бойових дій. Успіх або неуспіх виконання бойових завдань на пожежі переживають всі учасники його гасіння. Пожежники намагаються оцінити свої дії та дії своїх товаришів; начальники вживають заходів щодо відновлення бойової готовності підрозділів. Найбільш доцільно проводити аналіз гасіння пожежі через деякий час після його завершення, щоб бійці мали можливість в спокійній обстановці оцінити свою поведінку на пожежі. Аналізуючи результати гасіння пожежі, слід враховувати, що успішне гасіння пожежі у одних людей викликає радість і бажання закріпити досягнутий результат, а в інших – заспокоєння, вони починають вважати, що тепер їм не обов'язково докладати зусиль в процесі щоденних занять і, що в подальшому на пожежах вони й надалі зможуть гарно працювати. Таке «запаморочення від успіхів» може стати серйозною перешкодою для підвищення боєздатності цих осіб. Невдале виконання бойових завдань також по-різному може впливати на боєздатність пожежників: одні мобілізують сили для подальшої роботи, інші так переживають що можуть виявитися неготовими до нових бойових дій. Часто вони намагаються пояснити невдале виконання бойового завдання об'єктивними причинами або перекласти провину на своїх товаришів [2, 6]. Начальники пожежних частин, які, як правило, проводять розбір гасіння пожежі, повинні знати ці

особливості своїх підлеглих вживати заходів для підняття бойового духу особового складу пожежних підрозділів.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Долженко Е. С. Психологическая готовность к действиям в экстремальных ситуациях работников спецподразделений ОВД // «Развитие научных исследований 2005»: материалы международной научно-практической конференции. – Полтава: Изд-во «Интер-графика», 2005. – Т. 4. – С.15-17.
2. Самонов А. П. Психологическая подготовка пожарных. – М.: Стройиздат, 1982. – С. 4-6.

### ДО ПИТАННЯ ГЕНЕЗУ НЕВРОЗУ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

*Черненко О. М., Пархоменко Т. В., Герасименко Р. І.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Актуальність питання полягає в епідеміології неврозів, їх стрімкому зростанню за сучасних умов, які характеризуються тотальним наступом науково – технічного прогресу. Останній помимо явних переваг, вимагає додаткової мобілізації адаптивних ресурсів особистості, до чого не всі виявляються готовими. Відомо, що у патогенезі неврозів провідною ланкою є порушення функцій мозкових структур відповідальних за управління процесами адаптації. При цьому, чим більша невідповідність між наявним становищем і прогнозованим, тим ймовірніше виникнення патологічних наслідків для організму.

Перший ступінь змін психіки властивий різновидам нормального психічного стану які характеризуються значним відхиленням від норм психоемоційного напруження особистості. Такі зміни мають назву фізіологічних, оскільки ще зберігають оптимізацію реакцій психічного пристосування особистості за рахунок психічних ресурсів «діапазону психічного спокою». Подібні психогенії, коли не спостерігається порушення захисного психічного бар'єру, ще називають душевними хвилюваннями, до яких відносять такі стани, як: стрес, психічну астенію, фрустрацію, внутрішній конфлікт, душевний криз, страх, паніку.

Основні порушення при виникненні психопатій торкаються емоційно-вольової сфери – характерним є неадекватність емоційних переживань (нерідко бурхливі спалахи гніву, агресії), схильність до депресивних (переживання власної неповноцінності, постійні тривожність і страх) і нав'язливих станів.

Дисгармонічність психопатій залежить від надмірної виразності одних психічних властивостей і недорозвинутих інших, наприклад:

- підвищена емоційна збудливість при відсутності контролю за поведінкою і реакціями, викликаних афективними стимулами;
- тривожність, невпевненість і підозрілість при недостатньо адекватній оцінці оточення і відчуття реальності;
- егоцентризм, надмірні претензії на свою значимість при відсутності здібностей і можливостей та інше.

Подібні психічні прояви притаманні у відповідному ступені і нормальній в психічному відношенні особистості. Вони зрівноважені і створюють стійку, гармонічну структуру особистості, достатньо адаптовану до можливих психотравм чи психотравмуючих ситуацій. Для психопатів подібні негаразди життя (малозначимі для нормальної людини) стають значимими, припиняють стійкі відхилення від нормальною загальноприйнятої поведінки і тим самим утруднюють їх соціальну адаптацію. Психопати значно більше (в порівнянні з рештою людей) ранимі, чутливі до негативних впливів різного походження: біологічних – вікові кризи, пологи та інше, тілесних змін, психогенних та соціальних факторів.

На будь - які відхилення від норми поведінки людини в суспільстві дозволяють говорити про психопатію, це можуть бути психопатоподібні стани, неврози або просто акцентуації особистості. Як їх відрізнити?

Психопатоподібні стани – зміни особистості, що подібні до психопатії, які виникли після перенесеного захворювання (травма голови, інфекції головного мозку, хибне виховання тощо), а до цього періоду особистість розвивалась нормально.

На відміну від неврозу, коли страждає тільки частина рис характеру, при психопатії хворобливі риси характеру визначають увесь психічний склад особистості.

Акцентуація особистості визначається як відхилення від якогось стандарту (посилення ступеня) певних рис характеру і темпераменту особистості. Таке відхилення не є хворобливим, а кваліфікується як норма хоч із відповідним наголосом (К. Леонгард, 1981).

Чіткої мети між нормальними і акцентуєваними особистостями немає, також її немає між акцентуєваними і психопатами.

Розглянуті попередньо різні душевні хвилювання та пограничні зміни психіки в умовах надзвичайних подій можуть мати місце у потерпілих як самостійних психічних станів, не розвиваючись у більш складні стани, так і можуть бути початковими проявами справжніх душевних хвороб із глибокими змінами психіки (психози).

Психіатри вказують, що акцентуації особистості, сильні душевні хвилювання передрозташовують до невротичних і психопатичних реакцій, а також реактивних психозів.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012р. № 5403 –VI.
2. Закон України „Про екстрену медичну допомогу”, затверджений Указом Президента України від 05.07.2012р. №5081 –VI діє з 01.01.2013 р.
3. Грибенюк Г.С. Психологічна підготовка: Навч. посібник для курсантів (слухачів), студентів вищих навальних закладів МНС України, - Черкаси: ЧІПБ, 2005. – 232 с.
4. Психогенії в екстремальних умовах / Александровский Ю.А. и др. - М.: Медицина, 1991. - 96 с.
5. Сонник Г.Т. Психіатрія, - К. : Здоров'я, 2006. – 432 с.
6. Філімонов В.І. Фізіологія людини в запитаннях і відповідях. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 488 с.

### ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ СТРЕСУ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ

*Черненко О. М., Пархоменко Т. В., Мисник А. О.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Катастрофи, що потрясли нашу країну за останні роки, стихійні лиха, міжнаціональні і міжрегіональні конфлікти в країнах далекого та ближнього зарубіжжя, з очевидністю показали, наскільки важливі психологічна готовність персоналу ДСНС до роботи в екстремальних умовах, здатність співробітників цих служб долати наслідки впливу підвищених навантажень на психіку, їхнє вміння успішно протистояти впливу різноманітних стресогенних факторів, зберігаючи при цьому високу працездатність. Сьогодні очевидно, що система психологічно обґрунтованих заходів, спрямованих на попередження (зменшення) негативних наслідків професійного стресу у представників небезпечних професій, що включає врахування індивідуально-особистісних і організаційно-управлінських факторів - це не данина моді, а життєва необхідність. Професійна діяльність рятувальників, які беруть участь у подоланні наслідків аварії чи катастрофи, поєднана з ризиком для здоров'я, а іноді й життя, і, як правило, пронизана безліччю стресогенних факторів, що висуває високі вимоги до особистісних якостей працівників, рівню професіоналізму, здатності легко адаптуватися й адекватно реагувати на обставини, що швидко змінюються і часом дуже небезпечні.

Сучасний стан науково-технічного забезпечення професійної діяльності рятувальних підрозділів ДСНС висуває перед вченими у число першочергових завдань вимоги об'єктивного вивчення впливу умов та чинників професійної діяльності останніх та їх впливу на розвиток стресу в екстремальних умовах. В останні роки багато досліджень спрямовано на досягнення оптимальних умов діяльності, раціонального співвідношення професійно-важливих якостей фахівців і машини як елементів загальної системи управління. У межах цього напрямку сформована концепція функціонального комфорту щодо створення такого робочого стану індивіда, при якому досягається відповідність засобів, умов праці, можливостей і індивідуально-психологічних особливостей людини що зумовлює адекватну мобілізацію психічних процесів.

Багато дослідників стресу вважають, що люди наділені добрими здібностями протистояти різкому і короткочасному стресу. Справжня проблема постає тоді, коли стрес переростає у тривалий процес, зокрема праця в екстремальних умовах. Людина може роками терпіти труднощі, якщо відчуває здатність впливати на ситуацію або принаймні передбачити її. І зовсім інша річ, коли людина відчуває себе безпорадною і безсилою. Якщо люди знають, що їх очікують труднощі, вони можуть вжити заходів, щоб послабити стрес.

Аналіз психологічної літератури дає можливість простежити основні напрями у вивченні стресу. В цьому плані найбільш відомими підходами є вивчення стресу через оцінку діяльності вегетативної нервової системи, зміни психофізіологічних реакцій, поведінкових проявів тощо. Останнім часом у вивченні стресу привабливою є інтеракціоністська концепція. Більшість вчених відзначає, що сильна дія стрес-факторів має відстрочений ефект, який проявляється у посттравматичних розладах, що потребує ефективної психопрофілактичної роботи з боку психологічних служб. Разом з тим, виникнення і переживання стресу залежить не стільки від об'єктивних, скільки від суб'єктивних чинників, від особливостей самої людини: оцінки нею ситуації, зіставлення своїх сил і особливостей з тим, що вимагається, та ін. Будь-яка несподіванка, що порушує звичний перебіг життя, може стати причиною стресу або стресором. При цьому не мають значення зміст самої ситуації та ступінь її об'єктивної загрози. Важливим є саме суб'єктивне ставлення до неї. Тому певна ситуація одними може сприйматися

як стресова, а у інших вона не викличе жодного стресу. Матимуть значення внутрішні психологічні особливості людини. Саме тому, у комплексному вивченні стресу важлива роль повинна надаватися вивченню внутрішніх психологічних умов діяльності, тих особистісних детермінант, що зумовлюють резистентність, або, навпаки, чутливість людини до стресу.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Абдурахманов Р. А. Психологические проблемы послевоенной адаптации ветеранов Афганистана // Психологический журнал. - 1992. - Т.13, № 1. - С. 131-134.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Косенко А.Ф., Кочергіна Т.І. Психологічне забезпечення психічного та фізичного здоров'я. – К.: Фірма „ІНКОС”, 2002. – 272 с.
3. Киндрас Г.П., Турашджаев А.М. Влияние посттравматических стрессовых расстройств на адаптацию воинов-ветеранов войны в Афганистане // Социальная и клиническая психиатрия. - 1992. - № 1. - С. 33-36.
4. Магомед-Эминов М.Ш., Филатов А.Е., Кадук Г.И., Квасов О.Г. Новые аспекты психотерапии посттравматического стресса. - Харьков, 1990. – 143 с.
5. Тимченко А.В. Психологические аспекты состояния, поведения и деятельности людей в экстремальных условиях и методы их коррекции. - Харьков, 1997. – 184 с.
6. Яковенко С.І. Психологія людини за умов радіоекологічного лиха. – К.: Чорнобыльінтерінформ, 1996. – 163 с.

### ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

*Чибиряк М. С.,  
НК - Плаксін А. А., к. п. н.,  
Національна академія внутрішніх справ*

Психіка людини тісно пов'язана з безпекою її життєдіяльності. Небезпеки, які впливають на людину, не можна розцінювати ані як подію, яка породжена тільки зовнішньою стимулюючою ситуацією, ані як результат рефлекторної реакції організму людини на неї.

Вченими встановлено, що у 70 % нещасних випадків, що трапляються у сфері виробництва, винуватцями є самі люди. Якщо людина психічно нормальна, то вона без причини ніколи не стане прагнути ушкодження. Причини, як показує дослід, залежать від безлічі різноманітних факторів та їх комбінацій. Причинами можуть бути внутрішні фактори (індивідуальні психологічні або фізіологічні властивості, порушення емоційного стану, недостатність знань і досвіду) або фактори зовнішнього середовища. Отже, ті чи інші психологічні властивості людини (внутрішні фактори) впливають на її дії, вчинки, поведінку в процесі життєдіяльності.

На мозок людини безперервно діють різноманітні за кількістю і якістю чисельні подразники з внутрішнього і навколишнього середовища. Вони викликають творення безумовних і умовних рефлексів в організмі людини, і все це взаємодіє, систематизується, урівноважується і закінчується утворенням динамічної рівноваги. Виникнення несподіваної та напруженої ситуації призводить до порушення рівноваги між організмом і навколишнім середовищем. Наступає неспецифічна реакція організму у відповідь на цю ситуацію – стрес.

Стрес – це неспецифічна реакція організму у відповідь на несподівану та напружену ситуацію. Це фізіологічна реакція, що мобілізує резерви організму і готує його до фізичної активності типу боротьби, втечі. Під час стресу виділяються гормони, змінюється режим роботи багатьох органів і систем (ритм серця, частота пульсу тощо). Стрессова реакція має різний прояв у різних людей: активна – зростає ефективність діяльності, пасивна – ефективність діяльності різко зменшується.

В екстремальних ситуаціях велике значення мають психологічні якості людини, колективу.

Необхідною умовою вмілих і безстрашних дій людей в екстремальних умовах є впевненість (віра) у можливості захисту від стихії, катастроф, сучасної зброї, правильне конкретне уявлення щодо дії урагану, землетрусу, повені, уражаючих факторів зброї масового знищення. Щоб вистояти проти страху і паніки, люди повинні чітко уявляти собі з чим вони зіткнуться у надзвичайних ситуаціях, як практично діяти в цих умовах [1, с. 158-159].

В основі психологічної підготовки людей лежать принципи внесення у навчальний процес елементів напруження, несподіваності, які властиві реальній обстановці в районі лиха, аварії, в осередку ураження, практичне навчання їх способів захисту, багаторазові тренування у виконанні прийомів і практичних дій в умовах можливих надзвичайних ситуацій.

Одним із напрямків морально-психологічної підготовки є вдосконалення навичок надання самої взаємодопомоги потерпілим при опіках, пораненнях, зараженні, опроміненні, користування індивідуальною аптечкою, знання дозиметричних приладів і приладів хімічної розвідки, практики роботи з ними.

Вміння вести боротьбу з вогнем, переконаність у надійності прийомів і засобів гасіння пожеж виховує та розвиває сміливість і впевненість при діях в осередках масових пожеж [2, с. 147-149].

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Серьожникова Р. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник/ Раїса Серьожникова, Надія Пархоменко, Лада Яковицька,; М-во освіти і науки України, Донецький нац. технічний ун-т. - К.: Центр навчальної літератури, 2003; К.: Академвидав, 2003. - 242 с.
2. Вітенко І. Основи психології: Підручник для студ. вищих медичних навч. закладів освіти III-V рівнів акредитац./ Іван Вітенко, Тарас Вітенко,. - Вінниця: Нова книга, 2001. - 251 с.

### ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

*Шевченко О. Т.,  
Черкаська медична академія*

Важливою проблемою, яка гостро стоїть на порядку денному в Україні сьогодні, є реформування багатьох галузей, в тому числі систем охорони здоров'я та служби надзвичайних ситуацій. Проблемним питанням, яке постає перед цими сферами, є ефективне надання екстреної медичної допомоги (ЕМД) на догоспітальному етапі.

Міністерство охорони здоров'я України проголосило чіткий курс на необхідність якісних змін у системі освіти, фінансуванні, у принципах роботи персоналу швидкої допомоги, протоколах надання допомоги тощо [1].

Зміна системи екстреної допомоги – це питання зміни цінностей та розуміння важливості кожного людського життя. МОЗ України визначило ряд кроків, що можуть покращити цю систему. Першим кроком визначено тренування для поліцейських та пожежників.

Зазвичай першими на місце пригоди приїждять поліцейські, пожежники чи професійні водії. Вони потребують медичного тренування, яке надасть базові навички з порятунку та підтримки життя до приїзду швидкої [2].

Важливим це питання є й з огляду на реформування та трансформацію пожежно-рятувальної системи, основними складовими якої є удосконалення системи реагування підрозділів ДСНС, суттєве розширення мережі місцевих пожежних команд, а також залучення добровольців до забезпечення пожежної охорони [3].

Докорінні зміни у системі невідкладної допомоги повинні відбутися поступово протягом 5 років. Вирішальну роль у вирішенні даного питання повинна відігравати організація підготовки фахівців в обох галузях, причому як на додипломному, так і на післядипломному рівнях.

Реформування будь-якої складової системи охорони здоров'я – це комплексна програма, виконання якої має узагальнити надбання світового досвіду. У зв'язку з цим актуальним є аналіз концепції організації та функціонування сучасної системи ЕМД в різних країнах, у тому числі США [4].

Аналіз літературних джерел стосовно розбудови системи невідкладної медичної допомоги (НМД) у США свідчить, що вона тривала більше 25 років, удосконалення системи продовжується сьогодні. Щодо вартості та наукового супроводу кожного кроку реформи свідчать сумарні витрати федерального бюджету за 1974-1982 рр.: на наукові дослідження 39 млн. дол. США, на підготовку кадрів – 59 млн. дол. США та на реалізацію розробок – 435 млн. дол. США [5, 6].

До особового складу системи НМД відноситься також персонал диспетчерського телефону 911, спеціально підготовані за програмами «ЕМТ» поліцейські, пожежники, працівники суспільних транспортних засобів (водії, кондуктори, стюардеси, провідники залізничного транспорту), працівники дитячих установ тощо. Весь особовий склад системи НМД може бути штатним, позаштатним, волонтерським. Кожний працюючий зобов'язаний мати відповідну до законодавства підготовку, бути вчасно атестованим, мати ліцензію на конкретний вид діяльності в системі НМД. Усі працюючі підлягають обліку в органах охорони здоров'я, працюють за контрактом, несуть юридичну відповідальність за свою діяльність (бездіяльність), чергують за затвердженими графіками, виконують вимоги досить жорстоких дисциплінарних правил функціональної вертикалі. З пацієнтами всі вони працюють за єдиними правилами [4].

Черкаська медична академія провадить підготовку молодших спеціалістів зі спеціальності «Лікувальна справа» (кваліфікація фельдшер). У 2015 р. заклад поновив підготовку спецфельдшерів. Ці фахівці є основною ланкою в системі ЕМД України (навіть якщо будуть носити назву парамедиків). Для забезпечення навчання на сучасному рівні академія співпрацює з Черкаським інститутом пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, КУ «Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф», Державним закладом «Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф МОЗ України»

Отже, вивчення організації системи НМД різних країн, нормативної бази її реалізації, взаємодії різних структурних підрозділів і сфер, практики функціонування НМД дає можливість грамотного упровадження окремих ефективних положень концепції США при реформуванні ЕМД України з використанням існуючої бази та напрацювань.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre\\_20170201\\_a.html](http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20170201_a.html)
2. [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://moz.gov.ua/ua/portal/pre\\_20160920\\_a.html](http://moz.gov.ua/ua/portal/pre_20160920_a.html)
3. [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://www.mvs.gov.ua/ua/news/2845\\_Miscevi\\_pozhezhni\\_komandi\\_dobrovolci\\_vogneborci\\_ta\\_likvidaciya\\_pozhezhnoi\\_inspekcii\\_u\\_MVS\\_prezentovali\\_reformu\\_DSNS\\_FOTO\\_VIDEO\\_PREZENTACIYA.htm](http://www.mvs.gov.ua/ua/news/2845_Miscevi_pozhezhni_komandi_dobrovolci_vogneborci_ta_likvidaciya_pozhezhnoi_inspekcii_u_MVS_prezentovali_reformu_DSNS_FOTO_VIDEO_PREZENTACIYA.htm)
4. Роцін Г. Г., Михайловський М. М., Нацюк М. В. Концепція організації та функціонування невідкладної медичної допомоги в США // журнал «Медицина неотложных состояний». – 1(1). – 2005. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/1531>
5. Неотложная медицинская помощь / Под ред Дж. Э. Тинтиналли, Р. Л. Кроума, Э. Руиза. Пер. с англ. д-ра мед. наук В.И. Кондрора и др. — М.: Медицина. – 2001. – 879 с.
6. Prehospital Systems and Medical Oversight. Edited by Alexander Kuehl // Mosby Lifeline. — St. Louis Baltimore, Berlin, Boston. New York, 1994. – 942 p.

### КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРА СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Шевчук І. І.,  
НК – Ненько Ю. П., к. пед. н., доц.  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Досконале володіння мовою стає важливим компонентом професіограми фахівця у сфері цивільного захисту, адже вияв професійних обдарувань індивіда відбувається саме засобами мовлення. У такий спосіб особа може реалізувати себе в різних життєвих ролях, скоригувати хід міжособистісного спілкування [1].

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема виховання у мовця, що усвідомлено творчо користується мовою як засобом самотворення, самоствердження і самовираження, загальнолюдських ціннісних орієнтирів, оскільки сьогодні культура і мова виявилися об'єднаними в царині духовних цінностей кожної людини і всього суспільства.

Культура мовлення — це дотримання усталених мовних норм усної й писемної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Отже, культура мовлення – це й культура мислення та культура суспільних і духовних стосунків людини [2].

Професійна культура офіцера ДСНС – це вироблений роками спосіб суспільного поведіння, що відтворюється в конкретних ділових ситуаціях, де культура мовлення виступає його духовним обличчям.

Висока культура мовлення означає володіння багатством мови, уникнення у мовній практиці газетних штамтів, канцеляризмів, діалектизмів, досягнення такої усної і писемної форми спілкування, яка б найповніше, найточніше передавала зміст думки. Особливо важливим це є для офіцерів с.д.з., оскільки для них вміння встановлювати зворотний зв'язок з цивільним населенням є запорукою повної реалізації своїх інтересів. Рівень дотримання мовленнєвого етикету, культури спілкування часом впливає на поведінку співрозмовника більшою мірою, ніж предметний зміст мовлення [3, 36].

Культура мовлення тісно пов'язана й з культурою мислення. Адже якщо офіцер чітко, логічно мислить, тоді й мовлення у нього зрозуміле, логічне. Якщо у людини немає логічної думки, якщо вона говорить про те, чого не розуміє або не знає, тоді й мовлення в неї плутане, беззмістовне, захаращене зайвими словами [4, 231].

Одним із важливих напрямів мовної підготовки й формування професійної культури фахівця є вдосконалення володіння мовою професії, тобто знання термінології, здобуття навиків у введенні спеціальної лексики в професійні тексти. Доцільно наголосити на трьох аспектах указаної проблеми: культурі професійного мовлення як невід'ємної складової іміджу фахівця; формулах українського мовного етикету в професійному спілкуванні; особливостях функціонування термінології у професійній сфері. Акцентується увага лише на особливостях професійної технічної термінології, оскільки від її ґрунтовного засвоєння, постійного вдосконалення залежить рівень професійних знань, професійної компетентності, рівень професіоналізму, мовної й мовленнєвої культури особистості [5].

Культура мовлення оцінюється щодо точності, ясності, виразності, майстерності мовця у використанні варіантів висловлювання. З огляду на це основними комунікативними ознаками культури

мовлення виступають правильність, змістовність, достатність, точність, ясність, стислість, логічність, чистота, доречність, виразність, емоційність [2].

Правильна вимова, вільне, невимушене оперування словом, уникнення вульгаризмів, архаїзмів, слів-паразитів, зайвих іншомовних слів, наголошування на головних думках, фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, розмірений темп мовлення, правильне використання логічних наголосів і психологічних пауз, взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою — необхідні елементи мовної культури офіцера ДСНС.

Отже, культура мовлення – це частка загальної професійної культури, а її відсутність – свідчення бездуховності і безграмотності людини. Мистецтво спілкування завжди вважалося органічною складовою професіоналізму ділової людини, фахівця нового типу, який повинен мати нестандартний погляд на речі, відзначатися високою етикою у спілкуванні, гнучко розподіляти обов'язки, володіти Божим даром – харизматичним вмінням подобатися людям, надихати їх, вести за собою не силою наказу, а силою аргументів, переконуючого слова, яке з давніх часів вважалося божественним даром.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Хміль Ф. І. Ділове спілкування: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Ф. І. Хміль. – К.: «Академвидав», 2004. – 208 с.
2. Етика ділового спілкування: Курс лекцій / Т. Чмут, Т. Чайка, М. Лукашевич, І. Осечинський. – К.: МАУП, 1999. – 2008 с.
3. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручник / Н. Ю. Бутенко. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.
4. Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування: Навчальний посібник з етикету для студентів / О. В. Кубрак. – 3-тє вид., стер. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 222 с.
5. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник / За ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці: Книги – 21, 2006. – 496 с.

### ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

*Шоріс Н. Ю.,*

*НК – Міненко О. В., к. філол. н., доцент,*

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля*

*Національного університету цивільного захисту України*

Сьогодні апарат управління є оперативним штабом, що не тільки керує діяльністю всього колективу, а й піклується про подальший його розвиток в економічній сфері. Теоретики і практики управління зрозуміли, що організація є також і соціальною системою, де взаємодіють окремі особи, формальні та неформальні групи. Від психологічного клімату та настрою кожного працівника залежить продуктивність праці, здоров'я працівників і успіх організації.

Достатньою умовою прийняття ефективного управлінського рішення є наявність у особистості, яка приймає управлінське рішення, особливих психологічних якостей:

- психологічний стан управлінця, що приймає рішення;
- здатність виробляти та застосовувати нестандартні рішення;
- усвідомлення стратегічної мети діяльності підприємства, що перебуває в скрутному становищі;
- знання технології прийняття управлінських рішень з тої чи іншої проблематики та виробленні засобів досягнення цієї мети.

Реалізація управлінських рішень є важливою ланкою технології управління. Поки рішення не втілене у життя – це не рішення, а лише наміри. Потрібна велика організаційна робота, щоб досягти його реалізації. Часто справа ускладнюється тим, що люди своєю діяльністю можуть вносити суттєві корективи у початковий варіант рішення. Тому в технологічному ланцюзі управлінських операцій, спрямованих на розв'язання проблем, складним і відповідальним є етап виконання прийнятих рішень. Виконання рішень передбачає здійснення таких операцій:

- Визначення календарних строків;
- Призначення відповідального виконавця ;
- Матеріально-технічне забезпечення процесу праці;
- Облік і контроль виконання;
- Координація дій виконавців.

При правильній розстановці людських ресурсів, при наявності позитивного психологічного клімату та управлінської діяльності з урахуванням психологічних аспектів, організація стає чимось більшим, ніж сума компонентів. Постійне акумулювання нової інформації потребує від управлінця не уникати сміливих ідей, рішень, «тримати руку» на пульсі життя колективу. Це надасть змогу створити команду однодумців, що підтримають керівника у всіх його починаннях.



Планування і прийняття управлінських рішень є процедурами, спрямованими на виявлення розбіжностей між поточним станом справ в організації і його ідеальним баченням, коли встановлюється і розв'язується міра неузгодженості між належним і наявним станом речей. Планування є однією з пріоритетних функцій управління, яка охоплює процес підготовки до змін, формування майбутніх варіантів дій. Складаючи план керівник повинен уміти прогнозувати і оцінювати майбутнє, готуватися до нього. Потрібно враховувати потенційні можливості організації (здібності та професійну підготовленість учасників управління, морально-психологічний клімат в організації тощо), зміни зовнішнього середовища (вплив на становище організації поведінки клієнтів, конкурентів, зміни законодавства тощо). Прийняття рішень є завершальною фазою планування і психологічно найскладнішою процедурою, найголовнішим оцінювальним критерієм здібностей, умінь і навичок керівника.

На сьогодні існують дві точки зору на об'єкт психології управління. Перша передбачає об'єкт системи «людина-техніка», а друга – «людина-людина». Можна також розглядати системи «особистість-група», «особистість-організація», «група-група», «група-організація», «організація-організація». Останнім часом все більша увага приділяється питанням управління в системі «людина-машина-людина», для якої характерний новий тип опосередкованої взаємодії операторів. Проблеми взаємодії у цій системі є граничними між інженерною психологією та соціальною психологією.

Незалежно від схеми управлінської діяльності, домінування конкретних стадій управління центральною ланкою є прийняття рішень. Від їх зумовленості значною мірою залежать результати діяльності організації. Необхідно зазначити, що розробка та прийняття управлінського рішення є необхідною ланкою діяльності будь-якого менеджера. Оскільки керівникові доводиться виробляти залежно від виконання управлінських функцій значну кількість управлінських рішень.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Горбань Г.О. Модель системного аналізу психології прийняття управлінського рішення [Електронний ресурс] / Г.О. Горбань. – Режим доступу: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Nvmdu/psykh/2012\\_8/11.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvmdu/psykh/2012_8/11.pdf)
2. Заваленко С.В. Психологічна система прийняття рішень у професійній діяльності [Електронний ресурс] / С.В. Заваленко. – Режим доступу: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/NiO/2012\\_6/1/Zava.htm](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/NiO/2012_6/1/Zava.htm)

### МОТИВАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

*Шпара С. В.,*

*НК – Вороновська Л. Г., к. філос. н., доцент,*

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля*

*Національного університету цивільного захисту України*

Сучасність ставить перед молоддю завдання, які вимагають активного включення в соціальні стосунки, у взаємодію з людьми і соціальними інститутами в економічній, політичній і духовній сферах. Ініціатива молоді, стремління до самостійної участі в житті суспільства і держави, до задоволення і реалізації різних соціальних потреб та інтересів ведуть до виникнення лідерства й інших форм соціальної активності.

Особливий науковий інтерес сьогодні викликає специфіка мотивів соціальної активності у старшокласників і студентів, на що вказують дослідження минулих років. Це пов'язано, у першу чергу, із особливостями соціалізації молоді, активною взаємодією із соціумом, особистісним і професійним самовизначенням, формуванням життєвих планів.

Студентство як соціальна група, характеризується особливими умовами життя, праці та побуту, суспільною поведінкою і психологією. Для студентів здобуття знань і підготовка себе як спеціалістів і професіоналів є основним заняттям. Позаучбова, суспільна робота, виконувана у вузі, створює оптимальні умови для формування лідерських якостей молодого людини. У цьому випадку лідерство означає соціальну активність, або активну життєву позицію молодого спеціаліста, в якій особливо зацікавлені працедавці. Вона представляє собою деякий гарант свіжих ідей, неординарних підходів, сміливих управлінських рішень і сприяє розвитку будь-якого бізнесу.

Існує величезна кількість визначень поняття соціальної активності, але усі автори підкреслюють у ній усвідомлену, цілеспрямовану взаємодію особистості і соціума, тобто те, що соціальна активність специфічним чином мотивована.

В нашому дослідженні під мотивом розуміється складне психологічне утворення, що спонукає людину до усвідомлених дій та вчинків, і слугує для них підґрунтям. Мотив, як стверджує Є. П. Ільїн, є продуктом мотивації — психічної діяльності, кінцевою метою якої є формування підстав активності людини і спонукання до досягнення вибраної мети. [1, 56]. Під структурою мотивів соціальної активності ми розуміли сукупність мотивів, яка ініціює, направляє і підтримує активність людини задля досягнення якої-небудь цінної для неї і значимої для інших людей і суспільства в цілому соціальної мети.

Аналіз теоретичних і емпіричних досліджень із проблеми соціальної активності молоді дозволив допустити, які потреби можуть складати структуру мотивів соціальної активності молоді. Так, у їх число, наприклад, входять потреби у спілкуванні, в усвідомленні себе і особистісному зростанні, у суспільно-значимій діяльності, у самоствердженні, у самореалізації, у досягненні, у визнанні і повазі, у наданні допомоги, в отриманні знань, у притягненні до себе уваги, в благополуччі і престижі. Сукупність потреб може змінюватися в залежності від ряду факторів, до числа яких відносяться соціально-демографічні характеристики і гендерна приналежність індивіда.

Таким чином, структура мотивів соціальної активності — це динамічна система мотиваційних компонентів і факторів, формуючих різні мотиви, такі, що спонукають людину до здійснення певних дій і вчинків, визначальний ступінь її активності і направленість поведінки задля досягнення конкретних соціально-значимих цілей.

Структурний підхід до розуміння мотивів соціальної активності молоді дозволить відповісти на ряд питань, які стосуються різних аспектів мотивації, а саме:

1) якою є представленість і ступінь вираженості мотиваційних компонентів у структурі мотивів соціальної активності у різних груп молоді (юнаків і дівчат, старшокласників і студентів), тобто якою є сукупність потреб, ініціюючих активність, і цілей, котрі ці потреби задовольняють;

2) якими є особливості структури мотивів соціальної активності молоді в залежності від виявлених форм соціальної активності;

2) якою є специфіка ціннісної орієнтації, соціальних установок і психологічних відносин особистості, системи її інтересів і схильностей, її самооцінки і рівня домагань, а також знань, навичок і умінь у певному вигляді соціальної діяльності, які у кінцевому рахунку визначають форму соціальної активності молодої людини і направленість її соціальної поведінки в цілому;

3) якими будуть особливості структури мотивів соціальної активності молоді в залежності від рівня виявленої соціальної активності, а саме, які мотиви в мотиваційній структурі особистості є ведучими і яким чином вони взаємозв'язані із рівнем соціальної активності особистості.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Ильин Е. П. Мотивы и мотивация — СПб: Издательство «Питер», 2000. — 502 с.
2. Краткий психологический словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. — Ростов на Д., 1998. — С. 346.

### ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ У КУРСАНТІВ ВНЗ ДСНС УКРАЇНИ

*Щедров Р. Р.,*

*НК – Ненько Ю. П., к. пед. н., доцент,*

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля*

*Національного університету цивільного захисту України*

Мова є універсальним засобом не тільки спілкування, а й плідної роботи фахівця, бо містить у собі досвід попередніх поколінь, комплекс соціально та історично вироблених категорій світопізнання і світорозуміння, систему морально-етичних понять і суспільних орієнтирів. Тому в умовах реформи національної вищої школи важливе місце посідає формування мовленнєвої культури в сучасного здобувача освіти, який повинен стати носієм вихованості, освіченості та інтелігентності [1].

У процесі навчання не можна обмежуватися тільки накопиченням спеціальних знань. Сьогодні важливіше навчати майбутнього фахівця володіти своїми помислами, спрямовувати знання і результати матеріального виробництва на духовне вдосконалення своєї особистості та суспільства. У нашому суспільстві повільно, але все ж відбувається оновлення всіх сфер національного життя. Починаємо усвідомлювати, що піднесення культури мови – одна із складових нашого поступу до цінностей справді демократичного та європейського суспільства. Це закономірно, бо утвердження в суспільній свідомості естетичного світовідчуття засвідчує потребу не лише в матеріальному, а й у духовному [2].

Формування культури професійного мовлення офіцера с.ц.з. передбачає синтез фахових наукових знань зі світом людських цінностей, з якими він знайомиться на заняттях гуманітарного циклу, зокрема на «Українській мові (за професійним спрямуванням)», культурологічних дисциплін, риторики, історії, філософії, педагогіки та психології. Саме цей гуманітарний вектор освіти курсанта сприятиме широті професійного мислення, духовній культурі, формуванню фахівця з підвищеним почуттям етичної та соціальної відповідальності за результати своєї майбутньої професійної діяльності [3].

Останнім часом викладання мови у вищій школі спрямоване на ознайомлення зі специфічними мовними ознаками у професійно-науковій комунікації, що дозволить сформувати належний конкурентноздатний рівень майбутнього офіцера. Основним завданням курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є формування та систематизація уявлень про термін, зв'язок з

профільними дисциплінами навчального закладу, робота з науковими текстами, розвиток усного та писемного мовлення, робота зі словниками, довідниками тощо.

Навчаючи студентів-нефілологів термінології, насамперед, треба звертати увагу на місце і роль термінологічної лексики у процесі навчання. Найважливішою умовою при вивченні термінографічного матеріалу є системність, яка дозволяє провести паралель між новою і вже відомою інформацією, а також створити умови для такої організації діяльності студентів, при якій певна частина інформації запам'ятовується підсвідомо [4].

Мовно-культурна освіченість інженера, його уміння спілкуватися з колегами, гарантують, за даними психологів, майже в 70 % успіх у професійно-ділових стосунках [2].

Науково-педагогічні працівники гуманітарних кафедр вищих технічних навчальних закладів повинні всіляко залучати курсантів до вивчення української мови, фольклору, народних традицій, історії, життя та діяльності видатних особистостей науки, техніки та культури, використовуючи для цього твори класиків, сучасних українських письменників та мемуари як важливі чинники виховання українського менталітету, культури мови, естетичних смаків [5].

Такий напрям виховної та навчальної роботи допоможе усвідомити ту істину, що вважати себе гідними спадкоємцями культурних традицій, створених попередніми поколіннями, означає глибоко їх вивчати, добре знати, шанувати й продовжувати впроваджувати їх у життя, вбачаючи в цьому шлях до формування фахового мовлення. Практичному застосуванню народних традицій сприяє участь майбутніх офіцерів у проведенні виховних заходів.

Отже, рівень розвитку культури мови фахівця відображає рівень розвитку його інтелекту, бо імідж спеціаліста передбачає обов'язкове володіння державною мовою на всіх мовних рівнях: орфоепічному, лексичному, орфографічному, граматичному та стилістичному.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: [посібник] / за заг. ред. О. Сербенської. – Л.: Світ, 1994. – 152 с.
2. Дубічинський В. Гуманізація технічної освіти / В. Дубічинський, О. Бондар, Л. Терещенко // Українська термінологія і сучасність: [зб. наук. праць]. – К.: КНЕУ, 2009. – Вип. VIII. – С. 294–298.
3. Козак Л. Засади термінологічної культури інженера / Л. Козак, Г. Ракшанова // Українська термінологія і сучасність: [зб. наук. праць]. – К.: КНЕУ, 2009. – Вип. VIII. – С. 299–301.
4. Козловська Л. Мовний курс у вищій школі – ефективний інструмент сучасної особистісно-орієнтованої освіти / Л.Козловська // Українська термінологія і сучасність: [зб. наук. праць]. – К.: КНЕУ, 2009. – Вип. VIII. – С. 301–304.
5. Культура фахового мовлення: [навч. посіб.] / За ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці: Книги-XXI, 2006. – 496 с. 6. Огар Е. Термінознавчі дисципліни у навчальному процесі / Е. Огар // Українська термінологія і сучасність: [зб. наук. праць]. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 347–349.

#### ДОСВІД У МЕЖАХ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ ДСНС УКРАЇНИ

*Юрченко К. М., к. т. н, доцент, Юрченко В. М., Філіпчук А. І.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Сьогодні актуалізує питання щодо професійної підготовки працівників органів та підрозділів цивільного захисту у системі ДСНС України, тому залучення світового досвіду є ефективною та успішною рушійною силою з приводу покращення професійної підготовки працівників сфери цивільного захисту.

Так як важливою складовою співробітництва з НАТО ДСНС України вважає освіту та професійну підготовку, представники ДСНС України проходили підготовку на 4-х курсах НАТО з надзвичайного цивільного планування, військово-цивільного співробітництва та РХБЯ захисту; курсах з мовної підготовки (вивчення англійської мови), які проводяться на базі Міністерства оборони України та мовної лабораторії Університету цивільного захисту України за підтримки Офісу зв'язку НАТО в Україні. Участь представників ДСНС України у практичних заходах співробітництва з НАТО позитивно впливає на фаховий рівень українських рятувальників, дозволяє оволодіти спеціальними процедурами та стандартами Альянсу, а також набути реального досвіду, що в свою чергу сприяє покращенню взаємодії з країнами-членами та партнерами Альянсу під час спільних дій з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій цивільного характеру [1].

Слід зазначити, що протягом 2014 – 2016 року ДСНС України забезпечувала реалізацію державної політики у сфері євроатлантичного співробітництва відповідно до такої нормативно-правової бази: Індивідуальна програма партнерства між Україною та НАТО у рамках Програми «Партнерство

заради миру»; Меморандум про взаєморозуміння у галузі планування при надзвичайних ситуаціях цивільного характеру та готовності до катастроф між ДСНС України і НАТО (підписаний у 1997 році).

У рамках Індивідуальної програми партнерства між Україною та НАТО представники ДСНС України взяли участь у засіданні Комітету НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій, який є вищим політичним та дорадчим органом НАТО з цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій та допомоги при катастрофах, та 9-х засіданнях підпорядкованих йому 4-х Груп НАТО у сфері надзвичайного цивільного планування. Особливої уваги заслуговує участь ДСНС України у міжнародних навчаннях з реагування на катастрофи, що проводяться НАТО відповідно до Програми «Партнерство заради миру».

У 2015 році проведено спільні міжнародні навчання Україна-НАТО з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Зазначені навчання стали першим спільним масштабним практичним заходом між Україною та НАТО у сфері ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій за останні роки, під час яких відпрацьовано спільні дії та питання організації взаємодії формувань центральних і місцевих органів виконавчої влади та сил країн-членів і партнерів Альянсу під час запобігання та реагування на надзвичайні ситуації [2].

Отже, можна зробити висновок, що перспективи євроатлантичного співробітництва, успішно застосовані підходи до професійного розвитку ведуть за собою: підвищення професійного рівня українських експертів; розвиток у сфері цивільного захисту; отримання даних інноваторства міжнародних організацій; залучення експертної та технічної підтримки ЄС; підвищення авторитету нашої держави в рамках процесу євроінтеграції; оволодіння новими навичками у сфері ЦЗ; підвищення обізнаності стосовно організації ЦЗ в інших країнах; встановлення особистих контактів з іноземними колегами.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційно-аналітичний матеріал щодо співробітництва ДСНС України з НАТО у 2014 році [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.dsns.gov.ua/ua/NATO.html>
2. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2014 році [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/dopovidi>

#### ЄДИНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ КУРСАНТІВ

*Юрченко К. М., к. т. н, доцент, Юрченко В. М., Філіпчук А. І.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України*

Нині в Україні здійснюється широкомасштабне впровадження інформаційних технологій (ІТ) в управлінську діяльність, навчально-виховний процес освітніх закладів. Впровадження ІТ у навчальний процес, у першу чергу, передбачає їх використання у навчанні. Як свідчать дослідження науковців, за допомогою ІТ значно покращується управління навчальним процесом, підвищується його педагогічна ефективність. Створення єдиного інформаційного освітнього середовища (ЄІОС) навчального закладу надає можливість кожному зануритися в це середовище, забезпечити розширення інтерактивної взаємодії, що максимально наближено до реального.

Єдине інформаційно-освітнє середовище – це інтегроване середовище інформаційно-освітніх ресурсів (електронні бібліотеки, навчальні системи і програми), програмно-технічних і телекомунікаційних засобів, правил їхньої підтримки, адміністрування і використання, що забезпечують єдині технологічні засоби інформації, інформаційну підтримку і організацію навчального процесу, наукових досліджень, професійне консультування [1].

Робота в ЄІОС потребує відповідної підготовки всіх його учасників. Тому висувається актуальна проблема – розроблення певних методичних підходів до використання засобів ІКТ у реалізації розвивального навчання, розвитку особистості, вміння здійснювати, прогнозувати результати своєї діяльності, пошук шляхів вирішення і методів розв'язання задач – як навчальних, так і методичних, практичних. Проте, для того, щоб ЄІОС відповідало вимогам, його необхідно оновлювати та доповнювати.

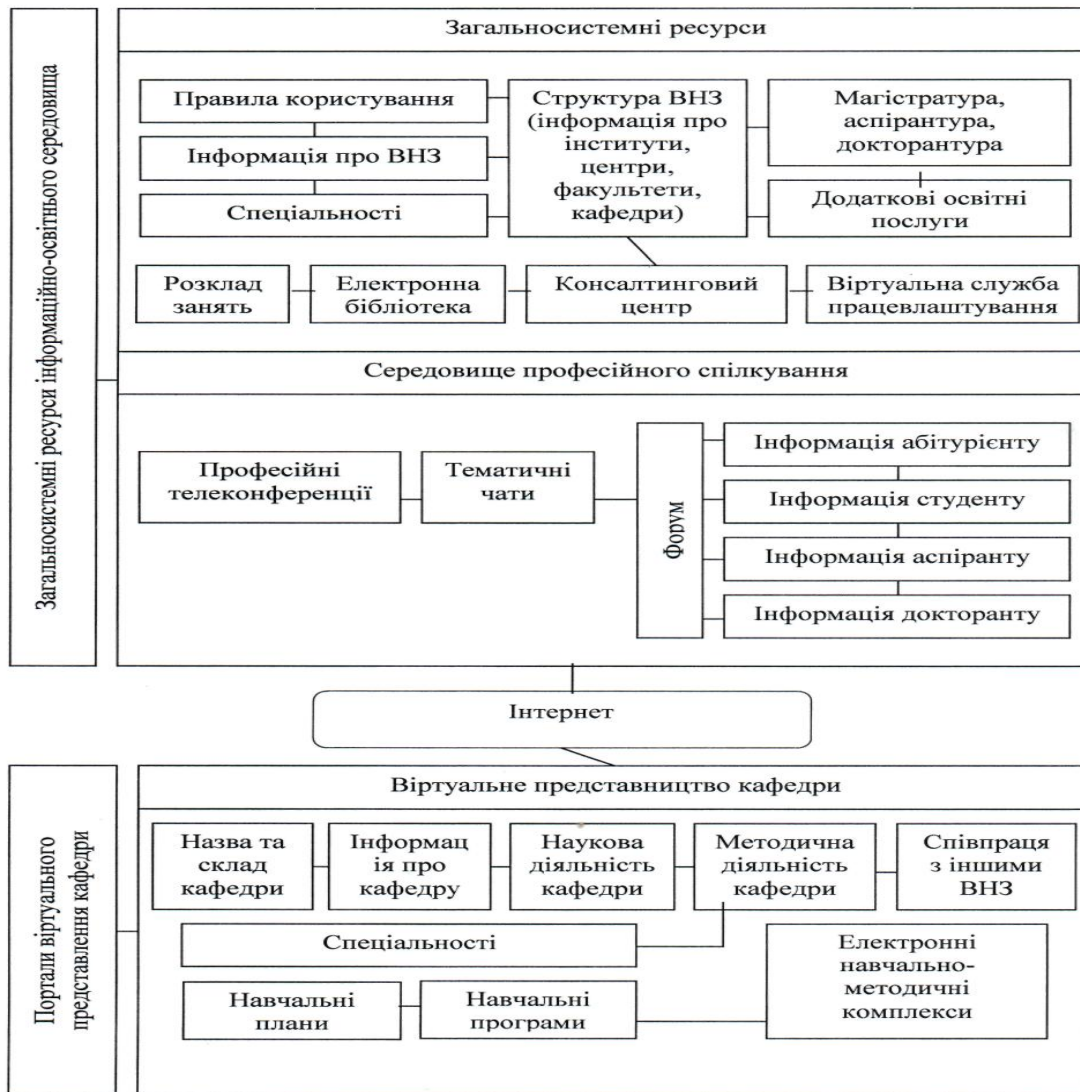


Рис. 1. Структура ЄІОС ВНЗ

Інформаційне освітнє середовище реалізується з використанням Веб-технологій та відповідає вимозі відкритості. Централізація методичного та програмного забезпечення, з одного боку, широкий доступ до представлених знань за допомогою корпоративних засобів комунікації, з іншого боку, – дозволяють оперативно оновлювати і розв'язувати поставлені завдання, наповнювати зміст навчального середовища відповідно до нових знань і технологій.

Створення та постійне оновлення ЄІОС інтегрує накопичені у ВНЗ науково-методичні напрацювання, кадровий потенціал, інформаційні ресурси і технології, наявну інформаційно-комунікаційну інфраструктуру та організаційні структури системи освіти (рис.1).

Підтримка навчального процесу такими технологіями формує у курсанта (студента) навички роботи в мережі, внаслідок чого розвивається їхнє творче мислення, вміння та навички [2].

Отже, ЄІОС є відображення освітнього простору ВНЗ, що є одночасно робочим середовищем курсанта (студента) і викладача. Воно дозволяє спрямовувати курсанта (студента) на співпрацю, розвивати такі якості особистості, як організованість, дисциплінованість, вміння планувати свою діяльність. Можливості ЄІОС забезпечують реалізацію необхідних умов для формування самостійності, потреби в постійній самоосвіті.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [archive.kpi.kharkov.ua/files/35377](http://archive.kpi.kharkov.ua/files/35377).
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ito.vspu.net/ENK/2015-2016/ikt\\_magistri/lections/lecture\\_1.htm](http://ito.vspu.net/ENK/2015-2016/ikt_magistri/lections/lecture_1.htm).

## СТУПЕНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ ДСНС УКРАЇНИ

Юрченко К. М., к. т. н, доцент, Юрченко В. М., Філіпчук А. І.,  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля  
Національного університету цивільного захисту України

Забезпечення якості освіти є однією з головних умов мобільності, сумісності та привабливості системи вищої освіти будь-якої країни. Це в свою чергу робить актуальним удосконалення системи фахового навчання. Покращення здійснюється шляхом розвитку існуючих та впровадження нових напрямів освітньої діяльності навчальних закладів і установ цивільного захисту та передбачає такі напрями підготовки: підготовка осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр», «доктор філософії», «доктор наук»; підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації робітничих кадрів сфери цивільного захисту; підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

Ідея короткого циклу вищої освіти в рамках бакалаврату є порівняно новою для європейської вищої школи, так і для українського освітнього простору. Зазначено, що молодший бакалавр - це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 90-120 кредитів ЄКТС. Особа має право здобувати ступінь молодшого бакалавра за умов наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Першому циклу вищої освіти відповідає ступінь бакалавра з тривалістю підготовки 4 роки (180-240 кредитів ЄКТС) на основі повної загальної середньої освіти. Така тривалість навчання зумовлена еволюцією п'ятирічної безступеневої вищої освіти шляхом вилучення з навчальних планів вузькоспеціалізованих дисциплін та скорочення обсягу практичної підготовки [1].

Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми -120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків. Стандарти магістратури стали компромісом між поверхово вивченою світовою практикою та доволі обмеженими можливостями виконавців.

Освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра - це доктор філософії. Ця ступінь присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді. Особа має право здобувати ступінь доктора філософії під час навчання в аспірантурі (ад'юнктурі). Нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі (ад'юнктурі) становить чотири роки. Обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ЄКТС.

Відповідно до частини 7 статті 5 Закону України «Про вищу освіту», доктор наук - це другий науковий ступінь, що здобувається особою на науковому рівні вищої освіти на основі ступеня доктора філософії і передбачає набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення та опубліковані в наукових виданнях. Ступінь доктора наук присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу чи наукової установи за результатами публічного захисту наукових досягнень у вигляді дисертації або опублікованої монографії, або за сукупністю статей, опублікованих у вітчизняних і міжнародних рецензованих фахових виданнях, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки [2].

Отже, можна зробити висновок, щоголовним завданням усіх структурних підрозділів вищого навчального закладу є забезпечення високої якості підготовки випускників. Саме сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих протягом навчання є невід'ємною частиною сформованого працівника у системі ДСНС.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Роз'яснення МОН щодо деяких питань практичної реалізації положень нового Закону України «Про вищу освіту» : [Електронний ресурс]- Режим доступу [http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art\\_id=247526620](http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247526620).
2. Закон України «Про вищу освіту» 01.07.2014 № 1556-VII. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

*Наукове видання*

**«Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)»**

**МАТЕРІАЛИ**

**II Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, ад'юнктів та здобувачів**

**17 березня 2017 року**

*За зміст вміщених у збірнику матеріалів відповідальність несуть автори.  
Тези друкуються зі збереженням авторської орфографії та пунктуації.*

**Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ):** Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, ад'юнктів та здобувачів. – Черкаси: ЧІПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2017. – 222 с.

Підписано до друку 06.03.17 р.  
Ум.друк. арк. 23,3. Тираж 50 прим. Зам. № 14.  
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України